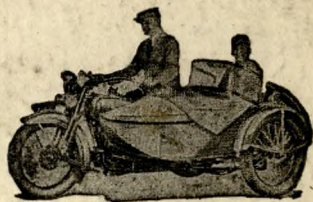

KALENDARZYK
POLICJI
WOJEW. ŚLĄSK.

1930

HARLEY-DAVIDSON

to jedyny motocykl nadający się na dalekie i krótkie drogi.

Silny, szybki i wytrzymały, dobrze zawieszony, piękny w linjach, wygodny w użyciu, dający nabywcy za minimalną cenę maximum wartości.

Wyłączne przedstawicielstwo na Województwo Śląskie i Zagłębie Dąbrowskie.

AUTO-KONCERN
KATOWICE

Telefon 30-06

ul. św. Jana 15

**WIELKI WYBÓR ZYGARKÓW
PIERWSZORZĘDNYCH FABRYK
SZWAJCARSKICH,
WSZELKIEJ BIŻUTERJI
BRYLANTÓW, ORAZ SREBRA
I PLATYNY PO NAJNIŻSZYCH
CENACH STAŁE NA
SKŁADZIE WE FIRMIE**

**„JUWELIA“
KATOWICE**

TELEFON 1670

UL. ŚW. JANA 11

Zabezpieczysz sobie i swoich
najbliższych, jeżeli kupisz **los**
Państwowej Loterii w **nastar-**
szej i najszcześliwszej
Kolekturze na Górnym Śląsku:

W. KAFTAL i S^{KA}

Katowice, ul. św. Jana 16
Oddz. **Król-Huta**, Wolności 26
O Bielsko, Wzgórze 21

Droga do szczęścia prowadzi
przez nasze progi.
Uszczęśliwiłmy już **tysiące**
rodzin w Polskiej
Państwowej Loterii Klasowej
Co drugi los wygrywa!

.....
Listowne zamówienia załatwia-
my akuratnie odwrotną pocztą.

KALENDARZYK
POLICJI
WOJEW. ŚLĄSKIEGO
1930

NAKŁADEM ZWIĄZKU FUNKCJONARIUSZÓW
POLICJI WOJEW. ŚLĄSKIEGO „SAMOPOMOC“

FABRYKA KONIAKU Camis & Stock • Trieste

MEDICINAL

ODDZIAŁY: Tryest Barcola / Tryest Puntofranco
Linz a D (Austria) / Pilzno (Czechosłowacja) / Pożega
Jugostawja / Chiasso (Szwajcaria) / Biała (Polska)
Budapest (Węgry). Adres dla Polski. Biała (Mało-
polska) Skrytka pocztowa nr. 18.

Akc. K. Nr 47 | 89 | 26. St.

SPIS RZECZY.

<i>Dział wstępny.</i>	Str.
Kalendarjum	2—30
Kalendarzowa rachuba czasu	31—34
Zmarli funkcjonarjusze Pol. Woj. Śl. w r. 1929	35
<i>Dział administracji.</i>	
Wyciąg z ustawy o powsz. obow. wojsk.	36—49
O obow. meldunkowym i zebraniach kontrol.	40
Wyjazd zagranicę	41
Odroczenia i ulgi	42
Książeczki wojsk. dla szeregowych rezerwy	44
Szereg. rezerwy	45
Służba pomocnicza. Świadczenia wojenne .	45
Służba ochotnicza	46
Postanowienia karne. (Wykroczenia) . . .	47
Występki i zbrodnie	48
Wynagrodz. za środki przewozowe. dla wojska	50
Rozporz. Rej. Opol. o rzemiośle fryzjerskiem i peruk.	51
Rozporz. o odpoczynku niedz. fryzj. i peruk. .	52
Ust. o stanowisku sł. lekarza pow. i kom. sanit.	54
Wykonywanie praktyki lekarskiej	56
Wykonywanie praktyki dentyst.	57
Zwalczanie niebezp. dla ogółu chorób	62
Zwalczanie chorób zakaźnych	68
Rozp. o wymijaniu maszer. oddziałów i pochodów	68
Rozp. Rej. Opol. o hamowaniu furmanek . . .	69
Rozporz. Rej. Opol. o ruchu furmankami . . .	70
Rozporz. Rej. Opol. o oświetleniu pojazdów .	73

Rozporz. Rej. Opol. dot. nieszosow. dróg publ.	73
Rozp. Rej. Opol. dot. ruchu pługami, bronami itp. na drogach	76
Właściwości kół pojazdów na drogach publ. .	78
Wyciąg z koncesji autobusowej	78—82
Wyciąg z rozporz. dot. taksówek (Katow.)	82—88
Taksa dla dorożek samochod. (Katowice) . .	87
Ruch pojazdów przez granicę Rz. P. . . .	88—94
Ruch tramwajów w miastach	94—106
Obow. motorowego	96
Obow. konduktora	99
Przep. dla publiczności	102
Wyciąg z rozp. o monopolu spir.	106—113
Wyrób wódek	110
Sprzedaż trunków	111
Postępowanie karno-admin.	113—120
Doraźne nakazy karne	116
Czas ochronny dla zwierzyny łownej	120

Dział instrukcji służbowej.

Użycie broni przez organa sł. bezp. . . .	121—129
Przepisy Min. o użyciu broni	129—139
Skorowidz rozkazów Gł. Kdy	139—145
Skorowidz okólników Gł. Kdy	145—148
Skorowidz ważniejszych pism	148—154

Dział postępowania karnego.

O właściwości rzeczowej sądów powsz. .	154—165
--	---------

Dział wojskowy.

Organizacja armji	166
Bronie	172
Służby	180
Marynarka wojenna	209
Korpus Ochrony Pogranicza	212

Przysposobienie wojskowe	217
Nauka o broni: Hist. rozwój broni palnej	230
Ogólna charakterystyka karabinów piech.	234
Teorja strzału	242
Karabin Mausera W. 98.	247
Karabin austr. Manlichera W. 95.	259
Karabin ros. syst. Mossina W. 91.	268
Karabinki małokalibrowe	279—283
Uwagi końcowe	283—284
Granaty ręczne i karabinowe	285—293
Pionierka	294—306

Różne.

Granice Polski	307
Stronnictwa polityczne	316
O samochodach	329
Sport w Policji Woj. Śl.	338
Kalendarzyk jarmarków	362
Z działalności Samopomocy	365—388

Ilustracje w tekście.

1. Komisja Organizacyjna ogólnopństw. zawodów sportowych Policji na rok 1929.
2. Zespół marsz. Policji Wojew. Śl.
3. Grupa zawodników pływackich.
4. Podczas zawodów pływackich.
5. Grupa szermierzy.
6. Post. Wojnar zwycięzca w Konkursie hippicznym.
7. Rozdanie nagród przez Kdta Gł. Policji Państw.
8. Podwozie samochodu typu „Chevrolet“.
9. Międzynarodowe znaki ostrzegawcze.

STYCZEŃ

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycyca	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 Ś	Nowy Rok. Obrz. P.	8 14	15 54		9 46	16 56
2 C	Im. Jez., Makarego	8 13	15 55		10 14	18 07
3 P	† Daniela m., Gen.	8 13	15 56		10 34	19 20
4 S	Tytusa b., Rygoberta	8 13	15 57		10 50	20 33
5 N	Telesfora p. męcz.	8 13	15 59		11 03	21 45
6 P	Trzech Króli. Obj. P.	8 12	16 0		11 14	22 57
7 W	Lucjana i Juljana	8 12	16 1		11 25	—
8 Ś	Seweryna op., ☾	8 11	16 3		11 37	0 11
9 C	Marcjanny p. m.,	8 11	16 4		11 50	1 29
10 P	† Agatonap., Wilh.	8 10	16 5		12 07	2 50
11 S	Honorat. p., Hygina	8 10	16 7		12 31	4 17
12 N	Arkadiusza męcz.	8 9	16 8		13 06	5 45
13 P	Weroniki i Glafiry	8 8	16 10		13 58	7 09
14 W	Hilarego b.w.d.k. ☺	8 7	16 11		15 12	8 16
15 Ś	Pawła I pustelnika	8 7	16 13		16 42	9 02
16 C	Marcelego p. m.,	8 6	16 15		18 17	9 35
17 P	† Antoniego op.	8 5	16 16		19 50	9 57
18 S	Kat. św. Piotra	8 4	16 18		21 18	10 13
19 N	Henryka b. w.	8 3	16 20		22 41	10 27
20 P	Fabjana i Sebastj.	8 2	16 21		—	10 39
21 W	Agnieszki p. m. ☾	8 0	16 23		0 01	10 51
22 Ś	Wincent. i Anastaz.	7 59	16 25		1 20	11 06
23 C	Ildefonsa b. w.	7 58	16 27		2 37	11 22
24 P	† Tymoteusza b.m.	7 57	16 28		3 53	11 44
25 S	Nawr. św. Pawła	7 56	16 30		5 06	12 14
26 N	Polikarpa b. m.	7 54	16 32		6 12	12 53
27 P	Jana Złotoustego	7 53	16 34		7 05	13 45
28 W	Obj. św. Agnieszki	7 51	16 36		7 46	14 47
29 Ś	Franciszka Sal. ☺	7 49	16 38		8 17	15 57
30 C	Martyny p. m.,	7 48	16 39		8 40	17 09
31 P	† Piotra Nolasko	7 47	16 41		8 57	18 23

NOTATKI

Dni	reymisko-katoliński	Stolica	Katolicki	Katolicki
1 S	Ignacy, b. m.	7 42 16 43	7 42 16 43	9 10 19 35
2 N	Ocz. N. M. P.	7 43 16 43	7 43 16 43	9 23 20 47
3 P	Blazja b. m.	7 43 16 47	7 43 16 47	9 31 22 00
4 W	Anazygo b. w.	7 40 16 49	7 40 16 49	9 44 23 14
5 S	Azaly p. m.	7 38 16 51	7 38 16 51	9 56 —
6 C	Doroty p. m.	7 37 16 53	7 37 16 53	10 11 0 33
7 P	† Romanida op.	7 35 16 55	7 35 16 55	10 30 1 54
8 S	Jan z Maty w.	7 33 16 56	7 33 16 56	10 59 3 20
9 N	Apolonii p. m.	7 31 16 58	7 31 16 58	11 40 4 44
10 P	Scholastyki p.	7 29 17 0	7 29 17 0	12 41 5 56
11 W	Opawien N. M. P.	7 27 17 2	7 27 17 2	14 02 6 52
12 S	Eulalii p.	7 25 17 4	7 25 17 4	15 36 7 31
13 C	Jan i Dobrosł.	7 24 17 6	7 24 17 6	17 12 7 57
14 P	† Walentego k. m.	7 22 17 8	7 22 17 8	18 44 8 12
15 S	Pawłyna i Jowity	7 20 17 10	7 20 17 10	20 13 8 30
16 N	Juliany p. m.	7 18 17 12	7 18 17 12	21 58 8 44
17 P	Pawłyna b. w.	7 16 17 14	7 16 17 14	23 00 8 56
18 W	Symona b. m.	7 14 17 16	7 14 17 16	— 9 10
19 S	Konrada w.	7 12 17 18	7 12 17 18	0 21 9 20
20 C	Leona i Bazyl.	7 9 17 20	7 9 17 20	1 40 9 40
21 P	† Makarymiana b.	7 7 17 21	7 7 17 21	2 55 10 13
22 S	Kazdy b. w. Piotr	7 5 17 23	7 5 17 23	4 04 10 49
23 N	Piotra Daniłana	7 3 17 25	7 3 17 25	5 03 11 37
24 P	Marcijsa Apostola	7 1 17 27	7 1 17 27	5 48 12 35
25 W	Cezarygo W.	0 20 17 29	0 20 17 29	6 23 13 44
26 S	Aleksandra Bisk.	0 27 17 31	0 27 17 31	6 46 14 57
27 C	Aleksandra i Nier.	0 34 17 33	0 34 17 33	7 14 15 11
28 P	† Łondan, b. w.	0 52 17 34	0 52 17 34	7 18 15 24

LUTY

Dni		Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycyca	
			wsch.	zach.		wsch.	zach.
1	S	Ignacego, b. m.,	7 45	16 43		9 10	19 35
2	N	Ocz. N. M. P.	7 45	16 45		9 23	20 47
3	P	Błażeja b. m.	7 42	16 47		9 34	22 00
4	W	Ansgarego b. w.	7 40	16 49		9 44	23 14
5	Ś	Agaty p. m.	7 38	16 51		9 56	—
6	C	Doroty p. m. ☾	7 37	16 53		10 11	0 33
7	P	† Romualda op.	7 35	16 55		10 30	1 54
8	S	Jan z Matty w.	7 33	16 56		10 59	3 20
9	N	Apolonji p. m.	7 31	16 58		11 40	4 44
10	P	Scholastyki p.	7 29	17 0		12 41	5 56
11	W	Objawien. N. M. P.	7 27	17 2		14 02	6 52
12	Ś	Eulalji P.	7 25	17 4		15 36	7 31
13	C	Jana i Dobrosł. ☺	7 24	17 6		17 12	7 57
14	P	† Walentego k. m.	7 22	17 8		18 44	8 15
15	S	Faustyna i Jowity	7 20	17 10		20 13	8 30
16	N	Juljanny p. m.	7 18	17 12		21 38	8 44
17	P	Patrycjusza b. w.	7 16	17 14		23 00	8 56
18	W	Symeona b. m.	7 14	17 16		—	9 10
19	Ś	Konrada w.	7 12	17 18		0 21	9 26
20	C	Leona i Euch. ☾	7 9	17 20		1 40	9 46
21	P	† Maksymiana b.	7 7	17 21		2 55	10 13
22	S	Kaedyry św. Piotro	7 5	17 23		4 04	10 49
23	N	Piotra Damjana	7 3	17 25		5 03	11 37
24	P	Macieja Apostoła	7 1	17 27		5 48	12 36
25	W	Cezarego W.	6 59	17 29		6 22	13 44
26	Ś	Aleksandra Bisk.	6 57	17 31		6 46	14 57
27	C	Aleksandra i Nest.	6 54	17 32		7 04	16 11
28	P	† Leandra, b.w. ☺	6 52	17 34		7 18	17 24

NOTATKI

Dni	Wykaz-katolicki	Stożce wzrost, waga	Wzrost	Katolicki wzrost, waga
1 S	Albina b. w.	6 50 17 36	☾	7 31 18 37
2 N	Helena Cesarz	6 48 17 38	☾	7 45 19 50
3 P	Kunegunda C.	6 46 17 40	☾	7 52 21 05
4 W	Kazimierz kr. w.	6 43 17 42	☾	8 03 22 22
5 S	† Popielec	6 41 17 44	☾	8 17 23 43
6 C	Wiktoria i Wiktor	6 39 17 46	☾	8 34 —
7 P	† Tomasz z Ark	6 36 17 47	☾	8 58 1 06
8 S	† Sw. Wincenty	6 34 17 49	☾	9 32 2 59
9 N	Franciszek wd.	6 32 17 51	☾	10 24 3 44
10 P	40 Mieczysław	6 29 17 53	☾	11 35 4 45
11 W	Konstanty W.	6 27 17 55	☾	13 01 5 58
12 S	† S. dz. Oksygora	6 25 17 56	☾	14 25 6 57
13 C	Krzysztof b. w.	6 23 17 58	☾	16 08 8 18
14 P	† S. dz. Alajda	6 20 18 0	☾	17 38 9 34
15 S	† S. dz. Klementa	6 18 18 2	☾	19 02 10 48
16 N	Abraham pust.	6 16 18 3	☾	20 30 12 01
17 P	Józef z Arysta	6 13 18 5	☾	21 45 13 14
18 W	Gabriel Arch.	6 11 18 7	☾	23 18 14 29
19 S	Józef Orl. WMP.	6 9 18 9	☾	24 47 —
20 C	Wiktoria b.	6 6 18 10	☾	0 38 8 11
21 P	† Bonetyka op.	6 4 18 12	☾	1 52 8 43
22 S	† Sw. b. WMP.	6 1 18 14	☾	3 26 9 57
23 N	Katarzyna Kr.	5 59 18 16	☾	3 47 10 28
24 P	Maria i Tymon	5 57 18 17	☾	4 28 11 29
25 W	Zwawadz. W. M. P.	5 54 18 19	☾	4 51 12 41
26 S	Ludwig b. w.	5 52 18 21	☾	5 11 13 55
27 C	Janina Dumarska	5 50 18 23	☾	5 26 15 09
28 P	† Janina Kapłan	5 47 18 24	☾	5 38 16 22
29 S	† Eustachy op.	5 45 18 26	☾	5 51 17 37
30 N	Antoni wd.	5 42 18 28	☾	6 04 18 52
31 P	Galina p.	5 40 18 30	☾	6 11 20 09

M A R Z E C

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycyca	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 S	Albina b. w.	6 50	17 36		7 31	18 37
2 N	Heleny Cesarz.	6 48	17 38		7 42	19 50
3 P	Kunegundy Ces.	6 46	17 40		7 52	21 05
4 W	Kazimierza kr. w.	6 43	17 42		8 03	22 22
5 Ś	† <i>Popielec</i>	6 41	17 44		8 17	23 43
6 C	Wiktor i Wiktor.	6 39	17 46		8 34	—
7 P	† Tomasza z Akw.	6 36	17 47		8 58	1 06
8 S	† Św. Wincent. 	6 34	17 49		9 32	2 29
9 N	Franciszki wd.	6 32	17 51		10 24	3 44
10 P	40 Męczenników	6 29	17 53		11 35	4 45
11 W	Konstantego W.	6 27	17 55		13 01	5 28
12 Ś	† S. dz. Grzegorza	6 25	17 56		14 35	5 57
13 C	Krystyny p. m.	6 23	17 58		16 08	6 18
14 P	† S. dz. Matyld. 	6 20	18 0		17 38	6 34
15 S	† S. dz. Klemensa	6 16	18 2		19 05	6 48
16 N	Abrahama pust.	6 16	18 3		20 30	7 01
17 P	Józefa z Arymatei	6 13	18 5		21 55	7 14
18 W	Gabriela Arch.	6 11	18 7		23 18	7 29
19 Ś	<i>Józefa Obl. NMP.</i>	6 9	18 9		—	7 47
20 C	Wolframa b.	6 6	18 10		0 38	8 11
21 P	† Benedykta op.	6 4	18 12		1 52	8 43
22 S	† Sied. b. NMP 	6 1	18 14		2 56	9 27
23 N	Katarzyny Kr.	5 59	18 16		3 47	10 23
24 P	Marka i Tymot.	5 57	18 17		4 25	11 29
25 W	<i>Zwiastow. N. M. P.</i>	5 54	18 19		4 51	12 41
26 Ś	Ludgera b. w.	5 52	18 21		5 11	13 55
27 C	Jana Damazego	5 50	18 23		5 26	15 09
28 P	† Jana Kapistrana	5 47	18 24		5 38	16 22
29 S	† Eustazego op.	5 45	18 26		5 51	17 37
30 N	Anieli wd. 	5 42	18 28		6 01	18 52
31 P	Balbiny p.	5 40	18 30		6 11	20 09

K WIKTATON E

Dni	Wymsko-katolicki	Stożen	Katolicki	Katolicki
1 W	Teodory m.	5 38 18 31	5 34 21 30	5 34 21 30
2 S	Franciszka & Paula	5 35 18 33	5 40 22 34	5 40 22 34
3 C	Krzyszta b. w.	5 33 18 35	7 01	7 01
4 P	Łazarza b. w. d. k.	5 31 18 37	7 32	7 32
5 S	Wincentego	5 28 18 38	8 17	8 17
6 N	Wilhelma Op.	5 20 18 40	9 21	9 21
7 P	Epifanusa b. m.	5 24 18 42	10 41	10 41
8 W	Dionizego b. w.	5 22 18 44	12 10	12 10
9 S	Wł. Kłopotowskiej	5 19 18 45	13 41	13 41
10 C	Elżbiety p. m.	5 17 18 47	15 10	15 10
11 P	Leona Wielk.	5 15 18 49	16 36	16 36
12 S	Wiktora M.	5 12 18 50	18 01	18 01
13 N	Therese	5 10 18 52	19 26	19 26
14 P	Włodzisław i Justyna	5 8 18 54	20 50	20 50
15 W	Anaszkowego m.	5 6 18 56	22 13	22 13
16 S	Marcji i Lamperta	5 3 18 57	23 35	23 35
17 C	Wł. Anioła	5 1 18 59	—	—
18 P	Wł. Bogusława	4 59 19 1	0 45	0 45
19 S	Wł. Tymona	4 57 19 3	1 40	1 40
20 N	Zmarły Chr. P.	4 55 19 5	2 23	2 23
21 P	Włodzisław	4 53 19 6	3 55	3 55
22 W	Szara i Kaja pp.	4 50 19 8	5 17	5 17
23 S	Włodzisław b. m.	4 48 19 10	6 33	6 33
24 C	Fidelska Kapuc. m.	4 46 19 11	7 46	7 46
25 P	Łazarza Ewang.	4 44 19 13	8 58	8 58
26 S	Kla i Marceli pp.	4 42 19 15	10 15	10 15
27 N	Teodora i Teruljana	4 40 19 17	11 20	11 20
28 P	Pawła i Krystyna	4 38 19 18	12 41	12 41
29 W	Wł. m. Hobana	4 36 19 20	14 00	14 00
30 S	Katolicki Związek	4 34 19 22	15 20	15 20

K W I E C I E Ń

Dni		Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycy	
			wsch.	zach		wsch.	zach.
1	W	Teodory m.	5 38	18 31		6 24	21 30
2	Ś	Franciszka à Paulo	5 35	18 33		6 40	22 54
3	C	Ryszarda b. w.	5 33	18 35		7 01	—
4	P	† Izydora b.w.d.k.	5 31	18 37		7 32	0 18
5	S	† Wincentego	5 28	18 38		8 17	1 36
6	N	Wilhelma Op. ☾	5 26	18 40		9 21	2 41
7	P	Epifanjusza b. m.	5 24	18 42		10 41	3 28
8	W	Dyonizego b. w.	5 22	18 44		12 10	4 01
9	Ś	Marji Kleofasowej	5 19	18 45		13 41	4 23
10	C	Ezechjela p. m.	5 17	18 47		15 10	4 40
11	P	† Leona Wielk.	5 15	18 49		16 36	4 54
12	S	† Wiktora M.	5 12	18 50		18 01	5 07
13	N	Hermenegilda ☼	5 10	18 52		19 26	5 19
14	P	Walerjana i Justyna	5 8	18 54		20 50	5 33
15	W	Anastazego m.	5 6	18 56		22 13	5 49
16	Ś	Marcelj. i Lamperta	5 3	18 57		23 32	6 10
17	C	† Wielki Aniceta	5 1	18 59		—	6 39
18	P	† Wielki Bogumiła	4 59	19 1		0 42	7 18
19	S	† Wielka Tymona	4 57	19 3		1 40	8 10
20	N	Zmartw. Chr. P. ☾	4 55	19 4		2 23	9 13
21	P	Wielkanoc.	4 53	19 6		2 55	10 24
22	W	Sotera i Kaja pp.	4 50	19 8		3 17	11 37
23	Ś	Wojciecha b. m.	4 48	19 10		3 33	12 51
24	C	Fidelisa Kapuc. m.	4 46	19 11		3 46	14 04
25	P	† Marka Ewang.	4 44	19 13		3 58	15 18
26	S	Kle'a i Marcell. pp.	4 42	19 15		4 09	16 32
27	N	Teofila i Tertuljana	4 40	19 17		4 20	17 50
28	P	Pawła od Krzyża ☼	4 38	19 18		4 31	19 11
29	W	Piotra m., Roberta	4 36	19 20		4 46	20 34
30	Ś	Katarzyny Seneńsk.	4 34	19 22		5 05	22 01

NOTATKI

Dni		Kalendarz rzymsko-katolicki	Siońca wsch. / zach.	Imię	Księżyc wsch. / zach.
1 C	1	Piotr i Jak. Ap.	4 32 19 23	☾	5 33 23 25
2 P	2	† Zygmunt kr. m.	4 30 19 25	☾	6 14 —
3 S	3	Bożna Konst.	4 28 19 27	☾	7 12 035
4 W	4	Florian m.	4 26 19 29	☾	8 29 1 28
5 P	5	Piotr V p. w.	4 24 19 30	☾	9 25 2 05
6 W	6	Jana Apost. i Ew.	4 22 19 32	☾	11 24 2 30
7 S	7	Onufi 2w. Józef	4 20 19 34	☾	12 22 2 48
8 C	8	Stanisław b. m.	4 19 19 35	☾	14 18 3 02
9 P	9	† Okszo i Nier.	4 17 19 37	☾	15 41 3 14
10 S	10	Isydera Or.	4 15 19 38	☾	17 03 3 26
11 W	11	Mamerta p. w.	4 13 19 40	☾	18 26 3 37
12 P	12	Wł. P. Eustachy	4 12 19 42	☾	19 49 3 52
13 W	13	Serwacego	4 10 19 43	☾	21 10 4 12
14 S	14	Bonifacego m.	4 9 19 45	☾	22 25 4 38
15 C	15	Łoj w. m.	4 7 19 46	☾	23 30 5 12
16 P	16	† Jana Nepom.	4 5 19 48	☾	— 5 29
17 S	17	Pachasia w.	4 4 19 49	☾	0 19 6 22
18 W	18	Feliks Kapuc. m.	4 2 19 51	☾	0 22 8 07
19 P	19	Piotr Celestyn	4 1 19 52	☾	1 20 9 19
20 W	20	Bernardyn	4 0 19 54	☾	1 39 10 33
21 S	21	Wiktor m.	3 58 19 55	☾	1 58 11 46
22 C	22	Julij p. m. Heleny	3 57 19 57	☾	2 02 12 58
23 P	23	† Deksdergo p. m.	3 56 20 58	☾	2 16 14 11
24 S	24	Joanny i Alfy	3 54 20 0	☾	2 27 15 27
25 W	25	Greg. VII p. w.	3 53 20 1	☾	2 37 16 40
26 P	26	Krz. św. Fil. i Nier.	3 52 20 2	☾	2 50 18 08
27 W	27	Krz. św. Bedy w.	3 51 20 4	☾	3 08 19 35
28 S	28	Krz. św. August.	3 50 20 5	☾	3 32 21 03
29 C	29	Wiesław Pańsk	3 49 20 6	☾	4 08 22 22
30 P	30	† Feliks p. m.	3 48 20 8	☾	5 01 23 23
31 S	31	Anteli p. Petronelli	3 47 20 9	☾	6 14 —

M A J

Dni		Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycy	
			wsch.	zach.		wsch.	zach.
1	C	<i>Filipa i Jak. Ap.</i>	4 32	19 23		5 33	23 25
2	P	† Zygmunta kr. m.	4 30	19 25		6 14	—
3	S	Roczn. Konst.	4 28	19 27		7 12	0 35
4	N	Florjana m.	4 26	19 29		8 29	1 28
5	P	Piusa V p. w. ☾	4 24	19 30		9 55	2 05
6	W	<i>Jana Apost i Ew.</i>	4 22	19 32		11 24	2 30
7	Ś	<i>Opieki Św. Józefa</i>	4 20	19 34		12 52	2 48
8	C	<i>Stanisława b. m.</i>	4 19	19 35		14 18	3 02
9	P	† Grzegorza Ner.	4 17	19 37		15 41	3 14
10	S	Izydora Or.	4 15	19 38		17 03	3 26
11	N	Mamerta b. w.	4 13	19 40		18 26	3 39
12	P	<i>NMP. Łaskawej</i> ☺	4 12	19 42		19 49	3 53
13	W	Serwacego	4 10	19 43		21 10	4 12
14	Ś	Bonifacego m.	4 9	19 45		22 25	4 38
15	C	Zofji wd. m.	4 7	19 46		23 30	5 12
16	P	† Jana Nepom.	4 5	19 48		—	5 59
17	S	Paschalisa w.	4 4	19 49		0 19	6 58
18	N	Feliksa Kapuc. m.	4 2	19 51		0 55	8 07
19	P	Piotra, Celestyna	4 1	19 52		1 20	9 19
20	W	Bernardyna ☾	4 0	19 54		1 39	10 33
21	Ś	Wiktora m.	3 58	19 55		1 53	11 46
22	C	Julji p. m., Heleny	3 57	19 57		2 05	12 58
23	P	† Dezyderego b. m	3 56	20 58		2 16	14 11
24	S	Joanny i Afry	3 54	20 0		2 27	15 27
25	N	Grzeg. VII p. w.	3 53	20 1		2 37	16 46
26	P	<i>Krz. dn. Fil. i Ner.</i>	3 52	20 2		2 50	18 08
27	W	<i>Krz. dn. Bedy w.</i>	3 51	20 4		3 08	19 35
28	Ś	<i>Krz. dn. August.</i> ☼	3 50	20 5		3 32	21 03
29	C	Wniebowst. Pańsk.	3 49	20 6		4 08	22 22
30	P	† Feliksa p. m.	3 48	20 8		5 01	23 23
31	S	Anieli p., Petronelli	3 47	20 9		6 14	—

C Z K T A T O N E C

Dni	Kalendarz rzymsko-lateński	Słońca wsch. zach.	Miesiące	Księżycy	
				wsch.	zach.
1 N	Bl. Jakoba	3 46 20 10	Styczeń	7 40	0 06
2 P	Marcellina i Bland.	3 45 20 11	Styczeń	9 10	0 35
3 W	Brasza p. m.	3 44 20 12	Styczeń	10 40	0 55
4 S	Franciszka Karcz.	3 43 20 13	Styczeń	12 06	1 10
5 C	Bonifac. p. m.	3 43 20 14	Styczeń	13 28	1 23
6 P	† Norberta i k. aud.	3 42 20 15	Styczeń	14 49	1 35
7 S	Roberta Op.	3 42 20 16	Styczeń	16 10	1 46
8 N	Łesław. Duchas św.	3 41 20 17	Styczeń	17 31	1 00
9 P	Świętosław. Pryma	3 41 20 18	Styczeń	18 52	2 17
10 W	Majgorzys k.	3 40 20 19	Styczeń	20 09	2 39
11 S	† S. dz. Barn.	3 40 20 19	Styczeń	21 17	3 09
12 C	Jana w. Oulwego	3 39 20 20	Styczeń	22 13	3 52
13 P	† S. dz. Anton.	3 39 20 21	Styczeń	23 54	4 46
14 S	† S. dz. Bazylgo	3 39 20 21	Styczeń	23 23	5 52
15 N	Trójcy św. Wili i M.	3 38 20 22	Styczeń	23 43	7 04
16 P	Aliny, Benona	3 39 20 22	Styczeń	23 59	8 17
17 W	Inocentego m.	3 39 20 23	Styczeń	—	9 30
18 S	Marka i Marcellina	3 39 20 23	Styczeń	0 12	10 42
19 C	Boże Ciele.	3 39 20 23	Styczeń	0 23	11 53
20 P	† Sylwestra p.	3 39 20 24	Styczeń	0 33	13 06
21 S	Alejoego Gonzal	3 39 20 24	Styczeń	0 44	14 22
22 N	Paulina p. w.	3 39 20 24	Styczeń	0 52	15 41
23 P	Agrypiy p. m.	3 39 20 24	Styczeń	1 10	17 03
24 W	Nar. św. Jan Chr.	3 40 20 24	Styczeń	1 31	18 33
25 S	Prospera p. w.	3 40 20 24	Styczeń	2 00	19 58
26 C	Jana i Pawła	3 40 20 24	Styczeń	2 46	21 08
27 P	† Szwca Jez.	3 41 20 24	Styczeń	3 51	22 00
28 S	Leona w. II Pap.	3 41 20 24	Styczeń	5 15	22 36
29 N	Św. Piotra i Pawła	3 42 20 24	Styczeń	6 48	22 59
30 P	Wspom. św. Pawła	3 42 20 24	Styczeń	8 21	23 16

C Z E R W I E C

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżyca	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 N	Bł. Jakóba	3 46	20 10		7 40	0 06
2 P	Marcellina i Bland.	3 45	20 11		9 10	0 35
3 W	Erazma b. m. ☿	3 44	20 12		10 40	0 55
4 Ś	Franciszka Karac.	3 43	20 13		12 06	1 10
5 C	Bonifac. b. m.	3 43	20 14		13 28	1 23
6 P	† Norberta i K aud.	3 42	20 15		14 49	1 35
7 S	Roberta Op.	3 42	20 16		16 10	1 46
8 N	Zesłan. Ducha św.	3 41	20 17		17 31	2 00
9 P	Świąteczny. Pryma	3 41	20 18		18 52	2 17
10 W	Małgorzaty kr.	3 40	20 19		20 09	2 39
11 Ś	† S. dz. Barn. ☿	3 40	20 19		21 17	3 09
12 C	Jana w., Onufrego	3 39	20 20		22 13	3 52
13 P	† S. dz. Anton	3 39	20 21		22 54	4 46
14 S	† S. dz. Bazylego	3 39	20 21		23 23	5 52
15 N	Trójcy św. Wita i M	3 39	20 22		23 43	7 04
16 P	Aliny, Benona	3 39	20 22		23 59	8 17
17 W	Innocentego m.	3 39	20 23		—	9 30
18 Ś	Marka i Marcellina	3 39	20 23		0 12	10 42
19 C	Boże Ciało. ☾	3 39	20 23		0 23	11 53
20 P	† Sylwerjusza p.	3 39	20 24		0 33	13 06
21 S	Alojzego Gonzagi	3 39	20 24		0 44	14 22
22 N	Paulina b. w.	3 39	20 24		0 55	15 41
23 P	Agrypiny p. m.	3 39	20 24		1 10	17 05
24 W	Nar. św. Jan. Chrz.	3 40	0 24		1 31	18 33
25 S	Prospera b. w.	3 40	20 24		2 00	19 58
26 C	Jana i Pawła ☿	3 40	20 24		2 46	21 08
27 P	† Serca Jez.	3 41	20 24		3 51	22 00
28 S	Leona w. II Pap.	3 41	20 24		5 15	22 36
29 N	Św. Piotra i Pawła	3 42	20 24		6 48	22 59
30 P	wspom. św. Pawła	3 42	20 24		8 21	23 16

NOTATKI

Dni	Kalendarz rymsko-katolicki	Stożek wsch. zach.	Imię	Katolicy wsch. zach.
1 W	A. Kwi. P. Jez. Ch.	3 43 20 24	☿	9 50 23 30
2 S	Wawrzysz. NMP	3 44 20 23	☿	11 16 23 42
3 C	Anatoli. i Helj	3 44 20 23	☿	12 88 23 54
4 P	† Józefa Kalsani	3 45 20 22	☿	13 50 —
5 S	Antoniego Zak.	3 46 20 22	☿	15 20 0 07
6 N	Łazarza pr.	3 47 20 21	☿	16 40 0 23
7 P	Cyryla b. w.	3 48 20 21	☿	17 57 0 43
8 W	Ezbiety kr. wd.	3 49 20 20	☿	19 08 1 11
9 S	Weroniki p.	3 50 20 19	☿	20 08 1 48
10 C	† Braci mm.	3 51 20 19	☿	20 52 2 34
11 P	† Pelagii p. m.	3 52 20 18	☿	21 25 3 41
12 S	Jana Gwaltha	3 53 20 17	☿	21 49 4 51
13 N	Małgorzaty p. m.	3 54 20 16	☿	22 02 6 04
14 P	Bonawentury b. w.	3 55 20 15	☿	22 18 7 17
15 W	Rozesłanie Apost.	3 56 20 14	☿	22 30 8 20
16 S	NMP. Szkołowa.	3 57 20 13	☿	22 40 9 40
17 C	Aleksiego w.	3 59 20 12	☿	22 51 10 51
18 P	† Symona i Lijn.	4 0 20 11	☿	23 01 11 04
19 S	Wincent. a P. D.	4 1 20 10	☿	23 13 12 20
20 N	Cezarew. w.	4 3 20 9	☿	23 31 14 40
21 P	Prasady p. m.	4 4 20 7	☿	23 55 16 04
22 W	Małki Magdaleny	4 5 20 6	☿	— 17 30
23 S	Andrianego b. m.	4 7 20 5	☿	0 51 18 47
24 C	Bl. Kunegundy p.	4 8 20 3	☿	1 26 19 48
25 P	† Józefa Ap.	4 10 20 2	☿	2 42 20 21
26 S	Anny matki NMP	4 11 20 0	☿	4 14 21 00
27 N	Natalii m.	4 13 19 59	☿	5 31 21 50
28 P	Innocent. i Wikl.	4 14 19 57	☿	7 25 21 35
29 W	Marcy p. Oława kr.	4 15 19 56	☿	8 53 21 48
30 S	Julii i Donatyli	4 17 19 54	☿	10 21 22 01
31 C	Ignacego Łojoli w.	4 19 19 52	☿	11 48 22 13

LIPIEC

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycy	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 W	<i>N. Krwi P. Jez. Ch.</i>	3 43	20 24		9 50	23 30
2 Ś	<i>Nawiedz. NMP.</i>	3 44	20 23		11 16	23 42
3 C	Anatolj. i Helj 	3 44	20 23		12 38	23 54
4 P	† Józefa Kalasani	3 45	20 22		13 59	—
5 S	Antoniego Zakk.	3 46	20 22		15 20	0 07
6 N	Izajasza pr.	3 47	20 21		16 40	0 23
7 P	Cyrylla b. w.	3 48	20 21		17 57	0 43
8 W	Elżbiety kr. wd.	3 49	20 20		19 08	1 11
9 Ś	Weroniki p.	3 50	20 19		20 08	1 48
10 C	7 Braci mm. 	3 51	20 19		20 52	2 39
11 P	† Pelagji p. m.	3 52	20 18		21 25	3 41
12 S	Jana Gwalberta	3 53	20 17		21 48	4 51
13 N	Małgorzaty p. m	3 54	20 16		22 05	6 04
14 P	Bonawentury b. w.	3 55	20 15		22 18	7 17
15 W	Rozesłanie Apost.	3 56	20 14		22 30	8 29
16 Ś	NMP. <i>Szkaplerzn.</i>	3 57	20 13		22 40	9 40
17 C	Aleksego w.	3 59	20 12		22 51	10 51
18 P	† Szymona z Lipn.	4 0	20 11		23 01	12 04
19 S	Wincent. a P. 	4 1	20 10		23 13	13 20
20 N	Czesława w.	4 3	20 9		23 31	14 40
21 P	Praksedy p. m.	4 4	20 7		23 55	16 04
22 W	Marji Magdaleny	4 5	20 6		—	17 30
23 Ś	Apolinarego b. m.	4 7	20 5		0 31	18 47
24 C	<i>Bł. Kunegundy p.</i>	4 8	20 3		1 26	19 48
25 P	† Jakuba Ap. 	4 10	20 2		2 42	20 21
26 S	<i>Anny matki NMP.</i>	4 11	20 0		4 14	21 00
27 N	Natalji m.	4 13	19 59		5 51	21 20
28 P	Innocent. i Wikt.	4 14	19 57		7 25	21 35
29 W	Marty p., Olawa kr.	4 15	19 56		8 55	21 48
30 Ś	Julitty i Donatylli	4 17	19 54		10 21	22 01
31 C	Ignacego Lojoli w.	4 19	19 52		11 45	22 13

NOTATKI

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Stolica wsch. zach.	Wielki K	Katolicy wsch. zach.
1 P	† Piotr Apost.	4 20 19 31	☾	13 08 22 28
2 S	W. M. P. Anielskiej.	4 22 19 49	☾	14 29 22 47
3 N	Zn. rel. św. Szczep.	4 24 19 47	☾	15 48 23 12
4 P	Dominika w.	4 25 19 45	☾	17 01 23 46
5 W	W. M. P. Snieżnej	4 27 19 44	☾	18 04
6 S	Przem. Paskie	4 28 19 42	☾	18 22 0 33
7 C	Kajetana w.	4 30 19 40	☾	19 29 1 32
8 P	† Cyrylaka, Ługa	4 31 19 38	☾	19 53 2 40
9 S	Romana m.	4 33 19 36	☾	20 12 3 53
10 N	Wawrzynca m.	4 35 19 34	☾	20 26 5 06
11 P	Zuzanny i Dymy	4 36 19 33	☾	20 38 6 19
12 W	Klary p. Iliński	4 38 19 31	☾	20 48 7 30
13 S	Hieronima i Kasjana	4 40 19 29	☾	20 58 8 41
14 C	† Wigilia Bożej.	4 41 19 27	☾	1 08 9 52
15 P	Wniebowst. N. M. P.	4 43 19 25	☾	21 19 11 06
16 S	Józef Ojca W. M. P.	4 45 19 23	☾	21 34 12 28
17 N	Józef Wzrost.	4 46 19 21	☾	21 54 13 44
18 P	Felicjana d. w.	4 48 19 18	☾	22 23 15 07
19 W	Marianna i Rufina	4 50 19 16	☾	23 02 16 27
20 S	Bernarda op. d. h.	4 51 19 14	☾	17 34
21 C	Józefy Premio	4 53 19 12	☾	0 13 18 34
22 P	† Symoniana	4 55 19 10	☾	1 36 18 59
23 S	Filipa i Benicj.	4 56 19 8	☾	3 12 19 22
24 N	Bartholomaja Ap.	4 58 19 5	☾	4 49 19 39
25 P	Ludwika kr. Fr.	5 0 19 3	☾	6 23 19 53
26 W	W. M. P. Józefowa	5 1 19 1	☾	7 53 20 06
27 S	Przem. rel. św. Kaz.	5 3 18 59	☾	9 21 20 19
28 C	Augustyna d. w.	5 5 18 57	☾	10 47 20 33
29 P	† Szymon i J. C.	5 6 18 54	☾	12 12 20 50
30 S	Róży Lim. p.	5 8 18 52	☾	13 36 21 13
31 N	Rufiana w.	5 10 18 50	☾	14 52 21 44

S I E R P I E Ń

R

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżyca	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 P	† Piotra Apost. ☾	4 20	19 51		13 08	22 28
2 S	N. M. P. Anielskiej.	4 22	19 49		14 29	22 47
3 N	Zn. rel. św. Szczep.	4 24	19 47		15 48	23 12
4 P	Dominika w.	4 25	19 45		17 01	23 46
5 W	NMP. Śnieżnej	4 27	19 44		18 04	—
6 Ś	Przem. Pańskie	4 28	19 42		18 52	0 33
7 C	Kajetana w.	4 30	19 40		19 29	1 32
8 P	† Cyrjaka, Larga	4 31	19 38		19 53	2 40
9 S	Romana m. ☺	4 33	19 36		20 12	3 53
10 N	Wawrzyńca m.	4 35	19 34		20 26	5 06
11 P	Zuzanny i Dygeny	4 36	19 33		20 38	6 19
12 W	Klary p., Hilarji	4 38	19 31		20 48	7 30
13 Ś	Hipolita i Kassjana	4 40	19 29		20 58	8 41
14 C	† Wigilja Euzebj.	4 41	19 27		1 08	9 52
15 P	Wniebowz. N. M. P.	4 43	19 25		21 19	11 06
16 S	Joach. Ojca NMP.	4 45	19 23		21 34	12 23
17 N	Jacka Wyzn. ☾	4 46	19 21		21 54	13 44
18 P	Firmina b. w.	4 48	19 18		22 23	15 07
19 W	Marjana i Rufina	4 50	19 16		23 08	16 27
20 Ś	Bernarda op. d. k.	4 51	19 14		—	17 34
21 C	Joanny Fremiot	4 53	19 12		0 13	18 24
22 P	† Symforjana	4 55	19 10		1 36	18 59
23 S	Filipa i Benicj.	4 56	19 8		3 12	19 22
24 N	Bartłomieja Ap. ☺	4 58	19 5		4 49	19 39
25 P	Ludwika kr. Fr.	5 0	19 3		6 23	19 53
26 W	NMP. Jasnogórska.	5 1	19 1		7 53	20 06
27 Ś	Przen. rel. św. Kaz.	5 3	18 59		9 21	20 19
28 C	Augustyna b. w.	5 5	18 57		10 47	20 33
29 P	† Ścięcie gł. s. J.Ch.	5 6	18 54		12 12	20 50
30 S	Róży Lim. p.	5 8	18 52		13 35	21 13
31 N	Rajmunda w. ☾	5 10	18 50		14 52	21 44

WIKTATONE

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Stożca wzsch. zach.	Imię	Kalendarz wzsch. zach.
1 P.	Idziego op. bl.	5 11 18 48	18 47	16 00 21 27
2 W	Stefana kr. weg.	5 13 18 42	18 57	16 28 23 22
3 S	Szymona Słupnika	5 15 18 43	19 07	17 32
4 C	Rozalii p.	5 16 18 41	19 17	18 00 0 29
5 P	Wawrzynca Just.	5 18 18 38	19 27	18 19 1 41
6 S	Zachariasza pr.	5 20 18 36	19 37	18 34 2 22
7 N	Jana m. krynny	5 21 18 34	19 47	18 47 4 08
8 P	Wawrota WMP.	5 23 18 31	19 57	18 57 5 20
9 W	Sergiusza p. w.	5 25 18 29	20 07	19 07 6 31
10 S	Mikołaja x Tolent.	5 26 18 27	20 17	19 17 7 43
11 C	Prota i Jacka m. m.	5 28 18 24	20 27	19 27 8 56
12 P	Amleto WMP.	5 30 18 22	20 37	19 40 10 12
13 S	Eugenji p.	5 31 18 20	20 47	19 51 11 31
14 N	Wawro. Krysza aw.	5 33 18 17	20 57	20 03 12 53
15 P	WMP. Solsznej G.	5 35 18 15	21 07	20 20 14 13
16 W	Eusebji p. m.	5 36 18 13	21 17	21 04 15 23
17 S	Stefana dzieł.	5 38 18 10	21 27	21 09 16 18
18 C	Józefa w. lrony	5 40 18 8	21 37	21 19 17 24
19 P	Stefana dzieł.	5 41 18 5	21 47	21 29 18 34
20 S	Stefana dzieł.	5 43 18 3	21 57	21 39 19 43
21 N	Mateusza M.	5 45 18 1	22 07	21 49 20 53
22 P	Tomasa B. W.	5 47 17 58	22 17	21 59 22 03
23 W	Tekli P. M.	5 48 17 56	22 27	22 09 23 13
24 S	WMP. ed. w. wawro.	5 50 17 53	22 37	22 19 24 23
25 C	Bl. Kacystawa	5 52 17 51	22 47	22 29 25 33
26 P	Wawro i Just.	5 53 17 49	22 57	22 39 26 43
27 S	Krzyszto i Damiana	5 55 17 46	23 07	22 49 27 53
28 N	Wawrota Kr. M.	5 57 17 44	23 17	22 59 29 03
29 P	Mikolaia arch.	5 58 17 42	23 27	23 09 30 13
30 W	Hieronima Kapł.	6 0 17 39	23 37	23 19 31 23

W R Z E S I E Ń

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycy	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 P	Idziego op. bł.	5 11	18 48		16 00	22 27
2 W	Stefana kr. węg.	5 13	18 45		16 53	23 22
3 Ś	Szymona Słupnika	5 15	18 43		17 32	—
4 C	Rozalji p.	5 16	18 41		18 00	0 29
5 P	† Wawrzyńca Just.	5 18	18 38		18 19	1 41
6 S	Zachariasza pr.	5 20	18 36		18 34	2 55
7 N	Jana m., Ryginy	5 21	18 34		18 47	4 08
8 P	<i>Narodz. NMP.</i>	5 23	18 31		18 57	5 20
9 W	Sergjusza p. w.	5 25	18 29		19 07	6 31
10 Ś	Mikołaja z Tolent	5 26	18 27		19 17	7 43
11 C	Prota i Jacka m. m.	5 28	18 24		19 27	8 56
12 P	† <i>Imienia NMP.</i>	5 30	18 22		19 40	10 12
13 S	Eugenji p.	5 31	18 20		19 54	11 31
14 N	<i>Podw. Krzyża sw.</i>	5 33	18 17		20 23	12 53
15 P	<i>NMP. Bolesnej</i> ☾	5 35	18 15		20 59	14 13
16 W	Euzebji p. m.	5 36	18 13		21 54	15 23
17 Ś	† <i>Suchy dzień.</i>	5 38	18 10		23 09	16 18
18 C	Józefa w., Ireny	5 40	18 8		—	16 57
19 P	† <i>Suchy dzień.</i>	5 41	18 5		0 37	17 24
20 S	† <i>Suchy dzień.</i>	5 43	18 3		2 11	17 43
21 N	<i>Mateusza M.</i>	5 45	18 1		3 46	17 58
22 P	Tomasza B. W.	5 47	17 58		5 18	18 11
23 W	Tekli P. M.	5 48	17 56		6 48	18 23
24 Ś	<i>NMP. od w. niewol.</i>	5 50	17 53		8 17	18 37
25 C	Bł. Ładysława	5 52	17 51		9 45	18 53
26 P	† Cyprjana i Just.	5 53	17 49		11 11	19 14
27 S	Kozmy i Damjana	5 55	17 46		12 35	19 42
28 N	Wacława Kr. M.	5 57	17 44		13 48	20 20
29 P	<i>Michała Arch.</i> ☾	5 58	17 42		14 49	21 12
30 W	Hiromina Kapł.	6 0	17 39		15 33	22 16

P A I K T A T O N I K

Dni	Katolicko-rymski	Stolica	Miejsca	Księżyc
1 S	Bl. Jona z Dukli	0 1 17 87	☾	16 04 28 27
2 C	Aniołów Św. Słow	0 3 17 85	☾	16 26 —
3 P	+ Kandyda: Ewald	0 5 17 83	☾	16 43 0 41
4 S	Franciszka Szalec	0 7 17 80	☾	16 56 1 24
5 N	Placyda m.	0 9 17 58	☾	17 06 3 07
6 P	Brunona w.	0 10 17 55	☾	17 16 4 10
7 W	N.M.P. Kozanec	0 12 17 53	☾	17 26 5 31
8 S	Polasji. Birgity	0 14 17 51	☾	17 36 6 44
9 C	Gyomiego b. m.	0 15 17 18	☾	17 47 8 00
10 P	+ Franciszka Borg	0 17 17 16	☾	18 04 9 19
11 S	Placydy i Zenajdy	0 19 17 14	☾	18 26 10 41
12 N	Maksymiliana p. w.	0 21 17 11	☾	18 38 12 03
13 P	Edwarda kr. w.	0 23 17 9	☾	19 46 13 16
14 W	Kaliksia pp. m.	0 24 17 7	☾	20 53 14 15
15 S	Terezy p.	0 26 17 5	☾	22 14 14 59
16 C	Martyniana i Służ	0 28 17 3	☾	23 45 15 37
17 P	+ Wiktor b.	0 30 17 0	☾	25 18 —
18 S	Łukasza ewang.	0 32 16 58	☾	1 16 16 04
19 N	Proba z Alkantara	0 33 16 56	☾	2 47 16 17
20 P	Jana Kondego	0 35 16 54	☾	4 10 16 29
21 W	Urszuli p. m.	0 37 16 52	☾	5 44 16 41
22 S	Korduli i Alodji p.	0 39 16 50	☾	7 05 16 53
23 C	Szewersa b. m.	0 41 16 48	☾	8 40 17 14
24 P	+ Rafała archan.	0 43 16 45	☾	10 02 18 39
25 S	Krzyszta m.	0 44 16 43	☾	11 24 18 12
26 N	Ewarysta p. m.	0 46 16 41	☾	12 37 19 00
27 P	Śebidy p. m. Fum.	0 48 16 39	☾	13 50 20 00
28 W	Stawomir i Tnd.	0 50 16 37	☾	14 06 21 10
29 S	Narcyza b. w.	0 52 16 35	☾	14 31 22 24
30 C	Germana i Szep.	0 54 16 33	☾	14 49 23 38
31 P	+ Wiktora, Symon.	0 55 16 31	☾	15 03 —

PAŹDZIERNIK

Dni		Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycy	
			wsch.	zach.		wsch.	zach.
1	S	<i>Bł. Jana z Dukli</i>	6 1	17 37		16 04	23 27
2	C	Aniołów Stróżów	6 3	17 35		16 26	—
3	P	† Kandyda i Ewald.	6 5	17 32		16 43	0 41
4	S	Franciszka Serafic.	6 7	17 30		16 56	1 54
5	N	Placyda m.	6 9	17 28		17 06	3 07
6	P	Brunona w.	6 10	17 25		17 16	4 19
7	W	<i>NMP. Różańc.</i> ☽	6 12	17 23		17 26	5 31
8	Ś	Pelagji, Birgitty	6 14	17 21		17 36	6 44
9	C	Dyonizego b. m.	6 15	17 18		17 47	8 00
10	P	† Franciszka Borg.	6 17	17 16		18 04	9 19
11	S	Placydy i Zenajdy	6 19	17 14		18 26	10 41
12	N	Maksymiljana p. w.	6 21	17 11		18 58	12 02
13	P	Edwarda kr. w.	6 23	17 9		19 46	13 16
14	W	Kaliksta pp. m.	6 24	17 7		20 53	14 15
15	Ś	Teresy p. ☾	6 26	17 5		22 14	14 59
16	C	Martyniana i Saturj.	6 28	17 2		23 45	15 27
17	P	† Wiktora b.	6 30	17 0			15 48
18	S	<i>Łukasza ewang.</i>	6 32	16 58		1 16	16 04
19	N	Piotra z Alkantary	6 33	16 56		2 47	16 17
20	P	<i>Jana Kantego.</i>	6 35	16 54		4 16	16 29
21	W	Urszuli p. m. ☽	6 37	16 52		5 44	16 41
22	Ś	Korduli i Alodji p.	6 39	6 50		7 02	16 55
23	C	Seweryna b. m.	6 41	16 48		8 40	17 14
24	P	† <i>Rafała archan.</i>	6 42	16 45		10 08	18 39
25	S	Kryspina m.	6 44	16 43		11 27	18 12
26	N	Ewarysta p. m.	6 46	16 41		12 37	19 00
27	P	Sabiny p. m. Frum.	6 48	16 39		13 29	20 00
28	W	<i>Szymona i Tad.</i>	6 50	16 37		14 06	21 10
29	Ś	Narcyza b. w. ☾	6 52	16 35		14 31	22 24
30	C	Germana i Serap.	6 54	16 33		14 49	23 38
31	P	† <i>Wigilja, Symfr.</i>	6 55	16 31		15 03	—

L I I K T A T K I

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Stożca wzrost / zrost	Identy	Kalendarz wzrost / zrost
1 S	Wszystkich Świętych	6 57 16 29		15 15 0 51
2 N	Dzień Zmarłych	6 59 16 28		15 25 2 08
3 P	Huberta p. w.	7 1 16 26		15 34 3 18
4 W	Karola Boromeusza p. w.	7 3 16 24		15 44 4 27
5 S	Zachariasza i Elzby	7 5 16 22		15 55 5 48
6 C	Leonarda w.	7 7 16 20		16 10 7 02
7 P	Wiktora i Kataliny	7 9 16 18		16 39 8 25
8 S	Gottarda i Maurycjusza	7 10 16 17		16 59 9 48
9 N	Teodora m.	7 12 16 15		17 48 11 06
10 P	Andrzeja z Awelu	7 14 16 13		18 44 12 12
11 W	Marcina p. w.	7 16 16 12		20 08 12 59
12 S	Marcina p. m.	7 18 16 10		21 29 13 32
13 C	Stanisława Kostki	7 19 16 9		22 59 14 24
14 P	Wiktora p. w.	7 21 16 7		— 14 11
15 S	Leopolda w. (dzień)	7 23 16 6		0 57 14 54
16 N	Edmunda p. w.	7 25 16 4		1 53 15 36
17 P	Geregoza Cud.	7 27 16 3		3 18 16 48
18 W	Odonu p.	7 28 16 2		4 44 17 01
19 S	Elzbiety kr. wd.	7 30 16 0		6 11 17 17
20 C	Felicjana Walezy	7 32 15 59		7 38 17 38
21 P	Wiktora Walezy	7 34 15 58		9 03 17 57
22 S	Cecylii p. m.	7 36 15 57		10 18 18 19
23 N	Klementyna p. m.	7 37 15 55		11 19 17 44
24 P	Jana od Krzyża w.	7 39 15 54		12 02 18 25
25 W	Kataliny p. m.	7 41 15 53		12 33 19 06
26 S	Piotra p. m.	7 42 15 52		12 53 19 50
27 C	Wiktora p. w.	7 44 15 51		13 04 20 34
28 P	Wiktora p. w.	7 45 15 50		13 25 21 24
29 S	Wiktora i Piotra	7 47 15 50		13 31 —
30 N	Andrzeja apostoła	7 48 15 49		13 42 0 56

LISTOPAD

Dni	Kalendarz rzymsko-katolicki	Słońca		Znaki	Księżycy	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 S	Wszystkich Święt.	6 57	16 29		15 15	0 51
2 N	<i>Dzień Zaduszy</i>	6 59	16 28		15 25	2 03
3 P	Huberta b. w.	7 1	16 26		15 34	3 15
4 W	Karola Borom. b.w.	7 3	16 24		15 44	4 27
5 Ś	Zacharjasza i Elźb.	7 5	16 22		15 55	5 43
6 C	Leonarda w. ☺	7 7	16 20		16 10	7 02
7 P	† Nikandra i Kar.	7 9	16 18		16 30	8 25
8 S	Gotfryda i Maura	7 10	16 17		16 59	9 48
9 N	Teodora m.	7 12	16 15		17 43	11 06
10 P	Andrzeja z Awel.	7 14	16 13		18 44	12 12
11 W	Marcina b. w.	7 16	16 12		20 03	12 59
12 Ś	Marcina p. m.	7 18	16 10		21 29	13 32
13 C	<i>Stanist. Kostki.</i> ☾	7 19	16 9		22 59	13 54
14 P	† Jukunda b. w.	7 21	16 7		—	14 11
15 S	Leopolda w., Gertr.	7 23	16 6		0 27	14 24
16 N	Edmunda b. w.	7 25	16 4		1 53	14 36
17 P	Grzegorza Cud.	7 27	16 3		3 18	14 48
18 W	Odon p.	7 28	16 2		4 44	15 01
19 Ś	Elżbiety kr. wd.	7 30	16 0		6 11	15 17
20 C	Feliksa Walezj ☺	7 32	15 59		7 38	15 38
21 P	† <i>Ofiarow. NMF.</i>	7 34	15 58		9 03	16 07
22 S	Cecylji p. m.	7 36	15 57		10 18	16 49
23 N	Klemensa p. m.	7 37	15 55		11 19	17 44
24 P	Jana od Krzyża w.	7 39	15 54		12 02	18 52
25 W	Katarzyny p. m.	7 41	15 53		12 33	20 06
26 Ś	Piotra p. m.	7 42	15 52		12 53	21 20
27 C	Wirgiliusza b. w.	7 44	15 51		13 09	22 34
28 P	† Manswerta ☾	7 45	15 50		13 22	23 54
29 S	Saturnina i Filem.	7 47	15 50		13 32	—
30 N	<i>Andrzeja apost.</i>	7 48	15 49		13 42	0 56

GŁOS NOTATKI

Dot.	Kalendarz rzymsko katolicki	Stońca wsch. zach.	Miejs. wsch. zach.	Kalendarz wsch. zach.
1 P.	Eligiusza b. w.	7 50 15 48	W	13 51 3 08
2 W	Bibiana p. m.	7 51 15 47	W	14 01 3 21
3 S	Franciszka Ksaw.	7 53 15 47	W	14 15 4 30
4 C	Barbary p. m.	7 54 15 46	W	14 33 6 00
5 P	† Szaby op.	7 55 15 46	W	14 58 7 25
6 S	Mikołaja b. w.	7 57 15 45	W	15 30 8 47
7 N	Andrzeja b. w.	7 58 15 45	W	16 32 9 50
8 P	Niepok. Pocz. NMP.	7 59 15 44	W	17 48 10 55
9 W	Walerji p. m.	8 01 15 44	W	19 14 11 34
10 S	NMP. Łowczarskiej	8 02 15 44	W	20 45 11 59
11 C	Damazego p. w.	8 03 15 44	W	22 15 12 18
12 P	† Aleksandra	8 04 15 44	W	23 41 12 35
13 S	Lucji p. m., Olym.	8 05 15 44	W	— 12 44
14 N	Dionizja m.	8 06 15 44	W	1 06 12 56
15 P	Walerjana i Iren.	8 07 15 44	W	2 29 13 08
16 W	Eugeniusza b. m.	8 08 15 44	W	3 52 13 22
17 S	† Szaby dzieł.	8 09 15 44	W	5 17 13 41
18 C	Gracjana b. w.	8 10 15 44	W	6 45 14 07
19 P	† Szaby dzieł.	8 11 15 44	W	8 00 14 42
20 S	† Szaby dzieł.	8 10 15 43	W	9 06 15 35
21 N	Tomasza op.	8 11 15 43	W	9 50 16 35
22 P	Honorata m.	8 11 15 43	W	10 32 17 47
23 W	Wiktora p.	8 12 15 43	W	10 56 19 03
24 S	† Wiktora i Ireny	8 12 15 47	W	11 14 20 17
25 C	Narodz. Chrystusa P.	8 13 15 48	W	11 27 21 29
26 P	Severiana i Męć.	8 13 15 48	W	11 39 22 40
27 S	Joana op., ewang.	8 13 15 49	W	11 48 23 50
28 N	Włodzisław m.	8 13 15 50	W	11 57 —
29 P	Tomasza b.	8 14 15 51	W	12 08 1 01
30 W	Eugeniusza b. w.	8 14 15 52	W	12 19 2 15
31 S	Sylwestra op. w.	8 14 15 53	W	12 34 3 33

GRUDZIEŃ

Dni	Kalendarz rzymsko katolicki	Słońca		Znaki	Księżyca	
		wsch.	zach.		wsch.	zach.
1 P	Eligjusza b. w.	7 50	15 48		13 51	2 08
2 W	Bibianny p. m.	7 51	15 47		14 01	3 21
3 Ś	Franciszka Ksaw.	7 53	15 47		14 15	4 39
4 C	Barbary p. m.	7 54	15 46		14 33	6 00
5 P	† Sabby op.	7 55	15 46		14 58	7 25
6 S	Mikołaja b. w. ☺	7 57	15 45		15 36	8 47
7 N	Ambrożego b. w.	7 58	15 45		16 32	9 59
8 P	Niepok. Pocz. NMP.	7 59	15 44		17 48	10 55
9 W	Walerji p. m.	8 0	15 44		19 14	11 34
10 Ś	NMP. Loretańskiej	8 2	15 44		20 45	11 59
11 C	Damazego p. w.	8 3	15 44		22 15	12 18
12 P	† Aleksandra ☾	8 4	15 44		23 41	12 32
13 S	Łucji p. m., Otylli	8 5	15 44		—	12 44
14 N	Dyoskora m.	8 6	15 44		1 06	12 56
15 P	Walerjana i Iren.	8 7	15 44		2 29	13 03
16 W	Euzebjusza b. m.	8 8	15 44		3 52	13 22
17 Ś	† Suchy dzień.	8 8	15 44		5 17	13 41
18 C	Gracjana b. w.	8 9	15 44		6 42	14 07
19 P	† Suchy dzień.	8 10	15 44		8 00	14 42
20 S	† Suchy dzień. ☼	8 10	15 45		9 06	15 32
21 N	Tomasza ap.	8 11	15 45		9 56	16 35
22 P	Honorata m.	8 11	15 46		10 32	17 47
23 W	Wiktoria p.	8 12	15 46		10 56	19 03
24 Ś	† Wigilja. Irminy	8 12	15 47		11 14	20 17
25 C	Narodz. Chrystusa P.	8 13	15 48		11 27	21 29
26 P	Szczepana i. Męcz.	8 13	15 48		11 39	22 40
27 S	Jana ap., ewang.	8 13	15 49		11 48	23 50
28 N	Młodz. mm. ☾	8 13	15 50		11 57	—
29 P	Tomasza b.	8 14	15 51		12 08	1 01
30 W	Eugenjusza b. w.	8 14	15 52		12 19	2 15
31 Ś	Sylwestra pp. w.	8 14	15 53		12 34	3 33

Kalendarzowa rachuba czasu.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

NAME	RESIDENCE	DATE
J. B. Smith	123 Main St.	Jan 15
W. H. Jones	456 Elm St.	Feb 10
T. A. Brown	789 Oak St.	Mar 5
M. L. White	101 Pine St.	Apr 20
C. D. Green	234 Cedar St.	May 12
R. E. Black	567 Birch St.	Jun 8
S. P. Gray	890 Spruce St.	Jul 3
L. K. Hall	1122 Ash St.	Aug 18
H. J. King	1445 Willow St.	Sep 10
F. G. Lee	1768 Hickory St.	Oct 5
D. M. Scott	2091 Poplar St.	Nov 22
A. N. Walker	2414 Magnolia St.	Dec 15
J. C. Young	2737 Sycamore St.	Jan 10
B. F. Allen	3060 Chestnut St.	Feb 25
G. H. Wright	3383 Walnut St.	Mar 18
K. L. Hill	3706 Elm St.	Apr 8
N. O. Adams	4029 Oak St.	May 20
P. Q. Baker	4352 Pine St.	Jun 12
Q. R. Carter	4675 Cedar St.	Jul 5

Kalendarzowa rachuba czasu.

Kalendarzowa rachuba czasu opiera się na okresach, obliczanych na podstawie pewnych zjawisk niebieskich. Okresami temi są: dzień, miesiąc i rok. Dzień określony jest przez obrót ziemi dookoła osi, miesiąc przez odmiany księżyca, rok przez obieg ziemi dookoła słońca. Pozatem używany powszechnie okres — tydzień — określony jest głównemi postaciami księżyca.

W użyciu są następujące kalendarze: juljański i gregorjański (u narodów chrześcijańskich), oraz żydowski, mahometański i chiński.

Kalendarz juljański (starego stylu) zaprowadzony został przez Juljusza Cezara w roku 46 przed Chr. Ponieważ rok kalendarzowy musi obejmować całkowitą liczbę dni, a rok zwrotnikowy (słoneczny) wynosi nieskończoną liczbę 365.2422 dni, więc dla uniknięcia rozbieżności między rokiem kalendarzowym a zwrotnikowym ustalono, że w każdym okresie czteroletnim trzy lata liczą po 365 dni, jeden rok zaś 366 dni (rok przestępny, w którym miesiąc luty liczy 29 dni) czyli że przeciętna długość roku kalendarzowego ze zjawiskami niebieskimi nie została całkowicie osiągniętą, ponieważ rok kalendarza juljańskiego spóźnia się względem roku słonecznego o 0,0078 dnia, czyli o 1 dzień na 128 lat.

Kalendarz gregorjański (nowego stylu — obowiązujący na Zachodzie i w Polsce) został wprowadzony przez Papieża Grzegorza XIII w roku 1582. Jest to zreformowany kalendarz juljański, reforma zaś była konieczną ze względu na to, że zbyt wielka różnica między rokiem kalendarzowym juljańskim a rokiem zwrotnikowym mogłaby po dłuższym czasie spowodować różne powikłania. Reforma polega na

tem, że przeciętną długość roku kalendarzowego przyjęto na 365,2425 dni, wskutek czego różnica między rokiem zwrotnikowym a kalendarzowym wynosi zaledwie 0,0003 dnia, co czyni minimalne opóźnienie w stosunku do roku zwrotnikowego o 1 dzień na 3333 lat.

W kalendarzu gregorjańskim są również lata zwyczajne po 365 dni i lata przestępne po 366 dni. Przestępnymi są wszystkie lata, których liczby są podzielne przez 4 z wyjątkiem lat, których liczba kończy się dwoma zerami a nie jest podzielna przez 400 (r. 1600 rok przestępny, lata 1700, 1800, 1900 zwyczajne, 2000 będzie rokiem przestępnym). Ponieważ kalendarz juljański wyjątków tych nie przewiduje, więc spóźnia się w stosunku do kalendarza gregorjańskiego o 3 dni na 400 lat. W latach wyjątkowych kal. greg. (n. p. 1700, 1800, 1900) luty liczy w kal. juljańskim 29 dni, wskutek tego w latach tych różnica między obydwojma kalendarzami wzrasta o 1 dzień. Przed rokiem 1900 różnica wynosiła 12 dni, od r. 1900 wynosi 13 dni, od roku 2100 wynosić będzie 14 dni i t. d. Obecnie jeśli według kalendarza nowego mamy 15 sierpnia, to według kal. starego 2 sierpnia.

Kalendarz żydowski. Rachuba czasu obliczona jest na podstawie ruchów słońca i księżyca. Lata liczą się od biblijnego stworzenia świata. Miesiące oparte są na ruchach księżyca i liczą po 29 lub 30 dni, rok zwyczajny ma 12 miesięcy (353, 354 lub 355 dni), przestępny 13 miesięcy (383, 384 lub 385). Lata zwyczajne i przestępne idą po sobie w takim porządku, aby po upływie każdych 19 lat została osiągnięta zgodność roku kalendarzowego z rokiem słonecznym. Początek roku przypada na różne daty roku gregorjańskiego. Dzień zaczyna się po zachodzie słońca.

Kalendarz mahometański, opiera się tylko na ruchach księżyca. Miesiące mają po 29 dni lub 30 dni, rok składa się z 12 miesięcy i liczy 254 dni (zwyczajny) lub 355 dni (rok przestępny). Lata liczą się od roku ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny czyli od roku hedżiry. Pierwszy rok ery hedżiry przypada na 15 lipca 622 roku po nar. Chr. Początek roku przypada zawsze na inny dzień roku gregorjańskiego. Dzień zaczyna się po zachodzie słońca.

Kalendarz chiński obliczany jest na podstawie ruchów słońca i księżyca. Lata mają po 12 miesięcy (lata zwyczajne po 354 dni lub 355 dni) lub 13 miesięcy (lata pełne po 383 lub 384 dni). Początek roku przypada między 10 stycznia a 19 lutego roku gregorjańskiego. W chińskiej rachubie czasu przyjęte zostały cykle po 60 lat. Początek tej rachuby przypada na rok 2636 przed nar. Chr. W r. 1923 rozpoczął się 77 cykl.

Rozróżniamy następujące rodzaje czasów:

gwiazdowy — używamy w astronomji;

słoneczny — obliczamy na podstawie pozornego biegu słońca mający więc godziny nierównej długości;

średni — będący w powszechnem praktycznem użyciu mający wszystkie godziny równe w całym roku.

1. Czas zachodnio-europejski (uniwersalny) obliczany według południka przechodzącego przez Greenwich (pod Londynem), używany w Anglii, Francji i Belgji, Hiszpanji i Portugalji.

2. Czas środkowo-europejski według południka miasta Görlitz w Niemczech (15^0 na wschodzie od Greenwich), używany w Polsce, Niemczech, Austrii, Szwajcarji, Węgrzech, Włoszech, Jugosławji, Danji, Szwecji, Norwegji, oraz Afryce południowo-zachodniej.

3. Czas wschodnio-europejski według południka m. Pułkowo pod Leningradem (30^0 na wschód od Greenwich), będący w użyciu w Estonji, Finlandji, Łotwie, Rumunji, Bułgarji oraz w Egipcie i Afryce południowej.

W porównaniu z czasem środkowo-europejskim czas zachodnio-europejski jest o 1 godzinę późniejszy, czas wschodnio-europejski o 1 godzinę wcześniejszy.

Kubaczka.

Zmarli funkcjonariusze Policji Województwa Śląsk. w roku 1929.

1. Poster. Szczepaniak Aleksander, 9. VII. 1928 r.
2. Poster. Klimek Ernest, 8. III. 1929 r.
3. Poster. Zygmą Franciszek, 31. III. 1929 r.
4. P. o. pom. woźny Cypionka Roman, 12. VI. 1929 r.
5. Asesor Lampert Jan, 1. VII. 1929 r.
6. Poster. Golda Paweł, 27. VII. 1929 r.
7. St. przod. Pawlor Franciszek, 28. VII. 1929 r.
8. P. o. poster. Kupka Alfred, 16. VIII. 1929 r.

Cześć ich pamięci!

R. Szajer.

Wyciąg z ustawy

o powszechnym obowiązku wojskowym.

(Dz. Ust. R. P. nr. 46 poz. 458).

Art. 1. Wojsko narodowe, siła zbrojna Państwa, będące ochroną i ostoją niepodległości i wolności Rzeczypospolitej, po wsze czasy podlegać będzie opiece Narodu.

Art. 2. Każdy obywatel płci męskiej podlega powszechnemu obowiązkowi wojskowemu i powinien spełnić go osobiście.

Art. 3. Powszechny obowiązek wojskowy obejmuje:

a) obowiązek zgłoszenia się do spisów poborowych i obowiązek stawiennictwa do poboru;

b) w wypadkach i terminach ustawą przepisanych, obowiązek służby czynnej, służby w rezerwie i w pospolitem ruszeniu;

c) obowiązek meldowania się.

Postanowienia punktów a i c nie dotyczą wojsk zawodowych.

Mężczyźni, którzy w danym roku kalendarzowym kończą 18 lat życia, podlegają powszechnemu obowiązkowi wojskowemu.

Oдноśne urzędy gminne, magistraty, wpisują tych mężczyzn do rejestrów, według miejscowości, tj. miast, wsi i osiedli w porządku ustalonym przez władze administracji ogólnej. — Rejestrację ogłaszają urzędy gminne, magistraty w czasopismach i afiszami ewentualnie i sposobem zwyczajowym.

Każdy z mężczyzn, podlegający obowiązkowi wojskowemu, który ukończył lub ukończy 20 lat życia w danym roku kalendarzowym, obowiązany jest w ciągu miesiąca października i listopada tegoż roku kalendarzowego, zgłosić się do spisów poborowych w urzędzie gminnym, magistracie, zaś przebywający zagranicą, w Urzędzie konsularnym, zabierając z sobą dokumenty, stwierdzające tożsamość jego osoby.

Na osoby, które we wskazanym powyżej terminie z jakichkolwiek powodów nie uczyniły zadość obowiązkowi zgłoszenia się do spisów poborowych i nie zostały wpisane do list poborowych, rozciąga się ten obowiązek do 31 grudnia tego roku kalendarzowego, w którym kończą 50 lat życia.

Mężczyźni wciągnięci do spisów poborowych, podlegają obowiązkowi stawienia się przed komisją poborową w czasie urzędowania komisji poborowej w danej miejscowości.

Dnie zgłoszenia się przed komisją poborową podają każdorazowo do publicznej wiadomości powiatowe władze administracyjne za pośrednictwem plakatów i gazet.

Pobór zarządza Min. Spraw Wojsk., a przeprowadza Min. Spraw Wewn.; co do osób, przebywających zagranicą — w porozumieniu z Min. Spraw Zagranicznych, według kontyngentu uzyskanego w drodze ustawodawczej.

Pobór główny odbywa się corocznie zasadniczo pomiędzy 1 maja a 30 czerwca. Pobory dodatkowe odbywają się w miarę potrzeby.

Komisja poborowa wydaje orzeczenie, że poborowy jest albo:

- A) zdolny do czynnej służby wojskowej,
- B) czasowo niezdolny do służby wojskowej,
- C) zdolny do służby w pospolitem ruszeniu z bronią,
- D) zdolny do służby w pospolitem ruszeniu bez broni,
- E) zupełnie niezdolny do służby wojskowej.

W stosunku do poborowych, zakwalifikowanych w myśl p. B), obowiązek stawiennictwa trwa nadal. (t. z., że następny rok obowiązany jest znowu stanąć do poboru).

Wiek poborowy rozpoczyna się z dniem 1 stycz. nia tego roku, w którym podlegający powszechnemu obowiązkowi wojsk. kończy 21 lat życia i trwa do końca tego roku kalendarzowego, w którym kończy on 23 lat życia. W razie wybuchu wojny wiek poborowy rozpoczyna się z dniem 1 stycznia tego roku kalendarzowego, w którym podlegający powszechnemu obowiązkowi wojsk. kończy 19 lat życia (art. 6).

Do poboru w danym roku kalendarzowym powinni się stawić:

- a) mężczyźni, którzy w tym roku kończą lat 21;
- b) mężczyźni, będący w wieku poborowym, którzy przy poborze w roku poprzednim uznani zostali za czasowo niezdolnych do służby wojskowej (kategoria B);
- c) mężczyźni, którzy będąc w wieku poborowym, obowiązku stawienia się przed komisją poborową nie uczynili zadość;
- d) ochotnicy;
- e) cudzoziemcy, którzy w okresie życia ustalonym dla wieku poborowego, lub przed tym wiekiem uzyskali obywatelstwo polskie.

Uznani za zdolnych do służby w wojsku stałem (kategoria A) otrzymują karty powołania z P. K. U.

Funkcjonariusze Policji P. (Woj. Śl.) w czasie urzędowania Komisji poborowej czuwają nad zabezpieczeniem ładu i porządku publicznego w miejscowościach, gdzie urzędują K. p. — W lokalach zaś, gdzie K. p. urzędują, czuwają — stosownie do zarządzeń i wskazówek przewodniczącego Kom. pob., — nad utrzymaniem spokoju i porządku.

W czasie, w którym odbywa się pobór do wojska, obowiązuje w danej miejscowości zakaz sprzedawania i podawania napojów alkoholowych.

Dla uniknięcia zawleczenia przez poborowych chorób zakaźnych, koniecznem jest przestrzeganie higieny. — Lokal Kom. pob. wraz z przynależnemi ustępami ma być przez czas trwania poboru dezynfekowany na koszt urzędów gminnych, według wskazówek lekarza powiatowego.

Po ukończeniu ogólnego poboru powiatowa władza adminstr. ogólnej wdraża co do każdego z poborowych nieprzedstawionych do Komisji poborowej w czasie ogólnego poboru dochodzenia, celem stwierdzenia przyczyn niestawienia się i wydania zarządzeń zabezpieczających przedstawienia tych poborowych przed dodatkową Komisję poborową.

Funkcjonariusze policji winni się przekonywać, przy sposobności pełnienia czynności służbowych, czy przebywający w ich rejonie mężczyźni w wieku poborowym zadość uczynili obowiązkowi stawienia się do poboru. W razie stwierdzenia, iż osoby te obowiązkowi stawienia się nie uczyniły zadość, organa Policji obowiązane są pisemnie donieść o tem właściwej powiatowej władzy administracji ogólnej — z podaniem dokładnego adresu i miejsca faktycznego zamieszkania poborowego (patrz okólnik Gł. Kmdy P. W. Śl. № 743/28).

O ile został stwierdzony fakt uchylenia się od stawiennictwa, a zarazem zachodzi uzasadnione podejrzenie ponownego uchylenia się, organa Policji są obowiązane równocześnie z przedłożeniem doniesienia doprowadzić takich poborowych do właściwej władzy administracji ogólnej.

Art. 6. Czas trwania służby wojskowej.

1. w służbie czynnej:

- a) we wszystkich rodzajach służby wojskowej prócz kawalerji, artylerji konnej i marynarki wojennej — 2 lata;
 - b) w kawalerji i artylerji konnej — 2 lata i 1 miesiąc;
 - c) w marynarce wojennej — 2 lata i 3 miesiące;
2. w rezerwie — do końca tego roku kalendarzowego, w którym szeregowy rezerwy kończy 40 lat życia, zaś oficer rezerwy — 50 lat życia;
 3. w pospolitem ruszeniu — do końca tego roku kalendarzowego, w którym zaliczony do pospolitego ruszenia kończy 50 lat życia, zaś oficer pospolitego ruszenia 60 lat życia.

Art. 7. Cudzoziemcy, którzy w okresie życia, ustalonym dla wieku poborowego, lub przed tym okresem uzyskali obywatelstwo polskie, zaliczeni będą do rocznika, odpowiadającego rokowi urodzenia i powinni zadość uczynić powszechnemu obowiązkowi wojskowemu.

Jeżeli osoby te uzyskały obywatelstwo polskie po wyjściu z lat, ustalonych dla wieku poborowego, jednak przed ukończeniem 38 lat życia, mają obowiązek stawienia się raz jeden do poboru w najbliższym terminie urzędowania komisji poborowej, poczem, o ile zostaną uznane za zdolnych do służby wojskowej, odbędą czynną służbę wojskową, względnie zostaną zaliczone do służby w pospolitem ruszeniu.

Cudzoziemcy, którzy stali się obywatelami polskimi po ukończeniu 38 lat życia, jednak przed 31 grudnia tego roku kalendarzowego, w którym kończą 50 lat życia, mają obowiązek stawienia się raz jeden do poboru w najbliższym terminie urzędowania komisji poborowej, poczem zostaną zaliczeni do pospolitego ruszenia względnie zupełnie zwolnieni od obowiązku służby wojskowej.

Cudzoziemcy, którzy stali się obywatelami polskimi po ukończeniu 50 lat życia, a posiadający stopień oficerski po ukończeniu 60 lat życia, nie podlegają obowiązkowi służby wojskowej.

O obowiązku meldunkowym i o zebraniach kontrolnych.

Osoby podlegające powszechnemu obowiązkowi wojsk., od 1 września tego roku, w którym kończą 18 lat życia, aż do chwili stawienia się do poboru, oraz poborowi (ochotnicy), od chwili ogłoszenia im orzeczenia właściwej władzy, uznającego ich za zdolnych lub czasowo niezdolnych do czynnej służby wojskowej (kategoria A, B), jak również szeregowi rezerwy i pospolitego ruszenia (oraz oficerowie rez. i posp. rusz.) obowiązani są zawiadamiać właściwe wojsk. biura meldunkowe w danej miejscowości o każdorazowej zmianie miejsca zamieszkania w przeciągu 8 dni. — (Oprócz tego patrz przepisy meldunkowe).

To samo dotyczy zmiany adresu (domu) w obrębie tej samej miejscowości (§ 497 rozp. wyk.). W razie podróży w kraju lub zagranicą, która powoduje dłuższą, aniżeli 14-dniową nieobecność, należy rozpoczęcie i ukończenie podróży zgłosić. (§ 498 rozp. wyk.)

W czasie od dnia 15 października do 15 grudnia każdego roku odbywają się zebrania kontrolne rezerwistów, które mają na celu sprawdzenie ewidencji i przeprowadzenie kontroli nad szeregowymi rezerwy, czy wypełniają należycie obowiązki meldunkowe. — Które roczniki mają się stawić w danym roku do zebrania kontrolnych ustala każdorazowo M. S. Wojsk.

Dla oficerów rezerwy i pospolitego ruszenia odbywają się każdego roku raporty kontrolne dnia 4 listopada według roczników.

Wyjazd zagranicę.

Poborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej (kat. A) mogą wyjeżdżać zagranicę za zezwoleniem władz wojskowych (P. K. U.).

Mężczyzni w wieku przedpoborowym t. j. ci, którzy ukończyli 18 lat życia, mogą również wyjeżdżać zagranicę za zezwoleniem władz wojskowych. Do podania należy dołączyć metrykę urodzenia, oraz dokument stwierdzający konieczność wyjazdu zagranicę.

Dokumenty załączone do powyższych podań, o ile sporządzone zostały w oryginale w językach obcych, powinny być przetłumaczone na język polski, dokładność tłumaczenia powinna być stwierdzona przez urzędowego tłumacza, notariusza, lub zagranicą przez polskie placówki konsularne. — Podania o wydanie zezwolenia na wyjazd zagranicę nie podlegają opłacie stempowej.

Odroczenia i ulgi.

Odroczenie terminu odbycia czynnej służby wojskowej może być udzielone:

1. jedynym żywicielom rodzin;
2. właścicielom odziedziczonych gospodarstw rolnych;
3. osobom, odbywającym studia teoretyczne i praktyczne.

Odroczenia terminu odbycia czynnej służby wojskowej z przyczyn, wymienionych w punktach 1. i 2., mogą być udzielone tylko na przeciąg jednego roku, po upływie którego poborowy, o ile nie uzyska ponownego odroczenia, obowiązany jest odbyć czynną służbę wojskową.

Odroczenia z przyczyn, wymienionych w punkcie 3., mogą być udzielone na dłuższy od jednego roku przeciąg czasu, nie dłużej jednak, niż to przewiduje art. 61 (Dz. U. R. P. nr. 46/28) — (art. 57).

Za jedynych żywicieli rodzin mają być uważani:

1. syn niezdolnych do pracy rodziców lub też wdowy lub wdowca i syn niezdolnej do pracy nieślubnej matki;
2. rodzony lub przyrodny brat osieroconego i do pracy niezdolnego ślubnego lub nieślubnego rodzeństwa;
3. wnuk niezdolnych do pracy dziadków, względnie dziadka lub babki w linii prostej, o ile osoby te nie posiadają zdolnych do pracy dzieci.

Odroczenie z art. 57 pkt. 1 mogą być udzielone tylko w tym wypadku, jeżeli utrzymanie osób wymienionych w punkcie 1., 2. i 3 ustępu poprzedniego, jest zależne wyłącznie od pracy poborowego i o ile on ten obowiązek istotnie spełnia.

Rodzice (dziadkowie) o ile ukończyli lat 60, oraz matki (babki) samotne, o ile ukończyły 45 lat, chłopcy

o ile nie ukończyli 16 lat, oraz osoby płci żeńskiej, o ile nie ukończyły 18 lat życia, uważani być winni za niezdolnych do pracy i badaniu w tym kierunku nie podlegają (art. 58).

Za właścicieli odziedziczonych gospodarstw rolnych uważane być mają osoby, które odziedziczyły w linii zstępnej gospodarstwa rolne, wystarczające na wyżywienie jednej rodziny, a nie przekraczające trzykrotnie takiego dochodu, o ile prowadzą te gospodarstwa samodzielnie, jako jedyne źródło utrzymania (art. 59).

Odroczenia z art. 57 pkt. 1. i 2. mogą być udzielane najdalej do 1 października tego roku kalendarzowego, w którym obowiązany do służby wojskowej kończy 23 lat życia.

Poborowy posiadający warunki do odroczenia służby wojskowej z art. 57 pkt. 1. i 2., w tym roku kalendarzowym, w którym kończy lat 23, zostaje powołany do czynnej służby wojskowej na 5 miesięcy i przeniesiony po ich przesłużeniu do rezerwy (art. 60).

Prośby o udzielenie odroczeń, przewidzianych w art. 57, powinny być wniesione najdalej do 14 dni po uznaniu poborowego za zdolnego do czynnej służby wojskowej, do powiatowej władzy administracji ogólnej.

Dla osób, przebywających zagranicą, odroczeń określonych w art. 61 oraz ulg wyszczególnionych w art. 55 (studentom szkół wyższych) mogą udzielać właściwe konsularne komisje poborowe, względnie urzędy konsularne (art. 64).

Władze administracyjne przesyłają prośby o odroczenia służby wojskowej do organów Pol. Państw. (Woj. Śl.) celem stwierdzenia stosunków rodzinnych i majątkowych petentów.

W takich wypadkach należy z całą dokładnością i sumiennością przeprowadzić dochodzenia, a odnośna relacja winna zawierać:

a) dokładny opis stosunków rodzinnych i majątkowych,

b) dokładne sprawozdanie czy reklamowany poborowy spełnia istotnie obowiązek jedyne go żywiciela rodziny i z jakiego źródła czerpie dochód na utrzymanie,

c) sprawozdanie, czy reklamowanego nie może ewentualnie inny z członków rodziny zastąpić w charakterze jedyne go żywiciela, względnie czy dochód z gospodarstwa, zakładu przemysłowego, handlu lub t. p. nie wystarczy na wynajęcie zastępczej siły roboczej za reklamowanego.

Sprawy te należy załatwiać bezzwłocznie po otrzymaniu.

Książeczki wojskowe dla szeregowych rezerwy.

Każdy szeregowy rezerwy przy zwolnieniu z wojska z czynnej służby otrzymuje książeczkę wojskową.

Książeczka wojskowa służy jako osobista legitymacja, oraz dowód stosunku w jakim posiadacz tego dokumentu pozostaje do powinności wojskowej.

W razie zniszczenia książeczki wojskowej przez naturalne zużycie lub nadzwyczajne wypadki (pożar i t. d.) należy zwrócić się do komendanta P. K. U. z dowodami, z prośbą o wydanie duplikatu.

W razie zgubienia lub kradzieży książeczki wojskowej, należy wniesć do komendanta P. K. U. własnoręcznie podpisane podanie o wydanie duplikatu, dołączając do podania:

a) dwie nienaklejone na karton fotografie rozmiaru 4×6 cm., z których jedna musi być poświadczona przez urząd gminny (magistrat);

b) dowód potrójnego ogłoszenia w miejscowych dziennikach o zgubie;

c) zaświadczenie wójta gminy (magistratu) o zamieszkaniu w danej miejscowości.

Duplikat kosztuje 5 zł.

Wojskowym dok. leg. ofic. rezer. i posp. ruszenia jest książeczka stanu służby oficerskiej.

Szeregowi rezerwy.

Szeregowym rezerwy i pospolitego ruszenia, niepowołanym do służby w wojsku stałym, nie wolno nosić munduru wojskowego ani też odznak wojskowych (orzełki, guziki, wężyki i t. p. ozdoby wojskowe — patrz rozp. o organizacjach W. F. i P. W. oraz pismo Głównej Komendy P. W. Śl. L: 10 105/29).

Szeregowi rez. i pospolitego ruszenia, w razie wyjazdu zagranicę, nie mają obowiązku ubiegania się u władz wojsk. o zezwolenie na wyjazd zagranicę, muszą jednak o wyjeździe zameldować osobiście lub listem poleconym komendanta właściwej P. K. U.

O ważnych zmianach zaszłych w życiu jak: zawarciu związku małżeńskiego, zmiana rodziny, zawodu, odbyte studja, przebyte ciężkie choroby lub doznane kalectwa, należy zawiadomić komendanta P. K. U. Szeregowi rezerwy obowiązani są do odbycia w czasie służby w rezerwie 14 tygodni ćwiczeń wojskowych.

Służba pomocnicza.

Obok powszechnego obowiązku wojskowego istnieje obowiązek służby pomocniczej. Obowiązkowi temu podlegają wszyscy obywatele Rzeczypospolitej płci męskiej od ukończonych lat 17 do lat 60, którzy nie pełnią czynnej służby wojskowej, służby w rezerwie lub pospolitem ruszeniu (art. 46).

Świadczenia wojenne.

Z chwilą wybuchu wojny, lub z chwilą zarządzenia bądź ogólnej bądź częściowej mobilizacji, albo gdy

tego wymaga interes obrony Państwa, stwierdzony uchwałą Rady Min., powziętą na wniosek Min. Spraw Wojsk., może Państwo w czasie trwania jednego z tych stanów, pociągać ludność przymusowo za wynagrodzeniem do świadczeń, robót i usług osobistych, bezpośrednio lub pośrednio potrzebnych dla celów zaopatrzenia armji i obrony Państwa, o ile siły i środki własne wojska wynikiem potrzebom nie są w stanie zadość uczynić.

Do osobistych świadczeń wojennych obowiązani są wszyscy zdadni do pracy obywatele w wieku od lat 17 do 50, płci obojga, nie powołani do składu siły zbrojnej Państwa (art. 1 i 2, poz. 138, Dz. U. R. P. nr. 16/29).

Służba ochotnicza.

Do czynnej służby wojskowej może być w charakterze ochotnika przyjęty każdy, o ile:

1. jest obywatelem polskim;
2. ma ukończone 17 lat, a nie osiągnął jeszcze wieku poborowego;
3. jest fizycznie zdolny do czynnej służby wojskowej;
4. przedstawił urzędowe poświadczenie nienaganego prowadzenia się;
5. jeżeli jest niepełnoletni, przedłożył pozwolenie ojca, względnie prawnego opiekuna na wstąpienie do wojska.

Ochotnikom przysługuje prawo wyboru broni (art. 68).

Zgłoszenia ochotników przyjmują P. K. U.

Ochotnicy zobowiązują się służyć czynnie przez dwa lata, a w razie wojny aż do demobilizacji (art. 69).

Cudzoziemcy mogą być przyjęci do służby wojskowej wyłącznie jako ochotnicy i tylko za pozwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Przez fakt służby wojskowej cudzoziemcy ci nie stają się obywatelami Państwa Polskiego (art. 70).

Postanowienia karne (Wykroczenia).

1. Nie zgłoszenie się celem zarejestrowania w urzędzie gminnym (magistracie) konsularnym na wezwanie władz;
2. nie zgłoszenie się celem wciągnięcia do list poborowych w urzędzie gminnym (magistracie) konsularnym;
3. nie meldowanie zmiany miejsca zamieszkania przez przedpoborowych, poborowych, rezerwistów i pospolitego ruszenia;
4. wyjazd zagranicę bez zezwolenia względnie zgłoszenia;
5. przeciwdziałanie należytemu ułożeniu wykazowi, spisowi i list poborowych;
6. urzędnicy Stanu cywilnego (osoby prowadzące metryki), nie nadsyłający powiat. władzom administracji ogólnej, spisów zmarłych w wieku od 19—50 lat, oraz wyciągów z metryk urodzenia 18-letnich — urzędom gminnym, magistratom;
7. niejawienie się na wezwanie władz administracyjnych lub samorządowych w sprawach wojskowych;
8. nieposiadanie z własnej winy dokumentu legitymacyjnego, wydanego przez komisję poborową lub władzę wojsk.;
9. danie lub przyjęcie takich dokumentów pod zastrzeżeniem, utrudniającem natychmiastowy zwrot, w szczególności w zastaw;

10. nieprzyjęcie dokumentów wojskowych oraz wojskowych kart powołania, wzywających do służby wojskowej wszelkiego rodzaju;
 11. umyślne zniszczenie dokumentów wojskowych wymienionych w pkt. 8 i 10;
 12. niestawienie się bez uzasadnionych przyczyn przed komisją poborową lub komisją rozpoznawczą (art. 97 i 98).
- Doniesienia należy kierować do powiatowych władz adm. ogólnej.

Występki i zbrodnie.

1. Niestawienie się przed komisją poborową w zamiarze uchylenia się od służby wojskowej;
2. opuszczenie granic Rzeczypospolitej, lub pozostawanie zagranicą w celu uchylenia się od służby wojskowej;
3. czynienie oszukańczych zabiegów w celu uzyskania dla siebie, lub dla innej osoby nieprawnych odroczeń, lub skrócenia czasu służby wojskowej lub nieprawego zwolnienia od służby wojskowej;
4. spowodowanie u siebie choroby lub uszkodzenia cielesnego w zamiarze uchylenia się od służby wojskowej, bez względu na to, czy uszkodzenie to, lub chorobę wywołał osobiście, czy za pośrednictwem lub przy pomocy obcej osoby;
5. spowodowanie u innych osób za ich zgodą choroby lub kalectwa, celem dopomożenia jej do uchylenia się od służby wojskowej. Jeżeli czyni to zawodowo, jest zagrożona kara ciężkiego więzienia;
6. werbowanie obywateli polskich, a na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej choćby obywateli obcych, do wojskowej służby zagranicznej;

7. nakłanianie (skłonienie) osoby, wezwanej do służby wojskowej, do niestawienia się do służby w terminie oznaczonym;
8. podżeganie wojskowego do dezercji, choćby podżeganie nie odniosło skutku;
9. dopomaganie wojskowemu do dezercji, popieranie jej, ukrywanie dezercera lub współdziałanie w jego ukryciu.

W czasie wojny lub mobilizacji będą wyżej naprowadzone przestępstwa ciężiej karane (art. od 99—107).

Art. 119. Ściganie przestępstwa podlegającego orzecznictwu karno-administracyjnemu, przedawnia się w ciągu 3 lat.

Okres powyższy zaczyna biec w razie popełnienia przestępstw: 1. z art. 97 punkt 1 i 2 od chwili, kiedy osoba, podlegająca powszechnemu obowiązkowi wojskowemu, dopełniła zgłoszenia, zawiadomienia, względnie stawiła się przed władzą, powołaną do stwierdzenia zdolności do służby wojskowej — lub od chwili, gdy ukończyła lat 50 życia.

W czasie wyjazdu zagranicę bez zezwolenia, zgłoszenia od chwili powrotu z zagranicy.

Przedawnienie wedle art. 68 ust. 2 k. k. z r. 1903 nie stosuje się do powyższych przestępstw.

Art. 126. Osoba stanu urlopowanego w razie niestawienia się do służby wojskowej, mimo wezwania rozkazem jej doręczonym, lub ogłoszonym, albo ogłoszonym publicznie, będzie karana według § 92 (113) K. K. wojsk., lub za dezercję. Takie osoby nie mogą odbywać skróconej czynnej służby wojskowej (art. 49).

Wyciąg z Gazety Urzędowej Wojew. Śląskiego
Nr. 9 z dnia 28. marca 1929 r.

Rozporządzenie Woj. Śląskiego z dnia 16. marca 1929 r.

*dotycz. stawek wynagrodzenia za dostarczenie środków
przewozowych na rzecz wojska.*

Na zasadzie art. 15 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 listopada 1927 r. (Dz. U. R. P. nr. 102 poz. 883) ustaliam na rok 1929 w porozumieniu z Dowódcą Okręgu Korpusu nr. V w Krakowie na całym terenie Województwa Śląskiego następujące stawki wynagrodzenia za dostarczanie środków przewozowych na rzecz wojska w czasie pokoju na przeciąg jednego dnia:

1. za dostarczenie jednokonnego zaprzęgu z obsługą	14,00 zł.
2. za dostarczenie dwukonnego zaprzęgu z obsługą	20,— „
3. za dostarczenie wozu bez obsługi	2,— „
4. za obsługę	3,50 „
5. za dostarczenie zwierzęcia z uprzężą pociągową (konie, muły, osły, woły)	7,— „
6. za dostarczenie zwierzęcia z rzędem (konie, muły, osły)	8,— „
7. za dostarczenie motocyklu z przy-
czepką	11,— „
8. za dostarczenie motocyklu bez przy-
czepki	8,— „
9. za obsługę	6,— „
10. za dostarczenie rowera bez obsługi	1,20 „
11. za dostarczenie samochodu osobowego	25,— „
12. za dostarczenie samochodu ciężarowego	20,— „

13. za dostarczenie samochodu pociężarowego	17,50 „
14. za obsługę ad 11, 12 i 13	6,— „

Ceny podane pod poz. 7., 8., 11., 12. i 13. rozumie się bez obowiązku dostarczenia materiałów jezdnych i smarów.

Za dostarczanie wymienionych środków przewozowych na rzecz wojska po ustalonych wyżej cenach obowiązane są wszystkie osoby fizyczne i prawne, mające je w swoim posiadaniu pod rygorem skutków karnych, przewidzianych w art. 18 wspomnianego rozporządzenia.

Wyciąg z rozporządzenia policyjnego Prezesa Rejencji w Opolu z dnia 20. lipca 1912 r. w przedmiocie wykonywania rzemioła fryzjerskiego i perukarskiego. (Deckblatt 24, S. 156, Nr. 7. Amtsblatt S. 311 [Lenz]).

§ 1. Zatrudnione osoby w rzemiośle fryzjerskiem i perukarskiem muszą być zawsze czysto ubrane, mieć czyste ręce, a w szczególności czyste paznokcie.

W każdym zakładzie fryzjerskiem musi się dlatego zawsze znajdować miednica (umywalka) z mydłem i czystym ręcznikiem.

Składy należy zawsze trzymać w czystym stanie, a podłogę natychmiast zamieść po ostrzyżeniu włosów każdej klienteli. Dla innych celów przemysłowych wolno używać pokoi fryzjerskich, tylko za zezwoleniem miejscowej władzy policyjnej. Zezwala się na sprzedaż koniecznie potrzebnych towarów do zawodu fryzjerskiego n. p. pendzle, brzytwy i t. p. (patrz ustawę o państwowym podatku przemysłowym).

Pokoje fryzjerskie nie wolno używać jako sypialnie.

Trzymanie w tychże psów i kotów jest wzbronione.

§ 2. Grzebień, noże, nożyce i maszynki do strzyżenia, które służą do wykonywania rzemiosła fryzjerskiego, należy natychmiast po każdym użyciu oczyścić (Seifenspiritus) lub innym środkiem dezynfekcyjnym, a to za pomocą wyjałowionej waty.

W każdym zakładzie fryzjerskim trzymać zawsze należy odpowiednią ilość wyjałowionej waty i płyny dezynfekcyjne.

§ 3. Szczotki używane przy wykonywaniu przemysłu fryzjerskiego, należy, natychmiast po każdym użyciu starannie oczyścić czystą ścierką, a ponadto conajmniej dwa razy w tygodniu poddać dokładnemu oczyszczeniu środkami dezynfekcyjnymi n. p. roztworem sody.

§ 4. Wszystkie używane chustki, płaszcze, podkładki, środki ochronne i t. d. muszą być zawsze czyste, w każdym razie bez widocznych plam.

Podkładki na krzesłach (fryzjerskich), służące do wsparcia głowy, należy przed każdorazowym użyciem nakryć czystym papierem.

Rozporządzenie policyjne przewiduje dla niestosujących się karę grzywny do 60 zł.

*Rozporządzenie Wojewody Śląskiego
w przedmiocie odpoczynku niedzielnego i świątecznego
w rzemiośle fryzjerskiem i perukarskiem.*

Na podstawie § 105 niemieckiej ordynacji przemysłowej zarządzam co następuje:

§ 1.

Rozporządzenie Prezesa Rejencji w Opolu, z dnia 21. marca 1895 r. obowiązujące dotychczas na górnośląskiej części Województwa Śląskiego traci swą waż-

ność z dn. 31. marca 1929 r. odnośnie co do następujących miejscowości: miasto Katowice, Mysłowice, Siemianowice, Królewska Huta, Chorzów, Wielkie i Nowe Hajduki, Świętochłowice, Ruda, Lubliniec, Tarn. Góry, Pszczyna, Mikołów i Rybnik.

§ 2.

We wspomnianych w § 1. miejscowościach wolno zatrudniać pracowników w rzemiośle fryzjerskiem i perukarskiem:

1. w drugie święto Wielkiej Nocy, Zielonych Świąt i Bożego Narodzenia w czasie od godziny 8 do 12.;

2. w niedziele i święta, o ile to jest potrzebne dla przygotowania publicznych przedstawień teatralnych i innych przedstawień.

Pozatem wszelkie zatrudnianie pracowników fryzjerskich i perukarskich w niedziele i święta w tych miejscowościach jest zakazane.

Zakaz ten jest ważny również przy obsłudze klientów w ich własnym domu i dla tych rzemieślników, którzy nie mając sklepu, wykonują swój zawód w mieszkaniu klienteli.

O ile prace niedzielne trwają dłużej niż 3 godziny, pracownicy, pracujący w niedziele muszą być uwolnieni od pracy w każdą trzecią niedzielę na całe 36 godzin, lub w każdą drugą niedzielę na czas od godziny 6 do 18, lub też w jednym dniu roboczym w tygodniu najpóźniej od godziny 13.

O ile pracownicy z powodu pracy niedzielnej nie mogą iść do kościoła na nabożeństwo, należy im w każdą trzecią niedzielę dać wolny czas, aby mogli pójść na nabożeństwo.

§ 3.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 14. kwietnia 1929 roku.

(Pruska) Ustawa z dnia 16. września 1899 r.
o stanowisku służbowem lekarza powiatowego
i utworzeniu komisyj sanitarnych
(Zb. ust. pr. str. 172.)

§ 1. Państwowym urzędnikiem służby zdrowia w powiecie jest lekarz powiatowy. Jest technicznym doradcą starosty, a w powiatach miejskich władzy policyjnej. (N. p. w Katowicach jest lekarz powiatowy na powiat i lekarz powiatowy na miasto).

§ 4. Okręgiem urzędowania lekarza powiatowego jest powiat.

§ 6. Lekarz powiatowy ma w szczególności następujące zadanie:

1. wydawanie na żądanie właściwych władz opinii w sprawach służby zdrowia, a także brania udziału z głosem doradczym w posiedzeniach wydziału powiatowego i sejmiku powiatowego na prośbę tych ciał, lub ich przewodniczącego;
2. obserwowanie stosunków zdrowotnych powiatu i rozwijanie w tym zakresie wśród ludności działalności wyjaśniającej i pouczającej;
3. nadzór nad wykonywaniem ustawodawstwa sanitarnego i dotyczących zarządzeń, jakoteż dozоровanie stosownie do obowiązujących przepisów lecznic i innych urządzeń, mających na celu interes zdrowia publicznego, sprawowanie nadzoru nad aptekami i akuszerkami, nad pomocnikami sanitarnymi i innym personelem pomocniczym służby zdrowia;
4. stawianie wniosków do właściwych władz, celem usunięcia nieprawidłowości, a także występowanie z inicjatywą co do zastosowania w interesie zdrowia publicznego odpowiednich środków.

§ 7. Starosta i miejscowa władza policyjna winni przed wydaniem rozporządzeń policyjnych i in-

nich ogólnych zarządzeń, dotyczących spraw sanitarnych, zasiągnąć zdania lekarza powiatowego.

§ 8. Lekarz powiatowy jest lekarzem sądowym swego okręgu służbowego.

§ 10. W każdej gminie, mającej więcej niż 5000 mieszkańców, należy utworzyć komisję zdrowia publicznego (sanitarną). Członkowie sprawują swój urząd honorowo.

Lekarz powiatowy może brać udział w wszystkich posiedzeniach komisji sanitarnej i może żądać w każdej chwili jej zwołania.

Na wszystkich posiedzeniach komisji sanitarnej ma lekarz powiatowy głos doradczy i zdania jego należy każdej chwili wysłuchać.

§ 11. Komisja sanitarna ma za zadanie:

1. wyrobić sobie w drodze wspólnych inspekcji znajomość stosunków zdrowotnych miejscowości i w odpowiedni sposób współdziałać przy przeprowadzaniu zarządzeń, wydanych przez władzę policyjną, szczególnie gdy chodzi o zapobieżenie pojawieniu się lub rozszerzeniu niebezpiecznych dla ogółu chorób (badanie mieszkań, pouczanie ludności i t. d.);
2. wydawać opinię co do zagadnień sanitarnych, przedłożonych jej do wypowiedzenia się przez starostę, władzę policyjną, lub zwierzchność gminną;
3. wystosowywać do wymienionych władz wnioski w zakresie spraw sanitarnych..

§ 12. W gminach, mających 5000 lub mniej mieszkańców, można utworzyć komisje sanitarne.

Wyciąg z ustawy z dnia 2. grudnia 1921 r.

*w przedmiocie wykonywania praktyki lekarskiej
w Państwie Polskiem Dz. U. R. P. nr. 105, poz. 762.*

§ 2. Prawo wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskiem mają osoby, które:

- a) są obywatelami Państwa Polskiego;
- b) posiadają dyplom lekarski, wydany lub uznany przez jeden z wydziałów lekarskich polskich uniwersytetów państwowych;
- c) odbyły jednoroczną praktykę szpitalną bądź w okresie studjów uniwersyteckich, bądź po ich ukończeniu;
- d) nie zostały ubezwłasnowolnione wskutek choroby umysłowej.

Uznania (nostryfikacji) w myśl pkt. b) nie wymagają:

1. dyplom doktora wszechnauk lekarskich, wydany lub uznany przez uniwersytety dawnego państwa austro-węgierskiego przed dniem 1. listopada 1918 r.;
2. dyplom, uprawniający do wykonywania praktyki lekarskiej (aprobata) w dawnym państwie niemieckim przed dniem 27. XII. 1918 r.;
3. dyplom doktora medycyny lub lekarza, wydany lub uznany przez uniwersytety dawnego państwa rosyjskiego przed dniem 27. listopada 1917 r.;
4. wszystkie inne dyplomy, uznawane za równoważne z dyplomami lekarskimi oraz uprawnieniami do wykonywania praktyki lekarskiej na terenach b. państw zaborczych austro-węgierskiego do dnia 1. listopada 1918 r. i niemieckiego do dnia 27. XII. 1918 r. w granicach ziem, należących do Państwa Polskiego.

Leczyć chorych w Państwie Polskiem mogą jedynie osoby, uprawnione do wykonywania praktyki lekarskiej.

Na górnośląskiej części Woj. Śląskiego patrz rozporządzenie policyjne z dnia 8. września 1920 r. i 21. III. 1903 przemysł. (Amtsbl. S. 152) dot. meldowania i donoszenia o wykonywaniu praktyki lekarskiej, przez osoby nie posiadające aprobaty.

Wyciąg z Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10. czerwca 1927 r. o wykonywaniu praktyki dentystycznej.

I. Praktyka lekarska — dentystyczna.

Art. 1. Praktyką lekarsko-dentystyczną, polegającą na wykonywaniu wszelkich zabiegów lekarskich dentystycznych, mogą się zajmować osoby, które:

1. są obywatelami Państwa Polskiego;
2. a) posiadają dyplomy lekarskie, wydane lub uznane przez jeden z polskich uniwersytetów państwowych lub
- b) dyplom lekarsko-dentystyczny, wydany lub uznany przez państwowy instytut dentystyczny,
3. odbyły jednoroczną praktykę przygotowawczą w czasie trwania studjów, lub po ich ukończeniu.

Art. 2. Poza osobami, uprawionemi w myśl art. 1. mogą zajmować się wykonywaniem praktyki lekarsko-dentystycznej, o ile odpowiadają warunkowi, przewidzianemu w punkcie 1. art. 1. osoby następujące:

1. osoby, posiadające dyplomy lekarskie, wyszczególnione w punktach 1, 2, 3 i 4 art. 2 ustawy z dnia 2. grudnia 1921 r. w przedmiocie wykonywania praktyki lekarskiej w Państwie Polskiem;

2. lekarze dentyści, którzy posiadają dyplomy wydane przez uniwersytety b. cesarstwa rosyjskiego przed dniem 27. listopada 1919 r.
3. lekarze dentyści, którzy uzyskali aprobatę, uprawniającą do wykonywania praktyki lekarsko-dentystycznej w państwie niemieckim przed dniem 27. grudnia 1918 r.;
4. osoby, które na podstawie aprobaty, uzyskanej w państwie niemieckim, wykonywały praktykę lekarsko-dentystyczną przynajmniej od dnia 1. stycznia 1922 r. do 15. czerwca 1922 r. na obszarze górnośląskiej części Województwa Śląskiego.

Art. 7. Lekarze-dentyści, którzy zamierzają wykonywać praktykę lekarsko-dentystyczną poza przychodniami (art. 8) zakładami leczniczymi u innych lekarzy dentystów, powinni wykonywać praktykę osobiście, lub przy pomocy osób, do tego uprawnionych, jednak pod osobistem faktycznem kierownictwem. Wykonywanie praktyki lekarsko-dentystycznej w dwóch lub więcej miejscach jest wzbronione. Wykonywanie praktyki lekarsko-dentystycznej w uzdrowiskach nie podpada pod postanowienia ustępu 2. niniejszego artykułu, o ile nie trwa dłużej, niż 5 miesięcy w jednym roku kalendarzowym.

Art. 8. Przychodnie lekarsko-dentystyczne mogą być zakładane i utrzymywane przez osoby posiadające uprawnienia do wykonywania praktyki lekarsko-dentystycznej (art. 1 i 2) tylko po uprzednim uzyskaniu zezwolenia od władzy administracyjnej II. instancji.

II. O wykonywaniu czynności techniczno-dentystycznej.

Art. 13. Wykonywanie czynności techniczno-dentystycznej przez osoby nieuprawnione do wykonywa-

nia praktyki lekarsko-dentystycznej, dozwolone jest wyłącznie pod kierunkiem i na zamówienie lekarza dentysty; osoby te nie mają prawa bezpośredniego stykania się z pacjentem, używania jakichkolwiek tytułów, reklamowania się, umieszczania szyldów, tablic i ogłaszania się z wyjątkiem ogłaszania się w prasie fachowej.

Art. 14. Na obszarze województw: Krakowskiego, Lwowskiego, Tarnopolskiego, Stanisławowskiego i na wchodzącej w skład województwa Śląskiego części Śląska Cieszyńskiego, mogą wykonywać samodzielnie czynności techniczno-dentystyczne ci technicy dentystyczni, którzy posiadają obywatelstwo polskie i uzyskali koncesję na wykonywanie przemysłu techniczno-dentystycznego, w myśl rozporządzenia austr. Min. Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewn. z dnia 20. marca 1892 r., wydanego na podstawie § 24 ustawy przemysłowej z dnia 15. marca 1883 r. Minister Spraw Wewn. może wydać wyjątkowo pozwolenia tym technikom dentystycznym, którzy w dniu 1. stycznia 1927 r. posiadali już przynajmniej 7 (siedm) lat nauki i praktyki zawodowej, odbytej na obszarze, wymienionym w ustępie 1. art. niniejszego. Prawo zgłoszenia o nadaniu tych zezwoleń gaśnie w dniu 21. grudnia 1927 r.

Art. 15. Na obszarze województw: pomorskiego, poznańskiego i górnośląskiej części Województwa Śląskiego mogą wykonywać samodzielnie czynności techniczno-dentystyczne, o ile posiadają obywatelstwo polskie:

1. ci technicy dentystyczni, którzy posiadają uprawnienia leczenia w kasach chorych, w myśl rozporządzenia Min. Spraw Wewnętrznych z dnia 2. grudnia 1913 r. L. dz. 770, wydanego do para-

- grafu 123 niemieckiej ustawy ubezpieczeniowej z dnia 19. lipca 1911 r. (Dz. U. Rzeszy str. 409);
2. ci technicy dentystyczni, którzy wprowadzie nie posiadają kwalifikacyj, wymienionych w punkcie pierwszym art. niniejszego, jednakże pracują samodzielnie na obszarze tych województw conajmniej od 1. stycznia 1913 r. i zostali w myśl obowiązujących przepisów we właściwym czasie zarejestrowani;
 3. ci technicy dentystyczni, którzy rozpoczęli naukę na obszarze tych województw przed dniem 1. stycznia 1920 r., a brakujące lata nauki lub praktyki pomocniczej uzupełnili u lekarza-dentysty, uprawnionego technika dentystycznego, lub technika dentystycznego najdalej do dnia 1. czerwca 1927 roku.

Art. 16. Technicy dentystyczni, wyszczególnieni w artykułach 14 i 15 niniejszego rozporządzenia z chwilą uzyskania pozwolenia, — względnie rejestracji, mają prawo używać tytułu „technika dentystycznego“ i są uprawnieni do brania wycisków celem sporządzania wszelkiego rodzaju dostawek zębowych oraz osadzenia ich w jamie ustnej jednak bez prawa wykonywania jakichkolwiek zabiegów lekarsko-dentystycznych.

Art. 17. Technicy dentystyczni, wyszczególnieni w art. 14 i 15, którzy złożą specjalny egzamin z wynikiem pomyślnym w myśl art. 20, mogą poza uprawnieniami przewidzianymi w art. 16., wykonywać wszelkie zabiegi na poszczególnych zębach i uzębieniu, wchodzące w zakres czynności, jakich potrzeba do sporządzenia zębów sztucznych i uzębienia, koron, mostków i plomb z wyjątkiem leczenia chorób jamy ustnej.

Art. 18. Technicy dentystyczni wyszczególnieni w ustępie pierwszym art. 14 i w punktach 1 i 2 art. 15, którzy w dniu wejścia w życie niniejszego rozpo-

rządzenia pozostają w zawodzie techniczno-dentystycznym bez przerwy od lat 15, są zwolnieni od składania specjalnego egzaminu — przewidzianego w art. 17-tym.

Art. 19. Technicy dentystyczni, korzystający z uprawnień przewidzianych w art. 17 i 18, mają prawo używać tytułu „uprawniony technik dentystyczny“.

Art. 21. Uprawnieni technicy dentystyczni i technicy dentystyczni mogą korzystać z przysługujących im uprawnień, o ile zarejestrują się w Win. Spraw Wewn. za pośrednictwem właściwych urzędów administracyjnych, składając dowody uprawnień.

Art. 23. Uprawnieni technicy dentystyczni i technicy dentystyczni nie mogą posiadać w swych pracowniach, względnie pomieszczeniach mających bezpośrednie połączenie z pracownią, narzędzi i przyrządów oraz jakichkolwiek środków, które służą do wykonywania czynności i zabiegów, dozwolonych wyłącznie lekarzom-dentystom.

Technicy dentystyczni nie mogą posiadać narzędzi i przyrządów do wykonywania czynności i zabiegów, dozwolonych wyłącznie uprawnionym technikom dentystycznym (19).

III. Postanowienia ogólne i karne.

Art. 25. Nadzór i kontrola nad wykonywaniem praktyki lekarsko-dentystycznej oraz nad wykonywaniem czynności uprawnionych dentystycznych i techników dentystycznych należy, o ile rozporządzenie niniejsze inaczej nie stanowi, do władz administracyjnych I. instancji.

Art. 27. Winni naruszenia przepisów niniejszego rozporządzenia oraz rozporządzeń lub zarządzeń, wydanych na jego podstawie, o ile dany czyn nie ulega karze surowszej, będą karani aresztem do 6 tygodni i grzywną do 500 zł. — lub jedną z tych kar.

Władza administracyjna II. instancji może osoby ukarane dwukrotnie na podstawie postanowień niniejszego artykułu, pozbawić prawa wykonywania czynności zawodowych na czas od miesiący 2 (dwóch) do lat 3 (trzech).

Do orzekania powołane są władze administracyjne I. instancji.

*Wyciąg z Ustawy Rzeszy z dnia 30. czerwca 1900 r.
o zwalczaniu niebezpiecznych dla ogółu chorób*
(Dz. Ust. Rzeszy str. 306).

§ 1. Każdy przypadek zachorowania i śmierci na trąd (lepra), cholere azjatycką, dur plamisty, żółtą febrę, dżumę, ospę (czarną), jakoteż każdy przypadek, wzbudzający podejrzenie co do którejkolwiek z tych chorób, należy niezwłocznie zgłosić do władzy policyjnej, właściwej ze względu na miejsce pobytu chorego, lub miejsce zgonu.

Jeżeli chory zmienił miejsce pobytu, należy zgłoszenie skutecznie niezwłocznie u władzy policyjnej dotychczasowego i nowego miejsca pobytu.

§ 2. Obowiązek zgłoszenia obciąża:

1. lekarza, wezwanego do porady (pomocy);
2. głowę gospodarstwa domowego;
3. każdą osobę, zajmującą się dozorem lub pielęgowaniem chorego;
4. każdą osobę, w której mieszkaniu lub domostwie zaszedł wypadek zachorowania, lub śmierci;
5. oglądacza zwłok.

Obowiązek osób wymienionych pod 2—5 zachodzi tylko z braku osób, wskazanych kolejno przed niemi.

§ 3. O ile przypadki choroby i śmierci zaszły w publicznych zakładach leczniczych, położniczych, pielęgniarских, więzieniach i t. p. zakładach — obowiązany do zgłoszenia jest wyłącznie przełożony Zakładu lub też ta osoba, której to przez właściwy urząd poruczone zostało.

§ 4. Zgłoszenie może być dokonane ustnie lub na piśmie.

Władze policyjne winny na żądanie wydawać bezpłatnie karty do pisemnych zgłoszeń.

§ 5. Uchwałą Rady Związkowej mogą być przepisy obowiązku zgłoszenia (§§ I—4) rozciągnięte również na inne choroby zakaźne poza wymienionemi w ustępie I. § 1.

§ 6. Władza policyjna winna po otrzymaniu wiadomości o pojawieniu się lub przypadku, wzbudzającym podejrzenie pojawienia się jednej z chorób, wymienionych w ustępie I § 1. (ogólnie niebezpiecznych), zawiadomić o tem właściwego lekarza urzędowego. Lekarz ten winien niezwłocznie przedsięwziąć dochodzenia na miejscu, celem ustalenia rodzaju, stanu i przyczyny choroby, oraz udzielić władzy policyjnej wyjaśnienia, czy pojawienie się choroby ustalone, lub czy podejrzenie jej pojawienia jest uzasadnione.

§ 7. Urzędowemu lekarzowi zezwolić należy, o ile uważa on to za potrzebne dla rozpoznania choroby, i o ile jest to dopuszczalne bez szkody dla chorego, na dostęp do chorego, lub do zwłok, oraz na przeprowadzenie dochodzeń, celem rozpoznania choroby. Również w przypadku podejrzenia o cholerę, tyfus plamisty i dżumę, można w drodze policyjnej zarządzić sekcję zwłok, o ile lekarz urzędowy uważa to za potrzebne, celem ustalenia choroby. (Sekcji zwłok nie wolno dokonywać w kościołach). Lekarz, leczący chorego, ma

prawo być obecnym przy dochodzeniach i sekcjach zwłok.

§ 8. Jeżeli według opinii lekarza urzędowego wystąpienie choroby jest ustalone, lub podejrzenie pojawienia się choroby uzasadnione, wówczas władza policyjna winna niezwłocznie zastosować potrzebne środki zapobiegawcze.

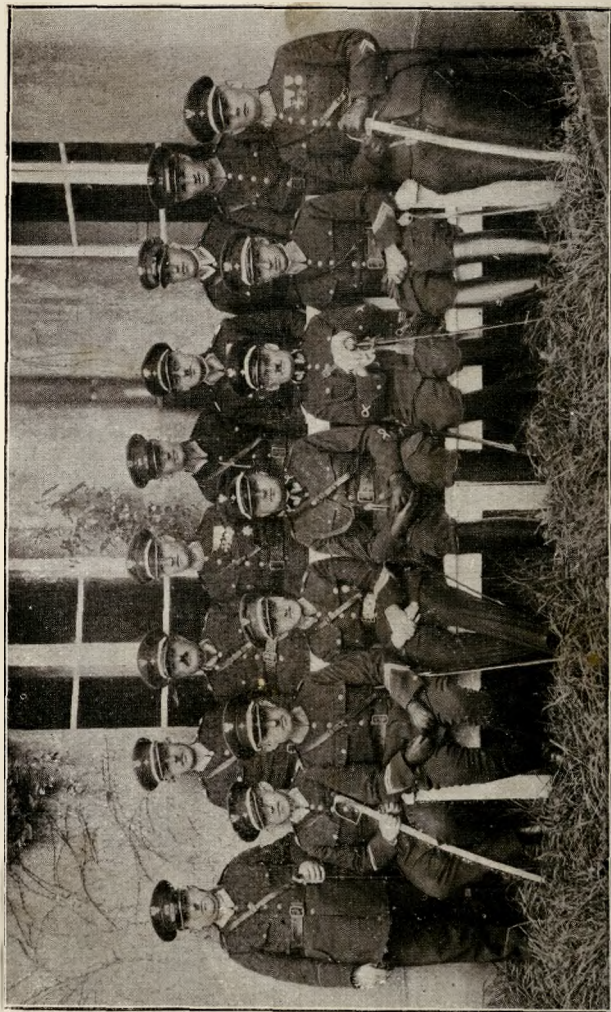
§ 9. Gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem, może lekarz urzędowy już przed wkroczeniem władzy policyjnej zarządzić zastosowanie najkonieczniejszych środków, celem zapobieżenia rozszerzeniu się choroby. Zwierzchnik miejscowości winien dać posłuch zarządzeniom, wydanym przez lekarza urzędowego; o zarządzeniach winien lekarz urzędowy zawiadomić natychmiast pisemnie władzę policyjną; zarządzenia te pozostają w mocy tak długo, dopóki właściwa władza nie wyda innego zarządzenia.

§ 10. W miejscowościach i okręgach, nawiedzonych, lub zagrożonych ogólnie niebezpieczną chorobą, może właściwa władza wydać zarządzenie, że każde zwłoki należy przed ich pogrzebaniem poddać urzędowym oględzinom (pośmiertnym).

§ 11. Celem zapobieżenia rozszerzeniu się ogólnie niebezpiecznych chorób, można na czas niebezpieczeństwa zarządzić w drodze policyjnej, stosownie według przepisów §§ 12 i 21 środki odosobnienia i dozoru.

§ 12. Chore i podejrzane o chorobę, lub o zakażenie nią osoby, mogą być poddane obserwacji. — (Chodzi tu szczególnie o osoby bez stałego miejsca zamieszkania, lub te osoby, które zawodowo lub z nawyknienia wędrują).

§ 14. Można zarządzić odosobnienie osób chorych i podejrzanych o chorobę, lub o zakażenie nią. —

Komisja Organizacyjna Ogólnopanstwowych Zawodów Sportowych Policji na rok 1929.

Mieszkanie i domy, w których znajdują się osoby chore, można w sposób widoczny oznaczyć. — Odosobnienie chorych osób winno nastąpić w ten sposób, by chory nie miał styczności z żadnymi innymi osobami, z wyjątkiem przeznaczonym do pielęgnowania lekarzem, osobą duchowną oraz by jakiekolwiek rozszerzenie choroby było wykluczone.

Dla personelu pielęgniarzkiego można wydać zarządzenia ograniczające.

§ 15. Krajowe władze policyjne są uprawnione wydawać zarządzenia dla miejscowości i okręgów, nawiedzonych lub zagrożonych ogólnie niebezpieczną chorobą:

1. odnośnie do zarobkowego wyrabiania, prowadzenia (obchodzenia się) i przechowywania, jakoteż odnośnie do obrotu przedmiotami mogącymi roznosić chorobę — nadzór sanitarno-policyjny, oraz zarządzenia potrzebne celem zapobieżenia rozszerzenia choroby; wywóz oznaczonych wyżej przedmiotów może być zakazany, jednak tylko w tych miejscowościach, w których pojawiła się cholera, tyfus płamisty, dżumą lub ospa.
2. co do przedmiotów wskazanych pod punktem 1 wyłączenie ich od obrotu przemysłowego w handlu obnośnym;
3. zakaz i ograniczenie odbywania targów, jarmarków i innych przedsięwzięć, pociągających za sobą gromadzenie się większej ilości ludzi;
4. sanitarno-policyjny nadzór nad osobami, zatrudnionymi w żegludze, spławie, lub innych przedsiębiorstwach przewozowych, oraz wyłączenie od przewozu osób chorych, podejrzanych o chorobę, lub zakażenie nią, jakoteż przedmiotów, co do których przyjąć można, że są rozsadnikami zarazków choroby;

5. ograniczenie ruchu żeglownego i spławu do pewnej pory dnia.

§ 16. W czasie wybuchu chorób wyżej wymienionych u dzieci szkolnych mieszkających w domach (nie w zakładach) można zarządzić czasowe zamknięcie szkół, ewentualnie ograniczenie nauki szkolnej.

§ 17. W miejscowościach, nawiedzonych, lub zagrożonych przez cholerę, tyfus plamisty, dżumę lub ospę, jakoteż w ich okolicy może być zabronione lub ograniczone używanie studni, stawów, jezior, wód płynących, wodociągów, łaźni, pływalni, pralni i wychodków.

§ 18. Całkowite lub częściowe opróżnienie mieszkań zarządza lekarz urzędowy.

§ 19. Zarządzić można dezynfekcję przedmiotów i miejsc, co do których można przypuszczać, że są nawiedzone zarazkami choroby. — Jeżeli dezynfekcja jest niewykonalna, lub w stosunku do wartości przedmiotów za kosztowna, wówczas można zarządzić zniszczenie.

§ 20. Celem ochrony przed dżumą można wydać zarządzenia o stosowaniu środków, zmierzających do tępienia i usuwania szczurów, myszy i robactwa pasożytniczego.

§ 29. Za przedmioty, które skutkiem zarządzonej w drodze policyjnej, stosowanie do przepisów niniejszej ustawy i przeprowadzonej dezynfekcji zostały w ten sposób uszkodzone, że nie mogą już być więcej użyte, stosownie do ich przeznaczenia, albo też które zostały zniszczone na skutek policyjnego zarządzenia, przyznaje się na wniosek poszkodowanego odszkodowanie.

Przepisy karne.

§ 44. Więzieniem do 3 lat będzie karany:

1. kto świadomie przedmioty ruchome, co do których zarządzono w drodze policyjnej dezynfekcję, przed

jej przeprowadzeniem bierze do użytku, udziela innym osobom, lub wogóle wprowadza do obrotu;

2. kto świadomie używa, udziela innym osobom, lub wogóle wprowadza do obrotu części ubrania, bieliznę osobistą, pościel lub inne rzeczy ruchome, które były używane przez osoby chore na jedną z ogólnie niebezpiecznych chorób, podczas choroby, albo w czasie ich leczenia, lub pielęgnowania, zanim je stosownie do przepisów Rady Związkowej, wydanych na zasadzie § 22 poddano odpowiedniemu odkażeniu;
3. kto świadomie przed przeprowadzeniem policyjnie zarządzanej dezynfekcji używa, lub innym osobom do użytku udziela pojazdów i innych sprzętów, które służyły do przewożenia wskazanych w punkcie 2 osób chorych lub zmarłych.

Jeżeli zachodzą okoliczności łagodzące, można orzec grzywnę do wysokości 1500 zł.

§ 45. Grzywną od 10 do 150 zł. lub aresztem do tygodnia będzie karany:

1. kto nie doniesie o wybuchu choroby zakaźnej;
2. kto nie dopuszcza lekarza do chorego;
3. kto nie daje lekarzowi na żądanie odpowiednich wyjaśnień i wiadomości, albo świadomie podaje nieprawdziwe wiadomości;
4. kto po powrocie z okolic zakażonych nie zgłosi się władzy policyjnej;
5. kto przeciwdziała tymczasowym zarządzeniom, wydanym przez lekarza urzędowego, lub przełożonego miejscowego, albo zarządzeniom, wydanym przez właściwą władzę.

*Wyciąg z ustawy z dnia 28. sierpnia 1905 r.
o zwalczaniu chorób zakaźnych.*

§ 1. Poza wypadkami obowiązkowego zgłaszania chorób, przewidzianymi w §§ ustawy Rzeszy z dnia 30. VI. 1900 o zwalczaniu niebezpiecznych dla ogółu chorób, a mianowicie trądu, cholery, tyfusu plamistego, żółtej febry, dżumy i ospy, należy w przeciągu 24 godzin po otrzymaniu wiadomości zgłaszać do władzy policyjnej właściwej ze względu na miejsce pobytu chorego, lub miejsce zgonu, każdy przypadek zachorowania i śmierci na błonicę (dyfterję), zakaźne zapalenie opon mózgowych, zakażenie połogowe, jaglicę, dur powrotny, zakaźną czerwonkę, płonicę, dur brzuszny, wąglik, nosaciznę, wściekliznę, pokąsanie przez zwierzęta chore na wściekliznę lub o nią podejrzane, zatrucia mięsem, rybami, kielbasą i włośnicą.

Również należy zgłaszać wypadki śmierci na gruźlicę płuc i krtani.

Władze policyjne winny donieść o pojawieniu się choroby lekarzowi powiatowemu, który wydaje odpowiednie zarządzenia.

Reszta postanowień podobna według ustawy z dn. 30. VI. 1900.

*Wyciąg z Rozporządzenia policyjnego Rejencji Opol-
skiej z dnia 20. X. 1862 r. dot. wymijania przed ma-
szcrującymi oddziałami wojskowymi i pochodami pu-
blicznymi.*

§ 1. Maszerującym oddziałom wojskowym, orszakom pogrzebowym i innym pochodom publicznym za zezwoleniem władzy, są obowiązani woźnicy, jeźdźcy, poganiacze bydła i taczkarze wymijać (dziś i szoferzy).

W razie braku odpowiedniego miejsca na wymijanie na danej drodze należy tak długo się zatrzymać, dopóki wojskowe oddziały, pochody publiczne nie przemaszczą lub nie przejdą.

§ 2. Kto powyższemu przepisowi zadość nie uczyni lub przeciwdziała ulega karze grzywny do 10 zł. a w razie nieściągalności aresztu do dni 14.

Rozporządzenie policyjne dot. hamowania ciężkich furmanek na drogach publicznych z dnia 14. IX. 1909 r.

§ 1. Wozy przeznaczone do przewożenia ciężarów lub więcej jak 8 osób włącznie z woźnicą winne na drogach publicznych, oznaczonych za pośrednictwem wywieszonych tablic przy zjeździe na przestrzeniach stromych hamować. Winne być zaopatrzone w tym celu w niezawodne i każdego czasu zdadne do użycia narzędzie do hamowania (hamulec wozowy), hamulec z gładką, względnie równą podeszwą.

§ 2. O ile przyrzędu do hamowania nie można zastosować z siedzenia woźnicy, winien woźnica na przestrzeniach, przewidzianych w § 1 opuścić siedzenie i udać się piechotą obok wozu do równej drogi.

§ 3. Niepotrzebne używanie hamulca na równych drogach lub używanie hamulca z nierówną podeszwą jest wzbronione. Hamowanie kół za pośrednictwem łańcuchów, powrozów, założenie pomiędzy sprchy drągów, albo hamowanie zapomocą ciężkich przedmiotów jest surowo wzbronione.

§ 4. Za przeciwdziałanie przeciw powyższemu przepisowi, o ile na wozie nie znajdują się odpowiednie przyrządy do hamowania w myśl §§ 1—3, ulega karze właściciel, wzgl. jego odpowiedzialny zastępca, lub osobą zatrudnioną u tegoż, zaś za przekroczenie w cza-

się podróży, prowadzący dany pojazd — grzywną do 60 zł. a w razie nieściągalności, odpowiednią karą aresztu.

Powyższy przepis nie obowiązuje w powiecie lublinieckim z powodu braku pagórków. Gdy wjeżdża do innego powiatu stosują się powyższe przepisy.

Rozporządzenie policyjne w sprawie ruchu furmankami na drogach publicznych z dnia 7. VII. 1892 r.

§ 1. Wszystkie wozy, przeznaczone do przewożenia ciężarów i towarów na drogach publicznych winny być zaopatrzone w imię i nazwisko, miejsce zamieszkania właściciela, zaś w razie posiadania więcej wozów przez jednego właściciela i numer porządkowy dla każdego wozu. Przy wozach samodzielnych właścicieli, obszarów dworskich, może zastąpić nazwisko osoby, nazwa danego obszaru dworskiego. — Przy wozach, własnością właścicieli firm, wystarczy naprowadzenie firmy, o ile z napisu firmy jest dostatecznie uwidocznione rozpoznanie danego pojazdu. — Napisy muszą się znajdować na lewej stronie wozu i to na samym wozie lub na tabliczce, przymocowanej do wozu. Napis na tabliczce, lub na wozie winien być sporządzony farbą olejną, wyraźnie, wysokości conajmniej 5 cm. — tak, aby w łatwy sposób był dla przechodniów do przeczytania.

§ 2. W porze nocnej, t. j. godzinę po zachodzie słońca do godziny przed wschodem słońca, muszą być wszelkie wozy poruszane przez zwierzęta pociągowe, a przeznaczone do przewozu osób lub ciężarów, ładunku, zaopatrzone w latarnie z wyraźnem światłem. — Latarnie winny być umieszczone z reguły na przedniej części wozu, o ile budowa wozu lub obładowanie na to

nie pozwala, można latarnię umieścić na końcu dyszla, lub na zwierzętach pociągowych. — W czasie przewozu długiego drzewa budowlanego i t. d. musi być również umieszczone oświetlenie (latarnia) po lewej stronie zaokrąglenia na tylnym końcu drzewa. Powyższe rozporządzenie nie rozciąga się na ruch rolniczy wewnątrz własnego gospodarstwa lub na łąkach, jak również na wozy, które przewożą proch strzelniczy, lub inne środki wybuchowe.

§ 3. Każde sanie i wogóle wszelkie powózki sankowe należy na drogach publicznych zaopatrzyć w dzwonki, grzechotki, również i wtenczas, o ile transport składa się z więcej zaprzęgów sankowych.

§ 4. Do wszelkich zaprzęgów konnych na drogach publicznych należy używać lejc krzyżowych dla parokonnych, podwójnych lejc dla jednokonnych zaprzęgów. Używanie pojedynczych lejc jest zakazane.

§ 5. Przewożone na drogach publicznych długie drzewo kopalniane, do rusztowań i t. d. musi być tak załadowane by:

a) wierzchołki drzewa znajdowały się najwyżej $4\frac{1}{2}$ m. od tylnej części wozu;

b) oprócz dostatecznego przymocowania drzewa na wozie, tylna wystająca część drzewa ponad tylne koła wozu ma być w środku związana łańcuchem.

Tak samo inne przedmioty, przewożone na wozach, o ile wystają ponad tylną część wozu, muszą być związane zapomocą łańcucha, by zapobiec rzucaniu i przeszkadzaniu ruchowi drogowemu.

Wozy ładowane długim drzewem w czasie przewozu na drogach publicznych, o ile tylne koła nie mają połączenia z przednimi kołami za pośrednictwem drąga (rozwora) należy dodać jedną osobę do transportu, która za pomocą liny będzie kierować tylnymi kołami, przez co uniknie się zatamowania drogi, uszkodzenia

osób, drzew, rówów i t. d. Dla dwóch lub trzech wspólnych furmanek, w czasie przewozu długiego drzewa, wystarczy jedna osoba do kierowania tylnemi kołami. Władza policyjna może wydać w niegórzystych okolicach wyjątkowe zarządzenia.

§ 6. Wolno wiązać razem najwyżej dwa zaprzęgi. Wozów obładowanych długiem drzewem, wogóle nie wolno razem wiązać.

§ 7. Wszelkie furmanki, pojazdy motorowe i t. d. winne się trzymać prawej strony, a wymijać w lewą stronę. Wyjątek stanowi w czasie wyprzedzenia tramwaju, pługu parowego, maszyny parowej, na drodze publicznej, które nie można wymijać lewą stroną, tylko wymija się prawą stroną.

§ 8. W razie użycia jednej drogi w jednym kierunku przez kilka furmanek, obładowanych długiem drzewem, winne takowe jechać w odstępach 37 m., lub 50 kroków i trzymać się prawej strony.

§ 9. Patrz Rozporządzenie policyjne o maszerujących oddziałach wojskowych i pochodach publicznych.

§ 10. Strzelanie z bata w czasie wyprzedzania innych zaprzęgów jest wzbronione. Używanie hupy samochodowej do zaprzęgów jako sygnału jest zakazane.

§ 11. Prowadzący zaprzęg (woźnica) winien trzymać lejce w ręce, pozostawać na wozie, lub na jednym koniu danego zaprzęgu, lub znajdować się w bezpośredniej bliskości i zaprzęg ciągle obserwować.

Karygodnym staje się, o ile zostanie napotkany przytemi w stanie śpiącym lub pijanym. W razie postoju nie wolno mu się oddalać ponad 5 kroków od zaprzęgu, o ile nie wyprzągnie koni, lub nie zabezpieczy zaprzęgu przed mogącym powstać nieszczęśliwym wypadkiem.

§ 12. Powyższe postanowienia mają zastosowanie na wszystkich szosowych i nieszosowych drogach publicznych, o ile dla pierwszych nie obowiązują szczególne przepisy.

§ 14. Przeciwdziałanie powyższemu przepisowi ulega karze grzywny do 60,— zł.

Rozporządzenie Rejencji Opolskiej z dnia 19. II. 1912 r. w sprawie częściowej zmiany § 2 ustęp 1. Rozporządzenia pol. z dnia 7. VII. 1892 r. dot. ruchu furmankami na drogach publicznych.

W porze nocnej conajmniej godzinę po zachodzie do godziny przed wschodem słońca i w czasie wielkiej mgły, muszą być wszelkie na drogach publicznych znajdujące się pojazdy obładowane lub nieobładowane, poruszane zapomocą siły zwierzęcej, zaopatrzone w dwie latarnie, o ile są przeznaczone do przewozu osób, zaś pojazdy przeznaczone do przewozu towarów w jedną latarnię, znajdującą się po lewej stronie wozu. Gdyby towar lub obładowanie wozu na to nie pozwalało, można umieścić latarnię na końcu dyszla lub na zwierzęciu, chodzącym z lewej strony. Latarnie muszą się jasno palić i promień światła rzucać wprzód i na zewnątrz. Rozporządzenie to obowiązuje od dnia 1. kwietnia 1912 r.

Szczególne przepisy dot. nieszosowych dróg publicznych, z dnia 17. II. 1861. (Lenz).

Rozporządzenie określa utrzymywanie nieszosowych dróg publicznych, mostów, jak również ruchu na danych drogach.

§ 1. Publiczne drogi przeznaczone są dla pieszych i na jeździe, a używanie tychże przysługuje każdej osobie,

§ 2. Nieszosowe drogi publiczne dzielimy na drogi krajowe dla większego ruchu i są to drogi komunikacyjne I. klasy.

Gminne drogi (drogi komunikacji II. klasy) służą dla pojazdów i przeznaczone są na utrzymywanie łączności pomiędzy dwiema lub kilku sąsiednimi wioskami. Drogi uboczne są to drogi służące dla pojazdów i jeźdźców, lecz tylko w ograniczonym obszarze, a dla publicznego ruchu służą tylko w pojedynczych wypadkach.

§ 3. Utrzymywanie dróg i mostów regulują przepisy Rejencji Opolskiej z dnia 11. I. 1767.

§ 5. Szerokość dróg regulują obecnie Wydziały Powiatowe według ruchu i potrzeby w danej miejscowości. Drogi krajowe 7½ m. szerokości w torze, drogi gminne 5 m., ścieżki 75 cm.

§ 6. Dla należytego utrzymania i budowy dróg publicznych należy wszystko to, co dla bezpieczeństwa i potrzeby ruchu jest pożądane.

§ 7. Do należytego utrzymania dróg publicznych należy również zaopatrzenie tychże w przepisany sposób w drzewka i w tym względzie obowiązują następujące postanowienia:

1. ze względu na zakładanie nowych sadzonek na drogach publicznych należy takowe w sposób przepisowy i w odpowiedniej wysokości i grubości pomieścić (owbieszczenie z dnia 8. II. 1819 r.);
2. drzewa muszą być zawsze sadzone na wewnętrznej stronie krawędzi rowu z tem, że wyjątki są dopuszczalne za zezwoleniem starosty;
3. w miejscowościach, gdzie z reguły nie zastępują drzewka poręczce drogowe, należy drzewka sadzić w odstępach 9 m. (t. zw. związek krzyżowy). Drzewka muszą być tak wysoko ciągnięte od pnia,

że uszkodzenie furmanek przez konary jest niemożliwe;

4. uwzględniać należy sadzonki owocowe na drogach publicznych.

§ 8. Osoby, którym powierzono utrzymanie dróg winny udzielać na żądanie władzy policyjnej bezpłatnej pomocy w czasie zatamowania ruchu na drogach publicznych (n. p. w czasie złego stanu drogi, zasypy śnieżne i t. d.).

§ 13. O ile pojedyncze wypadki uszkodzenia dróg publicznych, nie są zagrożone powszechną ustawą karną (§ 366 pkt. X. u. k. n.) należy przestrzegać następujących przepisów w celu utrzymania bezpieczeństwa publicznego, swobody, czystości i porządku na drogach publicznych:

- a) nie wolno nikomu dróg publicznych, mostów i urządzeń do nich należących jak: drzewa, krzewy, rowy przepływowe, wodne wały, drogowskazy, tablice, kamienie oporowe, znaki pamiątkowe, znaki ostrzegawcze, bez upoważnienia niszczyć, uszkadzać, zabierać, zmieniać lub do niepoznania doprowadzać;
- b) używanie obcych gruntów (sąsiednich) przez co uszkadza się drogi publiczne i plantacje do nich należące jest wzbronione;
- c) wyrzucanie, zebranych na gruntach rolnych kamieni i innych przedmiotów nieużytych do natychmiastowej naprawy drogi, przez osoby powołane, jest wzbronione;
- d) trawę w rowach drogowych, wolno tylko kosić przez osoby do tego powołane a zakazuje się wypasanie jej przez bydło;
- e) bezprawne zwężanie dróg publicznych przez przesuwanie plotów, sadzonek drzewnych i t. p. w jakikolwiek sposób jest wzbronione.

§ 14. Osoby prywatne, które wskażą sprawcę, dopuszczającego się przestępstwach na drogach, drzewach drogowych, otrzymują wynagrodzenie.

§ 16. Na drogach publicznych nie wolno włóczyć drzewa.

Rozporządzenie policyjne dot. ruchu pługami, bronami i innymi przedmiotami na szosach z dnia 17. II. 1874 r.

§ 1. Na szosach i innych drogach publicznych, zaopatrzonych w sztuczną powierzchnię (Kunststrasse), wolno prowadzić pługi, brony i t. p. przedmioty tylko na kółkach, lub przyrządach do włóczenia, t. j. rodzaj płazy w kształcie sanek (kufenartig geformte Schlitten).

§ 17. Kto w czasie szybkiego biegu kół (jazdy) chce zmniejszyć ruch kół przy wozach, lub całkiem wstrzymać takowe może się tylko posługiwać hamulcem z równą podeszwą. Inne hamowanie za pośrednictwem ciężkich przedmiotów, zawieszonych na tylnej części wozu, jest wzbronione (patrz rozporządzenie z dnia 14. IX. 1909 r. — punkt 2).

§ 18. Usuwanie, lub przejeżdżanie przez kamienie, przeznaczone do zamknięcia dróg (n. p. w czasie naprawy i budowy drogi) jest zakazane.

§ 19. Chodzenie, jeżdżenie konno, lub pędzenie bydła w rowach drogowych jest wzbronione, ponadto nie wolno puszczać zwierząt pociągowych w czasie uprawy roli do rowów drogowych.

§ 20. W czasie pędzenia bydła na drogach publicznych należy dodać odpowiednią ilość osób w celu uniknięcia wypadku i zatamowania ruchu. — (Patrz rozporządzenie Wojewody śląskiego, dot. pędzenia bydła na drogach publicznych).

§ 21. Nie wolno nikomu zastawiać dróg publicznych, lub pozostawiać na drogach publicznych przedmiotów tamujących ruch publiczny (§ 366 k. k. n.).

§ 22. W szczególności nie wolno pozostawiać na drogach publicznych w porze nocnej żadnych zaprzęgów (wozów) bez zwierząt pociągowych, lub innych przedmiotów, tamujących swobodny ruch na drogach i miejscach publicznych. Gdzie powyższe jest niemożliwe, należy przeszkody oznaczyć przez postawienie palących latarni obok wozu lub przedmiotu, jako znak ostrzegawczy.

§ 23. Pozostawianie wozów bez zwierząt pociągowych, jak również podawanie pokarmu (obroku) t. j. owsa, siewki i siana koniom, lub innym zwierzętom pociągowym na drogach publicznych, jest wzbronione. Właściciele restauracyj i szynkowni nie powinni dopuszczać do pozostawiania wozów bez zwierząt pociągowych, lub podawania obroku zwierzętom pociągowym na drogach publicznych obok restauracyj i szynkowni. Miejscowe władze policyjne mogą dopuścić wyjątki.

(W czasie targów, jarmarków można podawać pokarm zwierzętom pociągowym obok restauracji, jednakowoż w specjalnych na to przeznaczonych workach lub skrzynkach, lecz w ten sposób, by nie nastąpiło zanieczyszczenie dróg publicznych i tamowanie ruchu, oraz w miejscach na to dozwolonych).

§§ 25, 26 i 27 uzupełnione przez §§ 4, 6 i 11 rozporządzenia z dnia 7. VII. 1892 r.).

§ 28. Jeżdżenie sankami bez stałych dyszli, lub bez dzwonek na drogach i miejscach publicznych (patrz § 366 pkt. 4 ustawy karnej niemieckiej i § 3 rozporządzenia policyjnego z dnia 7. lipca 1892 r.).

§ 29. Szybkie jeżdżenie powozami, konno (wierzchem) przez mosty, lub na drogach publicznych, na

których znajdują się tablice ostrzegawcze, jest wzbronione, natomiast wolno jeździć krokiem.

§ 30. Uzupełniony rozporządzeniem pol. z dnia 7. VII. 1892 r. § 10.

§ 31. Przekroczenie przepisów z §§ 16 do 30, wydanych celem utrzymania bezpieczeństwa, swobody, porządku i spokoju na drogach i miejscach publicznych ulegają karze z § 366 pkt. 10 u. k. n.

Wyciąg z ustawy z dnia 17. marca 1839 ze zmianami z dnia 20. czerwca 1887 r.

Na wszystkich drogach sztucznych bez wyjątku nie wolno jeździć furmankami, których koła są zaopatrzone w obręcz (rafy) a główki gwoździ, sztyfty lub śruby, nie są wpuszczane do obręcz lub o ile okucie (obrożce) jest tak sporządzone, że nie tworzy równej powierzchni.

Wyjątek stanowi o ile obręcz (powierzchnie) przybrały kształt wypukły w czasie używania.

Ustawa dot. czyszczenia dróg publicznych z dnia 1. VII. 1912 r. reguluje czyszczenie dróg publicznych, zrzucanie śniegu, posypywanie chodników piaskiem i polewanie dróg. Czyszczenie dróg w poszczególnych miejscowościach regulują statuty miejskie i uchwały do nich wydane przez rady gminne i rady miejskie n. p. w Katowicach, gdzie rozciągnięto czyszczenie chodników przez właścicieli domów (administratorów) na całe Wielkie Katowice.

Wyciąg z pozwolenia na przedsiębiorstwa samochodowe na utrzymanie stałej komunikacji autobusami między miejscowościami.

1. Siedziba przedsiębiorstwa winna znajdować się na obszarze Województwa Śląskiego.

2. Odstąpienie pozwolenia osobie trzeciej jest dopuszczalne jedynie za zgodą Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego.

3. Uruchomienie przedsiębiorstwa winno nastąpić najpóźniej w przeciągu trzech miesięcy od daty otrzymania pozwolenia, w razie przeciwnym pozwolenie to traci swą ważność.

4. Dopuszcza się do ruchu tylko samochody na gumach dętych.

5. Przewóz przesyłek wszelkiego rodzaju zastrzeżonych ustawą z dnia 3 czerwca 1924 r. o poczcie, telegrafii i telefonii (Dz. U. R. P. nr. 58, poz. 584) jako wyłączność państwowa co do poczty jest wzbroniony.

Na żądanie zarządu pocztowego jest zobowiązany przewozić ładunki pocztowe przy pomocy własnych organów lub pod dozorem funkcjonariuszy pocztowych za opłatą ustaloną przez zarząd pocztowy dla przedsiębiorstw przewozu poczty. W razie potrzeby na żądanie miejscowej władzy pocztowej przedsiębiorca obowiązany jest rezerwować miejsce dla konwoja.

6. Samochody przed użyciem ich do celów publicznych, winne być przedstawione Śl. Urz. Woj. do zbadania. Używanie przyczep do samochodów jest niedopuszczalne.

7. Każdy samochód, kursujący na podstawie otrzymanego pozwolenia Woj. Śl. winien posiadać oprócz tablicy z znakami rejestracyjnymi, także tablice z boku samochodu, zawierające jasno i czytelnie wypisane imię i nazwisko właściciela przedsiębiorcy, miejsce zamieszkania, względnie siedzibę przedsiębiorstwa, oraz napis oznaczający linje jazdy.

8. Komunikacja winna trwać regularnie przez cały rok według zatwierdzonego rozkładu jazdy, nie wy-

łączając niedzieli i świąt oraz bez względu na ilość miejsc wykupionych.

9. Taryfa cen, rozkład jazdy i ilość osób, zatwierdzony przez Urząd Wojewódzki winny być umieszczone na widocznym miejscu wewnątrz samochodu, oraz końcowych stacjach linii komunikacyjnej. Wszelkie zmiany planu jazdy lub taryf, oraz na przerwę lub powiększenie przedsiębiorstwa, potrzebne jest zezwolenie Urzędu Wojewódzkiego.

10. Jako kierowcy samochodów mogą być zatwierdzane tylko osoby, mające najmniej 20 lat i posiadające, oprócz zezwolenia, do prowadzenia samochodów na drogach publicznych, osobne pozwolenie z Urzędu Wojewódzkiego do kierowania samochodami przeznaczonemi do użytku publicznego.

11. Przedsiębiorca, względnie właściciel i kierowca pojazdu ponosi zgodnie z ustawami obowiązującymi odpowiedzialność za bezpieczeństwo przewożonych osób, za całość przyjętych do przewozu ładunków oraz za uszkodzenia poczynione w urządzeniach kolejowych, drogowych, mostowych lub innych, o ileby wynikły z winy przedsiębiorcy lub kierowcy pojazdu.

12. Przed uruchomieniem przedsiębiorstwa winien przedsiębiorca przedłożyć Urz. Wojew. polisę Towarzystwa Ubezpieczeniowego, na podstawie której, osoby korzystające z przedsiębiorstwa są ubezpieczone.

13. Przedsiębiorca zobowiązany jest do przestrzegania wszystkich przepisów i rozporządzeń, obowiązujących w zakresie ruchu kołowego na drogach publicznych. Dopuszczalna szybkość jazdy w miejscach zaludnionych nie może być większą niż 15 km., a na drogach otwartych 40 km. na godzinę. Dla samochodów fabrykatu „Ford“ wynosi dopuszczalna szybkość jazdy tylko 35 km. na godzinę.

14. Waga samochodu wraz z obciążeniem, ani ilość pasażerów nie może przewyższać tej wagi, względnie ilości, jaką Urząd Wojew. określił w pozwoleniu na prawo kursowania tego samochodu po drogach publicznych. Dozwolona ilość podróźnych przez Śląski Urząd Wojew. winna być wypisana dużemi literami na widocznem miejscu wewnątrz samochodu; w razie istnienia 2 przedziałów, w każdym przedziale:

15. Przedsiębiorca zobowiązany jest do udzielania pierwszeństwa w przejazdach funkcjonariuszom państwowym i samorządowym, podróźującym w sprawach służbowych.

16. Przedsiębiorca jest zobowiązany utrzymać czystość pojazdu zwłaszcza wewnątrz autobusu oraz pilnować by obsługujący pojazd kierowca i konduktor byli zawsze czysto i schludnie ubrani i by odnosili się do podróźujących z należytą grzecznością.

17. W razie nałożenia na przedsiębiorstwo lub prowadzącego jego wozy, kary sądowej lub administracyjnej za przekroczenie przepisów policyjnych, jakoteż w razie niewykonania któregokolwiek z warunków pozwolenia, Śląski Urząd Woj. ma prawo cofnąć pozwolenie.

18. Autobusy podlegają kontroli technicznej i w tym celu kierowca samochodu (autobusu) winien posiadać książeczkę kontrolną, wykazującą datę ostatniego badania technicznego.

19. Wewnątrz samochodu (autobusu) na miejscu widocznem winien być umieszczony wyciąg z dokumentu koncesyjnego, potwierdzony przez Urząd Wojewódzki.

Palenie tytoniu wewnątrz autobusu jest wzbronione,

Postanowienia karne co do przepisów o pojazdach motorowych obowiązują w myśl niemieckiej ustawy z dnia 3. V. 1909 r. na terenie cieszyńskiej części Województwa Śląskiego rozporządzenie Min. Spraw Wewn. z dnia 28. IV. 1910 r. o ile inne postanowienia kodeksów karnych nie przychodzą w rachubę.

Wyciąg z rozporządzenia policyjnego z dnia 18. lipca 1929 r. dotyczące przemysłowej eksploatacji publicznej dorożek samojazdowych na miasto Katowice. (Dyrekcji Policji w Katowicach).

§ 2. Pozwolenie na eksploataowanie dorożką samochodową w Katowicach wydaje Dyrekcja Policji w Katowicach osobie, której samojazd zarejestrowany został w Śląskim Urzędzie Wojew. pod warunkiem, że samowolne przenoszenie koncesji na drugi samochód jest niedopuszczalne.

§ 3. Nadającej się do publicznego użytku dorożce samochodowej Dyrekcja Policji przydziela numer wraz z pieczęcią. Tak numer dorożki jak i nadana pieczęć urzędowa winne być zawsze widoczne i nieuszkodzone.

§ 4. Dyrekcji Policji przysługuje prawo cofnięcia wydanego pozwolenia, o ile przedsiębiorca:

- a) nie uruchomi dorożki samojazdowej w ciągu dni 30 od daty zawiadomienia go o otrzymaniu zezwolenia na prowadzenie przedsiębiorstwa;
- b) przestanie wysyłać dorożkę samojazdową na wyznaczone mu miejsce postoju w mieście w przeciągu dni 30, nie uzyskawszy na to osobnego pozwolenia Dyrekcji Policji;
- c) nie przedstawi w oznaczonym terminie samojazdu do oględzin przez wyznaczonych w tym celu funkcjonariuszy urzędów państwowych;

- d) został ukarany za nieprzestrzeganie przepisów o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych, oraz za nieprzestrzeganie niniejszego rozporządzenia pol.;
- e) nie daje dostatecznej gwarancji należytego wykonywania niniejszego przemysłu odnośnie do względów moralnych;
- f) o ile dorożka samojazdowa bądź liczniki przy dorożce nie znajdują się w stanie przepisany, lub o ile dorożka jest źle utrzymana i nie zostanie należyście zremontowana, pomimo dwukrotnych upomnień ze strony organów podległych Dyrekcji Policji.

§ 5. Dyrekcja Policji udziela kierowcy dorożki samojazdowej pozwolenie na prawo jazdy. W tym celu kierowca zakwalifikowany przez Dyrekcję Policji otrzymuje odpowiednią legitymację, którą winien stale mieć przy sobie i okazywać na żądanie organom policyjnym oraz publiczności. Wydane pozwolenie może być cofnięte, jeżeli kierowca nie spełnia obowiązków swych należycie, lub też okaże się niegrzecznym i szorstkim względem publiczności, nietrzeźwym podczas służby i t. p.

§ 6. Na właścicielach przedsiębiorstwa ciąży obowiązek zaopatrzenia każdego kierowcę samojazdu w książeczkę zażaleń dla pasażerów, kontrolowaną przez przedsiębiorcę oraz przez organa policyjne.

§ 7. Dyrekcji Policji przysługuje prawo w każdej chwili i o każdej porze dnia wypróbowania liczników i sprawdzania dorożek samojazdowych kursujących po mieście. Badanie liczników może nastąpić przez organa policyjne, jakoteż na zlecenie przez odpowiednich fachowców.

§ 9. Dorożka samojazdowa winna być silnej konstrukcji, zbudowana z trwałego materiału, dobrze la-

kierowana, z wyścielaniami siedzeniami, oraz musi być zawsze w czystym stanie.

Spód dorożek samojazdowych winien być nakryty matą.

W dorożce samojazdowej musi być zawsze możliwość porozumienia się pasażera z kierowcą.

§ 10. Dorożka samojazdowa musi być zaopatrzona w licznik — taksometer, który wykazuje wysokość należności za odbyte jazdy w złotych i groszach.

§ 11. Dorożka samojazdowa winna być zaopatrzona w białe owalne tabliczki o wymiarach 21×13 cm. Tabliczki te winny być otoczone czerwoną obwódką o szerokości 5 mm. i zawierać jasno i czytelnie wypisane w czerwonym kolorze numer dorożki, oraz miejscowość „Katowice“. Numer dorożki winien być umieszczony w górnej części tabliczki i posiadać wielkość cyfr: wysokość 4 cm., szerokość 1 cm. Napis „Katowice“ winien być umieszczony poniżej o wielkości liter: wysokość 4 cm., szerokość 8 mm. Wyżej omawiane tabliczki winny być umieszczone po obu stronach samojazdu w miejscu obok siedzenia szofera na dolnej krawędzi karoserji samojazdu.

§ 12. Dorożka samojazdowa musi być zaopatrzona w następujące przyrządy i urządzenia:

- a) w mocny mechanizm kierowczy, dający możliwość łatwego i pewnego wymijania i skręcania;
- b) w dwa niezależnie od siebie skutecznie i szybko działające systemy hamulców, względnie jeden taki system wprowadzony w działanie przez dwa niezależne od siebie mechanizmy, z których jeden powinien działać nawet wtedy, gdy drugi zawiedzie;
- c) w urządzenie usuwające hałaśliwy wydmuch gazów;

- d) w urządzenie uniemożliwiające wprawianie pojazdów w ruch przez osoby niepowołane;
- e) w jednotonowy przyrząd sygnałowy o donośnym a nierażącym dźwięku; używanie rażących sygnałów jest wzbronione;
- f) w urządzenie do cofania pojazdów w tył zapomocą silnika ze siedzenia kierowcy;
- g) w dwie latarnie, o bezbarwnych szklach, umieszczone na przedzie w jednym poziomie po obu stronach samojazdu;
- h) w jedną latarkę z czerwonym światłem, umieszczoną w tyle pojazdu po lewej stronie oraz w urządzenie dokładnie oświetlające tylny znak rejestracyjny; wyłącznik tylnego światła musi znajdować się pod maską tak, że światło nie może być gaszone ze siedzenia kierowcy;
- i) w wskaźnik na lewym błotniku, albo strzałki z obu stron samochodu.

§ 13. Wszystkie przyrządy i urządzenia, potrzebne do kierowania pojazdów, powinny być tak rozmieszczone, aby kierowca mógł łatwo i pewnie posilkować się niemi, zarówno we dnie, jak i w nocy.

§ 14. Przedsiębiorca obowiązany jest ściśle stosować się do przepisów wydanych dla ruchu kołowego w Katowicach.

Dotyczy to szybkości i sposobu jazdy, gatunków paliwa i smarów, miejsca postoju i t. d.

§ 15. Przedsiębiorca obowiązany jest utrzymywać cały swój tabor, liczniki i urządzenia w stanie dobrym.

§ 17. Przedsiębiorca obowiązany jest ubierać kierowców w strój, którego formę określa § 21 niniejszego rozporządzenia.

Na przedsiębiorcy również ciąży obowiązek stroju służbowego w czasie wykonywania funkcji kierowcy

dorożki samojazdowej oraz utrzymywanie tegoż stroju w stanie należytej czystości i odpowiedniego wyglądu.

§ 18. Przedsiębiorca czasowo lub stale nieobecny w Katowicach obowiązany jest mieć na czas swej nieobecności, swego upoważnionego i odpowiedzialnego prawnie (przedstawiciela) zastępcę.

§ 19. Przedsiębiorca odpowiedzialny jest również za czynności swoich szoferów, pobieranie wygórowanych opłat, za odbyte jazdy błędne, niestawianie liczników i t. d.

§ 20. Pozwolenie na kierowanie z dorożkami samojazdowymi Dyrekcja Policji udziela osobom, które odpowiadają następującym warunkom:

- a) ukończyły 21 lat;
- b) wykazać się mogą dokładną znajomością przepisów, dotyczących ruchu samochodowego;
- c) wykazać się mogą dokładną znajomością miejscowości;
- d) posiadają potrzebne kwalifikacje moralne i fizyczne;
- e) mogą wykazać się conajmniej jednoroczną praktyką samodzielnego prowadzenia pojazdów samochodowych;
- f) wykazać się mogą świadectwami zawodowego szofera.

§ 21. Każdego kierowcę dorożek samojazdowych obowiązuje strój służbowy.

§ 22. Szoferowi nie wolno mieć pomocnika przy dorożce ani w czasie jazdy, ani też w czasie postoju w mieście.

§ 23. Taryfę dla wszelkich dorożek samojazdowych ustanawia Dyrekcja Policji.

T a k s a I.

Za przewóz dorożką samochodową w jednym kierunku:

każdy kilometr 1 zł. 10 gr.

T a k s a II.

Obowiązuje dla jazd tam i zpowrotem bez względu na odległość:

pierwszy kilometr 1 zł.

zaś każdy następny kilometr 70 gr.

Wolne od opłaty są walizki (bagaż) kwalifikujące się do przedziału kolejowego. Postój opłaca się w stosunku 4 zł. za godzinę, 3 minuty umówionego oczekiwania po 20 gr.

§ 24. W razie zapotrzebowania dorożki z miejsca stałego postoju na inne miejsce, wyznaczone przez zamawiającego, oblicza się należność za przestrzeń od miejsca postoju do miejsca przeznaczenia według licznika i to bez dopłat. (Taksa I.).

§ 25. Ustanawia się przymus jazdy w dzień i w nocy dla obszaru miasta Katowic i w odległości 10 km. licząc od miejsca stałego postoju dorożki, wobec czego należy każdą zamówioną jazdę zgodnie z obowiązującymi przepisami przyjąć i wykonać.

§ 26. Celem zabezpieczenia opłaty kierowca ma prawo zażądać zaliczki za zamówioną jazdę, w razie odmówienia zaliczki może odmówić jazdy.

§ 27. Na wypadek przymusowej przerwy jazdy spowodowanej przez winę szofera nie zaś przez zepsucie się pojazdu i gdy dalsza jazda bez straty czasu nie może być kontynuowana, należy pobraną kwotę tytułem opłaty klientowi zwrócić.

§ 28. Jakiegolwiek spory pomiędzy pasażerami a kierowcami dorożek likwidują organa policyjne, do których zarządzeń należy się bezwzględnie zastosować.

§ 29. Odbitka treści § 23 należycie czytelna i pieczęcią policyjną zaopatrzona musi być umieszczona w dorożce na widocznym miejscu na trwałym papierze lub tabliczce blaszanej, w ramce pod szkłem lub mika.

§ 31. Nadużycia odnośnie do § 23 zwłaszcza pobieranie wyższych opłat, aniżeli taryfa wykazuje, karane będą po myśli pkt. 8 § 148 ustawy przemysłowej w brzmieniu z dnia 26 lipca 1900 grzywną do 150 zł. względnie aresztem.

Przekroczenia niniejszego rozporządzenia policyjnego będą karane grzywną do 30 zł. względnie aresztem, o ile według obowiązujących ogólnych ustaw nie podlegają karom wyższym.

Co do Król.-Huty patrz Gaz. Urz. nr. 33/29.

Wyciąg z rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 24. czerwca 1926 r. uzup. Dz. U. Rz. P. nr. 30 z dnia 10. V. 1929 r. w sprawie ruchu samochodowego, motocyklowego i rowerowego przez granicę celną Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 1. W celu ułatwienia członkom zagranicznych klubów turystycznych przejazdu do obszaru celnego Rzeczypospolitej Polskiej w samochodach i na moto-

cyklach wprowadza się dla odpraw celnych wymienionych środków lokomocji następujące dokumenty:

- a) tryptyki;
- b) książeczki z przepustkami granicznymi — carnet de passages en douanes.

§ 2. Tryptyki będzie wydawał zarządom zagranicznych klubów turystycznych Automobilklub Polski w Warszawie, książeczki zaś z przepustkami granicznymi (carnet de passages en douanes)) będą wydawały swoim członkom kluby automobilowe, należące do Międzynarodowego Związku Klubów Automobilowych uznanych w Paryżu (Association Internationale des Automobiles Clubs Reconnus a Paris).

Książeczki wydawane przez stowarzyszenia i kluby, nienależące do Międzynarodowego Związku Klubów Automobilowych, uznanych w Paryżu nie będą przez urzędy celne honorowane.

§ 3. Za wszelkie należności celne i inne, jakie przypadłyby Skarbowi Państwa od samochodów i motocykli, wprowadzonych do obszaru celnego Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie tryptyków i przepustek granicznych, odpowiada Automobilklub Polski w Warszawie na zasadzie gwarancji, złożonych Ministerstwu Skarbu.

§ 4. Wprowadzanie samochodów i motocykli na zasadzie tryptyków i przepustek granicznych celem pozbywania ich, lub też oddawania na skład i wystawy na obszarze celnym R. P. jest wzbronione.

Z tryptyków i przepustek granicznych nie mogą korzystać na obszarze celnym Rzeczypospolitej Polskiej osoby stale zamieszkałe na tym obszarze z wyjątkiem obywateli państw obcych, należących do personelu zagranicznych przedstawicielstw dyplomatycznych oraz misyj zagranicznych.

§ 5. Tryptyk i książeczka z przepustkami granicznymi są ważne tylko na ten samochód i motocykl, oraz zapasowe części do nich, które są w tych dokumentach wymienione.

§ 6. W celu kontroli samochodów i motocykli, wprowadzonych do obszaru celnego Rzeczypospolitej Polskiej na zasadzie tryptyków i książeczek z przepustkami granicznymi, urzędy celne powinny zapisywać je do rejestru odpraw warunkowych.

§ 7. Posiadacz tryptyku ma prawo wprowadzić do obszaru celnego Rzeczypospolitej bez osobnego zabezpieczenia celnego (kaucji) oraz pozwolenia na przewóz samochód lub motocykl z częściami zapasowymi i odpowiednią ilością benzyny, z obowiązkiem ostatecznego wywozu tych środków lokomocji z powrotem zagranicę, przez dowolny urząd celny w ciągu jednego roku od daty wystawienia tryptyku.

§ 8. Tryptyk składa się z trzech części (kart), oznaczonych liczbami I, II, III i zawiera następujące daty umieszczone na każdej części: firmę Automobilklubu Polski w Warszawie, któremu powierzono wydawanie tryptyków, numer tryptyku, nazwę klubu zagranicznego, któremu tryptyk wydano, imię, nazwisko, oraz adres członka Klubu zagranicznego, który korzysta z tryptyku, markę samochodu lub motocyklu, numery motoru, wagę samochodu lub motocyklu, oraz wyszczególnienie rodzaju i wagi części zapasowych. Należącej do samochodu benzyny nie notuje się. Niezależnie od tych dat w tryptyku, winien być oznaczony kolor samochodu i motocyklu, oraz forma karoserji samochodu. Ponadto każda część tryptyku winna być zaopatrzona w pieczęć i podpis zarządu klubu zagranicznego, któremu wydano tryptyk, oraz w podpis posiadacza tryptyku. Tryptyk służy do wielokrotnego wjazdu i wyjazdu w terminie ważności tryptyku, o ile więc po-

siadacz tryptyku oświadczy, że w terminie ważności tegoż będzie przekraczał granicę kilkakrotnie, należy adnotacje o pierwszym występie uskutecznić tylko na odwrotnej stronie karty nr. 11. i pozostawić ją właścicielowi.

§ 13. Książeczka z przepustkami granicznymi (*carnet de passages en douanes*) składa się z okładki oraz poszczególnych przepustek granicznych, drukowanych w języku francuskim.

Pierwsza stronica okładki książeczki zawiera numer, daty dotyczące terminu ważności książeczki, firmę wystawiającego klubu automobilowego oraz nazwisko i adres członka, któremu książeczka została wydana.

Druga (wewnętrzna) stronica okładki zawiera daty dotyczące samochodu lub motocyklu (markę, numer, kolor, wagę i t. p.), datę wystawienia książeczki podpis prezesa specjalnej komisji celnej Międzynarodowego Związku Klubów Automobilowych, uznanych w Paryżu (*Association Internationale des Automobiles Clubs Recennus a Paris*), — podpis prezesa, względnie zastępcy klubu, który książeczkę wydał, oraz podpis osoby, której książeczka została wydana.

Poszczególne przepustki graniczne, znajdujące się wewnątrz książeczki, zaopatrzone są kolejnymi numerami od 1—40. Każda przepustka składa się z odcińku i grzbietu.

§ 14. Termin ważności książeczki z przepustkami granicznymi ustala się na jeden rok od daty wystawienia. — Posiadacz takiej książeczki ma prawo wprowadzić do obszaru celnego Rzeczypospolitej Polskiej bez osobnego zabezpieczenia celnego (kaucji) oraz pozwolenia na przywóz samochód lub motocykl z częściami zapasowymi i odpowiednią ilością benzyny pod warunkiem powrotnego wywozu tych środków lokomocji

przez dowolny urząd celny przed upływem terminu ważności książeczki.

Książeczka służy do wielokrotnych wjazdów i wyjazdów w terminie ważności książeczki.

§ 16. W wypadkach zagubienia przed wyjazdem z obszaru celnego R. P. książeczki z przepustkami granicznymi, właściciel tej książeczki winien zameldować o tem przy wyjeździe granicznemu urzędowi celnemu ze wskazaniem nazwy urzędu celnego, przez który ostatni raz wjechał do obszaru celnego R. P. za wymienioną książeczkę, oraz daty wjazdu. W razie zagubienia przed wyjazdem z obszaru celnego R. P. tryptyku, postępuje się jak powyżej.

Po upływie terminu ważności zagubionego tryptyku, strona winna uzyskać zaświadczenie jednego z konsulatów polskich, że wymieniony w protokole środków lokomocji znajduje się poza granicą obszaru celnego R. P. i zaświadczenie takie wraz z protokołem przesłać Automobilklubowi Polski w Warszawie.

§ 18. Należności celne za samochody i motocykle nie wywiezione w ustalonym terminie, oraz za poszczególne przedmioty z powodu braku których sporządzone przy występie protokoły, obliczy urząd celny w Warszawie według przepisów i stawek celnych autonomicznych, obowiązujących w dniu uiszczenia tych należności przez Automobilklub Polski w Warszawie.

§ 19. Samochody i motocykle obywateli państw obcych, przybywających do obszaru celnego Rzeczypospolitej Polskiej na czasowy pobyt bez tryptyków mogą być przez urzędy celne wpuszczone bez osobnych pozwoleń przywozu, o ile właściciele tych środków lokomocji przedstawiają prawidłowo wystawione świadectwo drogowe z nieprzekroczonym terminem, złożą odpowiednie zabezpieczenie celne (kaucję) w gotówce oraz dają zobowiązanie, że w ciągu trzech miesięcy

od daty wjazdu wywiozą samochód, względnie motocykl zpowrotem zagranicę. Zobowiązanie powyższe winno być umieszczone w krótkiej formie na kwicie celnym. W innych wypadkach samochody i motocykle mogą być odprawiane tylko na zasadzie ogólnej i obowiązujących pozwoleń przywozu.

§ 20. Obywatele państw obcych przybywający z zagranicy na czasowy pobyt do obszaru celnego R. P. na rowerach, winni w urzędach celnych wejściowych złożyć odpowiednie zabezpieczenie celne w gotówce z obowiązkiem wywozu wymienionych środków lokomocji w ciągu trzech miesięcy od daty wjazdu. Zobowiązanie takie winno być umieszczone w krótkiej formie na kwicie celnym.

§ 21. Osobom, wyjeżdżającym z obszaru celnego R. P. na czasowy pobyt zagranicę na krajowych lub ukrajowionych samochodach, motocyklach i rowerach, urzędy celne wydadzą zaświadczenie na prawo powrotnego wprowadzenia bez cła wymienionych środków lokomocji.

Niezależnie od wydanego zaświadczenia urząd celny winien zawiesić na zgłoszonych do występu wspomnianych środków lokomocji plomby urzędowe.

Przy odprawie wymienionych wyżej krajowych lub ukrajowionych samochodów i motocykli książeczki z przepustkami nie mogą być używane.

§ 22. Zaświadczenia, wymienione w § 21, są ważne na jeden rok od daty wystawienia i służą do wielokrotnego przekraczania granicy przez dowolny urząd celny, przyczem każdy występ i powrót do kraju powinien być odnotowany na zaświadczeniu przez wpisanie daty, wyciśnięcie pieczęci urzędu i podpis urzędnika celnego.

§ 27. Rozporządzenie niniejsze nie zmienia w niczem postanowień międzypaństwowych umów o ułatwieniach w małym ruchu granicznym.

Patrz kalendarzyk z roku 1929 o międzynarodowych świadectwach drogowych i o inicjałach międzynarodowych.

*Wyciąg z przepisów o ruchu tramwajów elektrycznych
w miastach.*

I. Postanowienie ogólne.

§ 1. Przepisy niniejsze obowiązują w granicach miast tak tramwaje jak i koleje elektryczne między-miastowe.

§ 2. Pociągi tramwajowe mogą się składać z 3 najwyżej wagonów łącznie z wagonem silnikowym.

W razie konieczności natury technicznej (n. p. doczepianie wagonów uszkodzonych, wagonów próżnych) dopuszczalny jest większy skład pociągu, nie przekraczający jednak 5 wagonów razem z wagonem silnikowym.

§ 3. Pociąg tramwajowy może być uruchomiony i prowadzony jedynie przez motorowego, mającego na podstawie złożonego egzaminu, prawo prowadzenia pociągów tramwajowych.

§ 4. Pociągi tramwajowe kursują przy dwutorowych liniach po prawym torze w kierunku jazdy.

Jazda po lewym torze jest dopuszczalna w razie uszkodzenia i naprawy prawego toru. W takich wypadkach administracja tramwaju powinna wydać każdorazowo specjalne zarządzenie w celu zapewnienia bezpieczeństwa ruchu. W każdym razie podczas jazdy po lewym torze powinna być zachowana szczególna ostrożność.

§ 5. Pierwszeństwo przejazdu na skrzyżowaniach o połączeniach linii tramwajowych mają pociągi, nadjeżdżające z prawej strony.

W miejscach, gdzie ruch uliczny nie jest regulowany zapomocą sygnałów optycznych, lub przez policję, pociągom tramwajowym przysługuje prawo przejazdu na skrzyżowaniach, przy wylotach ulic i t. p. przed wszelkimi innemi pojazdami z wyjątkiem taboru straży ogniowej i pogotowia ratunkowego; w miejscach zaś o uregulowanym ruchu ulicznym, ruch pociągów tramwajowych powinien stosować się do sygnałów i znaków ostrzegawczych i porozumiewawczych policji i miejskiej służby technicznej.

Na skrzyżowaniu tramwaju z koleją żelazną, pierwszeństwo przejazdu służy pociągowi kolejowemu.

Na żądanie właściwych władz administracja tramwaju obowiązana jest ustawić specjalną sygnalizację na trudnych i zaciśniętych skrzyżowaniach o intensywnym ruchu.

§ 6. Największa dopuszczalna szybkość biegu pociągu na ulicach ciasnych, lub o znacznym ruchu nie może przekraczać 30 km., a na innych 40 km. na godzinę.

Ustalenie szybkości biegu pociągów na poszczególnych ulicach w granicach powyższej normy należy do administracji tramwaju.

Władze administracji państwowej mogą w poszczególnych wypadkach ograniczyć szybkość biegu pociągów na pewnych odcinkach linii czasowo lub na stałe.

§ 7. W razie uszkodzenia urządzeń technicznych, mogącego zagrażać bezpieczeństwu publicznemu, personel ruchu powinien sam, lub przy pomocy policji przedsięwziąć środki zapobiegające zbliżaniu się podróżnych i osób postronnych do niebezpiecznego miejs-

ca i zawezwać niezwłocznie odnośne pogotowie techniczne.

§ 8. Personel ruchu powinien składać się z osób, które odpowiadają wymaganiom specjalnych przepisów co do wieku oraz co do kwalifikacyj fizycznych i psychicznych, ponadto zaś ukończyły odpowiednie kursy teoretyczne i praktyczne, zakończone złożeniem przepisanych egzaminów.

Personel ruchu podczas pełnienia służby powinien nosić ubiór służbowy, do którego należy również numer, umieszczony na widocznem miejscu.

Personel ruchu obowiązany jest zachowywać się w stosunku do publiczności grzecznie i uprzejmie i, z wyjątkiem motorowego, na żądanie udzielać potrzebnych informacji i wskazówek.

Osoby z pośród personelu ruchu w stanie nietrzeźwym bezwzględnie nie powinny być dopuszczane do pełnienia służby, osoby zaś oddające się pijaństwu, powinny być usuwane ze służby.

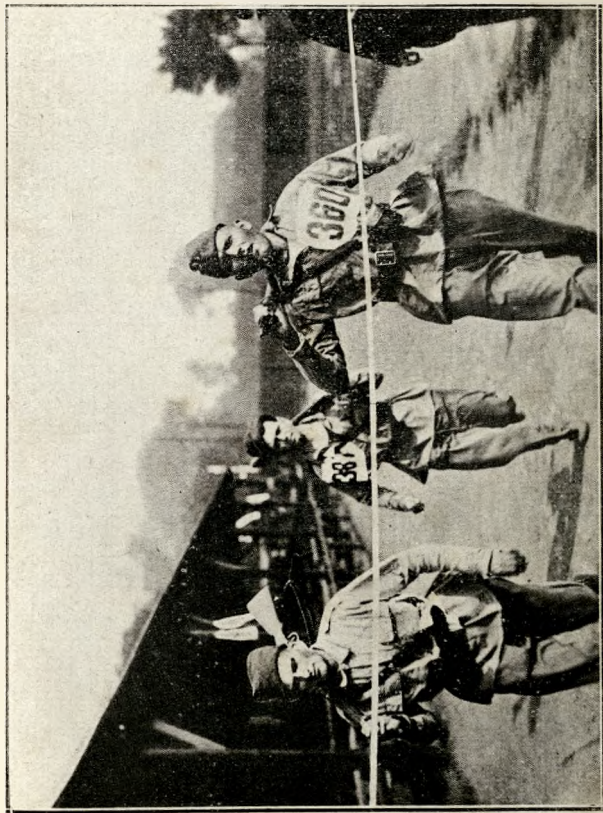
II. Obowiązki motorowego.

§ 9. Motorowy powinien znać dokładnie przepisy dla motorowego i konduktora oraz przepisy o ruchu ulicznym i drogowym.

§ 10. Motorowy obowiązany jest zachowywać w czasie jazdy najdalej idącą ostrożność i stosować się do sygnałów oraz znaków ostrzegawczych i porozumiewawczych, stosowanych na ulicach i drogach.

Motorowy obowiązany jest w szczególności ściśle stosować się do zarządzeń i sygnałów policji oraz służby drogowej, odnoszących się do regulowania ruchu i przestrzegania porządku.

§ 11. Podczas pełnienia służby na linii motorowy powinien znajdować się przy nastawniku. Przed

Zespół marsz. Pol. W. Śl. (Mika, Rogowski, Paluszkiewicz), który zajął III miejsce w marszu na 35. km.

opuszczeniem swego miejsca, motorowy obowiązany jest wagon zahamować, korbę zaś zabrać ze sobą lub powierzyć konduktorowi.

Jeżeli pociąg znajduje się na pochyłości, motorowy w żadnym wypadku nie ma prawa zejść z pomostu prowadzonego wagonu bez poprzedniego powierzenia hamulca zmieniającemu go motorowemu lub konduktorowi danego pociągu.

§ 12. Motorowy ma prawo uruchomić pociąg po otrzymaniu sygnału odjazdu od konduktora wagonu silnikowego i po upewnieniu się, że przez przedni pomost tego wagonu wszyscy podróżni opuszczający wagon już wyszli, lub przybywający weszli.

§ 13. Motorowy, podczas ruchu pociągu powinien mieć nieustannie zwróconą baczność uwagę na drogę. Zabrania się mu podczas jazdy rozmawiać z kimkolwiek, odwracać się od nastawnika, pożywiać się, palić tytoń i t. p.

Odległość między pociągami podczas jazdy powinna być przez motorowego tak regulowana, aby w zależności od szybkości i składu pociągu, wykluczała możliwość zderzenia się pociągów.

§ 14. Dla ostrzeżenia przechodniów i prowadzących pojazdy, należy posługiwać się dzwonkiem ostrzegawczym.

Dzwonić należy w następujących wypadkach:

- a) przed każdym ruszeniem pociągu,
- b) przy mijaniu i na punktach skrzyżowania się z innymi pociągami;
- c) przed skrzyżowaniem ulic i przed wylotami ulic poprzecznych,
- d) we wszystkich przypadkach, kiedy przechodnie lub pojazdy znajdują się na torze, między torami, lub tuż obok toru.

Sygnal dzwonkiem ostrzegawczym powinien być podawany zawczasu.

§ 15. Motorowy obowiązany jest prowadzić pociąg ze zmniejszoną szybkością:

- a) w miejscach i na ulicach, wskazanych w zarządzeniach administracji tramwaju, lub w miejscach, oznaczonych czasowemi specjalnemi znakami ostrzegawczemi;
- b) przy zbiegowiskach, lub bardzo ożywionym ruchu ulicznym, a także w razie spotkania konduktów pogrzebowych, procesyj, przemarszu wojsk i t. p.;
- c) na ostrych łukach i przy mijaniu ulic poprzecznych, oraz na zwrotnicach i skrzyżowaniach;
- d) w miejscach, gdzie tor lub ulice w pobliżu szyn są rozkopane, lub podkopane i wogóle, gdzie wykonywane są jakiekolwiek roboty, krępujące ruch uliczny, jak również tam, gdzie tor ułożony jest w bliskości chodnika;
- e) w czasie mgły, ślizgawicy, zamieci śnieżnej, lub przy niedostatecznem oświetleniu drogi;
- f) na ulicach ze spadłem, przekraczającym 1%;
- g) na żądanie policji.

§ 16. Pociąg należy zatrzymać:

- a) na wszystkich przystankach stałych, na warunkowych zaś na żądanie publiczności lub podróżnych;
- b) dla przepuszczenia pociągów, mających pierwszeństwo na skrzyżowaniach;
- c) na sygnał konduktora;
- d) w razie gdy podróżni, znajdujący się na przednim pomoście utrudniają prowadzenie pociągu;
- e) w razie zagrodzenia drogi przez procesje, pochody, zbiegowiska, pogrzeby, oddziały wojska, straż ogniową i t. p.;
- f) na żądanie zwierzchności i upoważnionych do tego pracowników tramwajowych;

- g) na żądanie policji;
- h) wszędzie, gdzie dozór linii ustawi w dzień czerwoną tarczę, a w nocy czerwoną latarnię;
- i) w razie zauważenia uszkodzenia toru lub przewodnika;
- j) w razie, gdzie zachodzi obawa zderzenia, najechania na osoby, najechania lub zawadzenia o pojazd, znajdujący się obok toru;
- k) w razie spłoszenia się koni;
- l) dla przepuszczenia z którejkolwiek strony pogotowia ratunkowego, lub technicznego tramwaju, albo straży ogniowej, zdążającej do pożaru;
- m) w innych nadzwyczajnych wypadkach, wymagających zatrzymania pociągu.

§ 17. Motorowemu nie wolno zatrzymać pociągu bliżej niż 5 m. od wylotu lub skrzyżowania ulicy, z wyjątkiem okoliczności, wskazanych w punktach c), f), g), h), i), j) i m) § 16.

Przy zatrzymaniu pociągów jeden za drugim na przystankach i stacjach krańcowych należy pozostawić między pociągami odstęp $\frac{1}{2}$ m.

W razie chwilowego zatrzymania ogólnego ruchu ulicznego albo tylko ruchu pociągów tramwajowych, należy pozostawić między pociągami odstęp przynajmniej 4 m.

III. Obowiązki konduktora.

§ 18. Konduktor powinien znać dokładnie przepisy dla konduktora i motorowego oraz przepisy o ruchu ulicznym i drogowym.

Pozatem konduktora obowiązuje dokładna znajomość miasta i okolic w celu informowania podróżnych.

§ 19. Przed zbliżeniem się pociągu do przystanku, konduktor jest obowiązany w sposób odpowiedni wywołać nazwę przystanku, a w miejscach przesiadania wymienić kierunki przesiadania.

§ 20. Konduktor wagonu przyczepnego jak również i silnikowego obowiązani są dać sygnał na odjazd dopiero po stwierdzeniu, że wszyscy przybywający podróżni do ich wagonu weszli, a opuszczający wagon wyszli.

W razie zapełnienia wagonu konduktor powinien głośno zapowiedzieć: „miejsca niema, wagon rusza“, poczem dopiero ma prawo dać sygnał odjazdowy. Normy zapełnienia wagonów przez podróżnych ustala w zależności od ilości miejsc do siedzenia i do stania w wagonach, administracja tramwaju i normy te oznacza przez umieszczenie odnośnych napisów w wagonach i na pomostach.

§ 21. Konduktor obowiązany jest przestrzegać, aby podróżni wchodzili i wychodzili przez pomosty do tego przeznaczone.

Miejsca wchodzenia i wychodzenia podróżnych reguluje zarządzenie administracji tramwaju.

§ 22. Do obowiązków konduktora należy wskazywanie miejsc i rozmieszczanie podróżnych w wagonach. Nie powinien on pozwalać na znajdowanie się podróżnych podczas jazdy na stopniach, taranach, zde-rzakach i t. p.

§ 23. Konduktor nie powinien wpuszczać do wagonu osób, wymienionych w § 30 niniejszych przepisów.

§ 24. Konduktor powinien unikać zatargów z publicznością i w każdym wypadku zachować się taktownie.

W razie niestosowania się podróżnych do obowiązujących przepisów konduktor powinien powołać się na przepisy i prosić podróżnego o podporządkowanie się tym przepisom. W razie oporu ze strony podróżnego konduktor powinien prosić go o opuszczenie wagonu na pierwszym przystanku, w razie zaś dalszego oporu zwrócić się do policji o interwencję.

Przy sprzedawaniu podróжным biletów, w razie płacenia większej wartości monetą lub banknotem i niemożności natychmiastowego wydania reszty, konduktor powinien uprzedzić podróżnego, że o ile nie będzie mógł wydać deszty przed ukończeniem podróży, to podróżny będzie zmuszony zgłosić się po odbiór reszty do administracji tramwajów, w godzinach biurowych. W razie zgody podróżnego i niemożności wydania reszty konduktor obowiązany jest zanotować nawisko podróżnego i resztującą sumę na bilecie, a przypadającą do zwrotu sumę konduktor powinien z końcem dnia przy raporcie złożyć w administracji tramwaju. W razie niezgodzenia się podróżnego na takie załatwienie, należy prosić go o opuszczenie wagonu na najbliższym przystanku.

§ 25. W razie zatargów między podróżnymi konduktor powinien starać się taktownie załagodzić zajście, opierając się na przepisach. W razie oporu ze strony podróżnych konduktor powinien prosić ich o opuszczenie wagonu.

Konduktor powinien okazywać pomoc jadącym tramwajem starcom, kalekom, osobom słabym lub chorym, dzieciom i t. p., a również wszystkim podróżnym przy zatrzymywaniu w wagonie złodziejów, osób wszczynających awantury lub obrażających podróżnych i t. p., wzywając w razie potrzeby policję.

§ 26. Obowiązkiem konduktora jest pilnować, aby z nastaniem zmroku, a również w razie mgły, burzy i śnieżycy były zapalane lampy służące do wewnętrznego i zewnętrznego oświetlenia. Również obowiązkiem konduktora jest przewietrzanie wagonu i otwieranie okien w zależności od pory roku i pogody, stosownie do poleceń zwierzchności oraz przestrzegania zamykania drzwi podczas chłodu.

IV. Przepisy dla publiczności.

§ 27. Na sygnał ostrzegawczy motorowego znajdującego się na torach przechodnie i pojazdy powinny natychmiast ustąpić z drogi. Jazda po torze tramwajowym jest wzbroniona ciężko ładownym i wolno poruszającym się wozom.

§ 28. Korzystający z tramwaju poddają się tem samem niniejszym przepisom i winni stosować się do wskazówek i żądań konduktora, wynikających z tychże przepisów.

Podróżni nieprzestrzegający przepisów, obowiązani są na żądanie konduktora lub kontrolera opuścić wagon bez prawa do zwrotu sumy, zapłaconej za bilet.

§ 29. Podróżnym wolno wchodzić i wychodzić tylko po zatrzymaniu pociągu na przystanku, a na przystanku końcowym — wchodzić dopiero po ukończeniu przetaczania pociągu.

Podróżnym zasadniczo wolno wchodzić do wagonu przez pomost oznaczony napisem „wejście“ i wychodzić przez pomost oznaczony napisem „wyjście“ z wyjątkiem kalek o protezach i kulach i następujących osób w uniformie:

1. funkcjonarjuszów policji głównej;
2. funkcjonarjuszów policji państwowej, danego województwa;
3. żandarmerji danego dywizjonu;
4. pracowników tramwajowych.

Powyższym osobom dozwolone jest wchodzić i wychodzić przez każdy pomost.

Podróżni znajdujący się na pomoście przeznaczonym do wsiadania, w razie przepełnienia wagonu, mogą wysiadać z tego pomostu z warunkiem nie tamowania wejścia podróżnym przybywającym.

Zabrania się wskakiwać i wyskakiwać z tramwaju podczas biegu, czepiać się urządzeń tramwajowych, stać na stopniach, taranach i zderzakach.

Z chwilą gdy konduktor ogłosi, że miejsca nie ma, wchodzić do wagonu nie wolno.

§ 30. Korzystać z komunikacji tramwajowej nie mają prawo:

- a) osoby nietrzeźwe;
- b) osoby ubrane niechlujnie, lub mogące powalać ewentualnie zanieczyścić innych;
- c) osoby wzbudzające odrazę chorobą, brudem lub wonią;
- d) osoby z psami, kotami, innemi zwierzętami lub ptakami;
- e) osoby z pakunkami przewyższającymi wymiary, określone przez administrację tramwaju, lub z przedmiotami, które swem kształtem przeszkadzają innym podróżnym, narażając ich na niebezpieczeństwo lub na zniszczenie ubrania lub też z powodu woni lub nieczystości mogą być uciążliwe dla innych;
- f) osoby przewożące materiały palne, wybuchowe i żrące;
- g) osoby zachowujące się nieprzystojnie, osoby żebrzące jakoteż pragnące uprawiać w wagonach jakikolwiek handel lub proceder;
- h) eskorta z więźniami, z wyjątkiem osób doprowadzanych przez policję, których przewożenie dowolnemi środkami lokomocji na ich koszt dopuszczone jest przez odnośne przepisy.

§ 31. Prócz miejsc do siedzenia podróżni mogą zajmować miejsca do stania w wagonie pomiędzy ławkami oraz na przednim i tylnym pomoście stosownie do wskazówek konduktora lub kontrolera tramwajowego.

§ 32. Przejazd podróżnych odbywa się na podstawie biletu kupnego lub bezpłatnego.

Po wejściu do wagonu każdy podróżny obowiązany jest bez wezwania niezwłocznie wykupić bilet, o ile go już nie posiada.

Winny jazdy bez biletu podróżny obowiązany jest zapłacić konduktorowi grzywnę w wysokości ceny czterech normalnych biletów. W razie odmowy, podróżny obowiązany jest opuścić wagon, co nie wyklucza pociągnięcia go do odpowiedzialności sądowej.

Bilety kwartalne, bezpłatne, i wszelkie legitymacje, upoważniające do wykupienia biletu ulgowego, należy bez wezwania okazywać, a na żądanie wręczać konduktorom i kontrolerom do kontroli.

Podróżny powinien wykupiony bilet zachować przez cały czas jazdy i okazać go na żądanie kontrolera lub konduktora. W razie zagubienia biletu podróżny obowiązany jest wykupić nowy bilet.

§ 33. Podróżny obowiązany jest wpłacić należność za bilet odliczoną monetą.

W razie braku właściwej kwoty, lub niemożności zmiany pieniędzy, podróżny obowiązany jest wagon opuścić na najbliższym przystanku.

Na życzenie podróżnego, konduktor stosownie do § 24 powinien przyjąć przy opłacie za bilet większą monetę.

§ 34. Nie wolno w wagonach pluć, śmiecić, jeść, wychylać się albo wystawiać ręce z okien, siadać na parapetach, palić tytoniu.

Palenie tytoniu dozwolone jest tylko na postach.

§ 35. Podróżnym nie wolno podawać sygnałów na ruszenie pociągu. Zatrzymanie pociągu przez podróżnego sygnałem dopuszczalne jest jedynie w razie nagłego zaśląbnienia kogoś z podróżnych w wagonie, lub

z powodu grożącego niebezpieczeństwa, jak również w razie ruszenia pociągu podczas wychodzenia z wagonu podróznego, gdy tego konduktor nie zauważy i podał sygnał odjazdu.

§ 36. Podróżny obowiązany jest pokryć wszelkie straty, powstałe z jego winy, lub niedbalstwa w wagonie lub w jego urządzeniach. Konduktor ma prawo wymagać bezzwłocznej zapłaty należności.

Odszkodowanie oblicza się na zasadzie ustanowionego przez administrację tramwajów cennika. W razie gdy cennik nie obejmuje danej szkody, wysokość odszkodowania ustali administracja tramwaju.

§ 37. O wszelkie informacje podróżni mogą zwracać się tylko do konduktora lub kontrolera.

§ 38. Podróżni, znajdujący się na przednim pomoście wagonu silnikowego, nie powinni krępować motorowego w ruchu przy nastawniku i hamulcach, jakoteż nie powinni rozmawiać z motorowym.

§ 39. Przedmioty zgubione, lub pozostawione w wagonach, wydawane są w biurze administracji tramwaju, po udowodnieniu własności.

§ 40. Podróżni nie mogą rościć pretensyj do administracji tramwaju z powodu przerwy ruchu lub zmian kierunku linji, spowodowanych przyczynami natury technicznej, lub zarządzeniami policji.

V. Postanowienia końcowe.

§ 41. Zażalenia, wnoszone przez podróżnych i publiczność do administracji tramwaju w sprawach wszelkich niewłaściwości ruchu i obsługi pociągu, administracja rzeczona powinna rozpatrzyć i o wyniku zawiadomić petenta.

§ 42. Odpowiedzialność za naruszenie niniejszych przepisów, o ile stanowi ono przekroczenie obowiązku-

jących przepisów karnych, normują odnośne przepisy.

§ 43. Wyciąg z przepisów niniejszych, obejmujący obowiązki podróżnych, powinien być wywieszony na widocznych miejscach w wagonach i poczekalniach. (Dz. Ust. Rz. P. nr. 52 z dnia 18 lipca 1929 r.). Rozporządzenie powyższe nie obowiązuje na razie w Województwie Śląskiem, jednakowoż jest w opracowaniu w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim i po zatwierdzeniu przez Radę Wojewódzką zostanie ogłoszone w Gazecie Urzędowej Wojew. Śl. z małemi zmianami odnośnie do statutu organicznego Województwa Śląskiego.

Małe zmiany uskutecznione w powyższem rozporządzeniu przez Wojew. Śl. można sobie po ogłoszeniu w Gaz. Urz. poprawić w kalendarzyku. Nadmieniam, że zasadniczych zmian w Woj. Śl. nie będzie.

Wyciąg z rozporządzenia Prez. Rzeczypospolitej z dn. 26 marca 1927 r. o monopolu spirytusowym, z porównaniem b. przepisów niem. i austr.

Zezwolenia, udzielanie na sprzedaż detaliczną i hurtową napojów alkoholowych.

Na mocy niemieckiej ustawy z dnia 1. VIII. 1883 r. koncesje gospodnio-szynkarskie, udzielały na mocy § 114 tejże ustawy, wydziały powiatowe i magistraty.

Na mocy austr. ustawy przemysłowej z dnia 16. sierpnia 1907 i rozp. Min. Handlu i Min. Spraw Wewnętrznych po zmodyfikowaniu, udzielały koncesje gospodnio-szynkarskie władze polityczne na mocy § 16 podanej ustawy.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 26. III. 1927 r. Dz. U. R. P. nr. 32 o monopolu spirytusowym, zmienia kompetencję władz, co do udzielenia

zezwożenia (koncesje) na sprzedaż detaliczną i hurtowną napojów alkoholowych i postanawia, że zezwożenia (koncesje) na sprzedaż detal. i hurt. napojów alkoholowych, wydaje władza skarbową II. instancji.

Władzą skarbową II. instancji w Województwie Śląskiem jest Wydział Skarbowy, który pełni funkcje Izby Skarbowej.

Art. 78. 1. Zezwolenie na sprzedaż detaliczną i hurtowną napojów alkoholowych wydaje władza skarbową II. instancji oznaczonej osobie i na ściśle oznaczone miejsce sprzedaży na czas nieograniczony, lecz z prawem odwołania zezwolenia bez żadnego odszkodowania. Odwołanie zezwolenia winno być oznajmione przedsiębiorcy conajmniej na 6 miesięcy przed terminem, wyznaczonym do zamknięcia zakładu. Terminu ulgowego na likwidację nie przyznaje się w razie zamknięcia zakładu za nadużycia podatkowe.

2. Zmiana osoby i miejsca, oznaczonych w zezwoleniu, może nastąpić tylko za zgodą władzy, która zezwolenie udzieliła.

3. Przepisy ustępów 1 i 2 nie mają zastosowania na obszarze Górnego Śląska w myśl postanowień art. 4 Konwencji Polsko-Niemieckiej, ratyfikowanej w dniu 24 maja 1922 r. (Dz. U. R. P. nr. 44, poz. 370) co do koncesji nabytych przed zmianą suwerenności przez osoby prywatne, towarzystwa i osoby prawne, a to na przeciąg czasu oznaczony rzeczoną konwencją. Posiadacze wyżej wymienionych koncesji na obszarze Górnego Śląska winni jednak poddać się wszystkim ogólnie obowiązującym przepisom, dotyczącym koncesji, które w przyszłości zostaną wydane, a które ich prawa wykonywania uzyskanej poprzednio koncesji nie narusza.

Art. 79. 1. Nie mogą utrzymywać zakładów detalicznej sprzedaży napojów alkoholowych, ani prowadzić ich jako zastępcy (art. 80):

- a) osoby, skazane sądownie za przestępstwa z chęci zysku pochodzące na karę pozbawienia wolności ponad 3 miesiące;
- b) osoby, skazane sądownie za nadużycia podatkowe;
- c) osoby, stale zamieszkałe poza granicami Rzeczypospolitej;
- d) osoby, nie posiadające obywatelstwa polskiego, o ile istniejące traktaty lub konwencje nie zawierają odrębnych w tym względzie postanowień.

2. W razie niewykupienia patentu akcyzowego w przeciągu 3 miesięcy po terminie, wyznaczonym w art. 83 pkt. 2, lub też w razie wykonywania bez uprzedniego upoważnienia władzy skarbowej przedsiębiorstwa przez czas dłuższy, jak trzy miesiące; koncesja wygasa sama przez się.

3. W wyjątkowych na szczególne uwzględnienie zasługujących wypadkach Minister Skarbu może zezwolić na ponowne uruchomienie przedsiębiorstwa.

Art. 80. Jeżeli przedsiębiorca nie może prowadzić sprzedaży napojów alkoholowych osobiście, to powinien mieć odpowiedzialnego zastępcę, zatwierdzonego przez władzę koncesyjną.

Art. 81. Każdy zakład ze sprzedażą napojów alkoholowych winien mieć godło z oznaczeniem firmy, nazwiska właściciela i rodzaju uprawianego handlu, odpowiednie do posiadanych uprawnień.

Art. 83. Opłaty patentowe.

1. Od miejsc wyrobu i przerobu spirytusu, wyrobu octu, drożdży prasowanych oraz od miejsc sprzedaży napojów alkoholowych, opłaca się specjalną opłatę patentową.

Oplacie tej nie podlegają rządowe zakłady monopolowe, tudzież rektyfikacje i fabryki wódek, pracujące wyłącznie na rachunek monopolu, składy fabryczne przy wytwórniach (magazyny fabryczne) sprzedaż piwa z wozów browarów, tudzież składy, służące wyłącznie do przechowywania spirytusu i wyrobów spirytusowych w czasie dostawy z zagranicy, lub też do wywozu zagranicę, wreszcie monopolowe komisowe składy hurtowe.

2. Zasadnicze opłaty patentowe od zakładów wyrobu i przerobu spirytusu oraz od wyrobu octu i drożdży prasowanych uiszcza przedsiębiorca zakładu przemysłowego zgóry za cały rok obrachunkowy. Od zakładów sprzedaży napojów alkoholowych wolno uiszczać opłatę patentową w 2 ratach półrocznych zgóry przed 1. stycznia za 1. półrocze i przed 1. lipca za 2. półrocze. Od zakładów sprzedaży napojów alkoholowych, otwartych dopiero w 2. połowie roku kalendarzowego, uiszcza przedsiębiorca zakładu w danym roku połowę opłaty patentowej.

4. Fabryki wódek nie opłacają dodatkowego patentu za wyrób soków, zawierających alkohol, ani za wyrób morsów.

5. Bez wykupienia patentów, wyrób i przerób spirytusu, oraz sprzedaż napojów alkoholowych jest wzbroniona. Do czasu wykupienia patentu, przedsiębiorstwo ulega zamknięciu.

7. Od zakładów sprzedaży napojów alkoholowych w uzdrowiskach i letniskach, czynnych tylko w ciągu pory letniej, wolno uiszczać sezonową opłatę patentową, w wysokości połowy stawek. Sezonowe patenty uprawniają zakłady do ruchu na czas od 1. maja do 31. października.

Wyrób wódek.

1. Wódki dzieli się na:

- a) czyste, stanowiące czysty alkohol etylowy, rozcieńczony wodą, bez jakichkolwiek innych dodatków;
- b) gatunkowe, stanowiące wodny roztwór alkoholu etylowego z dodaniem nalewu na owoce, trawy lub korzenie, albo też z dodaniem destylatu lub derywatu oraz cukru lub esencji aromatycznej.

2. Pod nazwę wódek gatunkowych podciąga się również likiery, rumy, araki, koniaki i t. p.

3. Spirytus pędzony z owoców, jagód i odpadków z nich, wina, oraz wszelki spirytus „pejsachowy“ zwalnia Dyrekcja Państwowa Monopolu Spirytusowego do fabryk wódek, lub do rozlewni za opłatą w wysokości różnicy pomiędzy monopolową ceną sprzedażną spirytusu na wódki gatunkowe, a kosztem własnym monopolowego spirytusu oczyszczonego. (Art. 15).

Wyrób czystych wódek prowadzić może wyłącznie Dyrekcja Państwowego Monopolu Spirytusowego.

Wyrób wszelkich innych wódek (art. 15 ustęp 1 b) jak również soków, zawierających alkohol, i morsów, dozwolony jest jedynie na podstawie otrzymanej koncesji (art. 16).

Zabrania się sprzedawcom:

- a) sprzedawać spirytus i czyste wódki monopolowe w innych opakowaniach, lub naczyniach, jak w dostarczonych przez Dyrekcję Państwowego Monopolu spirytusowego;
- b) zmieniać zawartość alkoholu, smak i wygląd czystych wódek monopolowych, mieszać poszczególne gatunki ze sobą lub innymi wyrobami, chyba, że kupujący wyraźnie tego żąda dla natychmiastowego spożycia na miejscu;

- c) odrywać, uszkadzać lub zmieniać zabezpieczenia, znajdujące się na butelkach z wyrobami monopolowymi przed odkorkowaniem;
- d) zezwalać na picie w miejscu sprzedaży napojów alkoholowych, jeżeli sprzedawca nie posiada koncesji na wyszynk. (Art. 27).

Sprzedaż trunków.

1. Miejsca sprzedaży detalicznej dzielą się stosownie do uprawnień posiadanych na:

- a) handle bez wyszynku;
- b) handle z wyszynkiem.

2. Do handlu bez wyszynku zalicza się: a) handle win i wódek, b) handle win i wyrobów kolonialnych ze sprzedażą wszelkich napojów alkoholowych, c) handle piwa.

3. Do handli z wyszynkiem zalicza się a) jadłodajnie wszelkiego rodzaju, b) bufety, c) winiarnie, d) piwiarnie i karczmy. (Art. 76).

1. Poza miejscami wymienionymi w art. 75 (sprzedaż hurtowna) i 76, sprzedaż napojów alkoholowych jest wzbroniona.

2. w składach handlowych, nieposiadających uprawnień do sprzedaży napojów alkoholowych, nie wolno ich ani przechowywać, ani spożywać.

Na podstawie wyżej podanych artykułów, należy wszystkie prośby o udzielenie zezwolenia (koncesji) na sprzedaż detaliczną i hurtową napoju alkoholowych kierować do Wydziału Skarbowego Wojew. Śl. w Katowicach, a Wydział Skarbowy przeprowadza odpowiednie dochodzenia w myśl ustawy skarbowej. Po otrzymaniu zezwolenia (koncesji) z Wydziału Skarbowego, należy wykupić świadectwo przemysłowe na mocy art. 94 ustawy o państwowym podatku przemysłowym z dnia 15. VII. 1925 r. (Dz. U. R. P. nr. 79, poz.

550) w właściwym urzędzie skarbowym (t. j. według miejscowości, gdzie chce wykonywać przedsiębiorstwo n. p. w Katowicach, w urzędzie skarbowym w Katowicach i t. d.) Po wykupieniu świadectwa przemysłowego na dany rok, musi odnośny przedsiębiorca wykupić w przeciągu trzech miesięcy (art. 79 i 83) patent akcyzowy w Urzędzie Skarbowym Akcyz i Monopolów Państwowych w Mysłowicach, każdego roku lub w czasie otwarcia przedsiębiorstwa (art. 83).

Po uskutecznieniu tych formalności ma przedsiębiorca prawo prowadzić przedsiębiorstwo, o którym mowa.

O ile chce w danem przedsiębiorstwie również i wyroby tytoniowe sprzedawać, musi uzyskać dany przedsiębiorca koncesję na sprzedaż wyrobów tytoniowych w Urzędzie Skarbowym Akcyz i Monopolów Państwowych. W każdym przedsiębiorstwie sprzedaży detalicznej lub hurtowej napojów alkoholowych winno się znajdować:

1. zezwolenie na sprzedaż detaliczną lub hurtową napoju alkoholowych (udziela Wydział Skarbowy, na czas do odwołania);
2. świadectwo przemysłowe (udziela Urząd Skarbowy według miejsca sprzedaży — na każdy rok osobno);
3. patent akcyzowy (udziela Urząd Skarbowy Akcyz i Monopolów Państwowych na każdy rok);
4. koncesje na sprzedaż wyrobów tytoniowych (o ile sprzedaje tyton).

W czasie wykonywania sprzedaży detalicznej napoju alkoholowych poza lokalem koncesjonowanym (na który ma zezwolenie) n. p. na miejscu zawodów, odpustów i innych uroczystości musi uzyskać odrębne zezwolenie (opłacić akcyzy) w Urzędzie Skarbowym Akcyz i Monopolów Państwowych (na dzień, dwa i t. d.).

Wydział Skarbowy, kieruje takie prośby do Starostw, Dyrekcji Policji lub Magistratów (o ile już poprzednio nie przeprowadzono dochodzeń a te ostatnie do komisarjatów i posterunków Policji Wojew. Śl. do przeprowadzenia dochodzeń w myśl ustaw przemysłowych t. j. ustawy przemysłowej niemieckiej § 33 i ustawy przem. austr. § 16 oraz art. 79 Dz. U. R. P. nr. 32/27.

Starostwa, Dyrekcje Policji i Magistraty wysyłają następnie dochodzenia, przeprowadzone przez Policję do Wydziału Skarbowego z odpowiedniami relacjami.

Jak z powyższego wynika, jedyną władzą do udzielenia koncesyj gospodnio-szynkarskich jest Wydział Skarbowy, a powiatowe władze administracji ogólnej, Magistraty opinują tylko prośby nadesłane przez Wydział Skarbowy.

§ 33 ustawy niemieckiej z 21. VI. 1869 i 26. VII. 1900 r. i § 16 ustawy austr. obowiązuje nadal.

Przepis § 114 pruskiej ustawy o właściwości z 1. VIII. 1883 uległ o tyle zmianie, iż Wydziały Powiatowe i Magistraty miast, powołane w b. dzielnicy pruskiej do udzielania koncesyj gospodnio-szynkarskich, przestały być właściwymi do udzielania zezwoleń na sprzedaż i wyszynk napojów spirytusowych.

Wyciąg z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22. marca 1928 r.

(Dz. U. R. P. nr. 38.)

Postępowanie karno-administracyjne.

Art. 1. Wykroczenia, zagrożone karą nie wyższą niż grzywną (kara pieniężna) trzy tysiące złotych i areszt do 3 miesięcy, niezależnie od kar dodatkowych

ulegają dochodzeniu i ukaraniu przez władze administracyjne, jeżeli ustawa dane wykroczenie wyraźnie przekazuje orzecznictwu władz administracyjnych.

Ograniczenie powyższej właściwości ze względu na kwotę grzywny nie ma zastosowania, jeżeli wymiar grzywny jest uzależniony od pojedynczej lub wielokrotnej wysokości szkody, wartości przedmiotu, uszczupionej należności albo innej jednostki obliczeniowej, przewidzianej ustawą jako podstawę ustalenia wysokości kary.

(Do właściwości władz administracyjnych należą wszystkie te wykroczenia, które ustawy poszczególne wyraźnie przekazują orzecznictwu tych władz.

Jeśli w danej ustawie brak wskazówki, kto ma karać wykroczenia przewidziane w niej — właściwym będzie sąd.

Art. 8. Policja Państwowa może zatrzymać osobę, schwytaną na gorącym uczynku wykroczenia, przewidzianego w art. 1, z powodu obawy ukrywania się:

- a) jeżeli jest nieznana, a nie może się wylegitymować, ani w inny sposób nie można ustalić jej tożsamości;
- b) jeżeli nie ma w Państwie stałego miejsca pobytu, ani określonego źródła utrzymania;
- c) jeżeli pozostaje pod dozorem policyjnym, albo jest przestępcą nałogowym, zawodowym lub recydywistą;
- d) jeżeli jest cudzoziemcem i zachodzi uzasadniona obawa, że uchyli się od ścigania;
- e) jeżeli tylko przez zatrzymanie można zapobiec skutecznie spełnieniu przestępstwa lub usiłowaniu jego spełnienia.

Zatrzymanego należy niezwłocznie dostawić do właściwej władzy administracyjnej, albo też zwolnić, jeżeli odpadnie powód zatrzymania.

Władza obowiązana jest najdalej w ciągu 24 godzin przesłuchać dostawioną osobę. Dalsze zatrzymanie może nastąpić tylko w wypadkach, przewidzianych pod lit. a — d, na podstawie decyzji sędziego grodzkiego.

Art. 9. Jeżeli przestępstwo zagrożone jest konfiskatą przedmiotów, władza może dla jej zabezpieczenia zarządzić zajęcie przedmiotów.

Przedmioty, podlegające szybkiemu zepsuciu lub zniszczeniu, albo dające się przechowywać tylko nie stosunkowo wielkim kosztem, sprzedaje się w drodze publicznego przetargu. Kwota, uzyskana ze sprzedaży — podlega zajęciu do czasu wydania orzeczenia.

(Zajęcie przedmiotów, których konfiskatę przewiduje ustawa, zarządzić może tylko władza administracyjna. Policja może jedynie zabezpieczyć przedmioty, stanowiące dowód rzeczowy w danej sprawie).

Art. 50. Powiatowe władze administracji ogólnej mogą za zgodą właściwego wojewody upoważnić funkcjonariuszów państwowych i samorządowych władz im podległych do nakładania w ich imieniu w drodze doraźnych nakazów karnych grzywien w granicach nie przekraczających 10 złotych za wykroczenia, określone w upoważnieniu, w razie schwytania winnego na gorącym uczynku, albo gdy niema wątpliwości co do osoby przestępcy i jeśli winny oświadczy, że grzywnę uiszczy bezzwłocznie.

Doraźne nakazy karne są bezimienne, ukarany może jednak żądać podania jego nazwiska w nakazie.

W razie bezzwłocznego uiszczenia grzywny do rąk funkcjonariusza, który ją nałożył, nakaz uważa się za prawomocny, w przeciwnym razie za niebyły. (Jeśli winny odmówi uiszczenia grzywny — policjant spisuje doniesienie do władzy administracyjnej, która już

sama wymierza karę. Jeśli natomiast winny grzywnę uiści, doraźny nakaz karny staje się prawomocny).

Art. 51. Nakazów karnych i doraźnych nakazów karnych nie można stosować, jeśli w myśl obowiązujących przepisów władza winna łącznie z orzeczeniem karnem orzec o odszkodowaniu lub o konfiskacie, albo gdy najniższa kara, przewidziana w ustawie lub rozporządzeniu, które przekroczone, jest wyższa od kar, przewidzianych w art. 45 lub też 50. (W art. 45 jest kara aresztu na czas nie przekraczający dni trzech i karę pieniężną nie wyższą niż 50 złotych).

Wyciąg z zarządzenia Wojewody Śl. z dnia 18. IX. 1929 r. w sprawie doraźnych nakazów karnych w postępowaniu karno-administracyjnym.

Na podstawie art. 50 rozp. Prez. Rzeczypospolitej z dnia 22. marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. nr. 38) wyrażam zgodę na upoważnienie przez P. P. Starostów w Bielsku, Cieszynie, Lublińcu, Pszczynie, Rybniku, Świętochłowicach i Tarnowskich Górach, jakoteż P. P. Dyrektorów Policji w Katowicach, Królewskiej Hucie i Bielsku podległych im funkcjonariuszów Policji Wojewódzkiej do nakładania w swoim imieniu i bezzwłocznego pobierania, pod warunkami określonymi w przytoczonym na wstępie przepisie, w drodze doraźnych nakazów karnych, grzywnien za wykroczenia wymienione w doraźnych nakazach karnych i w wysokości im oznaczonej.

Równocześnie ustalam następujące rodzaje doraźnych nakazów karnych:

Doraźny nakaz karny na 5 zł. (pomarańczowy):

1. za jazdę samochodem (motocyklem) z niedopuszczalną szybkością;
2. za jazdę samochodem (motocyklem) niewłaściwą stroną drogi;

3. za nieprawidłowe wymijanie i wyprzedzanie samochodem (motocyklem).

Doraźny nakaz karny na 3 zł. (czerwony):

1. za jazdę samochodem (motocyklem) w porze nocnej bez przepisanych świateł, wzgl. przy użyciu świateł w sposób niedozwolony;
2. za nieoddanie przez kierowcę samochodu (motocyklu) sygnału w wypadkach, jak to jest przewidziane;
3. za używanie przez kierowcę samochodu (motocyklu) niedozwolonych przyrządów sygnałowych.

Doraźny nakaz karny na 2 zł. (zielony):

1. za jazdę zaprzęgiem (rowerem) niewłaściwą stroną drogi;
2. za nieprawidłowe wymijanie i wyprzedzanie zaprzęgiem (rowerem);
3. za nieoświetlenie wozu (roweru) w porze nocnej;
4. za jazdę saniami bez dzwonków, wzgl. grzechotek, lub rowerem bez przepisanych przyrządów sygnałowych;
5. za przebywanie na dorożkach samochodowych w czasie jazdy pomocników szoferów (tylko w Katowicach i ewent. w miastach, gdzie jest to zakazane miejscowymi przepisami policyjnymi);
6. za nieoczyszczenie, lub nienależyte oczyszczenie chodników i ścieków, względnie nieposypanie chodników piaskiem lub popiołem w czasie gołoledzi, stosownie do miejscowych przepisów policyjnych;
7. za postój dorożek samochodowych lub konnych w miejscach zakazanych wzgl. za zajmowanie stanowisk w innych miejscach, jak oznaczone miejscowymi przepisami policyjnymi;
8. za przejazd samochodem, zaprzęgiem lub rowerem ulicami i drogami zamkniętymi dla tego ruchu, wzgl. za przejazd w kierunku niewłaściwymi uli-

cami dopuszczonemi do ruchu w jednym kierunku.

Doraźny nakaz karny na 1 zł. (żółty):

1. za zaśmiecanie chodników, jezdni i ogrodów publicznych, jakoteż innych dróg publicznych;
2. za nieuprzątnięcie w domach, sieni, klatek schodowych i ustępów w sposób ustalony miejscowymi przepisami policyjnymi;
3. za nieoświetlenie w domach bram, klatek schodowych i ustępów w sposób ustalony miejscowymi przepisami policyjnymi. (Gaz. Urz. nr. 31/29).

Wyciąg z poprzednio już naprowadzonego rozporządzenia o postępowaniu karno-administracyjnem.

Art. 54 stanowi, że z tą chwilą gdy orzeczenie lub nakaz karny stają się wykonalne, władza administracyjna wzywa skazanego stosownie do treści orzeczenia lub nakazu, aby w ciągu 7 dni uiścił grzywnę i stawił się do odbycia kary aresztu. Po upływie tego terminu nastąpi wykonanie przymusowe. Jeżeli skazany jest już zatrzymany, wykonanie przymusowe nastąpi bez wezwania. Władza może na prośbę skazanego z ważnych powodów zezwolić na odroczenie lub przerwę kary.

Wykonanie kary pozbawienia wolności w wypadku choroby umysłowej, lub ciężkiej choroby fizycznej skazanego, odracza się do czasu wyzdrowienia. Przepis ten dotyczy również kobiet ciężarnych i w ciągu 3 miesięcy po rozwiązaniu, jeśli dziecko zostaje przy życiu.

Art. 57. Śmierć skazanego umarza kary, wymierzone w drodze postępowania karno-administracyjnego. Jednakże odszkodowanie, oznaczone w orzeczeniu skazującym, które uprawomocniło się przed śmiercią ukaranego, obciąża spadek. Konfiskata przedmiotu przestępstwa następuje mimo śmierci ukaranego.

Art. 58. Wykroczenia, przekazane orzecznictwu władz administracyjnych, ulegają przedawnieniu z upływem 6 miesięcy od popełnienia czynu, jeżeli w tym czasie ani władza administracyjna, ani sąd nie wdrożyły postępowania.

Władza administracyjna nie może wydać orzeczenia ani nakazu karnego, jeśli od dnia wdrożenia postępowania przez władzę administracyjną upłynęło 12 miesięcy.

Orzeczonej kary nie wolno wykonać, jeśli w przeciągu 24 miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia lub nakazu karnego, władzy administracyjnej, albo wyroku sądowego wykonywanie kary nie zostało rozpoczęte. Do okresu tego nie wlicza się czasu, przez który kara była odroczone lub przerwana.

Art. 59. Orzeczenie skazujące, o ile przepisy prawne nie stanowią inaczej, wpuszcza się w niepamięć po upływie 5 lat od chwili jego uprawomocnienia, w szczególności po upływie tego czasu nie wolno o nim czynić wzmianki w urzędowych świadectwach prowadzenia się i wywiadach, ani też uwzględnić przy wymierzaniu kary w postępowaniu karno-administracyjnem.

Art. 60 stanowi, że przepisy rozporządzenia niniejszego stosują się do osób, podlegających sądownictwu wojskowemu, z wyłączeniem przestępstw, popełnionych w zakresie czynności służbowych. Wykonanie kary pozbawienia wolności zarządzają władze wojskowe.

Zatrzymując na zasadzie art. 8 ust. 1 osobę wojskową, policja państwowa przestrzegać będzie szczególnych przepisów, obowiązujących przy zatrzymaniu osób wojskowych. Zatrzymanego dostawia się do władzy wojskowej, która decyduje o dalszem zatrzymaniu.

W zakresie zatrzymywania przez policję osób wojskowych obowiązuje rozporządzenie Ministra Spraw

Wewn. i Min. Spraw Wojsk. z dnia 9 czerwca 1921 r. o postępowaniu funkcjonarjuszów policji przy wykonywaniu czynności służbowych w stosunku do osób wojskowych.

Wyciąg z Dziennika Ustaw Śląsk. nr. 7 z dn. 3. 6. 1929.
Rozporządzenie Wojewody Śląskiego z dnia 15. kwietnia 1929 r. w sprawie zmiany czasów ochronnych, ustalonych obowiązującymi ustawami łowieckimi dla poszczególnych gatunków zwierzyny łownej.

§ 1. Na podstawie art. 2 ustawy z dnia 12. XII. 1923 r. (Dz. Ust. Śl. nr. 43, poz. 212) w porozumieniu z Radą Wojewódzką ustalam czasy ochronne dla niektórych gatunków zwierzyny łownej na przeciąg jednego roku a mianowicie:

1. dla jeleni i danieli (byków) od 1. listopada do 31. sierpnia;
2. dla łań i cieląt jeleni i danieli cały rok;
3. dla rogaczy (koźłów sarników) i nieprawidłowych widłaków i spiczaków od 1. listopada do 31. maja;
4. dla sarni (kóz, siut), koźląt, spiczaków i widłaków cały rok;
5. dla zajęcy od 15. stycznia do 31. października;
6. dla samic głuszców, cietrzewi i bażantów cały rok;
7. dla kogutów głuszców od 15. maja do 15. marca;
8. dla kogutów cietrzewi od 1. czerwca do 15. sierp.;
9. dla kogutów bażantów od 1. lutego do 31. października;
10. dla jarząbków cały rok;
11. dla kuropatw od 1. listopada do 15. września;
12. dla dzikich kaczek od 1. stycznia do 10. lipca.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14. lutego 1928 r.

o użyciu broni przez organa służby bezpieczeństwa publicznego i ochrony granic.

Art. 1. Funkcjonariusze policji państwowej i organów ochrony granic mają prawo użycia broni podczas wykonywania czynności służbowych w wypadkach, określonych w niniejszem rozporządzeniu.

Art. 2. Funkcjonariusze, wymienieni w art. 1. rozporządzenia niniejszego, uprawnieni są do użycia broni:

- a) w celu odparcia niebezpiecznego napadu lub zamachu, zagrażającego życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza lub innych obywateli, albo też w celu przeciwdziałania przedsięwzięciu czynności zmierzających bezpośrednio do takiego napadu lub zamachu;
- b) w razie nieusłuchania wezwania do natychmiastowego odłożenia broni lub innych przedmiotów, których użycie może zagrażać zdrowiu lub życiu funkcjonariusza lub innego obywatela, oraz w razie, gdy wezwany po odłożeniu broni lub wspomnianych przedmiotów bez zezwolenia samowolnie je podejmuje;
- c) w celu odparcia niebezpiecznego napadu lub zamachu, zagrażającego mieniu publicznemu lub prywatnemu, albo też w celu przeciwdziałania przedsięwzięciu czynności zmierzających bezpośrednio do takiego napadu lub zamachu;

- d) w celu pokonania oporu czynnego udaremniającego przeprowadzenie czynności służbowych, albo też w celu pokonania gwałtu fizycznego, nie mającego charakteru napadu lub zamachu, określonego w punkcie a), lecz skierowanego na pozbawienie funkcjonariusza fizycznej możliwości wypełnienia obowiązku służby przez usiłowanie rozbrojenia, ubezwładnienia i t. p.;
- e) w celu udaremnienia ucieczki osoby aresztowanej lub przytrzymanej, co do której funkcjonariusz ma podejrzenie, że jest niebezpiecznym przestępcą;
- f) w celu ujęcia niebezpiecznego przestępcy, który ucieka albo także unieszkodliwienia go, jeżeli zajął stanowisko obronne lub schronił się do kryjówki;
- g) podczas pełnienia służby wartowniczej lub konwojowej przeciwko osobie popełniającej lub usiłującej popełnić czyn przestępny zmierzający do uszkodzenia, naruszenia lub uszczuplenia przedmiotu chronionego, lub przeciwko osobie, która nie usłucha rozkazu wartownika, względnie konwojenta (wydanego w granicach pełnionej służby).

Ad. a) Tylko niebezpieczny napad lub zamach uprawnia wymienionych w art. 1. funkcjonariuszów do użycia broni, czy zaś napad jest istotnie niebezpieczny, zależy od okoliczności towarzyszących mu i od sytuacji, w której ma miejsce. Za taki uznać go należy, jeżeli sprawcą tegoż jest taka osoba, działająca takimi środkami i w taki sposób, że przyjąć można, iż w razie nieużycia broni, napad doprowadziłby niechybnie do zabicia, zranienia lub ograniczenia wolności bądź samego funkcjonariusza, bądź jakiegokolwiek innego obywatela. Niebezpieczeństwo takie zachodzić n. p. będzie, gdy zatrzymany przez funkcjonariusza po-

licyjnego w oddalonym od siedzib ludzkich miejscu osobnik uzbrojony w broń palną, broń tę skieruje przeciw temu funkcjonarjuszowi, — gdy uciekający złoczyńca zamierzy się niebezpiecznym narzędziem na osobę cywilną, która chcąc przyjść z pomocą ścigającemu policjantowi zabiegła uciekającemu drogę usiłując go zatrzymać, — gdy grupa dywersantów usiłuje porwać żołnierza straży granicznej celem uprowadzenia go za kordon graniczny i t. d.

W wypadkach takich można użyć broni nie tylko celem odparcia będącego już w toku napadu lub zamachu, lecz także celem przeciwdziałania przedsięwzięciu czynności zmierzających bezpośrednio do takiego napadu n. p. gdy przydybany w kryjówce niebezpieczny zbrodniarz, ujrawszy przed sobą posterunkowego P. P. podbiega do kąta, w którym stoi jego broń w tym widocznym zamiarze, by z bronią tą napaść na posterunkowego.

Ad. b) Ustawodawca zezwalając w wypadkach określonych w tym ustępie na użycie broni, wychodzi z założenia, że osoba która mimo wezwania broni nie odkłada, lub odłożywszy ją początkowo, następnie samowolnie po nią sięga, daje przez to w sposób niedwuznaczny do poznania, iż zamierza bronią tę względnie innych niebezpiecznych przedmiotów użyć przeciw odnośnemu funkcjonarjuszowi ewentualnie przeciw innym osobom.

Ad. c) Wypadek ten różni się od określonego w ustępie a) tem, że gdy tam chodzi o odparcie napadu zagrażającego bezpieczeństwu osobistemu, to tu na niebezpieczeństwo jest narażone mienie bądź publiczne, bądź prywatne. I w tym wypadku napad musi być niebezpieczny, przez co jednak należy rozumieć nie tylko, iż musi zachodzić uzasadniona obawa, że w razie zaniedbania użycia broni zagrożone mienie

istotnie zostanie zniszczone lub uszkodzone, lecz zarazem i to, że wskutek tego wyniknie poważna szkoda, jasne jest bowiem, że skoro ustawodawca dla ratowania mienia zezwala na użycie tak energicznego i zazwyczaj w skutkach swych poważnego środka, jakim jest użycie broni, to nie mógł mieć na myśli wypadków błahych, codziennych, lecz napady względnie zamachy poważne połączone z niebezpieczeństwem spowodowania znaczniejszej szkody. Za takie napady względnie zamachy uważać więc należałoby n. p. próbę wysadzenia w powietrze mostu lub przerwania tamy wodnej, demolację urządzeń przemysłowych w czasie strejku, by w ten sposób uniemożliwić pracę w kopalni lub fabryce, wszelkiego rodzaju napady o charakterze dywersyjnym, podpalenia i t. p.

Również i w tych wypadkach użycie broni może mieć charakter prewencyjny, zapobiegawczy, a mianowicie jest dopuszczalne, gdy przez nie można zapobiec mającemu nastąpić bezpośrednio zamachowi.

Ad. d) Podkreślić przedewszystkiem należy, że użycie broni dozwolone jest tylko w celu pokonania oporu czynnego, albo też gwałtu fizycznego. Niedopuszczalnym natomiast jest użycie jej w razie oporu biernego. Opór czynny musi jednak być tak intensywny, by uniemożliwiał dokonanie czynności służbowej, jeżeli czynny opór jedynie utrudnia spełnienie zadania, należy stosownie do przepisu art. 14 użyć siły fizycznej, ewentualnie wezwać w myśl art. 12 inne osoby do pomocy. Typowym przykładem 2-go wypadku w tym ustępie art. 2-go przewidzianego, a mianowicie gwałtu fizycznego nie mającego charakteru napadu lub zamachu określonego w ust. a), lecz skierowanego na pozbawienie funkcjonariusza fizycznej możliwości wypełnienia obowiązku służbowego, jest zdarzające się dość często otoczenie funkcjonariusza przez większą ilość

osób, stłoczenie się około niego i uniemożliwienie mu przez to swobody ruchów.

Ad. e) Użycie broni w celu udaremnienia ucieczki osoby aresztowanej lub przytrzymanej dopuszczalne jest tylko wtedy gdy funkcjonariusz wie, lub ma uzasadnione dane do przyjęcia, iż uciekający jest niebezpiecznym przestępcą n. p. zabójcą, mordercą, rabusem, niebezpiecznym złodziejem, ważnym przestępcą politycznym i t. p.

Ad. f) W wypadkach określonych pod (a — d) tudzież pod g) użycie broni ma charakter ściśle obronny, w wypadkach natomiast podanych pod e) i f) pozwala ustawodawca na użycie broni mimo, że bezpośrednio ani sam funkcjonariusz, ani też inna osoba nie jest narażona na niebezpieczeństwo. Chodzi o to by z jednej strony urzeczywistnić wymiar sprawiedliwości, a z drugiej zapobiec dalszej zbrodniczej działalności niebezpiecznego dla porządku prawnego osobnika.

Ad. g) Służba wartownicza i konwojowa pełniona przez funkcjonariuszów policji P. P. i organa ochrony granic nie różni się zasadniczo od takiejże służby pełnionej przez wojsko i te same względy, które przemawiają za otoczeniem wojskowej służby wartowniczej i konwojowej szczególniejszą ochroną prawną, odnoszą się również do takiejże służby wykonanej przez P. P. lub funkcjonariuszy organów ochrony granic. Dlatego też analogicznie do uprawnień służących wartom i konwojom wojskowym, należało i w mowie będącym organom przyznać prawo użycia broni w wypadkach, w których spełnienie tej służby napotyka na przeszkody ze strony osób trzecich i mogłoby być przez nie udaremnione.

Art. 3. Użycie broni w wypadkach, wyszczególnionych w art. 2 rozporządzenia niniejszego, może na-

stąpić tylko po jednorazowym wezwaniu do zaniechania, względnie spełnienia danej czynności. Przewidziane w p. b — g art. 2 użycie broni jest dopuszczalne tylko w razie oczywistej niezbędnosci użycia tego środka, o ile przytem użycie broni nie zagraża bezpośredniem niebezpieczeństwem dla życia osób postronnych. Jeżeli ze względu na okoliczności danego wypadku wezwanie jest niemożliwe, użycie broni może nastąpić po jednorazowym wystrzale ostrzegawczym w powietrze.

Przepis ust. 1 nie ma zastosowania w wypadkach, w których wszelka zwłoka grozi niebezpieczeństwem życiu funkcjonarjusza lub osób trzecich, albo może udaremnić pościg i ujęcie przestępcy, lub grozi klęską żywiołową.

Dla zatrzymania statków koniecznem jest przed użyciem broni w myśl art. 2 — zamiast wezwania — danie dwukrotnego strzału ostrzegawczego w powietrze.

Wybór mającej się użyć broni i sposób jej użycia zależy od okoliczności konkretnego wypadku i winien być zawsze dostosowany do rzeczywistej potrzeby, wielkości grożącego niebezpieczeństwa i celu, jaki przez użycie broni ma być osiągnięty, przyczem w zasadzie winno być unieszkodliwienie, a nie zabicie osoby, przeciw której broni się używa.

Celem zapobieżenia zbyt pochopnemu robieniu użytku z broni ustawodawca czyni zawisłe rzeczywiste jej użycie od wezwania odnośnej osoby do zaniechania zamierzanej czynności, względnie spełnienia danego przez funkcjonarjusza polecenia, pozatem zaś w wypadkach gdy nie zachodzi bezpośrednio niebezpieczeństwo zagrażające życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonarjusza lub innych obywateli, a więc w wypadkach pod b) — g) dozwala na użycie broni tylko w razie niezbędnosci tego środka i o ile użycie broni

nie jest połączone z niebezpieczeństwem dla innych osób, co mogłoby zachodzić gdyby użycie broni musiało nastąpić w tłumie ludzi, między zabudowaniami, na ulicy i t. p. Wezwanie do zaniechania czynności względnie do wykonywania polecenia w pewnych wypadkach zastąpione być może jednorazowym wystrzałem w powietrze. Również dla zatrzymania statków zamiast wezwania, należy stosować dwukrotny wystrzał w powietrze.

Przepisy ustępu 1-go tego art. mają charakter instrukcyjny, a nie bezwzględnie wiążący, rzecz bowiem zrozumiała, że tam gdzie każda sekunda zwłoki grozi poważnem niebezpieczeństwem nie czas na zachowywanie formalności. Wyraźnie też ustęp 2 tego art. stanowi, że o ile jakakolwiek zwłoka grozi niebezpieczeństwem życiu funkcjonariusza lub osób trzecich, albo może udaremnić pościg i ujęcie przestępcy, wreszcie grozi klęską żywiołową, użycie broni może nastąpić bez poprzedniego wezwania, względnie bez oddania strzału ostrzegawczego, a w miarę okoliczności i wielkiego niebezpieczeństwa nawet wśród okoliczności zagrażających bezpieczeństwu osób postronnych.

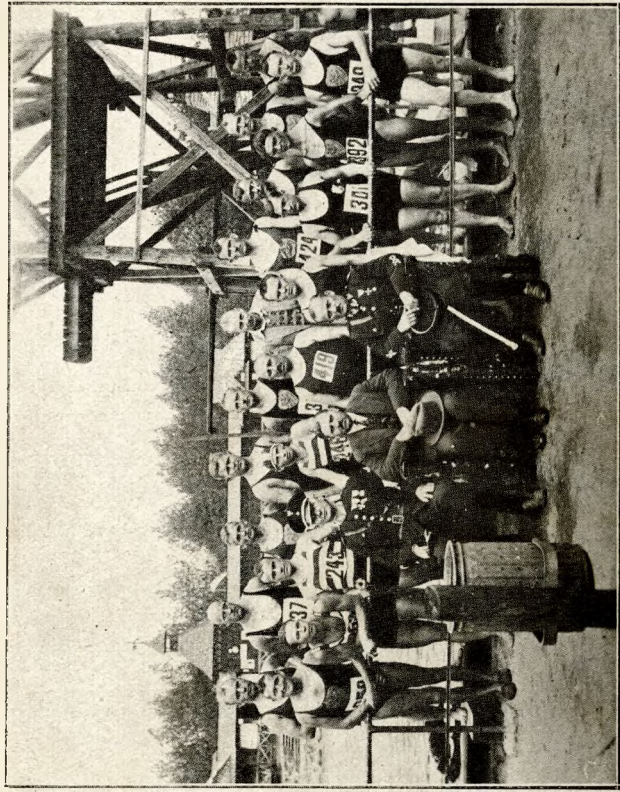
Art. 4. Jeśli funkcjonariusze wymienieni w art. 1 rozporządzenia niniejszego, występują w oddziałach zwartych, użycie broni w wypadkach, przewidzianych w art. 2 może nastąpić tylko na rozkaz dowódcy oddziału. Na rozkaz dowódcy mogą zwarte oddziały użyć broni ponadto w wypadkach oporu biernego, stawianego przez tłum przy wykonywaniu przez oddział jego obowiązków lub powierzonego mu zadania.

Art. ten normuje użycie broni przez zwarte oddziały P. P. względnie straży granicznej. W tych wypadkach o użyciu broni decyduje dowódca oddziału i on jedynie jest za nie odpowiedzialny. O ile wspomniane organa występują w oddziałach zwartych, do-

puszcza ustawodawca wyjątki od zasady wypowiedzianej w ustępie d) art. 2-go a mianowicie zezwala na użycie broni także i w wypadku biernego oporu stawianego przez tłum. Wyjątek ten uzasadniony jest tem, iż wspomniane organa występują w zwartych oddziałach tylko w wypadkach poważniejszych, w których do czynienia ma się nie z poszczególnymi osobami, lecz z tłumem, który jak doświadczenie uczy podlega łatwo wpływowi demagogicznych agitatorów, jest pochopny do ekscesów i przechodzi łatwo od biernego oporu do aktów agresywnych. Użycie broni w odpowiednim momencie zapobiega w tych wypadkach nieobliczalnym czasem w skutkach następstwom. Rzecz zrozumiała, że wiele w tego rodzaju wypadkach zależy od taktu, przytomności umysłu, zimnej krwi i należytej orientacji dowódcy oddziału.

Art. 5. Funkcjonariusz, który użył broni, winien o tem natychmiast donieść swej władzy przełożonej. Władza przełożona przeprowadza w każdym wypadku użycia broni dochodzenie w celu stwierdzenia, czy użycie broni było zgodne z przepisami rozporządzenia niniejszego. Jeśli użycie broni pociągnęło za sobą śmierć lub uszkodzenie ciała, władza przełożona zawiadamia bezzwłocznie właściwego prokuratora. Władza przełożona zawiadamia również właściwego prokuratora i o tych wypadkach użycia broni, co do których uważa, że użycie broni nastąpiło wbrew przepisom rozporządzenia niniejszego.

Władza przełożona rozstrzyga więc obecnie samodzielnie, czy użycie broni było zgodne z przepisami. Dotychczas władze policyjne przedkładały akta dotyczące użycia broni właściwym prokuratorom celem zaopiniowania, czy użycie broni było usprawiedliwione, obecnie obowiązane są jedynie zawiadomić właściwego prokuratora o wypadkach użycia broni, o ile z niem połączo-

Grupa zawodn. pływackich z p. Gł. Kdlem Insp. Żółtaszkciem, prezydentem miasta Dr. Spaltensteinem i Kom. Piechaczkiem.

na była śmierć lub uszkodzenie cielesne człowieka, a to w celu umożliwienia prokuratorowi wdrożenia ewentualnego postępowania karnego niezależnego od dochodzeń, które przeprowadza władza policyjna.

Art. 6. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Skarbu.

Art. 7. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie piętnastego dnia po dniu ogłoszenia.

Wyciąg z Monitora Polski go Nr. 116.
z dnia 22. maja 1929 roku.

Dział Urzędowy **Zarządzenia Władz Naczelnych.**

P R Z E P I S Y Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14. maja 1929 r.

W sprawie użycia broni przez oficerów i szeregowych P. P.

Na podstawie art. 6. rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14. lutego 1928 r. o użyciu broni przez organa służby bezpieczeństwa publicznego i ochrony granic (Dz. U. R. P. nr. 27, poz. 243) zarządzam co następuje:

§ 1. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14. lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. nr. 27, poz. 243) uprawnia oficerów i szeregowych P. P. na obszarze całego Państwa podczas wykonywania czynności służbowych do użycia broni.

§ 2. Użycie broni jest ostatecznym sposobem wystąpienia i ma na celu nie pozbawienia życia, lecz uniemożliwienie spełnienia lub usiłowania spełnienia czynu

przestępnego, względnie obezwładnienie albo zapobieżenie ucieczce przestępcy i to możliwie z najmniejszą dla niego szkodą.

§ 3. Decyzja użycia broni powinna być oparta na chłodnej rozwadze, a spokój musi zapanować nad porywcznością, ani rozdrażnieniem, ani nerwowością, a tembardziej wzburzeniem nie może się funkcjonariusz tłumaczyć w razie, gdy dochodzenie wykaże, że użył broni niepotrzebnie.

Uzbrojony funkcjonariusz, reprezentujący moc prawa, jest przez to samo w korzystniejszym położeniu, niż ścigany, względnie ukrywający się przestępca, wobec czego zachowujący ostrożność w służbie, wyszkolony policjant ma zawsze stanowczą przewagę nad przestępcą, jeśli zachowa zimną krew i przytomność umysłu.

§ 4. Funkcjonariusz, przeciwko któremu ma miejsce gwałt fizyczny (czynny opór, usiłowanie rozbrojenia, pobicia, obezwładnienia, pozbawienia fizycznej zdolności do spełnienia obowiązku służbowego i t. p.), obowiązany jest udaremnić taki zamach wszelkimi środkami nie wyłączając użycia broni.

Funkcjonariusz nie może nigdy zapomnieć, że użycie broni jest środkiem przymusowym, który należy stosować tylko w razie ostateczności, o ile przytem użycie broni nie zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwem dla życia osób postronnych.

O ile jednak z jednej strony — jeśli istnieje możliwość skutecznego zastosowania innych środków — nie wolno funkcjonariuszowi zadać komukolwiek uszkodzenia ciała lub pozbawić życia, o tyle z drugiej jednak strony funkcjonariusz obowiązany jest bez chwili wahania zrobić użytek z broni, jeżeli tego wymaga rzeczywista konieczność.

§ 5. Jeżeli okoliczności pozwalają na upomnienie, przywołanie do porządku, wezwanie do zatrzymania się, bezpośredni pościg lub zastosowanie siły fizycznej, n. p. obezwładnienie zapomocą chwytu, użycie pałeczki do regulowania ruchu ulicznego, odparcie napadu kolbą karabinową, nałożenie kajdanek, aresztowanie — z pewnością, iż środki te odniosą należyty skutek — powinny być one zastosowane, w przeciwnym razie kiedy w przekonaniu funkcjonarjusza, z uwagi na charakter napadu, środki lub narzędzia, jakich używa napadający, spełnieniu aktu gwałtu nie zapobiegłyby tego rodzaju środki, jak powyżej wspomniane, funkcjonarjusz obowiązuje użycie broni.

§ 6. Użycie broni ma poprzedzić jednorazowe wezwanie do zaniechania, względnie spełnienia danej czynności, jeżeli jednak w wyjątkowych wypadkach — ze względu na okoliczności wezwanie jest niemożliwe, użycie broni może nastąpić po jednorazowym wystrzale ostrzegawczym w powietrze, z wyjątkiem wypadków, w których wszelka zwłoka grozi niebezpieczeństwem funkcjonarjuszowi lub osobom trzecim albo może udaremnić pościg lub grozi klęską żywiołową.

Statki, jako to: łódki, łodzie, tratwy, motorówki, szalupy, jachty, okręty, mają być zatrzymywane — zamiast wezwania — dwukrotnym strzałem ostrzegawczym przed użyciem broni.

§ 7. Funkcjonarjusz musi pamiętać, że brak decyzji stanowczości w wystąpieniu, wachanie się, daje przewagę przestępcy, obowiązany jest zatem do szybkiego i zdecydowanego wystąpienia.

O wyborze sposobu i środka wystąpienia decyduje sam funkcjonarjusz, wybierając ten środek, który — zdaniem jego — daje najwięcej pewności unieszkodliwienia, względnie obezwładnienia przestępcy.

§ 8. Zasadą użycia broni jest współczesność, t. zn., że broń może być użyta tylko w tym czasie, w którym trwa stan rzeczy, uprawniający do użycia broni, n. p. gdy przestępca zagraża życiu funkcjonariusza, innych obywateli, mieniu publicznemu lub prywatnemu oraz w pozostałych wypadkach, przewidzianych w art. 2. rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14. lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. nr. 27, poz. 243).

§ 9. Użycie broni ma na celu uczynienie przestępcy niezdolnym do walki, oporu, ucieczki, względnie dokonania czynu przestępnego.

Broń ma być użytą według jej właściwości, a więc: karabin i pistolet do strzału, bagniet nasadzony na karabin — do kłucia, bagniet nie nasadzony do kłucia i cięcia, szabla zasadniczo do cięcia, wyjątkowo tylko do kłucia.

§ 10. Decydując się na użycie broni, funkcjonariusz musi rozstrzygnąć — w zależności od warunków — jaka w danym wypadku broń jest najodpowiedniejszą i jeżeli okoliczności na to pozwalają, powinien w miarę możliwości użyć broni mniej niebezpiecznej.

Do broni mniej niebezpiecznej należy broń sieczna, której skutek działania może być uzależniony od woli używającego bronią bardziej niebezpieczną jest bagniet nasadzony na karabin, bronią najniebezpieczniejszą jest broń palna, której skutków działania nie da się ograniczyć.

Mimo to nie należy się cofać przed użyciem broni palnej, jeżeli tego wymaga rzeczywista konieczność.

Decyzja co do rodzaju i sposobu użycia broni powinna być oparta na okolicznościach, towarzyszących danemu wypadkowi, n. p. oddalenie przestępcy, jego uzbrojenie i właściwości osobiste, stopień niebezpieczeństwa, zagrażającego z jego strony i t. p.

§ 11. Nie wolno użyć broni przeciwko osobom, co do których na podstawie zewnętrznych znamion (wiek, niedołęstwo fizyczne i t. p.) funkcjonariusz jest przekonany, że nie mogą one zagrażać zdrowiu, życiu i wolności zarówno samego funkcjonariusza, jak i osób postronnych oraz mieniu publicznemu i prywatnemu.

§ 12. Szczególniejsza ostrożność przy użyciu broni musi być zachowana w miejscach, gdzie użycie tego środka mogłoby zagrażać bezpośredniem niebezpieczeństwem dla życia osób postronnych; dotyczy to przede wszystkim użycia broni w miejscach skupienia ludności.

Z uwagi na zwiększone niebezpieczeństwo dla życia osób trzecich przy użyciu broni palnej w miejscach skupienia większej ilości ludzi w wypadkach, kiedy użycie broni palnej nie da się uniknąć, funkcjonariusz ma przestrzegać następujących zasad:

- a) w wypadkach, w których w myśl rozporządzenia o użyciu broni, zachodzi konieczna potrzeba użycia broni, może funkcjonariusz bez względu na to, czy jest uzbrojony w karabin, czy też krótką broń palną, użyć w miejscach skupienia ludzi i na ulicach broni palnej, jeśli nie jest w stanie w inny sposób, n. p. bronią białą, odeprzeć zamachu, skierowanego na jego życie lub osób postronnych, w szczególności, gdy ujęty lub uciekający przestępca sam strzela, względnie zagraża bronią palną; w powyższych wypadkach powinien funkcjonariusz w miarę możliwości strzelać w poprzek ulicy i zwracać uwagę by na linii strzału nie było osób postronnych;
- b) gdy przez miejsca skupienia ludzi ucieka z eskorty lub przed aresztowaniem niebezpieczny przestępca, ale nie strzela i nie terroryzuje przechodniów, wówczas funkcjonariuszowi uzbrojonemu

w karabin, bezwarunkowo nie wolno strzelać za uciekającym z uwagi na nośność karabinu i siłę pocisku karabinowego, który może przebić kilka osób. W wypadku tym może ścigający funkcjonariusz użyć karabinu dopiero wtedy, gdy niebezpieczny przestępca wydostanie się w ucieczce poza obręb skupienia ludzi na wolniejszą przestrzeń, jednak i wówczas przez użycie broni nie powinno być narażone życie lub zdrowie osób innych;

- c) funkcjonariusz, posiadający krótką broń palną, może z zachowaniem przepisanych ostrożności — strzelać do uciekającego niebezpiecznego przestępcy nawet w miejscach skupienia ludzi, jeśli nie jest w stanie zapobiec ucieczce w inny sposób i jeśli w danym wypadku nie zachodzi niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia osób postronnych.

§ 13. Funkcjonariusze służby śledczej (nieumundurowani) przed wystąpieniem, względnie użyciem broni, powinni — o ile na to pozwalają okoliczności — wylegitymować się ze swego charakteru służbowego, n. p. przez pokazanie znaczka, jeżeli jednak jest to niemożliwe, uprzedzają okrzykiem: „policja! ręce do góry!”

Funkcjonariusze P. P. nieumundurowani (policja śledcza) w zasadzie nie powinni robić użytku z broni, ponieważ nie ujawniają na zewnątrz swego charakteru służbowego, z wyjątkiem koniecznej obrony dla odparcia niebezpiecznego napadu lub zamachu, zagrażającego życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza lub innych obywateli, w razie niebezpiecznego napadu lub zamachu na mienie publiczne lub prywatne oraz w razie nieusłuchania wezwania do natychmiastowego odłożenia broni lub innych przedmiotów, których użycie może zagrażać zdrowiu lub życiu funkcjonariusza lub osób postronnych.

§ 14. Za niebezpieczny napad lub zamach, zagrażający życiu lub zdrowiu funkcjonariusza lub innych obywateli, należy uważać każde czynne zagrożenie życiu lub zdrowiu, niebezpieczne ze względu na użycie narzędzia, widoczną przewagę siły fizycznej lub przewagę liczebną napastnika.

§ 15. Niebezpieczny zamach, zagrażający wolności funkcjonariusza jest to każde pozbawienie lub ograniczenie wolności osobistej, w celu udaremnienia spełnienia czynności służbowej przez funkcjonariusza n. p. zamknięcie w pokoju, w sieni domu, otoczenie utrudniające ruchy i t. p.

Jako niebezpieczny zamach na wolności obywatela należy uważać każde pozbawienie lub ograniczenie jego wolności osobistej, w celu ułatwienia popełnienia przestępstwa, względnie dopuszczenia się jakiegokolwiek gwałtu na jego osobie, n. p. zamknięcie właściciela sklepu w pokoju w celu ograbienia sklepu.

§ 16. Za czynności, zmierzające bezpośrednio do spełnienia niebezpiecznego napadu lub zamachu, należy uważać przygotowanie do spełnienia tego czynu n. p. wyciągnięcie ręki po broń lub niebezpieczne narzędzie, usiłowanie zamknięcia w mieszkaniu i t. p.

Nieusłuchanie wezwania do natychmiastowego oddłożenia broni lub innych przedmiotów, których użycie może zagrażać zdrowiu lub życiu funkcjonariusza lub innego obywatela, ma miejsce i wtenczas, kiedy wezwany broń lub przedmiot trzyma w rękach lub ukryje w ten sposób, że w każdej chwili mógłby go użyć, n. p. do kieszeni, pod wierzchnie okrycie i t. p.

§ 17. Za niebezpieczny napad lub zamach, zagrażający mieniu publicznemu lub prywatnemu, należy uważać:

a) napad lub zamach na budynki i obiekty rządowe i samorządowe, umyślne uszkodzenie środków ko-

munikacyjnych, a w szczególności wszelkich obiektów kolejowych, telegrafów, telefonów, mostów, zakładów użyteczności publicznej i t. p.;

b) napad lub zamach na mienie prywatne, mogący w skutkach pociągnąć poważne zakłócenie normalnego życia społecznego, a mianowicie: rabunek i kradzież w czasie klęsk żywiołowych lub zamieszek, umyślne podpalenie lasów, budynków, pól, nagromadzonych w jednym miejscu w polu lub zabudowaniach.

§ 18. Opór czynny ma miejsce, gdy zachodzi wypadek użycia siły fizycznej dla udaremnienia funkcjonariuszowi spełnienia czynności służbowych, n. p. gdy jedna lub więcej osób zapomocą gwałtu lub groźby usiłuje przeszkodzić funkcjonariuszowi w wykonaniu czynności służbowej, zapowiedzianej lub rozpoczętej, czynny zamach na osobę lub rzeczy, powierzone dozrowi lub straży funkcjonariusza, odmowa posłuszeństwa, poparta przybraniem niebezpiecznej postawy.

Nawet rzucenie się z gołemi rękami na policjanta w celu pozbawienia go fizycznej możliwości wypełnienia obowiązków służby, usiłowanie rozbrojenia, obezwładnienia i t. p., należy uważać jako gwałt fizyczny, n. p. chwycenie za rękę w celu uniemożliwienia dobytka lub użycia broni, ujęcia sprawcy czynu przestępnego i t. p.

§ 19. Za niebezpiecznych przestępców należy w pierwszej linii uważać: zdrajców Państwa, bandytów, szpiegów, morderców, podpalaczy, fałszerzy pieniędzy, zawodowych koniokradów, włamywaczy, uzbrojonych włóczęgów, oraz wszelkie osoby, dopuszczające się sabotażu tras kolejowych, telegraficznych lub telefonicznych, obiektów kolejowych, środków komunikacyjnych, obiektów i urzędzeń w zakładach użyteczności publicznej (elektrownie, gazownie, wodociągi i t. p.) oraz dezenterów wojskowych, o ile zachodzi podejrzenie, że dopuścili się ciężkich przestępstw karnych.

Na równi z niebezpiecznym przestępcą należy traktować osobę, która usiłuje przekroczyć granicę państwa i nie zatrzymuje się na żądanie policjanta, jeżeli zachodzi podejrzenie przemytu lub nielegalnego przekroczenia granicy.

§ 20. Jako wartownika należy uważać takiego funkcjonariusza, który na podstawie specjalnego rozkazu lub przepisu, ma poruczoną sobie opiekę nad osobą, przedmiotem lub obiektem, n. p. posterunek przy zabitym, kasie, moście i t. p.

Ł eskortę (konwój) zalicza się również do służby wartowniczej, jako wartę ruchomą.

Wartownik jest podporządkowany i wykonuje wszelkie polecenia, dotyczące ochrony poruczonej sobie osoby, przedmiotu, lub obiektu tylko tego przełożonego służbowego, od którego otrzymał polecenie zaciągnięcia warty (komendant) względnie tego, przez którego został doprowadzony do miejsca pełnienia służby wartowniczej (rozprowadzający).

Funkcjonariusz-wartownik zatrzymuje wszystkie zbliżające się do strzeżonego obiektu, a nieznane sobie osoby w porze dziennej w odległości 20—30 kroków, a w porze nocnej od 5—15 kroków krótkim donośnym okrzykiem: „stój! warta!“ W miastach odległość ta może być zmniejszona i zamiast okrzyku, może być zastosowany inny sposób zatrzymania. To samo może mieć miejsce w innych wypadkach, jeśli warunki miejscowe tego wymagają.

W wypadkach, nasuwających podejrzenie co do zamiarów zbliżających się osób (n. p. do wartownika podbiega jednocześnie kilku ludzi), lub jeżeli specjalna instrukcja wartownicza tak stanowi, wartownik może zatrzymać zarówno nieznane, jak i znane sobie osoby i przytem w odległości większej, niż wyżej wymieniona.

Zatrzymane osoby wartownik legitymuje, względnie bada i następnie postępuje w zależności od wyniku legitymowania lub badania.

§ 21. Jako statki wodne, w zrozumieniu art. 3. ust. 3. wymienionego na wstępie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14. lutego 1928 r., należy uważać: łódki, łodzie, tratwy, motorówki, szalupy, jachty, okręty, jako statki powietrzne także aeroplany i hydroplany.

§ 22. Jako zwarty oddział w zrozumieniu art. 4. wymienionego na wstępie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14. lutego 1928 r., należy rozumieć każdy oddział policyjny, będący pod rozkazami dowódcy, który w trakcie wykonywania czynności służbowych jest w możności wydawania oddziałowi rozkazów bezpośrednio, a więc, n. p.: klin policyjny, łańcuch policyjny, zamykający ulicę i t. p.; natomiast, jeżeli oddział wystąpił w zwartym szeregu, później jednak dla wykonania czynności służbowych musiał się rozwinąć tak, że dowódca (komendant) oddziału nie może bezpośrednio wydawać rozkazów (komendy), n. p. w czasie obławy i t. p., to takiej formacji nie uważa się za oddział zwarty.

§ 23. Jeżeli wynikiem użycia broni było zranienie człowieka, funkcjonariusz obowiązany jest zapewnić zranionemu szybką pomoc lekarską, w wypadkach zaś, gdy tego okoliczności wymagają i na to pozwalają, udzielić ranionemu pierwszej pomocy.

§ 24. Dochodzenie w celu stwierdzenia, czy użycie broni było zgodne z rozporządzeniem i przepisami, winno być w każdym wypadku przeprowadzone jaknajdokładniej i jaknajspieszniej.

§ 25. Przepisy niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Jednocześnie tracą moc obowiązującą

wszystkie dotychczasowe przepisy i instrukcje w sprawie użycia broni przez oficerów i szeregowych P. P. (funkcjonariuszów P. P.).

Minister Spraw Wewnętrznych,
(—) *Sławoj Składkowski.*

St. przod. Szczot.

Skorowidz ważniejszych rozkazów Gł. Komendy Policji Woj. Śl. z r. 1929

Objaśnienie: a — awizo, d — dodatek.

A.

Nr. rozkazu	Treść rozkazu
1059/X.	Administracja — sporządzanie doniesień
1060/IV.	Akademicy, postępowanie wobec nich

B.

1051/XI.	Brygada Lotnicza kontroli Skarbowej
1067/II.	Budżet na okres 1929/30 — zarządzenie

C.

D.

1024/d.	Dziesięciolecie Niepodległości Rzeczypospolitej — uczczenie przez zapoczątkowanie akcji oszczędnościowej
1028/d.	Diety, koszt podróży i t. p. — pokrywanie
1038/IX.	Dyżury na posterunkach o stanie poniżej 9 funkcjonariuszy
1040/a.	Deklaracje Samopomocy — podpisywanie

- 1047/VIII. Dzienniki Ustaw Rz. P. i Ust. Śl. — przydział
- 1049/VI. Dziennikowanie spraw — niezwłocznie
- 1050/IV. Dyżury na posterunkach o stanie poniżej 9 funkcjonariuszy
- 1055/VIII. Dolarówki i t. p. — sprzedaż na raty
- 1059/X. Doniesienia administracyjne — sporządzanie
- 1060/III. Dz. Ust. Rz. P. — przydział

E.**F.****G.**

- 1021/VII. Groby zmarłych policjantów — uporządkowanie

H.

- 1056/XII. Honory — oddawanie Straży Granicznej
- 1057/I. Handel domokrażny — nielegalny — zwalczanie

I.

- 1060/III. Instrukcja zachowania się funkcyj. polic. wobec akademików
- 1071/VIII. Instrukcja służby śledczej

J.**K.**

- 1018/VIII. Koszta połączone z odstawieniem uchylających się od powszechnego obowiązku wojskowego — pokrywanie
- 1018/a. Koszta leczenia — pokrywanie przez Samopomoc

Nr. rozkazu

T r e ś ć r o z k a z u

1022/I.	Kary dyscyplinarne — umorzenie
1023/VIII.	Komisja weryfikacyjna — rozporządzenie
1024/d.	Książeczki oszczędnościowe — przydzielanie
1028/XV.	Komisja sportowa — utworzenie
1028/d.	Koszta podróży, diety i t. p. — zaliczanie
1032/I.	Kary dyscyplinarne — umorzenie
1033/IV.	Kary dyscyplinarne — umorzenie
1034/VI.	Komisarjaty małe — podział służby
1037/VI.	Koszta transportów więźni — likwidacja
1038/X.	Koperty — używanie i adresowanie
1038/XI.	Kontrolerzy radjowi — ustalenie
1045/VIII.	Kolej — aprobaty planów obchodów
1045/X.	Komisarjaty małe — podział służby
1045/a.	Komisja odznaczeniowa b. P. O. W.
1047/VI.	Kary dyscyplinarne — umorzenie
1050/XI.	Kontrola Skarbowa — Brygada Lotna
1053/XI.	Komisariat — siły biurowe
1068/VII.	Komisja weryfikacyjna — wznowienie

L.

1028/XXII.	Lokal urzędowy — urządzenie zbiorów
1059/a.	Liga O. P. P.
1069/a.	Liga O. P. P. — składki

M.

1037/V.	Martwe pola — opatrołowanie
1046/I.	Małżeństwa — rozporządzenie
1055/d.	Miecze Hallerowskie — odznaka

N.

1018/VI.	Nagroda dla policjantów asystujących przy rewizjach w poszukiwaniu przemytu,
----------	--

1075/I. Nielegalny handel domokrażny — zwalczanie

O.

1021/VI. Oddział kontroli ruchu kołowego — organizacja

1036/VII. Oddział kontroli ruchu kołowego — organizacja

1050/VI. Odprawa do służby na posterunkach

1055/VIII. Obligacje pożyczkowe — sprzedaż

1055/d. Odznaka „Miecze Hallerowskie“

1063/VI. Oszczędność wśród funkcjonariuszów policji

1064/IV. Oprawa rozkazów i okólników — zakaz

1069/VII. Oddział kontroli ruchu kołowego

P.

1018/VIII. Poborowi i t. p. uchylający się od obowiązku służby wojskowej — pokrywanie kosztów odstawienia

1029/VIII. P. o. posterunkowy — umundurowanie

1034/VI. Podział służby na małych komisarjatach

1042/IX. Państwowa pomoc lekarska

1045/VIII. Plany obchodów posterunków — aprobata przez urzędy kolejowe,

1045/X. Podział służby na małych komisarjatach

1048/XII. Przodownicy dyżurni — wydalenie się

1050/VI. Posterunki — odprawa do służby

1053/X. Prokuratura — zmiana nazw

1053/XI. Posterunek — siły biurowe

1056/XIII. Plan szkolenia

1057/VII. Posterunek — wystawienie przed miejscem czasowego zamieszkania p. Ministra Spraw Wewn.

Nr. rozkazu

T r e ś ć r o z k a z u

- 1060/III. Przepisy mundurowe — przestrzeganie
 1064/V. Przepisy mundurowe — przestrzeganie

R.

- 1038/XI. Radjo — kontrolerzy
 1046/I. Rozporządzenie w sprawie zawierania
 związków małżeńskich przez funkcyj-
 rjuszy policji
 1048/IX. Ryczałty na utrzymanie porządku
 1048/X. Ryczałty biurowe

S.

- 1018/a. Samopomoc — pokrywanie kosztów lecze-
 nia i t. p.
 1021/VIII. Samochody policyjne — odpowiedzialność
 za prowadzenie tychże
 1024/a. Sekcja Narciarska — potrącanie wkładek
 1025/I. Święto policyjne — zarządzenie
 1030/X. Strawne — zmiana przepisów
 1034/VI. Służba — podział na małych komisarja-
 tach — biurowość i szkolenie
 1035/d. Samopomoc — sprawozdanie kasowe
 1040/a. Samopomoc — przyjmowanie lokat
 oszczędnościowych
 Samopomoc — deklaracje podpisywanie
 1044/I. Służba śledcza — organizacja
 1045/X. Służba — podział na małych komisarja-
 tach
 1048/VIII. Strawne — sposób obliczania
 1050/VI. Służba — odprawa na posterunkach
 1053/XI. Siły biurowe na komisarjatach i posterun-
 kach Pol. Woj. Śl.

Nr. rozkazu

Treść rozkazu

- 1056/XII. Straż graniczna — wzajemne pozdrawianie
 1056/XIII. Szkolenie — plan
 1065/VII. Szkolenie — w jednostkach Pol. Woj. Śl.
 1067/a. Samopomoc — likwidacja kosztów i t. p.

T.

- 1024/XI. Telegramy osób cywilnych do władz wojskowych — zakaz potwierdzania
 1028/XXIII. Telefony — korzystanie przez pracowników Państw. Zakładów Wodociągowych
 1037/VI. Transport więźniów — pokrycie kosztów
 1056/XI. Torby służbowe

U.

- 1022/I. Umorzenie kar dyscyplinarnych
 1032/I. Umorzenie kar dyscyplinarnych
 1033/IV. Umorzenie kar dyscyplinarnych
 1029/VIII. Umundurowanie nowoprzyjętych funkcjonariuszy
 1044/I. Urząd śledczy — organizacja
 1053/X. Urzędy Prokuratorskie — zmiana nazw
 1073/IX. Umundurowanie — odprowadzenie
 1047/VI. Umorzenie kar dyscyplinarnych

W.

- 1028/XIX. Wyścigi konne — uczęszczanie
 1044/I. Wydział śledczy — organizacja
 1057/VII. Wystawienie posterunku przed miejscem czasowego zamieszkania p. Ministra Spraw Wewnętrznych

I.

758 Internowani — poszukiwania

K.

762 Kolejarze W. M. Gdańska — wysługa emerytalna
 771 Koszta podróży — zaświadczenie przez kasjerów na biletach kolejowych.

L.

767 Listy starszeństwa służby — założenie
 770 Listy starszeństwa służby — założenie

M.

760 Mieszkania — przydział
 764 Mieszkania — przydział

N.**O.**

777 Odprawa — potrącenia z emerytur
 780 Opłata emerytalna — zwrot

P.

758 Poszukiwanie internowanych
 768 Pieczętki kontrolne — umieszczanie
 776 Potrącenia z zaopatrzeń wdowich i sierocych
 777 Potrącenie odprawy z emerytury

R.**S.**

765 Służba — zaliczanie lat do wysługi emerytalnej
 767 Starszeństwo służby — założenie list
 769 Szkolenie
 770 Starszeństwo służby — założenie list

Nr. **T r e ś ć o k ó l n i k a****T.**

- 773 Tematy — wypracowania pisemne — wyjaśnienie rozkazu

U.

- 760 Uregulowanie przydziału mieszkaniowego
 763 Ustawa emerytalna art. 25. — stosowanie
 764 Uregulowanie przydziału mieszkaniowego
 766 Ustawa emerytalna — przyznanie zaopatrzenia na podstawie art. 8.
 774 Ustawa emerytalna — nowela
 775 Ustawa o Państw. służbie cywilnej — art. 14
 778 Urlopy dla odbycia ćwiczeń wojskowych
 782 Ustawa emerytalna art. 9. — stosowanie

W.

- 762 Wysługa emerytalna pracowników kolejowych
 W. M. Gdańska
 768 Wizy — umieszczanie pieczętek
 769 Wyszkozenie
 772 Wdowcy — dodatek mieszkaniowy

Z.

- 766 Zaopatrzenie — przyznawane na podstawie § 8 ust. emerytalnej
 776 Zaopatrzenie — potrącenia od wdów i sierot.

Skorowidz ogólnych ważniejszych pism Głównej Komendy Pol. Woj. Śl.

L. dz. Gl	Treść pisma	Data
A.		
2827/28. I.	Akta — zabezpieczenie w biurach policyjnych	10. 3. 1928
1670/29. I.	Abonament obcych pism fachowych	1. 2. 1929
B.		
17456/27. I.	Bilety kolejowe — ulgi	12. 6. 1928
429/29. II	Bilety ulgowe do zdrojowisk	8. 1. 1929
8973/29. I.	Busko - Policyjny Dom Zdrowia	1. 8. 1929
C.		
5595/29. I.	Ćwiczenia wojskowe — powołanie funkcyj. Policji	15. 4. 1929
D.		
4907/28. I.	Dyżury woźnych	4. 5. 1928
2281/28. II.	Dziennik Ust. Rz. P. i Dz. Ust. Śl. — inwentaryzacja	16. 5. 1928
5747/28. I.	Dodatek ekonomiczny dla emerytów	30. 7. 1928
7685/28. II.	Dodatek 15% do poborów	10. 7. 1928
13315/28. II.	Dysponowanie środkami lokomocji	29. 11. 1928
13478/28. I.	Dom zdrowia w Ustroniu dla dzieci funkcyj. Pol.	6. 12. 1928
13315/28. II.	Dysponowanie środkami lokomocji	25. 3. 1929

L. dz. Gł.	Treść pisma	Data
3377/29. II.	Dodatek mieszkaniowy dla bezdzietnych — wymiar	16. 3. 1929
4430/29. II.	Dodatek miesięczny i mieszkaniowy	15. 4. 1929
1346/29. II.	Dodatek mieszkaniowy dla kawalerów	25. 2. 1929
E.		
3643/28. II.	Ėwidencja rozmów telefonicznych	2. 4. 1928
5747/28. I.	Ėmeryci — dodatek ekonomiczny	30. 5. 1928
8449/28. I.	Ėmeryci umysłowo chorzy — koszt leczenia	3. 8. 1928
F.		
574/29. I.	Funkcjonariusze kształcący się w zakresie szkoły średniej	4. 3. 1929
G.		
12150/28. I.	Główny Komendant — podział pracy	7. 11. 1928
7621/29. I.	Gry hazardowe — wyjaśnienie	4. 7. 1929
H.		
I.		
2281/28. II.	Inwentaryzacja — Dz. Ust. Rz. Pol. I Dz. Ust. Śl.	16. 6. 1928
12069/28. I.	Interwencje osobiste funkcjonariusza pol. w Urzędzie Woj. — zakaz	5. 11. 1928

L. d. Gł.	Treść pisma	Data
11749/28. I.	Interpretacja — art. 95 ustawy emerytalnej	5. II. 1928
12279/28. I.	Interwencja przy naruszaniu praw autorskich	14. 12. 1928

K.

2408/28. II.	Kredyt — Spółdzielnia	23. 6. 1928
885/28. I.	Kontrola funkcyj. Policji w szpitalach	27. 2. 1928
17456/27. I.	Kolej — bilety ulgowe	12. 6. 1928
2185/28. I.	Konie — przegląd	2. 7. 1928
8449/28. I.	Koszta leczenia umysłowo chorych	3. 8. 1928
10689/28. I.	Koszta leczenia w szpitalu powiatowym w Szarleju	2. 10. 1928
11062/28. I.	Książeczki oszczędnościowe dla dzieci funkcyj. policji	30. 10. 1928
13145/28. I.	Konsulat Generalny w Bytomiu — kierowanie korespondencji	28. 11. 1928
13315/28. II.	Konie — prawo dysponowania	25. 3. 1928
421/29. II.	Kolej — bilety ulgowe do uzdrowisk	8. 1. 1929

L.**M.**

9944/28. II.	Mundury — szycie na miarę	6. 9. 1928
--------------	---------------------------	------------

N.

12233/28. II.	Nożyczki — przechowanie	25. 2. 1928
---------------	-------------------------	-------------

L. dz. Gł.	Treść pisma	Data
8261/28. II.	Nadpłaty — zwrot	21. 8. 1928
387/28. I.	Nagrody pieniężne — za zwalczanie przestępstw na szkodę P. M. S.	13. II. 1928

O.

4075/28. I.	Opłata stemplowa od świadectw	13. 6. 1928
12069/28. I.	Osobiste interwencje funkcyjnarjuszy pol. w Urzędzie Wojewodz. — zakaz	5. II. 1928
9480/28. II.	Opatrunki — zwrot kosztów	25. 10. 1928
11747/28. I.	Opłata stemplowa od podań w sprawach wodnych	3. II. 1928

P.

4430/29. II.	Podatek dochodowy od dodatku mieszkaniowego	8. 6. 1929
4247/28. II.	Płaszcz nieprzemakalny — noszenie	25. 4. 1928
2185/28. I.	Podwody — dostarczanie na rzecz wojska	17. 2. 1928
5163/28. I.	Położenie materialne funkcyjnarjuszy Policji — zainteresowanie się prełożonych	16. 5. 1928
7685/28. II.	Pobory — 15% dodatek	10. 7. 1928
2185/28. I.	Przegląd koni	2. 7. 1928
10080/28. II.	Państw. Pomoc lekarska	18. 9. 1928
8590/28. II.	Pieczęcie do przysyłek pocztowych	26. II. 1928

L. dz. Gł.	Treść pisma	Data
12150/28. I.	Praca — podział	7. 11. 1928
12279/28. I.	Prawo autorskie — naruszenie	14. 11. 1928
10110/28. I.	Paszporty cudzoziemskie — postępowanie	13. 11. 1928
3475/28. I.	Podkomendni — zainteresowanie się ich warunkami życia	26. 7. 1929
7351/29. I.	Paszporty dyplomatyczne — zniesienie wiz	21. 6. 1929
8973/29. I.	Państw. Pomoc Lekarska — uznanie zdrojowiska w Busku	1. 9. 1929
10105/29. I.	Przysposobienie wojskowe marynarzy — zarządzenie	29. 8. 1929

R.

3643/28. II.	Rozmowy telefoniczne — ewidencja	2. 4. 1928
19367/27. II.	Ryczałt na buty — potrącenie podatku	1. 2. 1928
19367/27. II.	Ryczałt na umundurowanie — potrącenie podatku	7. 1. 1928
214/28. I.	Rachunki — znaczki stemplowe — kasowanie	7. 1. 1929

S.

12408/28. II.	Spółdzielnia — kredyt	23. 6. 1928
2408/28. II.	Szatniówka — stosunek do Policji	27. 3. 1928
885/28. I.	Szpital — kontrola funkcjonariuszy Policji	27. 2. 1928

L. dz. Gł.	Treść pisma	Data
4075/28. I.	Świadectwa — opłata stemplowa	13. 6. 1928
10689/28. I.	Szpital powiatowy w Szar- leju	2. 10. 1928
13315/28. II.	Samochody — prawo dy- sponowania	29. 11. 1928
13315/28. II.	Środki lokomocji — pra- wo dysponowania	25. 3. 1928
574/29. I.	Szkoła średnia — kształ- cenie się funkcyj.	4. 3. 1929
16522/27. I.	Samochody — umiejętność kierowania	9. 1. 1929
4812/29. I.	Świadectwa przemysłowe	25. 5. 1929
3643/28. II.	Telefon — rozmowy — prowadzenie ewidencji	2. 4. 1928
14408/28. I.	Tramwaje — bezpłatny przejazd funkcyj. Po- licji	21. 12. 1928
14706/28. I.	Terminowe — załatwianie spraw	27. 12. 1928
6077/29. I.	Turystyka — ułatwienie dla osób poniżej lat 17	28. 5. 1929

U.

1049/28. II.	Uposażenie — interpre- tacja art. 11 i 12	15. 2. 1928
427/28. I.	Ubezpieczenie pensyjne funkcjonariuszów	15. 1. 1928
8261/28. II.	Uposażenie — zwrot nad- płaty	21. 8. 1928
11749/28. I.	Ustawa emerytalna — in- terpretacja art. 95	5. 11. 1928

L. dz. Gł.	Treść pisma	Data
W.		
4907/28. I.	Woźni — pełnienie dyżuru	4. 5. 1928
2650/28. I.	Weryfikacja — oficerów	12. 3. 1928
2185/28. I.	Wojsko — obowiązek dostarczania podwód na rzecz wojska	17. 2. 1928
2082/28. II.	Warsztat krawiecki — korzystanie	16. 2. 1928
4688/28. I.	Wypłata pensji „Virtuti Militari“	9. 5. 1929
7351/29. I.	Wizy na paszportach dyplomatycznych — zniesienie	21. 6. 1928
Z.		
214/29. I.	Znaczki stemplowe na rachunkach — kasowanie	7. 1. 1929

Szewieczek Fr.

O właściwości rzeczowej sądów powszechnych.

Kodeks postępowania karnego z 19. 3. 1928, obowiązujący od 1. 7. 1929 rozróżnia następuje kategorie sądów karnych:

1. sądy grodzkie;
2. sądy okręgowe;
3. sądy przysięgłych;
4. sądy apelacyjne;
5. sąd Najwyższy oraz

6. sądy dla nieletnich, zastępujące sądy grodzkie, sądy okręgowe i sądy przysięgłych.

Naprowadzeni w „Ustroju sądów powszechnych” z 6. II. 1928 sędziowie pokoju w sprawach karnych nie funkcjonują.

Sąd grodzki.

Składa się z jednego sędziego lub kilku sędziów. W drugim wypadku znajduje się w sądzie grodzkim Naczelnik sądu grodzkiego.

Sąd grodzki rozpoznaje sprawy w składzie 1 sędziego.

Sąd grodzki jako sąd orzekający.

Sąd grodzki rozpoznaje sprawy o przestępstwa, za które ustawa przepisuje karę pozbawienia wolności do dwóch lat lub grzywnę, albo obie te kary łącznie, niezależnie od kar dodatkowych. Sąd grodzki nie przestaje być właściwym, choćby ze względu na powrót do przestępstwa groziła kara wyższa.

Ponadto w myśl art. 9 § 1 przepisów wprowadzających należą do właściwości sądów grodzkich na terenie Górnego Śląska, a więc gdzie obowiązuje kodeks karny z 1871.

1. występki wymienione w § 242 — kradzież — 246 sprzeniewierzenie, 263 — oszustwo i 303 uszkodzenie cudzej rzeczy, 258 pkt. 1. — poplecznictwo i 259 paserstwo — jeżeli wyrządzona lub zamierzona szkoda nie przekracza 500 złotych;
2. występki z § 185 — zniewaga, 186 potwarz, 187 oszczerstwo i 189 zniewaga pamięci zmarłego, jeżeli ściganie opiera się na oskarżeniu prywatnem;
3. występki z §§ 223 — uraz cielesny, i 230 — uraz cielesny z niedbalstwa, w wypadkach ściganych tylko na wniosek w myśl § 232.

Wyjątki: Niezależnie od wymiaru kary, nie należą do właściwości sądów grodzkich:

1. Sprawy o zniesławienie popełnione treścią druku;
2. o przestępstwa przeciwko prawu autorskiemu oraz
3. o przestępstwa przeciw przepisom o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych.

Ponadto na górnośląskiej części Woj. Śl. występki z rozdziału 28 k. k. (występki urzędnicze), oraz występki z § 241 i 243 ordyn. konkursowej 1877 r.

§ 241 postępowania upadłościowego: Dłużnicy, którzy zawiesili wypłaty lub do których majątku otwarto postępowanie upadłościowe, ulegają karze więzienia do dwóch lat, jeżeli mimo, że znali swoją niewypłacalność, zabezpieczyli lub zaspokoiли jednego wierzyciela w zamiarze uwzględnienia go przed innymi, a wierzyciel ten albo wcale nie mógł się tego domagać, albo nie w ten sposób, albo nie w tym czasie.

§ 243. P. U.: Wierzyciel, który przyjął szczególne korzyści, lub ich obietnicę od dłużnika upadłego lub od innej osoby za to, ażeby przy głosowaniu wierzycieli upadłości głosował w pewnym duchu, ulega grzywnie do 3000 złotych, albo karze więzienia do roku.

Na terenie cieszyńskiej części Woj. Śl. (k. k. 1852 r.) nie należą do kompetencji sądów grodzkich występki z § 335 spowodowanie śmierci człowieka z niedbalstwa, § 337 śmierć człowieka lub ciężkie uszkodzenie z § 335 wśród okoliczności szczególnie niebezpiecznych, § 486, 486 a, 486 b, 486 c (kryda lekkomyślna).

Zniesławienie użyte w art. 16 kpk. oznacza na obszarze kodeksu k. z 1852 r. przestępstwa z § 493, zaś na terenie kodeksu karnego z 1871 r., przestępstwa, określone w §§ 186, 187 i 189 tego kodeksu.

Karami dodatkowemi na obszarze kodeksu austrj. 1852 r. są:

1. przepadek towarów, rzeczy sprzedajnych lub sprzętów;

2. wydalenie;
3. zaostwienie kary;
4. dozór policyjny;
5. przytrzymanie w domu pracy przymusowej;
6. przytrzymanie w domu poprawy.

Kary dodatkowe według kodeksu karnego niem. z 1871 r. tem się różnią od systemu kar K. A., że kodeks niemiecki zna poza powyżej wymienionemi karami w zakresie wolności i majątku, także kary dodatkowe uszczuplające prawa czci obywatelskiej.

I. Kary dodatkowe, dotyczące wolności:

- a) dozór policyjny;
- b) oddanie do dyspozycji krajowej władzy policyjnej;
- c) wydalenie z granic państwa.

II. Kary dodatkowe, dotyczące majątku:

1. konfiskata przedmiotów, wytworzonych przez zbrodnię lub występki, wzgl. przeznaczonych do spełnienia przestępstw;
2. uczynienie niezdatnemi wszystkich egzemplarzy pisma lub innego utworu drukowanego o treści karalnej oraz wszystkich płyt i form, służących do ich wykonywania.

III. Kary dodatkowe, dotyczące czci obywatelskiej:

1. odsądzenie od praw czci obywatelskiej;
2. odsądzenie od niektórych praw czci obywatelskiej.

Sąd grodzki jako sąd nieorzekający: (to znaczy niewydający wyroków lub postanowień).

1. wykonywa czynności sądowe w toku dochodzeń (art. 251);
2. wykonywa zlecone mu czynności śledcze art. 17, 258 § 2, art. 269;
3. zarządza wykonanie wyroku sądu grodzkiego, lub sądu Okręgowego jako odwoławczego (art. 525);
4. udziela pomocy prawnej innym sądom powszechnym, szczególnym, oraz władzom państwowym;

5. Udziela pomocy prawnej sądom zagranicznym.

Sąd Okręgowy składa się z prezesa, jednego lub kilku wiceprezesów oraz sędziów. Dzieli się na Wydziały.

Sąd Okręgowy jako sąd orzekający w I. instancji:

1. tu orzeka w sprawach nienależących do właściwości innych sądów;
2. sprawy: patrz „wyjątki“ sądów grodzkich;
3. sprawy o przestępstwa przez ustawę s z c z e g ó l n ą wyraźnie tym sądom przekazane.

Sąd Okręgowy orzekający II. instancji. Rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń sądów grodzkich.

Sąd Okręgowy nie orzekający I. instancji wykonuje:

1. czynności sądowe w toku dochodzeń;
2. śledztwo (art. 258);
3. rozpoznaje podania skazanych o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania (art. 614).

Zatarcie skazania uwydatnia się w 2 następujących zarządzeniach:

- a) osoba rehabilitowana nie ma obowiązku na zapytanie sądu lub innej władzy, wyjawiania zatartej kondemnaty;
- b) zatartą kondemnatę należy wymazać ze sądowej karty karnej i katalogów władz administracyjnych i nie należy o niej czynić nigdy i przed nikim nawet na zapytanie sądu karnego żadnej wzmianki;
4. wydawanie przestępców (646);
5. spory o właściwość między sądami grodzkimi art. 33, oraz z powodu odmowy udzielenie pomocy (art. 46 Ustroju s. p.);
6. sprawy o wyłączenie sędziego grodzkiego oraz sędziego okręgowego (art. 41);
7. układanie listy przysięgłych.

Sąd Okręgowy nieorzekający II. instancji:

1. rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń sądów grodzkich nie zapadających na rozprawie oraz zażalenia na czynności sędziego śledczego;
2. zażalenia na postanowienia (nie od wyroków) sędziego jednostkowego (w tak zw. postępowaniu uproszczonem art. 22 i nast. przepisów wprowadzających);
3. rozpoznaje zażalenia od decyzji sądu grodzkiego lub p r o k u r a t o r a w przedmiocie dowodów rzeczowych z powodu umorzenia dochodzeń (art. 248).

Sądy przysięgłych.

W myśl artykułu 3 przep. wpraw. przepisy art. 20 kpk. dotyczące s. prz. wejdą w życie na terenie kodeksu karnego z 1871, w terminie oznaczonym przez ustawę szczególną. Ustawa ta określi również które przestępstwa na t y m terenie należy uważać za polityczne.

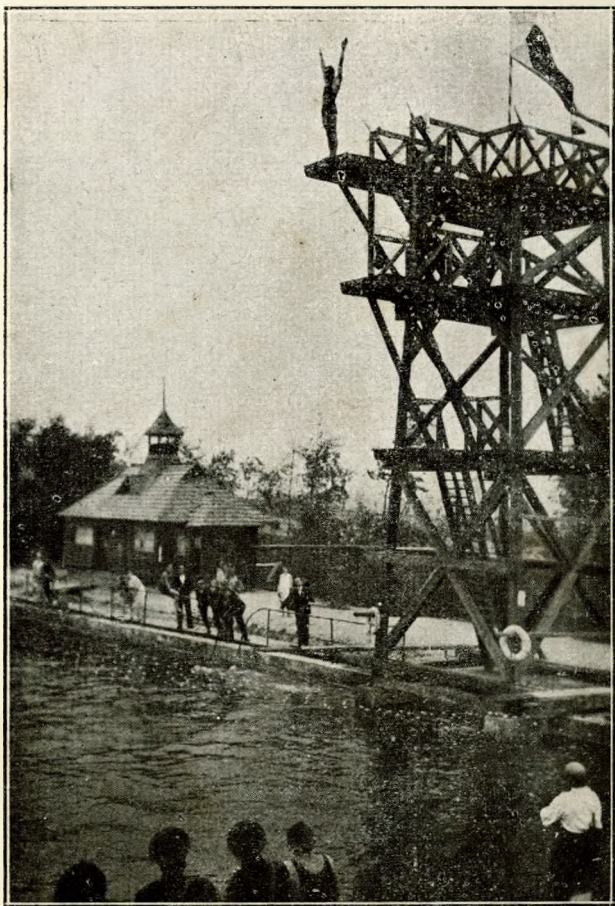
W myśl art. 20 kpk. do właściwości sądów przysięgłych należą sprawy:

- a) o przestępstwa, za które ustawa przepisuje karę śmierci lub bezterminowego pozbawienia wolności;
- b) o przestępstwa, za które najniższy ustawowy wymiar kary wynosi 10 lat pozbawienia wolności;
- c) o przestępstwa, które ustawa poczytuje za polityczne.

W myśl ustawy z 17. grudnia 1920 Dz. Ustaw R. P. z roku 1921 nr. 3., poz. 8. do sądów przysięgłych należą na obszarze kodeksu karnego z roku 1852 sprawy o następujące zbrodnie i występki:

- a) zdrada główna (§ 58—61) k. k.;

- b) zaburzenie spokojności publicznej (§ 65 i 66) k. k. i art. 2-gi ustawy z dnia 17. grudnia 1862 r. Dz. u. p. nr. 8. z r. 1863;
- c) bunt i rozruch (§§ 68—73 i 75 u. k.);
- d) gwałt publiczny:
 1. przez gwałtowne działanie przeciw zgromadzeniu, powołanemu przez Rząd do załatwiania spraw publicznych, przeciw sądowi lub innej władzy publicznej (§§ 76, 77 i 80 u. k.);
 2. przez gwałtowne działanie przeciw korporacjom prawnie uznanym lub przeciw zgromadzeniom, odbywającym się za współudziałem lub pod nadzorem władzy publicznej (§§ 78, 79 i 80 u. k.);
- e) nadużycie władzy urzędowej (§§ 101—103);
- f) o obrazę religji (§§ 122 i 123) jednak tylko wtedy, gdy w akcie oskarżenia wyraźny uczyniono wniosek, aby według § 123 z powodu wielkiej złośliwości lub niebezpieczeństwa wymierzono karę większą niż pięcioletniego więzienia;
- g) znieważanie zarządzeń władz i podburzanie (§ 300 u. k. i art. III. i IV. ustawy z dnia 17. grudnia 1862 r. Dz. u. p. nr. 8. z r. 1863);
- h) podburzanie do kroków nieprzyjaznych (§ 302 u. k.);
- i) o zbrodnie, przewidziane w §§ 4, 5, 6 i 8 ustawy z dnia 27. maja 1885 r. nr. 134 Dz. u. p.;
- j) o zbrodnie, zagrożone śmiercią, karą dożywotniego więzienia lub karą więzienia powyżej lat dziesięciu, z wyjątkiem jednak zbrodni, dla których ustawy szczególne przewidują wyjątkowo inny skład sądu orzekającego.

Przodownik wyw. Morawiec, Śląsk, okazał się najlepszym
w skokach podczas zawodów pływackich.

Sąd przysięgłych składa się z trybunału, obejmującego 3 sędziów zawodowych i ławy przysięgłych, obejmującej 12 przysięgłych.

Przysięgłym może być osoba płci męskiej, posiadająca obywatelstwo polskie, korzystająca w pełni z praw cywilnych i obywatelskich, wiek od 30—70 lat w dniu 1. I. tego roku, w którym układa się listę pierwotną, w dniu 1. I. zamieszkała przynajmniej od dwóch lat na obszarze danej gminy, musi rozumieć po polsku, oraz umieć czytać i pisać.

Nie może być sędzią przysięgłym osoba:

- a) skazana na karę pozbawienia wolności, nie wyłączając twierdzy za czyn przeciw Państwu, lub aresztu za czyn hańbiący, jak również osoba, przeciw której toczy się postępowanie sądowe o przestępstwo, pociągające za sobą takie kary;
- b) odbywająca karę pozbawienia wolności, lub aresztowana na mocy postanowienia sądu;
- c) niemogąca pełnić obowiązków przysięgłego z powodu wady umysłowej lub fizycznej;
- d) utrzymująca się z dobroczynności publicznej;
- e) czerpiąca zyski z nierządu.

Nie powołuje się do sprawowania obowiązków przysięgłego:

- a) posłów do Sejmu i senatorów;
- b) pozostających w czynnej służbie — sędziów, prokuratorów, urzędników sekretariatu sądowego i urzędu prokuratorskiego, oraz komorników sądowych;
- c) funkcjonariuszów policji państwowej w służbie czynnej;
- e) duchownych i zakonników;
- f) lekarzy w miejscowościach, w których mieszka nie więcej niż dwóch lekarzy praktykujących;

- g) aptekarzy, którzy nie mają pomocników uprawnionych do wydawania lekarstw;
- h) sanitariuszy w szpitalach.

Uwalnia się od obowiązków przysięgłego w razie zgłoszonego żądania:

- a) osoby, którym stan zdrowia nie pozwala na pełnienie tych obowiązków;
- b) osoby mające 65 lat ukończonych,
- c) osoby, które w ubiegłym roku pełniły obowiązki przysięgłego;
- d) wyższych urzędników państwowych do IV. stopnia służbowego włącznie;
- e) nauczycieli szkół powszechnych, posiadających tylko I nauczyciela;
- f) osoby uznane przez właściwego ministra za niezbędne w służbie publicznej.

Jako podstawa do złożenia ławy przysięgłych służą 3 kategorie list a mianowicie:

- a) lista pierwotna;
- b) lista główna i
- c) lista służbowa.

Listę pierwotną układa zarząd gminny, następnie przesyła ją powiatowej władzy administracyjnej. Władza adm. I. instancji po ewent. skorygowaniu usterek, przekazuje ją sądowi Okręgowemu. Tu komisja Okręgowa, składająca się z prezesa sądu, 2 sędziów, prokuratora, przedstawicieli Izby adwokackiej, województwa, wydziału powiatowego, ewent. wydzielonego miasta oraz dwóch mężów zaufania układa listę główną roczną i dodatkową.

Lista główna obejmuje 60 razy tyle nazwisk ile lat sądów przysięgłych, przewidzianych jest na dany rok, a lista dodatkowa 30 razy.

Trzecia lista służbowa przeznaczona na dane roky jest *losowana* z nazwisk listy głównej przez komisję

przy Sądzie Okręgowym. W skład komisji wchodzi: prezes S. O., 2 sędziów, prokurator, przedstawiciel Izby adwokackiej i protokolant.

Lista służbowa główna obejmuje 30 nazwisk.

Lista służbowa dodatkowa 15.

Sąd apelacyjny

Składa się z prezesa S. A., jednego lub kilku wiceprezesów S. A. oraz sędziów. Sąd Apelacyjny dzieli się na Wydziały:

Orzeka w składzie 3 sędziów.

S. A. jako orzekający w II. instancji.

Załatwia środki odwoławcze od orzeczeń sądów okręgowych, o ile ustawa inaczej nie ustanawia (art. 22) również rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń sędziego jednostkowego i sądów dla nieletnich.

Sąd apelacyjny nie orzekający w I. instancji.

1. załatwia dopuszczenie oskarżyciela posiłkowego o ile chodzi o sprawę należącą do właściwości sądów okręgowych lub przysięgłych (art. 70);
2. decyduje o wznowieniu postępowania o ile chodzi o sprawy należące do właściwości sądów grodzkich (art. 583);
3. sprawy odszkodowania za niesłuszne skazanie lub oskarżenie (631);
4. załatwia spory z powodu odmówienia pomocy sądowej sądowi wyższemu nieprzełożonemu (art. 46 U. S. P.);
5. wydaje list żelazny.

Sąd apelac. nieorzekający II. instancji:

1. załatwia zażalenia od wszystkich postanowień zamykających drogę do wydania wyroku (448);
2. we wszystkich innych wypadkach wyraźnie w ustawie wskazanych;

3. załatwia zażalenie *oskarżyciela* z powodu załatwienia sprzeciwu (sprzeciw przeciw aktowi oskarżenia — art. 288 § 2);
4. załatwia zażalenie na postanowienie sędziego śledczego i Sądu okręgowego w przedmiocie wszczęcia śledztwa (264).

Sąd Najwyższy.

Składa się z I. prezesa S. N., prezesów S. N. i sędziów S. N. Dzieli się na Izbę cywilną i Izbę karną. Orzeka w składzie 3 sędziów.

Jeżeli zasada prawna budzi wątpliwość, może skład sądzący przedstawić sprawę do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów, poczem uchwaloną zasadę *można* wpisać do księgi zasad prawnych.

Jeżeli w innej sprawie jakikolwiek skład sądzący zamierza odstąpić od zasady prawnej, wpisanej do księgi, wówczas przedstawia daną zasadę do rozstrzygnięcia całej izbie poczem uchwaloną zasadę *wpisuje* się do księgi zasad prawnych.

Wymagana jest obecność przynajmniej połowy członków izby. Jeżeli skład sądzący w jednej izbie zamierza odstąpić od zasady prawnej, wpisanej do księgi innej izby, rozstrzygnięcie następuje na zgromadzeniu ogólnem. Uchwały zgromadzenia ogólnego *wpisuje* się do księgi obu izb.

Sąd Najwyższy wyjaśnia również przepisy prawne, które budzą wątpliwości, lub których stosowanie wywołało rozbieżność w orzecznictwie.

Sąd Najwyższy jako orzekający II. instancji.

S. N. jest instancją kasacyjną. Załatwia kasację od wyroków sądów drugiej instancji, sądów przysięgłych, oraz od wyroków sądów I. instancji, wydanych w sprawach karno-administracyjnych.

Sąd Najw. jako s. nieorzekający I. instancji.

Załatwia wznowienie postępowania, o ile chodzi o sprawy sądów okręgowych (583);

Postanawia który sąd ma sprawę rozpoznawać w wypadkach art. 26, (jeżeli w chwili wszczęcia sprawy nie można ustalić właściwości sądu w myśl art. 24 i 25) oraz art. 38. (Na wniosek I. prokuratora lub z inicjatywy sądu właściwego może przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, ze względu na zabezpieczenie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości).

Sąd N. nieorzekający II. instancji załatwia:

1. zażalenia z powodu decyzji Sądu apelacyjnego, odmawiającego przyjęcia kasacji;
2. zażalenia w przedmiocie wynagrodzenia za niesłuszne skazanie (450);
3. spory o właściwość między sądem powszechnym a wojskowym (art. 35).

U w a g a: Naczelnym Prokuratorem jest Min. Sprawiedliwości. Przy Sądzie Najwyższym są czynni: Pierwszy prokurator Sądu Najw., prokuratorowie S. N. i wiceprok. Sądu Najw.

Przy sądach apelacyjnych: Prokuratorowie apelacyjni i wiceprok. apelacyjni.

Przy sądach okręgowych: Prokuratorowie, wiceprokuratorowie i podprokuratorowie okręgowi.

Minister Sprawiedliwości może ustanowić przy poszczególnych sądach grodzkich podprokuratorów okręgowych.

J. Kubaczka.

Organizacja armji.

W kalendarzyku pol. na rok 1929 omówiono organizację wyższych władz wojskowych. Artykuł niniejszy jest dalszym ciągiem i zakończeniem działu „organizacji armji“.

I. Jednostki taktyczne.

A. Wielkie jednostki.

Wielką jednostką jest ta jednostka, w skład której wchodzi kilka małych jednostek różnych rodzajów broni i służb albo kilka wielkich jednostek.

Wielkie jednostki dzielą się na:

- a) związki taktyczne;
- b) związki operacyjne.

Związkiem taktycznym jest jednostka, w skład której wchodzi stała ilość małych jednostek różnych rodzajów broni i służb a której głównem zadaniem jest organizacja walki czyli koordynowanie współdziałania broni i służb.

Do związków taktycznych należą brygady i dywizje.

Związkiem operacyjnym jest jednostka, w skład której wchodzi zmienna ilość małych jednostek poszczególnych rodzajów broni i służb oraz wielkich jednostek a której głównem zadaniem jest koncepcja i organizacja manewru czyli wyznaczanie zadań i kierunków działań dla poszczególnych wchodzących w jej skład jednostek.

Do związków operacyjnych należą korpusy (grupy operacyjne) i armje.

B. Małe jednostki.

Małą jednostką jest jednostka, która przynależy do jednego tylko rodzaju broni lub służby.

Małe jednostki dzielą się na:

- a) jednostki organizacyjnie samodzielne i jednostki organizacyjnie niesamodzielne;
- b) jednostki administracyjnie samodzielne i jednostki administracyjnie niesamodzielne;
- c) jednostki broni i jednostki służb;
- d) formacje.

Jednostką organizacyjnie samodzielną jest jednostka, która bezpośrednio podlega wyższemu dowódcy taktycznemu albo centralnej lub okręgowej władzy terytorjalnej i nie wchodzi w skład innej małej jednostki.

W przeciwnym razie jednostka jest organizacyjnie niesamodzielna.

Jednostką administracyjnie samodzielną jest jednostka, która otrzymuje zaopatrzenie bezpośrednio od wyższego dowódcy taktycznego albo centralnej lub okręgowej władzy terytorjalnej i przed nimi się bezpośrednio rozlicza.

W przeciwnym razie jednostka jest administracyjnie niesamodzielna.

Jednostką broni jest jednostka, która przynależy do jednego z rodzajów broni.

Jednostką służby jest jednostka, która przynależy do jednego z rodzajów służb.

Formacją jest samodzielna pod względem organizacyjnym i administracyjnym jednostka broni lub służby, przyczem samodzielność pod względem administracyjnym nie stanowi bezwzględnego kryterjum pojęcia formacji.

Formacje.

Podział formacji.

Formacje dzielą się na:

- a) formacje macierzyste i formacje niemacierzyste;

- b) pułki (samodzielne oddziały), szkoły i zakłady broni i służb.

Formacją macierzystą jest formacja, która stanowi ośrodek wyszkolenia szeregowych niezawodowych oraz mobilizacji i administracji.

Formacją niemacierzystą jest formacja, która nie stanowi ośrodka wyszkolenia szeregowych niezawodowych oraz mobilizacji i administracji.

Pułk (samodzielny oddział) jest formacją, która stanowi podczas pokoju ośrodek wyszkolenia szeregowych niezawodowych oraz mobilizacji i administracji, podczas wojny pełni właściwe dla poszczególnych broni i służb zadania.

Szkoła jest formacją, która stanowi ośrodek wyszkolenia oficerów i szeregowych zawodowych oraz podchorążych rezerwy.

Zakład jest formacją, która odbiera, wytwarza, przetwarza, naprawia, przechowuje i wydaje materiał wszelkiego rodzaju.

Pułki (samodzielne oddziały).

Do pułków należą pułki poszczególnych broni.

Do samodzielnych oddziałów należą samodzielne bataljony i dywizjony poszczególnych broni oraz bataljony i oddziały poszczególnych służb.

W skład pułku (samodz. oddziału) wchodzi:

- a) dowódca pułku (samodz. oddziału);
- b) drużyna dowódcy;
- c) oddziały lub pododdziały.

Dowódca pułku (samodz. oddziału) ponosi odpowiedzialność za całokształt wyszkolenia oraz mobilizacji i administracji pułku (samodz. oddziału).

Bezpośrednim organem pracy dowódcy jest drużyna dowódcy, która składa się z

- a) pocztu dowódcy z zastępcą dowódcy, adjutantem, lekarzem, lekarzem weterynaryj (w pułkach i samodzielnych oddziałach broni jezdnych) i orkiestrą (w pułkach piechoty);
- b) kwatermistrza z personelem administracyjnym.

Zastępca dowódcy kieruje z ramienia dowódcy wyszkoleniem.

Kwatermistrz kieruje z ramienia dowódcy mobilizacją i administracją.

Organami pracy kwatermistrza są:

- a) oficer ewidencji personalnej;
- b) oficer dla spraw materiałowych;
- c) płatnik.

Organami pracy oficera dla spraw materiałowych są:

- a) zastępca oficera dla spraw materiałowych;
- b) oficer żywnościowy.

Do oddziałów należą bataljony i dywizjony poszczególnych broni.

W skład oddziału wchodzi:

- a) dowódca oddziału;
- b) poczet lub drużyna dowódcy;
- c) pododdziały.

Dowódca oddziału ponosi odpowiedzialność za wyszkolenie oddziału oraz sprawuje nadzór nad podległymi mu pododdziałami w sprawach mobilizacji i administracji.

Bezpośrednim organem pracy dowódcy jest bądź poczet dowódcy, który składa się z adjutanta i sierżanta szefa, bądź drużyna dowódcy, która składa się z pocztu dowódcy z adjutantem i kwatermistrza.

Do pododdziałów należą kompanie, szwadrony, baterie, eskadry i kolumny poszczególnych broni i służb.

W skład pododdziału wchodzi:

- a) dowódca pododdziału;
- b) drużyna dowódcy;
- c) plutony.

Dowódca pododdziału ponosi odpowiedzialność za całokształt wyszkolenia oraz mobilizacji i administracji pododdziału.

Bezpośrednim organem pracy dowódcy jest drużyna dowódcy, która składa się z pocztu dowódcy i podoficerów funkcyjnych z sierżantem szefem na czele.

W skład plutonów wchodzi drużyny, sekcje i patrole.

Wielkie jednostki.

1. Dywizje piechoty.

Dywizja piechoty składa się z 3 pułków piechoty i 1 pułku artylerji polowej.

Dowódca dywizji sprawuje dowództwo nad wszystkimi formacjami, które wchodzi w skład dywizji i podlega bezpośrednio właściwemu dowódcy okręgu korpusu, wobec tego jest odpowiedzialny za należyte sprawowanie powierzonego mu dowództwa.

Zakres działania dowódcy dywizji obejmuje przede wszystkim kierowanie wyszkoleniem podległych mu formacyj oraz kierowanie przysposobieniem wojskowem w podległym mu rejonie przysposobienia wojskowego, ponadto nadzór nad sprawnością i gotowością bojową podległych mu formacyj pod względem organizacji, mobilizacji i zaopatrzenia, bezpieczeństwa i dyscypliny oraz sprawy personalne.

Dowódca dywizji posiada władzę o wszystkich atrybucjach dowódcy, nie posiada jednak władzy administracyjnej i z tego względu nie ma przy sobie szefów służb,

Nie sprawuje on również władzy terytorjalnej z wyjątkiem szczególnych wypadków (niepokoje, rozruchy, stan wyjątkowy), w których dowódca okręgu korpusu przekazać mu może część przysługującej sobie władzy terytorjalnej na ściśle określonym obszarze. W tych wypadkach władza dowódcy dywizji rozciąga się na wszystkie na tym obszarze załogujące jednostki.

Dowódca dywizji jest zasadniczo komendantem garnizonu w miejscu swojej siedziby.

Ponadto jest on właściwym dowódcą wszystkich osób wojskowych, przynależnych do jednostek załogujących w rejonie służby sprawiedliwości, jeżeli w miejscu siedziby dowódcy znajduje się wojskowy sąd rejonowy.

Bezpośrednim organem dowódcy dywizji jest sztab z szefem sztabu na czele.

Dowódca piechoty sprawuje dowództwo nad formacjami piechoty, które wchodzi w skład dywizji i podlega bezpośrednio dowódcy dywizji, wobec którego jest odpowiedzialny za należyte sprawowanie powierzonego mu dowództwa.

Zakres działania dowódcy piechoty obejmuje wykonywanie nadzoru nad wyszkoleniem piechoty stosownie do obowiązujących przepisów i wskazówek dowódcy dywizji, ponadto sprawy personalne oficerów piechoty.

We wszystkich innych sprawach, dotyczących piechoty, dowódca piechoty przysługuje prawo wglądu.

Bezpośrednim organem dowódcy piechoty jest oficer sztabu.

Posiadamy 30 dywizyj piechoty.

II. Dywizje kawalerji.

Dywizja kawalerji składa się z 3 brygad kawalerji, 2 dywizjonów artylerji konnej, szwadronu pionierów i szwadronu samochodów pancernych.

Podległość i zakres działania dowódcy dywizji kawalerji przedstawiają się analogicznie jak podległość i zakres działania dowódcy dywizji piechoty.

Wyjątek stanowi kierowanie przysposobieniem wojskowem, które nie wchodzi w zakres działania dowódcy dywizji kawalerji.

Bezpośrednim organem dowódcy dywizji jest sztab z szefem sztabu na czele.

Brygada kawalerji składa się z 2 pułków kawalerji.

Podległość i zakres działania dowódcy brygady kawalerji przedstawiają się analogicznie, jak podległość i zakres działania dowódcy piechoty dywizyjnej.

Bezpośrednim organem dowódcy brygady jest oficer sztabu.

Posiadamy 4 dywizje kawalerji i 12 brygad kawalerji.

III. Samodzielne brygady kawalerji.

Samodzielna brygada kawalerji składa się z 3 pułków kawalerji, 1 dywizjonu artylerji konnej, szwadronu pionierów i szwadronu samochodów pancernych.

Podległość i zakres działania dowódcy samodzielnej brygady kawalerji przedstawiają się analogicznie, jak podległość i zakres działania dowódcy dywizji kawalerji.

Bezpośrednim organem dowódcy samodzielnej brygady jest sztab z szefem sztabu na czele.

Posiadamy 6 samodzielnych brygad kawalerji.

A. Bronie.

Do broni należą:

1. piechota;
2. kawalerja;
3. artylerja;
4. inżynierja;

5. lotnictwo;
6. żandarmerja.

Bronie zorganizowane są w formacje, mianowicie w pułki (samodzielne oddziały) i szkoły.

1. Piechota.

Piechota zorganizowana jest w pułki piechoty i pułki strzelców podhalańskich, bataljony manewrowe, bataljony strzelców, bataljony ciężkich karabinów maszynowych oraz pułk czołgów.

Pułk piechoty i pułk strzelców podhalańskich.

Skład pułku piechoty i pułku strzelców podhalańskich:

- a) drużyna dowódcy pułku;
- b) pluton łączności;
- c) pluton pionierów;
- d) 3 bataljony.

Skład bataljonu:

- a) poczet dowódcy względnie drużyna dowódcy (w detaszowanym bataljonie);
- b) 3 kompanje strzeleckie;
- c) kompanja karabinów maszynowych i broni towarzyszącej.

Skład kompanji strzeleckiej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 3 plutony strzeleckie z podziałem na 4 drużyny po 1 sekcji fizyljerskiej i 1 sekcji grenadjerskiej. (Drużyna: 1 dowódca, 6 fizyljerów i 6 grenadjerów, sekcja: 1 sekcyjny i 5 fizyljerów lub grenadjerów).

Skład kompanji karabinów maszynowych i broni towarzyszącej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 2 plutony kar. masz. po 2 drużyny kar. masz. i pluton broni tow. (Drużyna c. k. m. liczy 2 c. k. m.).

Pułk czołgów.

Skład pułku czołgów:

- a) drużyna dowódcy;
- b) pluton łączności;
- c) trzy baony czołgów;
- d) pułkowe warsztaty czołgowe.

2. Kawalerja.

Kawalerja zorganizowana jest w pułki szwoleżerów, pułki ułanów i pułki strzelców konnych oraz w szwadrony pionierów i szwadrony samochodów pancernych.

Pułk kawalerji.

Skład pułku kawalerji:

- a) drużyna dowódcy;
- b) pluton łączności;
- c) 4 szwadrony linjowe;
- d) szwadron karabinów maszynowych;
- e) szwadron zapasowy.

Skład szwadronu linjowego:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 4 plutony linjowe.

Skład szwadronu karabinów maszynowych:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 3 plutony k. m.

3. Artylerja.

Artylerja zorganizowana jest w pułki artylerji polowej, pułki artylerji ciężkiej, pułk artylerji najcięższej, pułk artylerji górskiej, dywizjony artylerji konnej, pułk i samodzielne dywizjony artylerji przeciwlotniczej, dywizjony pociągów pancernych oraz szwadrony taborowe.

Pułk artylerji polowej:

Skład pułku artylerji polowej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) drużyna łączności;
- c) 3 dywizjony.

Skład dywizjonu:

- a) poczet dowódcy;
- b) 3 baterje.

Skład baterji:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 2 plutony o 2 działonach (działon: działo i jaszcz).

Pułk artylerji ciężkiej:

Skład pułku artylerji ciężkiej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) drużyna łączności;
- c) 3 dywizjony.

Skład dywizjonu:

- a) poczet dowódcy;
- b) 3 baterje.

Skład baterji:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 2 plutony po 2 działony.

Pułk artylerji najcięższej.

Skład pułku artylerji najcięższej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) drużyna łączności;
- c) 3 dywizjony.

Skład dywizjonu i baterji jak w pułku artylerji polowej.

Pułk artylerji górskiej.

Skład pułku artylerji górskiej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) drużyna łączności;
- c) 2 dywizjony.

Skład dywizjonu i baterji jak w pułku artylerji polowej.

Dywizjon artylerji konnej.

Skład dywizjonu artylerji konnej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) drużyna łączności;
- c) 3 baterje.

Skład baterji:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 2 plutony po 2 działony.

Pułk artylerji przeciwlotniczej (zenitowej):

Skład pułku artylerji przeciwlotniczej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 3 dywizjony artylerji przeciwlotniczej;
- c) dywizjon techniczny;
- d) kompanja c. k. m.

Szwadron taborowy.

Skład szwadronu taborowego:

- a) drużyna dowódcy;
- b) kolumna przewozowa.

4. Lotnictwo.

Lotnictwo zorganizowane jest w pułki lotnicze morski dyon lotniczy oraz bataljon balonowy.

Pułk lotniczy.

Skład pułku lotniczego:

- a) drużyna dowódcy;
- b) pluton łączności;
- c) pluton fotograficzny;
- d) eskadra treningowa;
- e) park lotniczy;
- f) 2 lub 3 dywizjony lotnicze.

Skład dyonu lotniczego:

- a) poczet dowódcy;
- b) dwie eskadry lotnicze.

Skład eskadry lotniczej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) personel latający;
- c) personel obsługi technicznej.

Bataljon balonowy.

Skład baonu balonowego:

- a) drużyna dowódcy;
- b) pluton łączności;
- c) sekcja fotograficzna;
- d) park balonowy;
- e) 4 kompanje balonowe;
- f) kompanja balonów zaporowych;
- g) kompanja służby balonowej.

Skład kompanji balonowej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) personel obsługi balonu.

Skład kompanji służby balonowej:

- a) drużyna dowódcy;
- b) pluton szkolny;
- c) rezerwa personelu szeregowych;
- d) rezerwa środków transportowych.

5. Inżynierja.

A. Saperzy.

Saperzy zorganizowani są w pułki saperów, baon mostowy i baon elektrotechniczny.

Pułk saperów.

Skład pułku saperów:

- a) drużyna dowódcy;
- b) pluton łączności;
- c) dwa bataljony.

Skład bataljonu:

- a) poczet dowódcy;
- b) 3 kompanje;

Skład kompanji:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 3 plutony.

Bataljon mostowy.

Skład baonu mostowego:

- a) drużyna dowódcy;
- b) drużyna łączności;
- c) 2 kompanje mostowe;
- d) kompanja min rzecznych i żeglugi śródlądowej.

Bataljon elektrotechniczny.

Skład bataljonu elektrotechnicznego.

- a) drużyna dowódcy;
- b) 2 kompanje reflektorów;
- c) 2 kompanje elektrotechniczne;
- d) szkoła mechaników i elektrotechników;
- e) składnica i warsztaty bataljonu.

B. Saperzy kolejowi.

Saperzy kolejowi zorganizowani są w pułki saperów kolejowych.

Pułk saperów kolejowych.

Skład pułku saperów kolejowych:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 3 bataljony.

Skład bataljonu:

- a) poczet dowódcy;
- b) 2 kompanje.

C. Łączność.

Łączność zorganizowana jest w. pułki łączności, samodzielne baony łączności i pułk radjotelegraficzny.

Pułk łączności.

Skład pułku łączności:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 3 bataljony;
- c) kompanja służby łączności.

Skład bataljonu:

- a) poczet dowódcy;
- b) 3 kompanje.

Pułk radjotelegraficzny.

Skład pułku radjotelegraficznego:

- a) drużyna dowódcy;
- b) 2 bataljony;
- c) kompanja służby radjotelegraficznej.

Skład bataljonu:

- a) poczet dowódcy;
- b) 4 kompanje.

D. Samochody.

Samochody zorganizowane są w dywizjony samochodowe.

Dyon samochodowy.

Skład dyonu samochodowego:

- a) drużyna dowódcy;
- b) kolumna samochodów osobowych i sanitarnych;
- c) kolumna samochodów ciężarowych i poćieżarowych;
- d) kolumna szkolna;
- e) kadra kolumny zapasowej;
- f) dyonowy zakład samochodowy.

6. Żandarmerja.

Żandarmerja zorganizowana jest w dywizjony żandarmerji.

Dywizjon żandarmerji.

Skład dywizjonu żandarmerji:

- a) drużyna dowódcy;
- b) zmienna ilość plutonów.

Posiadamy 10 dyonów żandarmerji.

B. Służby.

Do służb należą:

I. służby uzupełniające, mianowicie:

- 1. służba poborowa;
- 2. służba remontu.

II. służby zaopatrujące (administracyjne), mianowicie:

- 1. służba uzbrojenia;
- 2. służba taborowa;
- 3. służba lotnicza;
- 4. służba inżynierji;
- 5. służba budownictwa;
- 6. służba intendentury;
- 7. służba zdrowia;

III. służba sprawiedliwości;

IV. służba duszpasterstwa.

I. Służby uzupełniające.

Zadaniem służb uzupełniających jest uzupełnianie sił zbrojnych w ludzi i konie.

Celem spełnienia powyższych zadań służby uzupełniające rozporządzają pewnym zasobem:

- a) personelu;
- b) środków pieniężnych (tylko służba remontu).

Organa służb uzupełniających dzielą się na organa kierownicze i organa wykonawcze.

Organami kierowniczymi są minister spraw woj-skowych (właściwi szefowie departamentów M. S. W.) i dowódcy okręgów korpusów.

Organami wykonawczemi są urzędy i zakłady służb uzupełniających.

1. Służba poborowa.

Zadaniem służby poborowej jest uzupełnianie sił zbrojnych w ludzi oraz ewidencja i administracja rezerw.

Organa kierownicze.

Centralnym organem kierowniczym służby poborowej jest minister spraw wojskowych (II. wiceminister), z którego ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres działania służby poborowej, kieruje szef Departamentu Piechoty (Wydział Poborowy).

Szef Departamentu Piechoty jako szef służby poborowej posiada w swem rozporządzeniu jako centralne organa kontrolne inspektorów poborowych, do których zakresu działania należy kontrola organów wykonawczych służby poborowej, kontrola czynności przygotowawczych do poboru oraz kontrola poboru w odniesieniu do biorących w nim udział organów wojskowych, wreszcie kontrola raportów i zebrań kontrolnych.

Inspektorzy poborowi przeprowadzają kontrolę bądź z własnej inicjatywy, bądź na żądanie dowódców okręgów korpusów, bądź na rozkaz szefa Departamentu Piechoty.

Okręgowemi organami kierowniczymi służby poborowej są dowódcy okręgów korpusów.

Organa wykonawcze.

Organami wykonawczemi służby poborowej są powiatowe komendy uzupełnień.

Zadaniem powiatowych komend uzupełnień jest:

1. uzupełnianie formacyj ewidencyjnych sił zbrojnych, mianowicie współpraca z władzami administracyjnymi w przygotowaniu i przeprowadzeniu poboru, przygotowanie i przeprowadzenie wcielania oraz załatwianie wszelkich spraw, związanych

z obowiązkiem służby czynnej, służbą pomocniczą i służbą ochotniczą;

2. administracja rezerw, mianowicie ewidencja oficerów i szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia oraz oficerów w stanie spoczynku, ewidencja osób obowiązanych do służby wojskowej według zawodów i specjalności, przygotowanie mobilizacji szeregowych rezerwy i pospolitego ruszenia, załatwianie spraw, dotyczących ćwiczeń rezerwistów oraz raportów i zebrań kontrolnych;
3. załatwianie spraw, dotyczących inwalidów i osób wojskowych, zaginionych wskutek działań wojennych.

Informacje co do załatwienia przez powiatową komendę uzupełnień spraw poszczególnych osób mogą otrzymać:

- a) osoby bezpośrednio zainteresowane względnie członkowie najbliższej rodziny zainteresowanych osób (ojciec, matka, brat, żona, opiekunowie) po wylegitymowaniu się;
- b) członkowie Sejmu i Senatu w sprawach poszczególnych osób w związku z ich służbą wojskową;
- c) adwokaci, o ile posiadają pełnomocnictwo zainteresowanych osób;
- d) przewodniczący związku inwalidów w sprawach inwalidzkich po okazaniu pełnomocnictw zainteresowanych inwalidów.

Poza wyżej wymienionemi nie mogą występować i uzyskiwać informacyj w powiatowej komendzie uzupełnień żadne inne osoby.

Wszelkie pisma i podania do władz poborowych choćby były wnoszone za pośrednictwem władz administracyjnych lub samorządowych powinny być sporządzone jedynie w języku polskim.

Dokumenty załączone do pism i podań, o ile w oryginale zostały sporządzone w językach macierzystych ludności, powinny być przetłumaczone na język polski, dokładność zaś tłumaczenia powinna być stwierdzona przez urzędowego tłumacza lub przez polskie placówki zagraniczne.

Co się tyczy opłat stemplowych od podań, to zwolnione są od opłaty stemplowej następujące podania:

1. podania wzgl. prośby o ulgi w służbie wojskowej oraz o odroczenie lub zwolnienie od służby wojskowej, zgodnie z odnośniami artykułami ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej;
2. podania — skargi wzgl. prośby apelacyjne i odwoławcze;
3. podania o przyjęcie do wojska w charakterze ochotnika;
4. podania o udzielenie pisemnych informacji w sprawie służby wojskowej;
5. podania osób prywatnych o przeniesienie szeregowych zawodowych i niezawodowych;
6. podania osób prywatnych o zwolnienie szeregowych zawodowych z czynnej służby wojskowej;
7. podania osób prywatnych o urlopy dla szeregowych;
8. podania o wydanie duplikatów dokumentów wojskowych w razie ich zagubienia.

Podlegają natomiast opłacie stemplowej następujące podania:

1. o zezwolenie na otrzymanie paszportów zagranicznych;
2. o wydanie zgody na zwolnienie z obywatelstwa;
3. o zezwolenie na wstąpienie do wojsk państw obcych;
4. osób cywilnych w sprawie poszukiwania osób wojskowych;

5. o nadesłanie dokumentów ewidencyjnych z b. wojsk zaborczych.

Zwolnione również od opłaty stemplowej są podania wojskowych zawodowych oraz szeregowych nie zawodowych o zezwolenie na zawarcie małżeństwa.

Spis P. K. U. patrz kalend. 1929, str. 125.

2. Służba remontu.

Zadaniem służby remontu jest uzupełnianie sił zbrojnych w konie oraz ewidencja i klasyfikacja koni dla potrzeb wojskowych.

Organa kierownicze.

Centralnym organem kierowniczym służby remontu jest minister spraw wojskowych (II. wiceminister), z którego ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres służby remontu, kieruje szef Departamentu Kawalerji (Wydział Remontu).

Okręgowymi organami wykonawczymi służby re-okręgów korpusów.

Organa wykonawcze.

Centralnymi organami wykonawczymi służby remontu są:

1. komisje remontowe;
2. zapas młodych koni.

Okręgowymi organami wykonawczymi służby remontu są rejonowi inspektorzy koni.

Komisja remontowa.

Zadaniem komisji remontowej jest prowadzenie stałego zakupu koni dla potrzeb sił zbrojnych, przewóz zakupionych koni do siedziby komisji remontowej, gromadzenie i pielęgnowanie koni w okresie kontumacji oraz ewidencjonowanie koni.

Przy komisji remontowej znajduje się punkt zborny koni.

Zapas młodych koni.

Zadaniem zapasu młodych koni jest gromadzenie zakupionych przez komisje remontowe koni przed osiągnięciem przepisanego do użytku wojskowego wieku, pielęgnowanie ich i oswajanie ich z ludźmi, sprzętem i porządkiem stajennym oraz wydawanie koni po osiągnięciu przepisanego do użytku wojskowego wieku jednostkom sił zbrojnych.

Rejonowi inspektorzy koni.

Zadaniem rejonowych inspektorów koni jest wykonywanie czynności związanych z ewidencją, przeglądem i poborem zwierząt pociągowych i wozów oraz współpraca z instytucjami państwowymi i samorządowymi w sprawie hodowli zwierząt pociągowych.

II. Służby zaopatrujące.

Zadaniem służb zaopatrujących (administracyjnych) jest zaopatrywanie sił zbrojnych we wszelkiego rodzaju materiał i środki przewozowe oraz zapewnienie siłom zbrojnym pomocy sanitarnej i weterynaryjnej, w szczególności:

- a) zakup, wytwarzanie, gromadzenie, przechowywanie i konserwacja oraz wydawanie jednostkom wszelkiego rodzaju materiał;
- b) administracja personelem;
- c) administracja materiałem;
- d) administracja przyznanami kredytami;
- e) nadzór nad działalnością organów funkcyjnych w formacjach;
- f) szkolenie personelu służb oraz personelu funkcyjnego w formacjach.

Celem spełnienia powyższych zadań służby zaopatrujące (administracyjne) rozporządzają pewnym zasobem:

- a) personelu,
- b) materiału;
- c) środków pieniężnych.

Organa służb zaopatrujących (administracyjnych) dzielą się na:

- A. organa kierownicze;
- B. organa wykonawcze.

Organa kierownicze.

Zadaniem organów kierowniczych jest:

- a) przewidywanie i ocena potrzeb i mających je pokryć zasobów, stawianie dowódcom wniosków w sprawach organizacji, mobilizacji i wyszkolenia oraz użycia taktycznego i technicznego służb, tudzież wydawanie na podstawie ogólnych rozkazów dowódców szczegółowych rozkazów organom wykonawczym służb w sprawach gromadzenia i użycia zasobów;
- b) kierowanie administracją personalną i materiałową oraz dysponowanie przyznanymi kredytami;
- c) sprawowanie stałego nadzoru technicznego nad działalnością organów wykonawczych służb.

Organa kierownicze dzielą się na:

- a) organa centralne;
- b) organa okręgowe;
- c) organa rejonowe i garnizonowe (tylko w niektórych służbach).

Centralne organa kierownicze.

Centralnym organem kierowniczym poszczególnych służb jest minister spraw wojskowych (l. wiceminister), z którego ramienia całokształtem spraw, wcho-

dzących w zakres działania poszczególnych służb, kierują właściwi szefowie departamentów M. S. Wojsk.

Organami pracy szefów departamentów są departamenty — patrz „Władze centralne. Ministerstwo Spraw Wojskowych“.

Szefom departamentów M. S. Wojsk. podlegają centralne organa wykonawcze poszczególnych służb.

Okręgowe organa kierownicze.

Okręgowymi organami kierowniczymi poszczególnych służb są dowódcy okręgów korpusów, z których ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres działania poszczególnych służb, kierują właściwi szefowie służb okręgów korpusów.

Organami pracy szefów służb okręgów korpusów są szefostwa służb okręgów korpusów.

Szefom służb okręgów korpusów podlegają okręgowe organa wykonawcze poszczególnych służb.

Szefowie służb okręgów korpusów są równocześnie dowódcami wszystkich formacji poszczególnych broni i służb, które załogują na obszarze poszczególnych okręgów korpusów, a które nie podlegają bezpośrednio bądź władzom centralnym, bądź dowódcom wielkich jednostek.

B. Organa wykonawcze.

Zadaniem organów wykonawczych jest:

- a) zakup, odbiór, wytwarzanie i przetwarzanie zasobów;
- b) przechowywanie i konserwacja zasobów;
- c) wydawanie zasobów jednostkom na podstawie asygnat organów kierowniczych.

Organa wykonawcze dzielą się na:

- a) organa centralne;
- b) organa okręgowe;

c) organa rejonowe i garnizonowe (tylko w niektórych służbach).

Organami wykonawczymi są instytuty badań technicznych (instytuty techniczne) oraz centralne, okręgowe, rejonowe i garnizonowe zakłady służb.

Niezależnie od podziału organów służb zaopatrujących (administracyjnych) na organa kierownicze i wykonawcze, służby zaopatrujące (administracyjne) zorganizowane są w formacje, do których należą oddziały, szkoły i zakłady służb.

Zasady organizacji formacji służb — patrz „1. Siły zbrojne. Formacje“.

Oddziały służb.

Zadaniem oddziałów służb jest wyszkolenie szeregowych oraz mobilizacja i administracja personalna (uzupełnianie i ewidencja) służb.

Oddziały służb są formacjami macierzystymi (etatowymi i ewidencyjnymi) dla personelu szeregowego, który posiada przynależność służbową do formacji niemacierzystych służb.

Wyjątek stanowią bataljony administracyjne, które są formacjami macierzystymi nie tylko dla formacji niemacierzystych służby intendentury, lecz również dla formacji niemacierzystych nie należących do poszczególnych broni i służb, w szczególności dla władz centralnych, okręgowych i garnizonowych oraz szkół i zakładów ogólnych.

Instytuty badań technicznych.

Zadaniem instytutów badań technicznych (instytutów technicznych) jest prowadzenie studjów oraz prób i doświadczeń w zakresie materiału poszczególnych służb, wykorzystywanie doświadczeń i technicznej literatury, opracowywanie norm i warunków tech-

nicznych, opracowywanie i opinjowanie przepisów technicznych oraz sprawowanie nadzoru nad wytwarzaniem i odbiór materiału poszczególnych służb.

W skład instytutów badań technicznych (instytutów technicznych) zasadniczo wchodzi kierownictwo i laboratorja.

Zakłady.

Zadaniem zakładów jest przechowywanie i konserwacja, wytwarzanie i przetwarzanie oraz wydawanie materiału poszczególnych służb na podstawie asygnat organów kierowniczych.

Zakłady dzielą się na zakłady centralne, okręgowe i rejonowe (tylko w służbie intendenty).

W skład zakładów zasadniczo wchodzi kierownictwo, składnica i warsztat.

Zakłady mogą posiadać filje o analogicznych zadaniach jak zakłady.

1. Służba uzbrojenia.

Zadanie.

Zadaniem służby uzbrojenia jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materiał uzbrojenia, w szczególności w broń i amunicję, środki wybuchowe i sprzęt walki chemicznej.

Organa.

Organa centralne.

Centralny organ kierowniczy:

Szef Departamentu Uzbrojenia M. S. Wojsk.

Centralne organa wykonawcze:

Inspekcja Techniczna Artylerji — Warszawa.

Zadanie: Badanie zużycia broni i amunicji oraz sprzętu walki chemicznej, tudzież przedkładanie sze-

fowi departamentu wniosków w sprawach wyszkolenia personelu i konserwacji materiału służby uzbrojenia.

Centrala Odbiorcza Materiałów Uzbrojenia — Warszawa.

Zadanie: Sprawowanie nadzoru technicznego w wytwórniach materiału uzbrojenia w kraju i zagranicą dla odbioru materiału uzbrojenia.

Instytut Badań Materiałów Uzbrojenia — Warszawa (Rembertów).

Zadanie: Prowadzenie studiów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury, opracowywanie projektów oraz opracowywanie i opinjowanie przepisów technicznych w zakresie materiału uzbrojenia.

Wojskowy Instytut Gazowy — Warszawa.

Zadanie: Prowadzenie studiów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury, opracowywanie projektów oraz opracowywanie i opinjowanie przepisów technicznych w zakresie walki chemicznej.

Zbrojownie — Warszawa, Kraków, Poznań, Brześć n. B. i Przemysł.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie i konserwacja oraz naprawa i wydawanie jednostkom broni wszelkiego rodzaju.

Zakłady amunicyjne — Warszawa, Dęblin, Spała, Kraków i Przemysł.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie i konserwacja oraz składanie i wydawanie jednostkom amunicji wszelkiego rodzaju.

Tymczasowy Warsztat Amunicyjny — Toruń.

Zadanie: Jak zakłady amunicyjne, w szczególności rozbieranie nieużytecznej amunicji z czasów wojny.

Warsztat Amunicji Specjalnej — Warszawa.

Zadanie: Wytwarzanie amunicji specjalnej (granaty ręczne i karabinowe, rakiety i t. d.).

Zakład Przeciwigazowy — Zegrze.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, wytwarzanie, naprawa i wydawanie jednostkom sprzętu walki chemicznej.

Okręgowe organa wykonawcze:

Okręgowe składnice uzbrojenia po jednej w okręgu korpusu.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie jednostkom materiału uzbrojenia.

Filje okręgowych składnic uzbrojenia w niektórych okręgach korpusów.

Zadanie: Jak okręgowe składnice uzbrojenia.

Służba uzbrojenia w formacjach.

Służbę uzbrojenia w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią oficerowie dla spraw materiałowych (oficerowie materiałowi) przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby uzbrojenia (podoficerów broni).

2. Służba taborowa.

Zadanie.

Zadaniem służby taborowej jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materiał taborowy, w szczególności w siodła, uprząż i wozy.

Organa.

A) Organa centralne.

Centralny organ kierowniczy.

Szef Departamentu Artylerji M. S. Wojsk. (Wydział zaopatrzenia).

Centralny organ wykonawczy:

Centralna Składnica Taborowa — Warszawa (Praga).

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie jednostkom materiału taborowego.

B. Organa okręgowe.

Okręgowe organa kierownicze:

Szefowie artylerji i uzbrojenia okręgów korpusów.

Okręgowe organa wykonawcze:

Okręgowe składnice taborowe (w składzie szwadronów taborowych).

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie jednostkom materiału taborowego.

Służba taborowa w formacjach.

Służbę taborową w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią oficerowie żywnościowi przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby taborowej (podoficerów taborowych).

3. Służba lotnicza.

Zadanie.

Zadaniem służby lotnictwa jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materiał lotniczy, balonowy i meteorologiczny.

Organa.

A) Organa centralne.

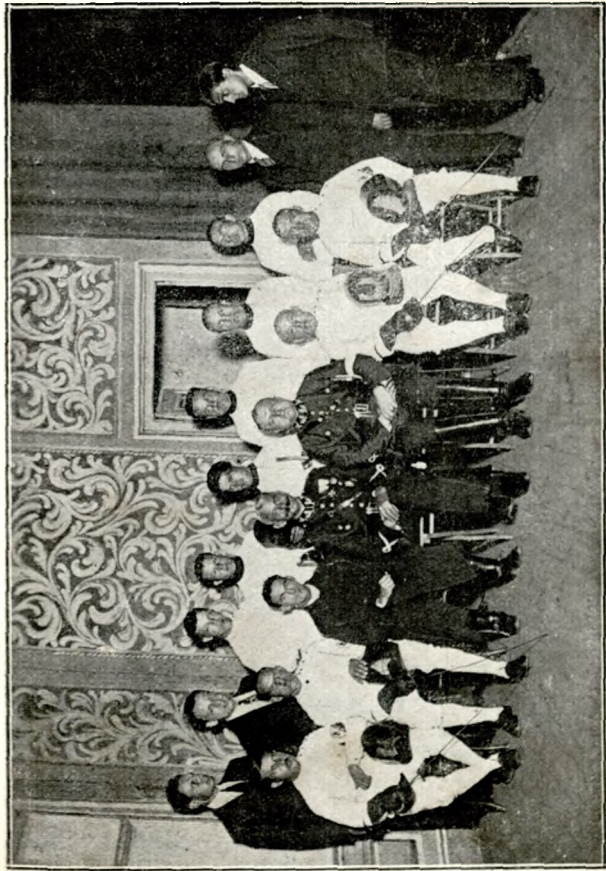
Centralny organ kierowniczy:

Szef Departamentu Lotnictwa M. S. Wojsk.

Centralne organa wykonawcze:

Komisja nadzoru technicznego — Warszawa.

Zadanie: Sprawowanie nadzoru technicznego w wytwórniach materiału lotniczego, przeprowadza-

Grupa szermierzy z Gł. Kierownik. Zaw. podinsp. Jeziorskim, podinsp. Dąbrowskim i kom. Mitasem.

nie lotów próbnych i odbiorczych oraz sprawdzanie, badanie i opinjowanie kosztorysów, kalkulacyj i rachunków wytwórni.

Instytut Badań Technicznych Lotnictwa — Warszawa.

Zadanie: Przeprowadzanie studjów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury oraz współpraca z instytucjami cywilnymi w zakresie materiału lotnictwa.

Centralna Składnica Lotnicza — Warszawa.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa i wydawanie materiału lotniczego.

Centralny Warsztat Remontu Silników — Warszawa.

Zadanie: Naprawa silników lotniczych.

Centralny Warsztat Remontu Płatowców — Warszawa.

Zadanie: Naprawa płatowców.

Centralny Warsztat Remontu Przyrządów Pokładowych — Warszawa.

Zadanie: Naprawa przyrządów pokładowych.

Centralny Zakład Balonowy — Jabłonna.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie i wydawanie materiału balonowego.

Główny Port Lotniczy — Warszawa.

Zadanie: Regulowanie, zebezpieczenie i ewidencja ruchu lotniczego w państwie.

W skład Głównego Portu Lotniczego wchodzi Wojskowa Stacja Meteorologiczna z zadaniem prowadzenia obserwacyj i badań meteorologicznych i aerologicznych, opracowywanie spostrzeżeń i wyników obserwacyj i badań, komunikowanie ich organom służby meteorologicznej sił zbrojnych oraz pokrewnym organom państwowym i prywatnym.

B. Organa okręgowe.

Organów okręgowych służba lotnictwa nie posiada.

Organa garnizonowe.

Porty lotnicze.

Zadanie: Regulowanie, zabezpieczenie i ewidencja ruchu lotniczego.

Wojskowe posterunki meteorologiczne.

Zadanie: Prowadzenie obserwacji i badań meteorologicznych i aerologicznych.

Oddział służby lotnictwa.

Oddział służby lotnictwa — Poznań.

Kompanja służby balonowej — Toruń.

Kompanja służby meteorologicznej — Warszawa.

4. Służba inżynierji.

Zadanie.

Zadaniem służby inżynierji, która obejmuje służbę saperów, służbę łączności i służbę samochodów, jest zaopatrywanie sił zbrojnych w materiał inżynieryjny, w szczególności w materiał saperski i fortyfikacyjny, materiał kolejowy, materiał łączności i materiał samochodowy.

Organa.

Organa centralne.

Centralny organ kierowniczy:

Szef Departamentu Inżynierji M. S. Wojsk.

Centralne organa wykonawcze:

Instytut Badań Inżynierji — Warszawa.

Zadanie: Przeprowadzanie studjów oraz prób i doświadczeń, wykorzystywanie doświadczeń wojennych i technicznej literatury, opracowywanie norm i warunków technicznych, sprawowanie nadzoru technicznego nad wytwarzaniem i odbiór materiału inżynieryjnego.

Centralne Składnice Inżynierji — Warszawa.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja i wydawanie jednostkom materiału inżynieryjnego.

Centralne Warsztaty Inżynierji — Warszawa.

Zadanie: Wytwarzanie i naprawa materiału inżynieryjnego.

Centrala telefoniczna M. S. Wojsk. i Szt. Gen. — Warszawa.

Zadanie: Obsługa M. S. Wojsk. i Szt. Gen.

Stacja telegraficzna M. S. Wojsk. — Warszawa.

Zadanie: Utrzymywanie stałej łączności telegraficznej między M. S. Wojsk. i dowódcami okręgów korpusów.

Stacja radjotelegraficzna M. S. Wojsk. — Warszawa.

Zadanie: Utrzymywanie stałej łączności radjotelegraficznej między M. S. Wojsk. a władzami wojskowemi.

Okręgowe składnice saperские po jednej na okręg korpusu.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, naprawa, wydawanie jednostkom materiału saperского.

Okręgowe organa wykonawcze służby łączności:

Kompanje szkolne łączności po jednej na okręg korpusu.

Zadanie: Wyszkołenie szeregowych jednostek łączności poszczególnych broni oraz odbiór, naprawa, przechowywanie i wydawanie jednostkom materiału łączności.

Stacje telegraficzne dowództw okręgów korpusów.

Zadanie: Utrzymywanie stałej łączności telegraficznej między dowództwami okręgów korpusów i M. S. Wojsk.

Plutony radjotelegraficzne.

Zadanie: Utrzymanie łączności radjotelegraficznej z M. S. Wojsk.

Stacje radjotelegraficzne ćwiczebne.

Zadanie: Szkolenie personelu łączności.

Stałe i ruchome stacje gołębi pocztowych.

Zadanie: Hodowla i szkolenie gołębi pocztowych.

Okręgowe organa kierownicze służby samochodów:

Szefowie samochodów okręgów korpusów.

Szefami samochodów okręgów korpusów są dowódcy dywizjonów samochodowych.

Okręgowe organa wykonawcze służby samochodów:

Zakłady samochodowe (w składzie dywizjonów samochodowych).

Zadanie: Odbiór, naprawa, przechowywanie i wydawanie jednostkom materiału samochodowego.

Organa garnizonowe.

Zarządy forteczne.

Zadanie: Konserwacja istniejących obiektów fortecznych.

Dozory forteczne:

Zadanie: Jak wyżej.

Magazyny materiałów fortyfikacyjnych.

Zadanie: Przechowywanie materiałów fortyfikacyjnych.

Służba Inżynierji w Formacjach.

Służbę inżynierji w formacjach poszczególnych broni pełnią dowódcy jednostek technicznych (pionierów, łączności, samochodów) przy pomocy szeregowych wspomnianych jednostek.

5. Służba budownictwa.

Zadanie.

Zadaniem służby budownictwa jest zarządzanie istniejącymi i nowowznoszonymi budowlami wojskowe-

mi oraz terenami wojskowemi, jak również budowlami i terenami, które stanowią własność prywatną, znajdują się jednak w posiadaniu władz wojskowych na podstawie umów prywatno-prawnych.

Organa.

Organa centralne.

Centralny organ kierowniczy.

Szef Departamentu Budownictwa M. S. Wojsk.

Centralne organa wykonawcze.

Kierownictwa nowych budowli.

Zadanie: Prowadzenie robót budowlanych przy nowowznoszonych budowlach wojskowych.

Organa garnizonowe.

Garnizonowe organa wykonawcze.

Garnizonowe administracje koszar.

Zadanie: Nadzór nad utrzymaniem budowli wojskowych w należyтым stanie, przeprowadzanie remontu konserwacyjnego budowli wojskowych z wyjątkiem obiektów fortecznych oraz kontrola techniczna nad prowadzeniem robót konserwacyjnych.

6. Służba intendentury.

Zadanie.

Zadaniem służby intendentury jest normowanie uposażenia pieniężnego (poborów, kosztów podróży i przesiedleń), zaopatrywanie sił zbrojnych w materiał intendencki, w szczególności w żywność, furaz, umundurowanie i zakwaterowanie, tudzież administrowanie kredytami wszystkich służb administracyjnie niesamodzielných.

Organa centralne.

Centralny organ kierowniczy.

Szef Departamentu Intendentury M. S. Wojsk.

Centralne organa wykonawcze.

Instytut Techniczny Intendentury — Warszawa.

Zadanie: Prowadzenie studjów oraz prób i doświadczeń, opracowywanie norm i typów, opracowywanie warunków technicznych oraz opinjowanie wynalazków w zakresie materiału intendenckiego.

Wojskowe zakłady mundurowe — Warszawa, Kraków, Poznań.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja, wydawanie jednostkom i brakowanie zużytego umundurowania, pościeli i sprzętu koszarowego.

Biuro Przetworów Ropnych — Warszawa.

Zadanie: Odbiór i nadzór nad terminową wysyłką przetworów ropnych z poszczególnych rafinerij oraz udzielanie opinij w sprawach zaopatrzenia wojska w przetwory ropne.

Okręgowe organa wykonawcze.

Komisje nadzoru technicznego — Warszawa, Kraków i Poznań.

Zadanie: Nadzór techniczny nad wytwarzaniem i odbiór wytworzonego materiału w poszczególnych wytwórniach materiału intendenckiego.

Organa rejonowe.

Rejonowe organa wykonawcze.

Rejonowe zakłady żywnościowe po 3 w okręgu korpusu.

Zadanie: Udział w odbiorze, przyjmowanie, przechowywanie, konserwacja, przetwarzanie, wydawanie jednostkom i brakowanie zepsutych produktów żywnościowych.

Filje rejonowych zakładów żywnościowych.

Zadanie: Jak rejonowe zakłady żywnościowe.

Służba Intendentury w Formacjach.

Służbę intendentury w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią oficerowie dla spraw materiałowych (oficerowie materiałowi), zastępcy oficerów dla spraw materiałowych, oficerowie żywnościowi i płatnicy przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby intendentury (podoficerów rachunkowych, żywnościowych i furazowych).

7. Służba zdrowia.

Służba zdrowia obejmuje służbę zdrowia i służbę weterynerji.

A. Służba zdrowia.

Zadanie.

Zadaniem służby zdrowia jest czuwanie nad stanem zdrowotnym sił zbrojnych, niesienie siłom zbrojnym pomocy lekarskiej oraz zaopatrywanie sił zbrojnych w materiał sanitarny i weterynaryjny.

Organa.

Organa centralne.

Centralny organ kierowniczy.

Szef Departamentu Sanitarnego M. S. Wojsk.

Organem doradczym i opiniodawczym szefa departamentu jest istniejąca przy Oficerskiej Szkole Sanitarnej Wojskowa Rada Sanitarna.

Centralny organ wykonawczy.

Centralny Zakład Zaopatrzenia Sanitarnego — Warszawa.

Zadanie: zakup, odbiór, wytwarzanie, naprawa, przechowywanie, konserwacja i wydawanie jednostkom materiału sanitarnego i weterynaryjnego.

Okręgowe organa wykonawcze.

Okręgowe składnice sanitarne po jednej w okręgu korpusu.

Zadanie: Odbiór, przechowywanie, konserwacja

i wydawanie jednostkom materiału sanitarnego i weterynaryjnego.

Szpitala okręgowe po jednym w okręgu korpusu.

Zadanie:

- a) leczenie szpitalne i ambulatoryjne osób wojskowych i osób do leczenia wojskowego uprawnionych,
- b) badanie i wystawianie wojskowych orzeczeń i świadectw lekarskich dla osób wojskowych i osób do zbadania przez władze wojskowe przysłanych;
- c) specjalizacja oficerów i szeregowych sanitarych.

W skład szpitali okręgowych wchodzi oddziały chorych, przychodnie dla ambulatoryjnego leczenia i wystawiania wojskowych orzeczeń lekarskich oraz pracownie rentgenologiczne i bakterjologiczne dla przeprowadzenia naukowych badań lekarskich, apteki, ponadto:

w 1. szpitalu okręgowym — instytut przyrodoleczniczy im. Marsz. Józefa Piłsudskiego oraz centralna przychodnia lekarska i centralna przychodnia dentystryczna, dwie ostatnie czasowo przy Oficerskiej Szkole Sanitarnej,

w 1., 5. i 7. szpitalu okręgowym — wytwórnia protez,

w 6. szpitalu okręgowym — zakład dla ociemniałych.

Apteki szpitali okręgowych są równocześnie aptekami garnizonowymi.

Szpitala wojskowe.

Zadanie: Leczenie szpitalne i ambulatoryjne oraz badanie i wystawianie wojskowych orzeczeń i świadectw lekarskich dla osób z garnizonu, w którym szpital wojskowy posiada siedzibę, oraz z garnizonów, które określa dowódca okręgu korpusu.

W skład szpitali wojskowych wchodzi — oddziały chorych, przychodnie dentystyczne i apteki.

W skład szpitala wojskowego w Rajczy wchodzi jedynie oddziały chorych dla chorych na gruźlicę.

Filje szpitali okręgowych i wojskowych funkcjonujące czasem jako szpitale sezonowe w miejscowościach kąpielowych.

Organa garnizonowe.

Naczelnicy lekarze garnizonów w większych garnizonach lub najstarsi stopniem i starszeństwem lekarze formacyj jako naczelnicy lekarze garnizonów w mniejszych garnizonach.

Garnizonowe izby chorych w garnizonach, w których niema szpitali wojskowych, a z których transport chorych do najbliższych szpitali wojskowych jest utrudniony.

Zadanie:

- a) zapewnienie doraźnej pomocy lekarskiej i warunków szpitalnych chorym garnizonu;
- b) leczenie chorych, których stan wymaga leczenia szpitalnego przez czas do czterech tygodni oraz specjalnej diety;
- c) leczenie ambulatoryjne osób wojskowych i osób do leczenia wojskowego uprawnionych;
- d) badanie i wystawianie orzeczeń i świadectw lekarskich dla osób wojskowych i osób, przez władze wojskowe do zbadania przysyłanych.

Garnizonowe przychodnie dentystyczne w garnizonach, w których niema szpitali wojskowych.

Zadanie: Zapewnienie pomocy dentystycznej osobom wojskowym i osobom do leczenia wojskowego uprawnionym.

Kąpieliska garnizonowe w większych garnizonach,

Służba zdrowia w formacjach.

Służbę zdrowia w formacjach poszczególnych broni i służb pełnią lekarze formacyj przy pomocy sekcij lub patrolów sanitarnych, w skład których wchodzi szeregowi funkcyjni służby zdrowia (podoficerowie i szeregowcy sanitarni).

B. Służba weterynaryjna.

Zadanie.

Zadaniem służby weterynaryj jest ochrona stanu zdrowotnego używanych w wojsku zwierząt oraz nadzór nad przeznaczonemi do spożycia w wojsku mięsem i produktami pochodzenia zwierzęcego.

Organa.

Organa centralne.

Centralny organ kierowniczy.

Szef Departamentu Sanitarnego M. S. Wojsk. (Wydział Weterynaryj).

Centralny organ wykonawczy.

Wojskowa Pracownia Weterynaryj.

Zadanie: Prowadzenie badań w zakresie serologii i bakterjologii, patologji i anatomji patologicznej oraz higjeny zwierząt, tudzież specjalizacja lekarzy weterynaryj.

Okręgowe organa wykonawcze.

Okręgowe szkoły weterynaryjne.

Zadanie: Szkolenie funkcyjnych podoficerów weterynaryjnych i podmajstrzych podkuwaczy dla wszystkich broni i służb oraz pełnienie czynności garnizonowego ambulansu weterynaryjnego dla formacyj garnizonu i garnizonowej podkuwalni dla formacyj, które nie posiadają własnych urządzeń i własnego personelu podkowniczego.

Organa garnizonowe.

Garnizonowi lekarze weterynarji w garnizonach, w których istnieją większe skupienia koni a w których niema formacyj broni jezdnych.

Służba weterynarji w formacjach.

Służbę weterynarji w formacjach broni jezdnych pełnią lekarze weterynarji formacyj przy pomocy szeregowych funkcyjnych służby weterynarji (podoficerów weterynaryjnych).

III. Służba sprawiedliwości.

Zadaniem służby sprawiedliwości jest:

- a) wymiar sprawiedliwości oraz współdziałanie przy wymiarze sprawiedliwości w myśl obowiązujących siły zbrojne ustaw karnych;
- b) nadzór nad wymiarem sprawiedliwości;
- c) administracja sądowa i więzienna oraz administracja personelem służby sprawiedliwości;
- d) współdziałanie przy opracowaniu ustaw i rozporządzeń oraz zawierających postanowienia prawne przepisów wojskowych, współdziałanie przy zawieraniu przez władze wojskowe aktów prawnych oraz udzielanie na żądanie władz wojskowych opinij i porad prawnych.

Celem pełnienia powyższych zadań służba sprawiedliwości rozporządza oficerami korpusu sądowego oraz przydzielonymi jej oficerami korpusu administracji i szeregowymi.

Organami służby sprawiedliwości są:

- A. Organa kierownicze.
- B. Organa wykonawcze.
 - a) sądy wojskowe;
 - b) prokuratury przy sądach wojskowych;
 - c) więzienia wojskowe.

A. Organa kierownicze.

Zadaniem organów kierowniczych służby sprawiedliwości jest kierownictwo administracją sądową i więzienną oraz administracja personelem służby sprawiedliwości.

Centralny organ kierowniczy.

Centralnym organem kierowniczym służby sprawiedliwości jest minister spraw wojskowych, z którego ramienia całokształtem spraw, wchodzących w zakres działania służby sprawiedliwości, kieruje szef Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk.

Okręgowe organa kierownicze.

Okręgowymi organami kierowniczymi służby sprawiedliwości są dowódcy okręgów korpusów.

Doradczeni organami dowódców okręgów korpusów nr. III., V., i VIII. w sprawach cywilnych i administracyjnych są doradcy prawni dowódców okręgów korpusów.

B. Sądy wojskowe.

Zadaniem sądów wojskowych jest orzekanie w sprawach karnych w myśl ustawy wojskowego postępowania karnego.

Sądami wojskowymi w toku instancji są:

Najwyższy Sąd Wojskowy;

Wojskowe Sądy Okręgowe;

Wojskowe Sądy Rejonowe.

C. Prokuratury wojskowe.

Zadaniem prokuratur wojskowych jest pełnienie czynności oskarżycieli publicznych przed sądami wojskowymi i nadzór nad należytem wymiarem sprawiedliwości.

Naczelnym prokuratorem wojskowym jest minister spraw wojskowych, z którego ramienia nadzór

nad należytem wymiarem sprawiedliwości sprawuje szef Departamentu Sprawiedliwości M. S. Wojsk. jako naczelny prokurator wojskowy.

Prokuraturami wojskowymi w toku instancji są:

Prokuratura przy Najwyższym Sądzie Wojskowym.

Prokuratury przy wojskowych sądach okręgowych,
Oficerowie sądowi przy wojskowych sądach rejonowych.

Więzienia wojskowe.

Zadaniem więzień wojskowych jest wykonywanie orzeczonych przez sądy wojskowe kar aresztu i więzienia.

Więzienia wojskowe są:

Wojskowe więzienie karne, które służy do pomieszczenia osób odbywających kary więzienia, jeżeli czas orzeczonej i jeszcze nie odbytej kary przekracza trzy miesiące, tudzież odbywających kary twierdzy.

Wojskowe więzienia śledcze, które służą do pomieszczenia przytrzymanych lub aresztowanych osób na czas trwania dochodzeń karnych lub śledztwa, tudzież do pomieszczenia osób odbywających kary więzienia, jeżeli czas trwania kary nie przekracza trzech miesięcy.

IV. Służba duszpasterstwa.

Zadaniem służby duszpasterstwa jest zaspokajanie potrzeb religijnych sił zbrojnych i zapewnienie siłom zbrojnym opieki duchownej.

Celem pełnienia powyższych zadań służba duszpasterstwa rozporządza:

- a) duchowieństwem wojskowym;
- b) świątyniami, cmentarzami oraz materjałem liturgicznym.

Organa służby duszpasterstwa dzielą się na:

- a) organa centralne;

- b) organa okręgowe;
- c) organa rejonowe lub garnizonowe.

Organa służby duszpasterstwa podlegają pod względem wojskowym władzom wojskowym, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym władzom kościelnym.

Służba duszpasterstwa obejmuje:

1. służbę duszpasterstwa wyznań katolickich;
2. służbę duszpasterstwa wyznań niekatolickich.

1. Służba duszpasterstwa wyznań katolickich.

- A. Służba duszpasterstwa wyznania rzymsko-katolickiego.

Organ centralny.

Centralnym organem duszpasterstwa wyznania rzymsko-katolickiego jest biskup polowy, które kieruje działalnością służby duszpasterstwa w państwie, podlegając pod względem wojskowym ministrowi spraw wojskowych, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym Stolicy Apostolskiej.

Organa okręgowe.

Okręgowymi organami służby duszpasterstwa wyznania rzymsko-katolickiego są dziekani okręgów korpusów, którzy kierują działalnością służby duszpasterstwa na obszarze okręgów korpusów, podlegając pod względem wojskowym dowódcom okręgów korpusów, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym biskupowi polowemu.

Organa rejonowe.

Rejonowymi organami służby duszpasterstwa wyznania rzymsko-katolickiego są proboszcze wojskowi, którzy sprawują jurysdykcję kościelną, są szafarzami sakramentów i pełnią czynności urzędników stanu cywilnego w stosunku do należących do podległych im

parafij wojskowych osób, ponadto administrują majątkiem kościelnym.

Do parafij wojskowych należą wszystkie osoby wojskowe wyznania rzymsko-katolickiego wraz z rodzinami oraz należące do wojska lub marynarki osoby cywilne, które załogują lub zamieszkują na obszarze poszczególnych parafij wojskowych, a w szczególności:

- a) wszyscy oficerowie, szeregowi i duchowni wojska i marynarki, którzy pełnią stale lub czasowo służbę czynną;
- b) rodziny pozostających w służbie czynnej osób wojskowych, mianowicie zamieszkująca z mężem żona oraz zamieszkujące z rodzicami dzieci przed ukończeniem 21 roku życia;
- c) uczniowie szkół wojskowych i wychowankowie szkół, które przygotowują do zawodu wojskowego. uczniowie orkiestr wojskowych i wychowankowie ochron wojskowych;
- d) emeryci wojskowi, inwalidzi wojenni i weterani powstań narodowych, którzy znajdują się w szpitalach wojskowych;
- e) wszystkie osoby, które zostały powołane do służby czynnej podczas mobilizacji;
- f) urzędnicy wojskowi, którzy pełnią służbę w twierdzach, szkołach, szpitalach i więzieniach wojskowych;
- g) wszystkie osoby cywilne (mężczyźni, kobiety), które bądź pełnią służbę i zamieszkują w wojskowych szpitalach i zakładach sanitarnych, bądź też powołane zostały do jakichkolwiek prac wojennych podczas wojny a znajdują się poza obszarem swoich parafij;
- h) jeńcy wojenni, więźniowie i internowani podczas wojny,

Organa w formacjach.

Organami służby duszpasterstwa wyznania rzymsko-katolickiego w formacjach są, podlegli pod względem wojskowym dowódcom formacji, pod względem jurysdykcyjno-kościelnym — biskupowi polowemu kapelani formacji.

B. Służba duszpasterstwa wyznania grecko-katolickiego.

Organ centralny.

Centralnym organem służby duszpasterstwa wyznania grecko-katolickiego jest biskup polowy, którego doradcą w sprawach wyznania grecko-katolickiego jest wchodzący w skład Polowej Kurji Biskupiej — dziekan wyznania grecko-katolickiego.

Organa rejonowe.

Rejonowemi organami służby duszpasterstwa wyznania grecko-katolickiego są proboszcze wojskowi wyznania grecko-katolickiego.

Parafje wojskowe wyznania grecko-katolickiego obejmują osoby wojskowe wyznania grecko-katolickiego wraz z rodzinami.

2. *Służba duszpasterstwa wyznań niekatolickich.*

Organ centralny.

Centralnym organem służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich jest szef Biura Wyznań Niekatolickich, który kieruje z ramienia ministra spraw wojskowych działalnością służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich w państwie.

Doradcami ministra spraw wojskowych w sprawach wyznania w drodze przez szefa Biura Wyznań Niekatolickich są:

- a) dla wyznania ewangelicko-augsburskiego — senior wojskowy wyzn. ewang.-augsb.;

- b) dla wyznania ewangelicko-reformowanego — senior wojskowy wyzn. ewang.-reform.;
- c) dla wyznania ewangelicko-unijnego — senior wojskowy wyzn. ewang.-unijn.;
- d) dla wyznania prawosławnego — protoprezbiter wojskowy;
- e) dla wyznania mojżeszowego — naczelny rabin wojskowy.

Organa okręgowe.

Okręgowemi organami służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich w okręgach korpusów, w których istnieją większe skupienia osób wojskowych wyznań niekatolickich, są szefowie służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich okręgów korpusów, a mianowicie:

- a) dla wyznania ewangelicko-augsburskiego — proboszcze wojskowi wyzn. ewang.-augsb.;
- b) dla wyznania ewangelicko-reformowanego, proboszcze wojskowi wyzn. ewang.-reform.;
- c) dla wyznania prawosławnego — dziekani, wzgl. proboszcze wojskowi wyzn. prawosł.;
- d) dla wyznania mojżeszowego — rabini wojskowi.

Organa garnizonowe.

Garnizonowemi organami służby duszpasterstwa wyznań niekatolickich w garnizonach, w których istnieją większe skupienia osób wojskowych wyznań niekatolickich, są kapelani wojskowi poszczególnych wyznań niekatolickich, oraz rabini wojskowi.

Marynarka wojenna.

W skład Marynarki Wojennej wchodzi:

I. Kierownictwo Marynarki Wojennej.

II. Dowództwo Floty z flotą morską, morskiem lotnictwem i służbami nadbrzeżnymi zgrupowanymi w porcie wojennym Gdynia,

III. Dowództwo Floty Pińskiej z flotyllą rzeczną i portem wojennym w Pińsku.

IV. Kadra Marynarki Wojennej w Świeciu.

V. Port Wojenny Modlin.

VI. Oficerska Szkoła Marynarki Wojennej w Toruniu.

Prócz tego Marynarka Wojenna posiada swój własny Główny Skład Mundurowy w Bydgoszczy.

I. Kierownictwo Marynarki Wojennej.

Na czele Marynarki Wojennej stoi szef Kierownictwa Marynarki Wojennej, podporządkowany bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych.

Bezpośrednim organem pracy szefa Kierownictwa Marynarki Wojennej jest Kierownictwo Marynarki Wojennej, w skład którego wchodzi:

1. Sztab Kierownictwa Marynarki Wojennej z szefem sztabu na czele;
2. Szefostwa służb;
3. Wydział Ogólny z kancelarją i archiwum oraz oddziałem sztabowym.

II. Flota Morska.

Na czele Wojennej Floty Morskiej wraz ze służbami nadbrzeżnymi oraz oddziałami i urządzeniami marynarki wojennej stoi dowódca floty, podległy bezpośrednio Kierownictwu Marynarki Wojennej.

Organem pracy dowódcy floty jest sztab Dowództwa Floty, na czele którego stoi szef sztabu.

Dowódcy Floty podlegają.

- A. Dyon torpedowców;
- B. Dyon ćwiczebny;
- C. Szkoła Podoficerów Specjalistów z bazą szkolną „Bałtyk“;
- D. Pomocnicze jednostki pływające;
- E. Komenda Portu Wojennego w Gdyni;
- F. Morski Dyon Lotniczy.

III. Flotylla Rzeczna w Pińsku.

Na czele flotylli w Pińsku wraz z urządzeniami nadbrzeżnymi stoi dowódca Flotylli Pińskiej.

Dowódca Flotylli Pińskiej podlega pod względem dyscypliny ogólnej i spraw lokalnych dowódcy O. K. IX. — pod każdym innym względem szefowi Kierownictwa Marynarki Wojennej.

Dowódcy Flotylli Pińskiej podlegają:

- A. Monitory;
- B. Statki Wojenne;
- C. Hydroglisery;
- D. Płatowce rzeczne;
- E. Uzbrojone motorówki;
- F. Komenda Portu Woj. Pińsk.;
- G. Szkoła podoficerów specjalistów flotylli w Brześciu n. B.

IV. Kadra Marynarki Wojennej.

Kadra Marynarki Wojennej jest formacją ewidencyjną dla wszystkich szeregowych marynarki wojennej.

D-ca kadry marynarki wojennej podlega pod względem dyscypliny ogólnej i spraw lokalnych d-cy O. K., na terytorjum którego się znajduje (obecnie DOK. VIII), pod każdym innym względem szefowi Kierownictwa Marynarki Wojennej.

V. Port Wojenny Modlin.

Komendantowi portu podlegają:

1. Centralne Składy i Warsztaty Techniczne.
2. Centralne Zakłady Uzbrojenia;
3. Oddział portowy z taborem pływającym.

Korpus ochrony pogranicza.

Zadanie.

Korpus ochrony pogranicza jest organem wykonawczym władz państwowych w zakresie ochrony granic.

Zadaniem korpusu ochrony pogranicza jest zapewnienie bezpieczeństwa na pograniczu oraz ochrona celna granic i zapobieganie nielegalnemu ich przekraczaniu.

Korpus ochrony pogranicza wykonuje powyższe zadanie w porozumieniu z władzami administracyjnymi i skarbowymi bądź występując samodzielnie, bądź współdziałając z policją państwową w charakterze asystencji.

W wykonywaniu powyższego zadania, korpus ochrony pogranicza stosuje się do obowiązujących w służbie ochrony granic ustaw i rozporządzeń.

Skład.

Korpus ochrony pogranicza stanowi zorganizowaną w sposób wojskowy jednostkę.

W skład ochrony pogranicza wchodzi:

1. Dowództwo Korpusu Ochrony Pogranicza;
2. brygady;
3. Dywizjon żandarmerji;
4. szkoły podoficerskie i szkoła tresury psów mel-dunkowych.

Personel.

Personel korpusu ochrony pogranicza składa się z oficerów zawodowych oraz szeregowych zawodowych i niezawodowych.

Obowiązki i prawa oficerów i szeregowych korpusu ochrony pogranicza są analogiczne jak obowiązki i prawa oficerów i szeregowych wojska.

Uzupełnienie korpusu ochrony pogranicza następuje:

- a) co do oficerów w drodze przeniesienia na własną prośbę lub z urzędu oficerów z wojska, przyczem przeniesieni do korpusu ochrony pogranicza oficerowie spełnić muszą przed przeniesieniem warunki sprawowania dowództwa;
- b) co do szeregowych zawodowych w drodze przeniesienia na własną prośbę lub z urzędu podoficerów z wojska, przyczem przeniesieni do korpusu ochrony pogranicza podoficerowie zobowiązać się muszą do służby w korpusie ochrony pogranicza na przeciąg co najmniej 3 lat;
- c) co do szeregowych niezawodowych w drodze przeniesienia z urzędu z wojska do korpusu ochrony pogranicza, przyczem szeregowi piechoty otrzymują półroczne wyszkolenie w formacjach piechoty wojska, poczem pełnią służbę przez 18 miesięcy w korpusie ochrony pogranicza, szeregowi kawalerji otrzymują roczne wyszkolenie w formacjach kawalerji wojska, poczem pełnią służbę przez 13 miesięcy w korpusie ochrony pogranicza.

Dowództwo Korpusu Ochrony Pogranicza.

Dowódca korpusu.

Dowódca korpusu sprawuje dowództwo nad wszystkimi wchodzącymi w skład korpusu ochrony pogranicza jednostkami i podlegają w zakresie ochrony granic bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych.

Przy dowódcy korpusu znajdują się inspektorzy formacyj pieszych i inspektor formacyj konnych, którzy przeprowadzają z ramienia dowódcy korpusu inspekcję formacyj pieszych i formacyj konnych korpusu.

Dowódcy korpusu podlegają bezpośrednio brygady korpusu ochrony pogranicza, dywizjon żandarmerji,

szkoły podoficerów zawodowych piechoty i kawalerji oraz szkoły tresury psów meldunkowych.

Sztab korpusu.

Bezpośrednim organem dowódcy korpusu jest sztab korpusu.

Na czele sztabu stoi szef sztabu, który kieruje pracą sztabu i jest za nią odpowiedzialny wobec dowódcy.

W skład sztabu korpusu wchodzi:

- a) oddział ogólny;
- b) oddział operacyjno-wyszkoleniowy;
- c) samodzielny referat wywiadowczy.

Pomocniczymi organami dowódcy korpusu są kancelarja sztabu, płatnik i oddział sztabowy.

Szefowie służb.

Technicznymi doradcami dowódcy korpusu są szefowie służb uzbrojenia, taborowej, inżynierji, łączności, intendentury, sanitarnej i weterynaryjnej oraz radca prawny.

Szefowie służb podlegają dowódcy okręgu korpusu, otrzymują jednak wytyczne i rozkazy oraz referują wchodzące w ich zakres działania sprawy przez szefa sztabu.

Brygady korpusu ochrony pogranicza.

W skład brygady korpusu ochrony pogranicza wchodzi:

1. dowództwo brygady;
2. zmienna ilość bataljonów piechoty;
3. zmienna ilość szwadronów kawalerji;
4. szkoła podoficerów niezawodowych piechoty.

Dowództwo brygady korpusu ochrony pogranicza.

Dowódca brygady sprawuje dowództwo nad wszystkimi, wchodzącymi w skład brygady jednostkami i podlega bezpośrednio dowódcy korpusu ochrony pogranicza.

Zakres działania dowódcy brygady obejmuje wszelkie sprawy, które wchodzą w zakres działania wyższych dowódców z uwzględnieniem szczególnych wymagań służby ochrony granic.

Bezpośrednim organem dowódcy brygady jest sztab brygady z szefem sztabu na czele.

Technicznymi doradcami dowódcy brygady są referenci służb uzbrojenia, łączności, intendentury, weterynaryj i duszpasterstwa.

Bataljon korpusu ochrony pogranicza.

Bataljon stanowi samodzielny oddział pod względem organizacyjnym i administracyjnym.

W skład bataljonu wchodzi:

- a) drużyna dowódcy bataljonu;
- b) pluton łączności;
- c) zmienna ilość kompanij piechoty;
- d) kadra kompanji szkoleń.

Kompanja stanowi pododdział pod względem organizacyjnym i administracyjnym.

W skład kompanji wchodzi:

- a) drużyna dowódcy kompanji;
- b) trzy plutony.

Szwadron korpusu ochrony pogranicza.

Szwadron stanowi samodzielny oddział pod względem organizacyjnym, pododdział pod względem administracyjnym, posiadając przynależność administracyjną do najbliższego bataljonu korpusu ochrony pogranicza.

W skład szwadronu wchodzi:

- a) drużyna dowódcy szwadronu;
- b) dwa plutony;
- c) drużyna c. k. m.

Szkoła podoficerów niezawodowych piechoty.

Zadaniem szkoły jest szkolenie podoficerów niezawodowych piechoty.

W skład szkoły wchodzi:

- a) drużyna komendanta szkoły;
- b) kadra instruktorska;
- c) elewi.

Dywizjon Żandarmerji Korpusu Ochrony Pogranicza.

Dywizjon stanowi samodzielny oddział pod względem organizacyjnym.

W skład dywizjonu wchodzi:

- a) drużyna dowódcy dywizjonu;
- b) sześć plutonów o zmiennej ilości posterunków.

Dowódca dywizjonu znajduje się przy dowództwie korpusu, plutony w brygadach, posterunki w bataljonach korpusu ochrony pogranicza.

Szkoły Korpusu Ochrony Pogranicza.

Szkoła podoficerów zawodowych piechoty.

Zadaniem szkoły jest doskonalenie przeniesionych do korpusu ochrony pogranicza podoficerów piechoty przed awansem na sierżanta.

W skład szkoły wchodzi:

- a) drużyna komendanta;
- b) kadra instruktorska;
- c) elewi.

Szkoła podoficerów zawodowych kawalerji.

Zadaniem szkoły jest doskonalenie przeniesionych do korpusu ochrony pogranicza podoficerów zawodowych kawalerji przed awansem na wachmistrza.

W skład szkoły wchodzi:

- a) drużyna komendanta szkoły;
- b) szwadron szkolny;
- c) kurs podmajstrzych podkuwaczy;
- d) elewi,

Szkola tresury psów meldunkowych.

Zadaniem szkoły jest tresura psów meldunkowych dla potrzeb służby ochrony pogranicza.

W skład szkoły wchodzi poczet komendanta, instruktorzy i obsługa psów meldunkowych.

St. przod. Bentkowski.

Przysposobienie wojskowe.

Wstęp.

Wojna światowa, która pociągnęła miliony ludzi do walki, wykazała, że każde zmaganie orężne, jakie naród w swej obronie prowadzi, wymaga ześrodkowania wszystkich sił narodu, nadewszystko zaś ponad przygotowaniem technicznym i wyszkoleniem wojskowym górować musi duch zdrowy, silny, świadomość celu walki ugruntowana umiłowaniem i poświęceniem się idei, której moc i wielkość oparta jest na zasadniczym i realnym gruncie: — być albo nie być!...

Ta wojna światowa stwierdziła we wszystkich narodach, udział w walce biorących, nieprzygotowanie do niej, bo rozmiary jakie ten kataklizm dziejowy osiągnął stały się dopiero wskaźnikiem, dały pojęcie o tych istotnych wartościach jakie naród do walki wprowadzić musi, chcąc osiągnąć zwycięstwo.

I tak jak upadła racja istnienia interesów dynastji na korzyść zbiorowej woli społeczeństw, tak w konsekwencji stało się jasnem, że bronić się winien cały naród, spełniając swój obowiązek czy to na froncie zewnętrznym w szeregach armji walczącej, czy na froncie wewnętrznym w szeregach armji cywilnej, zaopatrującej front zewnętrzny swą wytwórczością.

I zwycięstwo przypadło tej stronie, która była jednolitą w sile swego ducha, bo jego to moc powaliła państwa centralne, w których wnętrzu zachwiał się duch.

Zwyciężył duch, który był wyrazem słusznej sprawy, zwyciężył po długich i mozolnych zmaganiach, przepojonych krwią milionów ludzi. Zwyciężył po mozolnych zmaganiach, bo dopiero, gdy na dobre rozegrały się na frontach armaty, wszędzie wyłoniło się palące zagadnienie rezerw, które dopiero organizowano, wyczerpawszy przewidziane lecz zgoła niewystarczające rezerwoary ludzkie.

Z tym samym objawem, niepomni doświadczenia, jakie dała wojna światowa, spotkaliśmy się podczas ostatniej wojny polsko-bolszewickiej. Gdy nawała bolszewicka zagrażała istnieniu państwa, ku stolicy się zbliżając, wtedy dopiero naród umiał się zdobyć na wysiłek, nie reprezentujący jednak całej jego możliwości i wroga odparł. Odeszły w popłochu sowieckie wojska, bo brak siły równoważył duch Wodza, który żarzył się w sercach armji frontu.

Uciehły armaty, ustały zmagania, wytęskniony pokój zapanował nad polską ziemią... lecz z nim równocześnie stanęła przed oczyma narodu maksyma, dziejami świata potwierdzona: „Jeśli chcesz pokoju, gotuj wojnę“.

Jeśli chcesz, by naród zażywał jego owoców, by rozwijał się, promieniał i dobrobyt swój powiększał, bądź silny, stój z bronią u nogi, by twa siła i jej u sąsiadów świadomość odstręczała ich od wszelkich prób zamącenia nam pokojowej naszej pracy.

Przed oczyma społeczeństwa stanęła ta wielka prawda i przewija się ustawicznie a wyrazem jej zrozumienia stała się konieczność hartowania całego na-

rodu, uczynienia go silnym, zorganizowanym i gotowym każdej chwili do obrony kraju.

Rozpoczęto wielkie dzieło przysposobienia wojskowego, — dzieło potężne, bo oparte na nadziei naszej największej, na młodzieży. Ona to od zarania swego stanąć musi w szeregach przysposobienia wojskowego, ona tam wzmocni swego ducha, ona tam ćwicząc się i szkoląc najgroźniejszym czynnikiem stanie się dla wroga, któryby nas śmiał zaczepić, bo gdy zagra trąbka bojowa ruszą te niezliczone rezerwy i za armją pierwszej linii, gotową do walki, będzie stała armja rezerwowa. Nie w obliczu niebezpieczeństwa, nie pod grozą tworzyć się ma siła narodu, lecz w warunkach najodpowiedniejszych, dziś podczas pokoju i równolegle z pracą tych, którzy w wojsku odbywają służbę pracować winna cała młodzież, by do wojska tego się sposobić, od znakomitości naszego żołnierza bowiem powodzenie nasze, los i byt narodu jest zależny.

Bo gdy zagra trąbka do boju, to wyjdą przeciw nam zastępy nie niedołęgów i tchórzy, lecz wyjdzie wróg od stóp do głów uzbrojony, wyjdzie ze swą armją, zasobną w rezerwy, jakie dziś pilnie tworzy.

W Niemczech nie pisze się odezw, wzywających do przysposobienia wojskowego, tam się pisze rozkazy, które każdy spełnia ochotnie jako swój obowiązek, tam z pieśnią na ustach co niedzielę przewijają się przez dworce kolejowe organizacje przysposobienia wojskowego w pełnem uzbrojeniu spieszące na ćwiczenia.

Przysposobienie wojskowe jest otwarte dla każdego, kto poczuwa się do obowiązków względem Ojczyzny i pragnie Jej służyć. Ten rodzaj służby daje się zastosować w każdym środowisku i w każdym wieku i każdemu potrafi dać odpowiednie zainteresowanie: młodzieży męskiej da przygotowanie do spełnienia obowiązku wojskowego i ułatwi przebieg służby czynnej,

młodzież żeńską zaprawi do pracy społecznej i obywatelskiej, dojrzałego mężczyźni da sposobność powtórzenia i udoskonalenia nabytych w służbie czynnej wiadomości.

Przysposobienie wojskowe, poza kształceniem ducha i charakteru, poza nabyciem fachowych wiadomości z zakresu wojskowości, uczy zasad organizacyjnych zbiorowej pracy, wyrabia decyzję, spostrzegawczość, bystrość.

Przejsięcie kursu przysposobienia wojskowego nie pociąga za sobą żadnych obowiązków dla ćwiczących, natomiast daje uprawnienia do ulg w odbywaniu służby czynnej.

Od członków przysposobienia wojskowego zgłaszających się do tej pracy żąda się jedynie: pilności w uczęszczaniu na zajęcia, posłuchu wobec zwierzchników w godzinach zajęć i koleżeństwa wobec innych członków zespołu. Na tych podstawach oparta wspólna praca kierowników i członków zapewnia osiągnięcie wszystkich celów i korzyści, spodziewanych od tej akcji.

A więc do pracy koledzy! Zachęcajcie młodzież do wstępowania w szeregi przysposobienia wojskowego, bo nie wolno nam zmarnować dorobku pokoleń i ich krwi, którą polska ziemia jest przesycona.

Organizacja przysposobienia wojskowego.

Centralnym organem dla prac przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego jest Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia wojskowego (P. U. W. F. i P. W.). Dyrektor Urzędu podlega bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych i otrzymuje od niego dyrektywy, pozatem działa w porozumieniu i z ramienia ministra spraw wewnętrznych i ministra wyznań religijnych i oświecenia pu-

blicznego w sprawach, wchodzących w zakres działań tych ministrów, a dotyczących przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego.

Do zakresu działań urzędu należy:

- a) opracowanie wytycznych do prac i ich kolejności;
- b) przedstawienie zainteresowanym ministrom wniosków co do wydawania ustaw i rozporządzeń;
- c) wykonywanie nadzoru nad instytucjami i stowarzyszeniami p. w.;
- d) udziela dyrektyw wojewódzkim komitetom w. f. i p. w.;
- e) sprawy personalne kadry wojskowej i wojewódzkich komitetów;
- f) administrowanie budżetem przydzielonym dla celów w. f. i p. w.

I. Rada Naukowa W. F.

Rada Naukowa W. F. jest fachowym organem doradczym przy ministrze spraw wojskowych. Zadaniem jej jest prowadzenie badań naukowych, wydawanie opinii i stawianie wniosków w zakresie powszechnego wychowania fizycznego oraz w sprawach, wniesionych do Rady przez Państwowy Urząd W. F. i P. W.

W skład Rady Naukowej W. F. wchodzi z urzędu:

1. minister spraw wojskowych lub wyznaczony przez niego zastępca jako przewodniczący, 2. dyrektor P. U. W. F. i P. W., 3. delegat Min. W. R. i O. P., 4. delegat M. S. Wewn., oraz członkowie z nominacji, którymi są osoby, powołane przez ministra spraw wojsk. z pośród wybitnych higienistów i pedagogów.

Ogólna ilość członków Rady Naukowej W. F. nie może przekraczać liczby 25. Kadencja Rady Naukowej W. F. trwa dwa lata.

2. D. O. K.

W dowództwach O. K. znajdują się referaty p. w. i w. f., do których należy całokształt spraw dotyczą-

cych organizacji, wyszkolenia i zaopatrzenia w. f. i p. w.

Przysposobienie wojskowe jest zorganizowane terytorjalnie i związane organizacyjnie z jednostkami piechoty. Dowódca odpowiedniej jednostki wojskowej jest odpowiedzialny za prace przysposobienia wojskowego swego rejonu i rozporządza odpowiednim organem wojskowym, który z jego ramienia prowadzi prace p. w.

Z ramienia dowódcy dywizji prowadzi pracę p. w. rejonowy komendant p. w., a z ramienia dowódcy pułku — obwodowy komendant p. w., mając do dyspozycji komendantów powiatowych p. w.

Obwodowy komendant p. w. ma uprawnienia dowódcy baonu, komendant powiatowy — dowódcy detaszowanej kompanji.

Powiatowy komendant jest najniższym organem wojskowym w p. w., prowadzi on pracę bezpośrednio w terenie, mając do pomocy podoficerów zawodowych przydzielonych mu przez d-cę pułku, kontraktowych instruktorów i instruktorów ze stowarzyszeń.

W p. w. współpracują z władzami wojskowymi władze szkolne, stowarzyszenia p. w. i komitety w. f. i p. w.

Komitety W. F. i P. W.

Wojewódzkie, powiatowe i miejskie komitety wych. fiz. i przysp. wojsk. są organami społecznymi akcji w zakresie wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego. Pracują one w myśl dyrektyw i instrukcyj Państwowego Urzędu W. F. i P. W.

Siedzibą każdego wojewódzkiego lub powiatowego komitetu W. F. i P. W. jest miasto wojewódzkie lub powiatowe, a terenem działalności obszar danego województwa lub powiatu. W poszczególnych miastach

i większych miasteczkach istnieją miejskie komitety W. F. i P. W., działające w obrębie miasta.

Komitety powiatowe i miejskie na terenie każdego województwa podlegają odnośnemu wojewódzkiemu komitetowi W. F. i P. W. Wyjątek stanowi miasto st. Warszawa, które posiada Stołeczny Komitet W. F. i P. W., zrównany pod względem praw i kompetencji z komitetami wojewódzkimi.

Zadaniem komitetu W. F. i P. W. jest koordynowanie działalności organów państwowych, samorządowych i społecznych w pracy nad wychowaniem fizycznym i przysposobieniem wojskowem, a w szczególności:

1. współpraca z organizacjami w. f. i p. w. i sportowymi, oraz udzielanie tym organizacjom pomocy zarówno pod względem finansowym, jak i technicznym;
2. popieranie, względnie opinjowanie wobec władz wyższych instancyj wszelkich starań tych organizacji, mających na celu uzyskanie pomocy państwowej;
3. inicjowanie i pomoc w rozbudowie urządzeń sportowych oraz czuwanie nad racjonalnem wykorzystaniem tych urządzeń przez jak najszerszy ogół;
4. organizowanie opieki lekarskiej nad wychowaniem fizycznym i sportami, a w szczególności organizowanie lekarskich poradni sportowych;
5. organizowanie lub popieranie lokalnych kursów, zawodów, wycieczek sportowych i turystycznych, pokazów, wystaw i t. p. prac oraz imprez w zakresie w. f. i p. w. i sportu;
6. inicjowanie i popieranie organizacji i budowy kolonij i półkolonij dla dzieci i młodzieży, schronisk i domów wycieczkowych;

7. prowadzenie propagandy na rzecz wychowania fizycznego, przysposobienia wojskowego i sportu;
8. gromadzenie potrzebnych funduszków i udzielanie subwencji na akcję w. f. i p. w. i sportową.

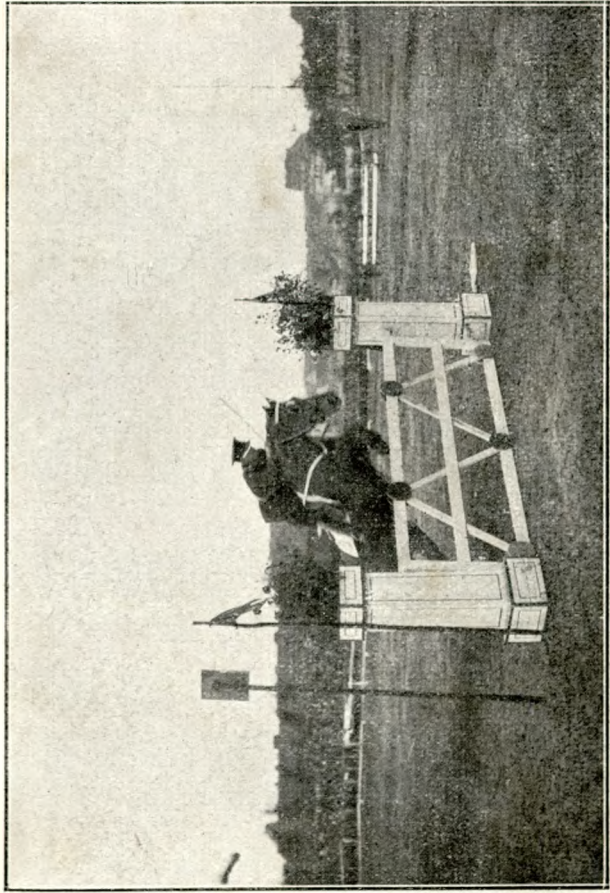
W skład każdego wojewódzkiego komitetu w. f. i p. w. wchodzi z urzędu: 1. wojewoda jako przewodniczący; 2. d-ca O. K. lub wyznaczony przez niego zastępca; 3. kurator Okręgu Szkolnego oraz 4 członków z nominacji, powołanych na wniosek wojewody przez dyrektora P. U. W. F. i P. W., z pośród miejscowych znawców i działaczy na polu w. f. i p. w.

W skład każdego powiatowego (miejskiego) komitetu W. F. i P. W. wchodzi: 1. starosta (burmistrz) jako przewodniczący; 2. wyznaczony przez d-cę O. K., przedstawiciel wojska; 3. wyznaczony przez Kuratorjum, przedstawiciel władz szkolnych, oraz 20 członków z nominacji, powołanych na wniosek starosty (burmistrza) przez wojewodę.

Ponadto każdy powiatowy względnie miejski komitet W. F. i P. W. posiada wyznaczonego z urzędu sekretarza, którym jest komendant powiatowy p. w. danego powiatu.

Władze szkolne.

W szkołach średnich i niższych dla celów p. w. młodzież organizowana jest w hufce szkolne. Dyrekcje poszczególnych szkół mają wolną rękę w organizowaniu hufców, lecz w tych szkołach gdzie hufiec jest zorganizowany, cała młodzież odpowiednich klas ma obowiązek do niego należeć. Komendantem hufca w szkołach średnich jest oficer służby czynnej, względnie oficer rezerwy, w szkołach niższych — podoficer słu. czynnej wzgl. rezerwy. Komendant wchodzi w skład Rady Pedagogicznej szkoły. Władze szkolne wyznaczają z pośród nauczycieli opiekuna hufca, który po-

Post. Wojnar zwycięzca w konkursie hippicznym.

siada uprawnienia wychowawcy klasy. Władzę dyscyplinarną w hufcach sprawuje szkoła.

Stowarzyszenia P. W.

Współpraca stowarzyszeń społecznych polega na organizowaniu chętnych członków w oddziały p. w., prowadzeniu pracy oświatowo-obywatelskiej, uprawianiu ćwiczeń cielesnych i sportów, oraz propagowaniu w społeczeństwie prac w. f. i p. w.

Stowarzyszenia te za swą pracę otrzymują od władz wojskowych szereg przywilejów w postaci użyczenia im pomieszczeń, boisk, placów do ćwiczeń i strzelnic, sprzętu wyszkoleniowego; szkolenia im instruktorów w. f., pomocy materialnej przy urządzeniu zawodów, obchodów, uroczystości i t. p. Warunkiem współpracy ze stowarzyszeniem p. w. jest jego apolityczność, lojalność wobec władz wojskowych i wykazanie przez nie osiągniętych wyników w pracy p. w. i w. f.

Niestowarzyszeni.

W miejscowościach gdzie ludność miejscowa, zgłaszająca się do pracy p. w., nie chce należeć do żadnego ze stowarzyszeń p. w., komendanci powiatowi organizują ich w oddział p. w., tworząc nad nim patronat z przedstawicieli miejscowego społeczeństwa. Patronat taki winien otoczyć opieką oddział zarówno materialnie, jak i moralnie, analogicznie jak stowarzyszenie p. w. swoich członków.

Jednostki P. W.

Ćwiczący w przysposobieniu wojskowym organizowani są w drużyny według wyszkolenia, drużyny mogą być łączone w plutony. Pluton tworzy się z drużyn, których członkowie zamieszkują miejscowości leżące w promieniu kilku kilometrów, by mogli odbywać wspólne ćwiczenia. Pluton może więc składać się z drużyn o różnym poziomie wyszkolenia.

Hufce szkolne stanowią oddzielne jednostki p. w. o podobnej organizacji.

Szkolenie w hufcach jest prowadzone według klas, n. p. klasa 6 — I stopień (rekrucka), klasa 7 pierwszy rok II stopnia.

Bezpośrednim zwierzchnikiem jednostek p. w. jest komendant powiatowy p. w. danego powiatu.

Wyszkolenie.

Kierownictwo i metody pracy.

Wyszkoleniem wojskowym kierują wyłącznie władze wojskowe; ustalają one programy i metody oraz kontrolują i oceniają wyniki pracy, organizują i prowadzą jednostki p. w., przydzielają instruktorów wojskowych, kontraktowych lub z pośród członków stowarzyszeń.

Programy wyszkolenia w p. w. tylko dostosowane do wyszkolenia w wojsku, głównie w zakresie wychowania strzeleckiego i wyszkolenia bojowego.

Wyszkolenie ogranicza się do rzeczy najistotniejszych, szczegóły i zbędny balast formalny i pamięciowy są pomijane.

Zakres przysposobienia wojskowego zależy od wieku, poziomu wyszkolenia ogólnego i stosunku do służby wojskowej przysposobionych. Stosownie do tych warunków rozróżniamy w przysposobieniu wojskowym 3 grupy: młodzież szkolną, młodzież pozaszkolną i rezerwistów.

Młodzież szkolna.

Młodzież szkolna szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich i innych szkół z prawami szkół średnich otrzymuje wojskowe wyszkolenie podstawowe. Program wyszkolenia rozłożony jest na dwa lata i 6-tygodniowy obóz letni.

Młodzież szkół niższych, zawodowych, rzemieślniczych i innych, nie dających praw szkoły średniej, przechodzi wyszkolenie szeregowca w ramach drużyny. Program obliczony jest na dwa lata pracy w szkole w ramach drużyny i na 6-tygodniowy obóz letni.

Młodzież pozaszkolna.

Program wyszkolenia dla młodzieży pozaszkolnej obejmuje wyszkolenie szeregowca w ramach drużyny. Program obliczony jest na 3 lata pracy i dzieli się na dwa stopnie. Stopień I., obejmujący wyszkolenie rekruta osiąga się w ciągu jednego roku. Stopień II — wyszkolenie w ramach drużyny — w ciągu 2 następnych lat.

Rzeczwiści.

Wyszkolenie rezerwistów polega na: 1. doskonaleniu się w strzelaniu, 2. utrzymaniu sprawności w zachowaniu się na polu walki, 3. doskonaleniu się w oparowaniu sprzętu technicznego, 4. utrzymaniu sprawności fizycznej.

Obozy i kursy.

Obozy letnie organizowane są: a) dla młodzieży szkolnej, by podnieść jej zdrowotność, sprawność fizyczną, oraz uzupełnić praktycznem wyszkoleniem dwuletnią pracę w hufcu szkolnym, b) dla wyszkolenia instruktorów p. w., c) dla wyszkolenia instruktorów z zakresu w. f.

Dla środowisk wiejskich po ukończeniu robót w polu organizowane są analogiczne kursy w garnizonach.

Ulgi w służbie wojskowej.

. Poborowi bez cenzusu.

Za osiągnięcie I. stopnia p. w. stosowane są przywileje w rozmiarach następujących i to w tym wy-

padku, o ile poborowi zachowaniem się, zasługują na to:

- a) urlopy okolicznościowe na święta między innemi i na święta p. w. tego rejonu, z którego poborowy pochodzi,
- b) pierwszeństwo w przyjmowaniu do szkół podoficerskich,
- c) w szkole podoficerskiej w razie dobrych wyników przyspieszenie awansu na st. szeregowca w ramach ustawy o prawach i obowiązkach szeregowych,
- d) udzielanie zezwoleń już w okresie rekruckim na wychodzenie z koszar, jak również przepustek w niedzielę i święta i t. p.,
- e) w miarę możliwości zwolnienie z cięższych robót porządkowych.

Za osiągnięcie II. stopnia p. w. poborowi bez cenzusu otrzymują przywileje przewidziane dla I. stopnia, a oprócz tego:

- a) w piechocie skrócenie służby w szeregach o 3 miesiące (przez późniejsze wcielenie o 3 miesiące),
- b) w kawalerji przywileje jak dla stopnia I. Ulgi dla członków konnego p. w. mają zostać dopiero określone,
- c) w artylerji skrócenie czasu służby w szeregach o 3 miesiące w postaci stałego urlopowania o 3 miesiące wcześniej przed terminem zwolnienia do rezerwy, przyczem poborowi tej kategorii służą od października do stycznia bez przerwy urlopowej,
- d) lotnictwo jak w piechocie. Dla tych zaś, którzy ukończyli szkoły pilotów lub szkoły mechaników znajdujące się pod ścisłą fachową kontrolą Dep. Lotn., skrócenie służby w szeregach o 12 miesięcy przez wcześniejsze stałe urlopowanie,
- e) inżynierja:
 1. łączność — późniejsze wcielenie o 2 mies.,
 2. saperzy — późniejsze wcielenie o 2 mies.,

3. saperzy kolejowi — tylko przywileje jak za I stopień,
4. samochody — późniejsze wcielenie o dwa mies.

Poborowi z cenzusem.

Za osiągnięcie I. stopnia wykształcenia otrzymują przywileje te same jak poborowi bez cenzusu z I. stopniem wykształcenia.

Za osiągnięcie II. stopnia p. w.:

1. w piechocie: zwolnienie z pierwszych 3 mies. szkolenia,
2. w kawalerji: zwolnienie z pierwszych 3 mies. szkolenia, o ile posiadają dodatkowy kurs jazdy konnej),
3. w artylerji, ulgi przewidziane dla I. stopnia,
4. lotnictwo: absolwentom szkół L. O. P. P., znajdującym się pod ścisłą kontrolą fachową Dep. Lotn. zwolnienie z trzech pierwszych miesięcy szkolenia; dla pozostałych — przywileje jak za osiągnięcie I. stopnia p. w.,
5. inżynierja:
 1. łączność — jak w artylerji,
 2. saperzy — jak w artylerji,
 3. saperzy kolejowi — jak w artylerji,
6. Służba sanitarna: zwolnienie z pierwszych 3 miesięcy szkolenia.

Ulgi dla rezerwistów.

Nie zostały jeszcze ogłoszone. Już obecnie jednak za pracę na kursach instruktorskich wzgl. w obozach letnich były doraźnie stosowane ulgi dla oficerów i szeregowych rezerwy w postaci zaliczenia poświęconego czasu na poczet odbycia ćwiczeń rezerwy.

St. przod. Bentkowski.

Nauka o broni.

Historyczny rozwój broni palnej.

Pierwsza broń palna pojawiła się w Europie w połowie XIII. wieku; wynalazcami jej byli prawdopodobnie Chińczycy, od których przeszła do Europy drogą przez Arabów i Hiszpanów.

Początkowy rozwój broni palnej był bardzo wolny.

Pierwsze działa były to poprostu rury, do których ładowano od przodu proch, następnie szpunt drewniany i kulę kamienną.

Odpalenie odbywało się przez otwór umieszczony w tyle, zwany „zapałem“, w który wtykano lont.

Dalsze udoskonalenie dział polegało na wprowadzeniu kul ołowianych zamiast kamiennych. Istotny postęp w budowie dział zapoczątkował dopiero w. XIX.

Pierwsza ręczna broń palna była nader niezdarną. Były to hakownice i łżejsze od nich rusznice. Są to bronie ciężkie nabijane bardzo wolno, niecelne i mało skuteczne.

Używano ich przeważnie w obronie. Dopiero pojawienie się w połowie XVI. wieku doskonalszego typu, zwanego muszkietem, zadecydowało o szerszym zastosowaniu broni palnej w piechocie.

Muskiet był początkowo bronią dość ciężką i dopiero w wojnie 30-letniej, wprowadził Gustaw Adolf, król szwedzki, muszkiety o wadze 6 kg. kalibru 18 mm., które już nadawały się do użycia w natarciu, choć mogły oddać zaledwie strzał na minutę i posiadały skuteczną donośność do 250 m.

Muskiet posiadał zamek lontowy, polegający na tem, że nad zapalem znajduje się miseczka na proch, zwana panewką a z tyłu jej kurek z zaczepem do umieszczania lontu. Przez pociągnięcie spustu obraca

się kurek, lont dostaje się do panewki, zapala umieszczony w niej proch i za pośrednictwem zapalu, zapala się proch w lufie. Ze względu na nieporęczność i powolność nabijania, rozłożoną na 30 chwytów, broń ta nie odgrywała wielkiej roli na polu walki. W najzaciętszej bitwie, z punktu widzenia walki ogniowej, w roku 1625 oddano ogółem 7 strzałów na muszkiet. Pomimo to muszkiet zadecydował o wprowadzeniu do piechoty broni palnej.

Muskiet posiadał dwie poważne wady, a mianowicie: konieczność noszenia zapalonego lontu i nieemożność użycia go do walki wręcz. Użycie lontu w broni palnej zostało zastąpione przez wprowadzenie zamka skałkowego. W końcu wieku XVII. wprowadzono również bagniet początkowo wkładany w lufę, a następnie przez wprowadzenie tuleji nasadzany na lufę, ostatni sposób umożliwiał oddanie strzału z bagnietem nasadzonym.

Dalszym postępem w rozwoju broni palnej było wprowadzenie ładunków, łączących wspólnie proch, kulę i przybitki. Ładowanie jednak pozostało nadal od przodu, umożliwiało jedynie szybsze ładowanie broni (15 chwytów) i zwalniało żołnierza od konieczności dobierania ilości prochu i kul.

Ten stan broni dochował się do końca wojen Napoleońskich. Mimo już osiągniętych udoskonaleń, broń była jeszcze mało skuteczną i wolno-strzelną. Najpoważniejszą jej wadą było zamakanie prochu na panewce, lub też zabijanie się zapalu pozostałościami prochowemi, skutkiem czego strzał „spalał na panewce“. W tych warunkach, przy najpiękniejszej nawet pogodzie, strzały zawodziły.

Niewygody, wynikające z częstych niewypałów, zostały usunięte przez wynalezienie spłonki około 1820 r. Zbudowany przy jej pomocy zamek kapiszo-

nowy usunął niewypały nie powiększył jednak ani szybkostrzelności ani celności broni.

Powiększenie szybkostrzelności broni i zwiększenie jej wydajności ogniowej osiągnięto przez wprowadzenie t. zw. „broni odtylcowej“, t. j. ładowanej od tyłu.

Pierwszą odtylcówkę skonstruował w 1841 r. Dreyse (t. zw. karabin iglicowy). Jest to już broń gwintowana o kalibrze 15 mm., wagi 5 kg. i posiadała tę zaletę, że zezwalała na szybsze ładowanie karabina. Naboje były umieszczone w łusce papierowej, zezwalającej ładować jednym chwytem. Przygotowanie broni do strzału zredukowano do 6 chwytów. Prusacy, uzbrojeni w karabiny tego typu zadali w 1866 r. olbrzymie straty Austriakom, uzbrojonym w broń, ładowaną od przodu i walczącym w zwartych szeregach.

Z pojawieniem się broni odtylcowej szyk zwarty przestał być szykiem bojowym — w miejsce jego wchodzi tyraljerka, jako jedyny szyk w walce pierwszych rzutów piechoty.

Znacznie doskonalszą odtylcówką był francuski Chassepot z roku 1866, o kalibrze 11 mm., wadze 4,1 kg., donośności na 1500 m.; wymagał do ładowania 4 chwytów, stosował jeszcze łuskę papierową.

Od tej chwili rozpoczyna się błyskawiczny wprost rozwój broni piechoty. Łuskę papierową wypiera^a łuska metalowa co zezwala na magazynowanie amunicji a podczas oddania strzału na dokładne uszczelnienie lufy od tyłu, pojawiają się liczne konstrukcje zamków, wymagające do ładowania 4 a nawet 3 chwytów.

Równocześnie powiększa się donośność i celność strzału karabinowego. Konstruktorzy dążą do stworzenia broni powtarzalnej, wielostrzałowej. Początkowe systemy, niezgrabne i nieporęczne, z nabojami umiesz-

czanemi w kolbie lub pod lufą, zostały zastąpione przez system paczkowy Amerykanina Lee (czytaj Li).

Początkowo są to osobne magazynki, ładowane od dołu, jednak bardzo szybko zostały zmienione w nowoczesny system pudełka, umieszczonego w łożu karabina.

Stosowany proch czarny (dymny) nie mógł już zaspokoić wymagań, stawianych strzałowi. Studja nad prochem bezdymnym doprowadzają w latach 1885 do 1890 do pożądanego skutku. Wraz z jego pojawieniem się, zwiększa się szybkość początkowa pocisku z 450 m. sek. do 600 a z czasem i do 900 m. sek. Pocisk ołowiany, nie wytrzymujący dużej szybkości początkowej, ustępuje miejsca pociskowi o płaszczu stalowym. Kaliber zmniejsza się z 11 mm. na 6,5—8 mm. Skuteczność strzału sięga do 2400 m., szybkostrzelność — wzrasta a równocześnie wykrycie strzelającego staje się trudniejsze.

Równocześnie broń maszynowa, która pierwsze swe kroki stawia w roku 1883, niedoceniona początkowo, wykazuje obecnie swe pełne znaczenie.

Wojna światowa 1914—18 r. potwierdziła szalony postęp, jaki w tem 40-leciu od roku 1870 uczynił rozwój broni piechoty.

Po wojnie postęp techniki nie zatrzymał się. Ogień karabinów maszynowych sięga dziś do 5000 m. Piechota może strzelać z ukrycia ogniem pośrednim. Pociski stanowią poważną przeszkodę dla nisko latających samolotów, skutecznie uszkadzają także i czołgi. Obok zwykłego karabina, karabinów maszynowych ręcznych i ciężkich, pojawiły się karabiny maszynowe najcięższe, kalibru 13—18 mm., do zwalczania czołgów i samolotów. Równocześnie udoskonalono amunicję; dziś posiadamy pociski smugowe, zapalające, przeciwpancerne, wydłużone i t. p. Ale jak dawniej,

tak i dziś decyduje o zwycięstwie nie broń, ale w pierwszym rzędzie — człowiek, który musi być odpowiednio wyszkolony, by broń, którą posiada używał odpowiednio i ze skutkiem, nie zapominając jednocześnie o pielęgnowaniu jej.

Ogólna charakterystyka nowoczesnych karabinów piechoty.

Dzisiejsze karabiny piechoty są bez wyjątku mało-kalibrowe (od 5,94 do 8 mm.) i wielostrzałowe (od 3 do 12 strzałów); celownik ich sięga ponad 2000 m., a ciężar nie przenosi 4,5 kg. Zarówno ze stanowiska techniki, jakoteż i balistyki, karabin nowoczesny musi odpowiadać następującym wymogom: dalekonośność, celność, szybkostrzelność, pewne i łatwe działanie, dużą wytrzymałość przy użyciu jako broń biała oraz wytrzymałość na zmiany atmosferyczne i zle obchodzenie się w polu. Mechanizm karabina musi być łatwy do rozbierania i nieskomplikowany.

Zanim przystąpię do szczegółowego opisu systemów, używanych u nas, muszę podać zasadnicze cechy wszystkich karabinów.

Lufa.

Lufa służy do nadawania kierunku pociskowi, wyrzuconemu siłą gazów spalonego prochu. Materiałem lufy jest stal łana, odznaczająca się wielką wytrzymałością, elastycznością i odpornością przeciw prędkiemu zużyciu. Lufa posiada wewnątrz gwint prawoskrętny wyjątkowo tylko lewoskrętny, składający się z 3—6, najczęściej z 4 bruzd podłużnych, skręcających się kilkakrotnie w całej lufie. Gwint służy do nadania pociskowi obrotu podczas lotu a przez to i pewnego lotu. Przez swój obrót pocisk z łatwością pokonuje opór powietrza a co za tym idzie, nie zbacza z nadanego mu kierunku i nie koziołkuje. Przednia część lufy nazywa

się wylotem, tylna zaś wlotem. Lufa od strony wlotu jest niegwintowana i ściśle odpowiada formie łuski, nosząc nazwę komory nabojoyej. Komorę nabojoyą łączy z częścią gwintowaną stożkowa część przejściowa. Wypukłe części przewodu lufy nazywamy polami — wklęsłe — bruzdami.

Kalibrem lufy nazywamy średnicę jej przekroju, mierząc od pola do pola.

Nazewnątrz lufa, podobnie jak wszystkie inne części składowe karabina, z wyjątkiem zamka, jest czerniona. Chroni to części składowe od rdzy i zapobiega błyszczeniu.

Przyrząd celowniczy.

Przyrząd celowniczy służy do nadania karabinowi żądanego położenia przy strzale i składa się z celownika i muszki.

Muszka, kształtu najczęściej pryzmatycznego, osadzona jest stale lub przesuwalnie w gnieździe na podstawie muszki, wprost na lufie lub też na pierścieniu umocnionym na lufie.

Celownik składa się z podstawy, suwaka z naciskami i z dźwigni jednoramiennej, umieszczonej na podstawie zapomocą osi. Rozróżniamy celowniki: ramkowe, ramkowo-schódkowe, ramieniowe i krzywiznowe.

Celownik ramkowy składa się z ramki, umocnionej obracalnie na osi, opatrzonej w suwak, z wyciętą w nim szczyrbką. Od spodu naciska stopę ramki silna płaska sprężyna, unieruchamiająca ramkę w położeniu prostopadłym lub poziomym. Ramiona ramki posiadają skalę. Górny brzeg ramki posiada czasem szczyrbkę dla największej odległości. Celownik ramkowy, pomimo swej prostoty, posiada wady, z których najważniejsza zasłanianie przy celowaniu pola widzenia; nie złożony zaś po strzelaniu łatwo się łamie lub zgina.

Celownik ramkowo-schódkowy jest podobny do ramkowego, ale odróżnia się od niego tem, że podstawa ma z obu stron ścianki, których górny brzeg ukształtowany jest na kształt schodków. W schodki te wpada suwak przy ustawianiu złożonej ramki. Ramka złożona ma u góry szczyrbinę, której używa się na odległości decydujące, to znaczy mniejwięcej do 1000 m. Na dal-sze odległości ustawia się ramkę pionowo.

Celownik schodkowo-ramkowy jest o wiele praktyczniejszy od ramkowego, bo celowanie na odległości decydujące uskutecznia się przy ramce złożonej, co chroni ją przed uszkodzeniem a strzelcowi nie zasłania celu.

Celownik ramieniowy składa się z podstawy, suwaka z zaciskami i ramienia z jego osią.

Podstawa umocowana na lufie, posiada dwa wodzidła, zaopatrzone nacięciami a te ostatnie liczbami.

Ramię celownika jest osadzone obrotowo na podstawie celownika i połączone z nią zapomocą osi. W ramieniu jest wycięta szczyrbina i dwa wodzidła dla śrub wodzidłowych. Suwak służy do podnoszenia ramienia.

Celownik krzywiznowy jest cokolwiek podobny do celownika ramieniowego, różni się tylko sposobem umieszczenia suwaka i kształtem ścianek bocznych podstawy. Przy pierwszym suwak umieszczony jest ruchomo na ramieniu celownika, podnosi lub opuszcza ramię celownika, ślizgając się po bocznych łukowatych ściankach podstawy; przy drugim zaś, suwak umieszczony jest ruchomo na podstawie, podnosi lub opuszcza ramię celownika, przy pomocy umieszczonych w nim śrub wodzidłowych.

Obsada zamkowa.

Obsada zamkowa jest nakręcona na tylną część lufy. Służy ona do umieszczenia w niej zamka i po-

łączenia lufy z przyrządem donoszącym i spustowym. Ponadto wspólnie z zamkiem służy do ryglowania (zamknięcia lufy od tyłu).

Zamek.

Zamek służy do wprowadzenia naboju do lufy, za-ryglowania lufy, powoduje odpalenie, oraz wyrzuca łuskę po strzale. Karabiny nowoczesne posiadają prawie wyłącznie zamki tłokowe z iglicą samoczynną, znaczy to, że po otwarciu, a następnie po zamknięciu zamka, iglica zostaje równocześnie napięta. (Jedne typy zamków napinają iglicę przy otwieraniu, inne zaś dopiero przy zamykaniu).

Zamki dzielimy na dwuchwytowe i czterochwytowe. Zamek dwuchwytowy otwieramy przez ujęcie rączki i pociągnięcie silnie w tył, czyli, że otwarcie i zamknięcie wykonywuje się dwoma chwytami. Zamek czterochwytowy otwiera się przez podnoszenie rączki do góry o 90 stopni, a następnie odsunięcie w tył, zamknięcie — odwrotnie (4 chwyt).

Zamek czterochwytowy, teoretycznie gorszy od dwuchwytowego, okazał się praktycznie lepszym, a przede wszystkim pewniejszym i trwalszym. Już samo zwolnienie łuski, które wymaga dużego wysiłku, skutecznie się w chwili podnoszenia rączki do góry. Łuska poruszona już daje się łatwo wyciągnąć. Zakopcenie gazami, zasadniczo szkodliwe, nie decyduje tu o sprawności działania.

Przeciwnie ma się rzecz z zamkiem dwuchwytowym. Zwolnienie łuski skutecznie obrót tłoka przez ciągnięcie zamka w tył, co, gdy zamek jest zanieczyszczony, okazuje się trudnem do tego stopnia, że żołnierz musi sobie pomagać, otwierając zamek nogą.

Każdy zamek musi mieć w obsadzie odpowiednią przestrzeń wolną, gdyż zbyt duża dokładność w dopa-

sowaniu jest szkodliwa, bo już trochę rdzy lub kurzu utrudnia zamknięcie go.

Rygle zamkowe, umieszczone na przedniej części tłoka lub trzona zamkowego, tuż za dnem łuski, służą do pewnego zamknięcia luty. Rygle prawie wszystkich zamków stoją w zamkniętych karabinie pionowo, wyjątkowo tylko poziomo. Zamek o niesymetrycznem zaryglowaniu jest mało używany, gdyż odrzut, natrafiając na opór ekscentryczny, odchyła karabin przy strzale, co ujemnie wpływa na celność strzału. Zaryglowanie oddalone od dna łuski jest mniej wskazane, bo wybuch, nie mając oparcia tuż za dnem łuski, wstrząsa całym zamkiem i może go z czasem zgiąć lub złamać. Niektóre zamki mają jeszcze trzeci rygiel zaporowy, umieszczony w tylnej części zamka, tworząc u niektórych obsadę ręczki.

Każdy zamek posiada wyciąg i wyrzutnik, które uskuteczniają wyciągnięcie i wyrzucenie w bok łuski lub naboju. Wprowadzeniu w lufę dwóch naboju, zamiast jednego, zapobiega kształt brzegów magazynka lub łódki, lub też specjalnie ukształtowany tłok zaporowy łącznie z wyciągiem, który już przy wypychaniu naboju z magazynka ujmuje pazurem brzeg łuski.

Bezpiecznik, chroniący karabin od niezamierzonego strzału, umieszczony jest w zamku lub na obsadzie zamkowej. Niektóre karabiny nie mają osobnego bezpiecznika. Zabezpieczenie uskutecznia się przez opuszczenie iglicy.

Przyrząd spustowy.

Przyrząd spustowy służy do utrzymania napiętej iglicy i zwolnienia jej napięcia w chwili, gdy strzelec naciśnie język spustowy. Zasadniczo składa się z zaczepu kurkowego z zębem zaczepowym, sprężyny spustowej i spustu, zakończonego językiem spustowym. Najczęściej używane są spusty dwutaktowe.

Przyrząd donoszący (magazynek).

Przyrząd donoszący służy do umieszczenia i donoszenia naboji do zamka. Umieszczony jest w łożu tuż pod obsadą zamkową. Mamy kilka systemów przyrządów donoszących.

W systemie Lee, przyrząd donoszący daje się wyjmować, jest u dołu zamknięty i wystaje z łoża.

W systemie Manlichera obsadzony jest w łożu stale, wystaje z niego i jest u dołu otwarty. W systemie Mausera absadzony jest jak powyższy, jednak nie wystaje z łoża i jest od dołu zamknięty wieczkiem. Zaletą systemu Mausera jest dobra ochrona mechanizmu donoszącego przed kurzem, oraz łatwość ładowania i doładowania, czego nie można powiedzieć o systemie Manlichera. W systemie Manlichera naboje wkładamy razem z łódką, przez co niemożliwe jest doładowanie, t. zn. że, gdy wystrzelimy 2 lub 3 naboje, a chcemy dopełnić do poprzedniej zawartości, musimy najpierw łódkę z pozostałemi nabojami wyjąć, dopełnić ją i dopiero wcisnąć do magazynku.

Wewnątrz pudełka przyrządu donoszącego znajduje się donośnik, który naciskany do góry przez sprężynę, donosi stale naboje do włazu. W niektórych karabinach donośnik zatrzymuje otwarty zamek po wprowadzeniu ostatniego naboju do lufy.

Oprócz wyżej wymienionych przyrządów donoszących mamy jeszcze kilka innych, jak: system Krag-Jargensen i Manlicher-Schauauer, używane wyłącznie: pierwszy w Danji, drugi w Grecji.

Łoże.

Łoże wraz z nakładką zapomocą okuć łączy wszystkie części karabina i ochrania lufę przed uszkodzeniem. Łoże posiada z dwóch boków żłóbki chwytowe do ujęcia karabina podczas strzału, szyjkę i chwyt

do lepszego trzymania karabina, z tyłu kolbę do oparcia karabina o ramię.

Nakładka ochrania rękę w razie rozgrzania lufy.

Łoża wszystkich karabinów stoją mniej więcej na jednym poziomie pod względem kształtu, dobrego składu przy strzelaniu, celowego umocowania lufy i odporności przy użyciu karabina jako broni białej. Materiałem był przed wojną prawie wyłącznie orzech amerykański. Jedynie Rosja używała do wyrobu łóż brzozy syberyjskiej, która również dobrze odpowiada swemu zadaniu.

Łoże musi być zrobione z drzewa bezwzględnie suchego i nasyconego olejem lnianym, przytem starannie wygładzone, gdyż inaczej łatwo zamaka a schnąc paczy się i pęka.

Łoże karabina jest prawie wyłącznie jednolite, wyjątkowo tylko dwudzielne.

Długość i ciężar.

Długość karabinów wynosi od 1,10 m. do 1,33 m. bez bagnetu, ciężar zaś od 3,5 do 4,8 kg.

Ta nierówność długości i ciężaru powstała z różnorodności konstrukcji i różnic kalibru. Ze względu na przenoszenie pożądanymi byłby ciężar możliwie najmniejszy, ale lekkość musi mieć pewne granice, bo im lżejszy karabin, tem silniejszy jest odrzut przy strzale.

Nazwę swą karabiny biorą od nazwiska konstruktorów. W skróceniu odznacza się karabiny literą W. (wzór) i datą wprowadzenia w odnośnej armji. N. p. karabin rosyjski W. 91, niemiecki W. 98 i t. p.

Amunicja.

Nabój, używany obecnie, jest jednolity, to znaczy, spłonka, materiał wybuchowy i pocisk złączone są za-

pomocą łuski w jedną całość. Łuska jest zasadniczo wykonana z mosiądzu. Kształt łuski jest walcowy lub lekko stożkowaty, zwężający się flaszkowo; stopa jest wystająca albo gładka z wytoczonym rowkiem, w który wchodzi ząb wyciągu. Łuski ze stopą niewystającą są wygodniejsze do umieszczenia w łódce lub magazynku. Wszystkie naboje mają zapal centralny z jednym lub dwoma otworami zapalowymi (szczeliny ogniowe). Spłonka jest to mała, u dołu zamknięta rurka, wypełniona na dnie piorunianem rtęci — substancją, która wybucha przy uderzeniu. Wydrążenie łuski, w którym umieszczona jest spłonka, ma w pośrodku wzniesienie (kowadełko), które tworzy oparcie spłonki, przy uderzeniu iglicy. Ładunek prochu składa się przeważnie z bawełny strzelniczej w kształcie blaszek, ziarn, płytek, miseczek lub kostek w ilości 2,0 do 3,2 gr., albo też z prochu nitrowego w ilości 2,08 do 2,85 gr. kształtu paciorków lub włókien.

Pocisk jest walcem zakończonym owalnie, rzadziej kulisto, zazwyczaj z ołowiu twardego (stop ołowiu z antymonem) o płaszczu stalowym, niklowanym lub platerowanym mieszaniną niklu i miedzi, albo też tylko płaszczem stalowym tłuszczonym. Najczęściej jednak płaszcz pocisku jest sporządzony cały z mieszaniny miedzi i niklu; ołowiany środek (rdzeń) jest w płaszcz wciśnięty lub wlutowany.

Pociski najnowsze są kształtu spiczastego;; kształt ten nadaje się najlepiej do pokonywania oporu powietrza, a więc do uzyskania bardziej płaskiego toru pocisku. Najlepiej odpowiada swemu zadaniu pocisk francuski, kształtu torpedy, sporządzony cały z miedzi z nieznacznym dodatkiem cyny.

Długość całego naboju wynosi 75,0 do 82,5 mm., zaś ciężar 21,6 do 30,0 gr.

Teorja strzału.

Skutkiem uderzenia iglicy, spłonka zapala się, od niej zajmuje się ładunek prochu. Powstałe przy spaleniu się prochu gazy, mając jedyne ujście w kierunku wylotu lufy, całą swą siłą prężności wyrzucają pocisk.

Pocisk, opuściwszy lufę, nie leci po linii jej przedłużenia. Siła ciężkości powoduje opadanie pocisku, które następuje tem szybciej, im bardziej zmniejsza się prędkość lotu skutkiem oporu powietrza. Dlatego linja, którą zakreśla pocisk jest linją krzywą, zbliżoną do paraboli, a zwaną trajektorją.

Dla łatwiejszego pokonania oporu powietrza i wyzyskania dalszego strzału, wprowadzono pociski wydłużone, ostro zakończone i zmniejszono kaliber przy jednoczesnem powiększeniu ciężaru pocisku przez zastosowanie ołowianego jądra ze stalowym pancerzem. Im bowiem ciało jest cięższe i mniejsze, tem skuteczniej pokonywa opór powietrza.

Ażeby trafić w cel nie należy osi lufy nastawiać na punkt celu, lecz ponieważ pocisk, lecąc, opada, trzeba nadać jej takie położenie, żeby przedłużona oś lufy o tyle unosiła się ponad punktem celu, o ile kula w swym locie opada.

Im dalej więc leży punkt celu, tem pocisk, lecąc, bardziej opada i tem skośniejsze położenie trzeba nadać osi lufy.

Środkiem ułatwiającym celowanie i dającym miarę tej czynności jest przyrząd celowniczy.

Przyrząd celowniczy składa się z muszki umocowanej u wylotu lufy i celownika ze szczyrbką, umieszczonego powyżej komory nabojojowej.

Linja, pomyślana przez środek szczyrbki i szczyt muszki, nazywa się linją celu. Celujemy w ten sposób, że tą linją kierujemy na punkt celu. Ponieważ zaś szczyrbka celownika leży wyżej aniżeli muszka

i może być w miarę potrzeby podwyższana, więc przez samo nastawienie linji celu na punkt celu nadajemy przedłużonej osi lufy odpowiednio skośny kierunek ponad punkt, w który chcemy trafić.

Im dalsza jest więc odległość punktu celu, tem wyżej podnosi się szczerbinę celownika i tym samym unosi się przedłużoną oś lufy ponad cel.

Za punkt celu wybiera się najodpowiedniejszą pod względem szerokości i wysokości część celu. Zależnie od tego czy punkt celu znajduje się w środku celu, czy też na jego dolnej czy górnej krawędzi, mówi się o celowaniu w cel, nad cel i pod cel. Jeżeli odległość do celu jest mniejsza od odległości celownika, celuje się poniżej punktu, w który chce się trafić.

Najwyższy punkt toru pocisku nazywa się punktem wierzchołkowym. Odcinek przed tym punktem nazywa się częścią wznoszącą, poza tym punktem częścią opadającą. Część opadająca jest zawsze krótszą od części wznoszącej się, gdyż skutkiem zmniejszenia się prędkości lotu pocisk szybciej opada. Część wznosząca tworzy z linją celu kąt wyjścia, część spadająca tworzy zawsze większy kąt padania.

Wysokością toru nazywamy pionową odległość najwyższego punktu toru od linji celu.

Pocisk w biegu swym oprócz ruchu jednostajnie opóźnionego, dzięki któremu odbywa drogę wprzód, wykonywa ruch obrotowy około swej osi, spowodowany przez gwinty w lufie. Ruch obrotowy utrzymuje lecący pocisk w równowadze i nie pozwala, żeby pocisk skutkiem oporu powietrza zaczął koziółkować t.j.: obracać się około swej poprzecznej osi. Skutek strzału karabina zależy od kształtu toru pocisku, rozstrzału i siły działania samego pocisku.

Im tor jest bardziej płaski tem jest korzystniejszy, gdyż tem większe jest pole śmierci, t. j. przestrzeń,

na której wysokość toru jest mniejsza od wysokości celu.

Długość pola śmierci zależy od odległości strzału, wysokości celu, a przy małych celach — i wysokości składającego się do strzału.

Przy celowniku 400 — dla celu o wysokości 35 cm. cała przestrzeń 400 m. jest polem śmierci, gdyż nawet w punkcie wierzchołkowym tor pocisku wznosi się tylko na 35 cm. ponad linią celu. Dlatego też ten celownik został wybrany jako celownik normalny.

Do jazdy strzela się celownikiem 600 — z tej przyczyny, że dla jeźdźca cała długość toru pocisku jest polem śmierci, gdyż nawet punkt wierzchołkowy toru wznosi się zaledwie na 175 cm. ponad linię celu.

Skutkiem tego, że niema dwóch idealnie równych ładunków, pocisków o tym samym ciężarze, że z każdym strzałem coraz bardziej rozszerza się lufa i t. p. pociski wystrzelone z jednego i tego samego karabina, w tym samym położeniu i do tego samego celu, zakreślą różne tory i trafią nie w jeden punkt, ale pokryją płaszczyznę pionową i poziomą punktami trafień.

Wielkość pionowej płaszczyzny trafień nazywa się rozstrzałem broni. Rozstrzał jest zazwyczaj wyższy aniżeli szerszy. Punkt, który ma nad sobą tyle trafień, ile pod sobą, z lewej zaś strony, tyle co z prawej, jest średnim punktem trafień. To też koło niego przestrzeleniny układają się najgęściej. .

Zależnie od tego, czy średni punkt trafień leży w środku płaszczyzny trafień, z dołu lub góry, mówimy, że karabin jest celny, dołuje, lub góruje.

Na ziemi układają się strzały na poziomej płaszczyźnie trafień. Szerokość jej zwiększa się z odległością, głębokość zaś jest tem większą, im większy jest rozstrzał na wysokość i mniejszy kąt padania.

Ponieważ zaś kąt padania zwiększa się daleko szybciej, aniżeli rozstrzał na wysokość, więc wraz z wzrostem odległości zmniejsza się pozorna płaszczyzna trafień. Teren spadający w kierunku celu powiększa głębokość rozstrzału, teren wznoszący się — skraca.

Pocisk przebija z odległości 350 m. warstwę słomy grubości 5 m., śniegu ubitego 2 m., torfu — 1,10 m., drzewa sosnowego — 90 cm., darniny — 80 cm., dębu — 70 cm., ziemi, gliny lub piasku — 50 cm., ziemi zbitej w woreczkach — 40 cm., muru — 25 cm., szutru — 15 cm., płyty stalowe — 7 mm. Płyty stalowe do 9,5 mm. grubości na odległości 100 m. otrzymują słabe uszkodzenia, z większych odległości nie doznają żadnych. Drzewa i cienkie ściany z cegły i gliny dają osłonę tylko przed wzrokiem. Przedpiersia rowów strzeleckich muszą być przynajmniej 90 cm. szerokie.

Karabiny niosą z szybkością początkową od 600 do 900 m. sek. na odległości 4000 m. przyczem kąt wzniesienia wynosi 31° . Z celnością strzałów można się jednak liczyć tylko do 1000 m.

Dając ognia z wielu karabinów otrzymujemy wiązkę strzałów. Skutkiem nie dających się uniknąć różnic w poszczególnych karabinach, rozstrzały pojedynczych karabinów nie są sobie równe, a pionowa i pozioma płaszczyzna trafień ognia oddziału będzie znacznie większa od rozstrzału pojedynczego karabina. Rozstrzał ten zwiększa się jeszcze skutkiem błędów strzelających.

Ugrupowanie punktów trafień jest tem prawidłowsze, im więcej dano strzałów. Zazwyczaj połowa punktów trafień pada na środkową ćwiartkę, $\frac{1}{3}$ na środkową połowę.

Skuteczna część wiązki leży w środku płaszczyzny trafień.

Tylko na małych odległościach można się liczyć ze strzałami pojedynczych karabinów, zresztą bierze się w rachubę tylko wiązkę wystrzałów karabinów całego oddziału. Skuteczność ognia zależy od tego, czy skuteczna część wiązki rozstrzału znajduje się w celu.

Pierwszym warunkiem jest odpowiednie nastawienie celownika. Szczególnie trudne jest podanie celownika przy większych odległościach. Wtedy kosztem skuteczności zwiększamy prawdopodobieństwo trafienia przez stosowanie dwóch celowników.

Wpływy atmosferyczne mają wielkie znaczenie dla nośności broni. Wysokość celownika obliczoną jest dla normalnych warunków atmosferycznych. Rzadsze powietrze w dniach gorących powoduje strzał dalszy, gęstsze podczas mrozów krótszy. Wiatr z przodu skracza dalekość strzału, wiatr z tyłu zaś powiększa. Jeżeli łączy się kilka czynników, wpływ ich zwiększa się; mogą one wywołać przy średnich odległościach zmianę celownika do 100 m., przy wielkich do 150 m.

Silny wiatr w kierunku prostopadłym do strzału może na odległości 1000 m. spowodować odchylenie do 10 m. Wiatr ze strony lewej, łącząc się z wpływem, jaki ma ruch obrotowy pocisku, również ze strony lewej ku prawej, może spowodować jeszcze silniejsze odchylenie.

Ważne znaczenie ma również oświetlenie. Przy jasnem muszka wydaje się nam większa, niż w rzeczywistości, skutkiem czego nie ustawiamy jej w odpowiedniej wysokości w szczybinie celownika i strzał jest za krótki. Przy ciemnem oświetleniu sprawa ma się odwrotnie; strzał jest za długi.

Jeżeli muszka jest z jednej strony zbyt oświetlona, strzelający jest skłonny nie szczyt muszki, ale oświetloną jej część ustawić w środku szczybiny, co powoduje odchylenie toru pocisku w kierunku strony ciemnej.

O tych wszystkich czynnikach musi strzelec pamiętać i, zależnie od warunków, wybrać odpowiedni punkt celu.

Karabin Mauzera W. 98.

Karabin Mauzera W. 98 jest bronią palną, powtarzalną, 5-strzałową, z donośnikiem niewystającym z łoża, zamkiem czterochwytowym, zaryglowanym symetrycznie.

Dane liczbowe.

Kaliber — 7,9 mm. Najniższy celownik — 400 m. Najwyższy celownik — 2000 m. Największa donośność przy kącie rzutu 31° — 4000 m. Długość karabina bez bagnetu — 1,25 m. Długość karabina z bagnetem zwykłym — 1,77 m. Waga karabina bez bagnetu — 4,36 kg. Waga bagnetu zwykłego — 0,56 kg. Waga naboju — 23,9 gr. Szybkość początkowa — 880 m. sek.

Główne części.

1. Lufa, 2. przyrząd celowniczy, 3. komora zamkowa, 4. zamek, 5. przyrząd spustowy, 6. przyrząd donoszący, 7. łoże, 8. okucie, 9. bagnet, 10. przybory.

Lufa.

Posiada wewnątrz 4 gwinty prawoskrętne. Od strony wlotu, znajduje się w lufie komora nabojoowa. Nazewnątrz lufa jest czernioną.

Przyrząd celowniczy.

Składa się z celownika i muszki. Muszka jest osadzona na podstawie muszki.

Celownik składa się: z podstawy, suwaka z zaciskami, ramienia z jego osią.

Podstawa umocowana jest na lufie zapomocą dwóch pierścieni i przymocowana śrubą. Posiada dwa wodzidła, zaopatrzone nacięciami i liczbami.

Ramię celownika jest osadzone obrotowo na podstawie celownika i połączone z nią zapomocą osi.

W ramieniu wycięta jest szczerbina i dwa wodzidła dla śrub wodzidłowych.

Suwak służy do podnoszenia ramienia. Przesuwany wzdłuż podstawy celownika, podnosi i opuszcza ramię celownika, przy pomocy umieszczonych w nim śrub wodzidłowych.

Wskaźnik suwaka wskazuje liczby nastawienia celownika.

Dwa zaciski, suwaka ze sprężynami unieruchamiają każdorazowe położenie suwaka. Wskaźniki wraz z tylną ścianą suwaka wskazują, na jaką odległość jest nastawiony celownik.

Celownik posiada liczby od 400—2000 m.

Liczby znajdujące się na górze podstawy celownika, są wyrażone w setkach metrów, — z prawej strony są umieszczone liczby parzyste, z lewej — nieparzyste.

Nadto po obu bokach podstawy, są umieszczone liczby parzyste co 200 metrów.

Położenie celownika wskazane jest kreską i liczbą dla całych setek. Dla półsetek, należy nastawić wskaźnik pomiędzy dwiema kreskami.

Chcąc nastawić celownik na pewną określoną odległość, trzeba przesunąć suwak na żadaną liczbę, nacisnąwszy wpierw jego zaciski.

Dla przesunięcia suwaka o pół setki, wystarczy nacisnąć tylko jeden zacisk.

Komora zamkowa.

Komora zamkowa jest nakręcona na tylną część lufy. Służy do umieszczenia w niej zamka i połączenia lufy z przyrządem donoszącym i spustowym. Ponadto wspólnie z zamkiem służy do ryglowania (zamknięcia lufy od tyłu).

Wewnątrz komory zamkowej, znajdują się dwie opory ryglowe, w które wchodzi rygle zamka, powodując w ten sposób zaryglowanie lufy; wodzidło dla wyciągu, wodzidło dla zamka, właz naboju, zakończony z przodu wślizgiem do przeprowadzania naboju z donośnika do lufy, przytrzymywacz, wkład do ładowania, dodatkowa opora ryglowa i wodzidło dla kurka.

Nadto wycięte są dwa gniazda dla śrub głównych, służących do połączenia komory zamkowej z łożem.

Z lewej strony komory zamkowej znajduje się zaczep zamkowy, ograniczający ruch zamka do tyłu przy otwieraniu tegoż, i wyrzutnik do wyrzucania łuski. Zaczep zamkowy i wyrzutnik są poruszane wspólną sprężyną.

Zamek.

Zamek służy do wprowadzenia naboju do lufy, zaryglowania lufy, powoduje odpalenie, oraz wyrzuca łuskę po wystrzale.

Części składowe: trzon zamkowy, wyciąg, iglica, sprężyna igliczna, łącznik, bezpiecznik i kurek.

Trzon zamkowy posiada z przodu czółko, dwa rygle do zaryglowania zamka, dwie szczeliny do ujścia gazów na wypadek pęknięcia łuski, rączkę zamkową do powtarzania, rygiel dodatkowy, napinacz, służący do cofania kurka, gniazdko do samoczynnego bezpiecznika.

Trzon zamkowy posiada wewnątrz przewód igliczny, zakończony otworem iglicznym. Rygiel lewy posiada przecięcie, by umożliwić przejście wyrzutnika. Wyciąg, osadzony obrotowo pierścieniem na trzonie zamkowym, służy do wyciągania łusek. Iglica powoduje zapalenie spłonki. Posiada z przodu grot, kryzę, służącą za oparcie dla sprężyny iglicznej oraz karby do połączenia z kurkiem.

Sprężyna igliczna opiera się z tyłu o łącznik, a z przodu o kryzę. Służy do pchnięcia iglicy wprzód.

Łącznik służy do połączenia części zamka w jedną całość. W łączniku jest umieszczony samoczynny bezpiecznik, który ciśnięty przez swą sprężynę, wchodzi w swe gniazdo w trzonie zamkowym, zabezpieczając samoczynnie zamek podczas otwierania.

Bezpiecznik służy do zabezpieczenia karabina.

Posiada oporę kurka, która uniemożliwia, przy skrzydełku podniesionym lub przekręconym w prawo, ruch kurka do przodu, pozostawiając w ten sposób iglicę w położeniu napięcia tak podczas zabezpieczenia lub również rozkładania zamka.

Kurek posiada ząb kurkowy, który wchodzi za odpowiedni ząb zaczepowy przyrządu spustowego i powoduje tem samem napięcie iglicy, oraz napinacz, umożliwiający cofnięcie kurka przez trzon zamkowy.

Przyrząd spustowy.

Przyrząd spustowy służy do utrzymania napiętej iglicy i zwolnienia jej z napięcia w chwili, gdy strzelec naciśnie język spustowy.

Składa się z zaczepu kurkowego, sprężyny spustowej i spustu.

Zaczep kurkowy jest dźwignią dwuramienną, która obraca się dokoła swej osi. Przednie ramię zaczepu posiada ząb zaczepowy, który służy do utrzymania zęba kurkowego.

Sprężyna spustowa ciśnie stale tylne ramię zaczepu w dół, unosząc tem samem przednie ramię do góry.

Spust umieszczony jest w zaczepie kurkowym obrotowo dokoła swej osi.

Przez naciśnięcie języka spustowego, spust podnosząc tylne ramię zaczepu kurkowego, obniża ząb zaczepowy.

Dwa punkty oparcia pozwalają na dwutaktowe opuszczenie spustu.

Przyrząd donoszący.

Służy do umieszczenia i donoszenia naboji do zamku. Składa się z pudełka, wieczka, donośnika i sprężyny donośnika.

Pudełko jest przymocowane do komory zamkowej, zapomocą 2 śrub głównych.

Z tyłu tworzy kabłąk. W kabłąku znajduje się otwór, służący do zaczepienia klamry pasa.

Wieczko zamyka pudełko od dołu. Zatrzask wieczka ze sprężyną zatrzasku nie pozwala na wypadnięcie wieczka.

Donośnik donosi naboje do włazu. Rozdzielacz powoduje układanie się naboji w dwa rzędy, donosząc zawsze do włazu tylko jeden nabój.

Sprężyna donośnika ciśnie stale na donośnik, podnosząc go tem samem ku górze.

Łoże.

Łoże wraz z nakładką, łączy razem wszystkie części karabina i ochrania lufę od uszkodzenia. Łoże posiada z dwóch boków żłobki chwytowe, do ujęcia karabina podczas strzału, szyjkę i chwyt do lepszego trzymania karabina, z tyłu kolbę do oparcia karabina o ramię.

Nakładka ochrania rękę w razie rozgrzania lufy.

Okucia.

Wiążą wszystkie części karabina z łożem.

Posiada następujące części: nasadę do bagnetu, przymocowaną przetyczką do łoża, bączek przedni i bączek tylny, wraz ze sprężynami do złączenia łoża z lufą i nakładką. Bączek przedni posiada haczyk, bączek tylny posiada strzemię do umocowania pasa; gniazdo wyciora, do umieszczenia wyciora; sworzeń oporowy,

który służy jako oparcie dla lufy przy odrzucie podczas strzału; śruby główne — przednia i tylna — służą do połączenia komory zamkowej z przyrządem donoszącym i łożem; uszko do umocowania pasa jest przymocowane do kolby dwiema śrubami; podstawa do rozbiegania zamka; trzewik do wzmocnienia kolby, przymocowany dwiema śrubami.

Bagnet.

Służy do walki wręcz.

Części składowe: brzeszczot, jelce, rękojeść z dwiema drewnianymi okładkami, zatrzask. Bagnet nakłada się rękojeścią na nasadę bagnetu.

Zatrzask utrzymuje położenie nasadzonego bagnetu. Chcąc zdjąć bagnet, trzeba uprzednio nacisnąć zatrzask.

Przybory.

Służą do czyszczenia karabina, jego ochrony i czyszczenia w polu.

Części składowe: wycior, pas z klamrą, strzemię, sprzążka i ochraniacz.

Wycior służy do czyszczenia karabina w polu i ustawienia karabina w kozły.

Pas służy do noszenia karabina.

Klamra służy do zaczepiania pasa o uszko w otworze kabłąka lub o uszko umieszczone na kolbie.

Strzemię służy do skracania pasa.

Sprzążka służy do regulowania długości pasa.

Ochraniacz zabezpiecza wylot lufy i muszkę od uszkodzenia i wpływów atmosferycznych. Przed strzelaniem należy ochraniacz zdjąć z wylotu lufy, gdyż oddanie strzału z nasadzonym ochraniaczem powoduje rozsadzenie lub rozdęcie lufy.

Wyjmowanie i wkładanie zamka.

Zamek wyjmuje się w sposób następujący:

Prawa ręka przekręca rączkę zamkową do góry (w lewo), napinając w ten sposób iglicę, następnie obraca rączkę w dół (w prawo). Po tej czynności należy obrócić bezpiecznik skrzydełkiem do góry i otworzyć zamek.

(Wyjmowanie zamka odbezpieczonego jest wzbronione).

W dalszym ciągu odciągnąć lewą ręką zaczep zamkowy w lewo a prawą ręką wyjąć zamek z komory zamkowej.

Zamek wkłada się z powrotem przy iglicy napiętej, bezpiecznik obrócony skrzydełkiem do góry.

Prawa ręka wkłada zamek w komorę zamkową i zamyka go, następnie przekręca bezpiecznik skrzydełkiem w lewo.

By zwolnić iglicę z napięcia, należy skrócić rączkę do góry, lewą ręką nacisnąć spust i trzymając spust, obrócić wolno prawą ręką rączkę zamkową w prawo. W ten sposób lewa ręka zwalnia przez naciśnięcie spustu iglicę z napięcia.

Rozkładanie i składanie zamka.

Rozkładanie: Do rozłożenia zamka, należy go wyjąć z komory zamkowej, jak opisano powyżej.

Następnie chwyta się lewą ręką trzon zamkowy (gałkę w lewo), naciskając jednocześnie kciukiem samoczynny bezpiecznik a prawą ręką odkręca się łącznik wraz z iglicą.

Do dalszego rozłożenia zamka, należy oprzeć iglicę w położeniu pionowym o osobną podstawkę, służącą do rozbierania zamka.

W braku takiej podstawki, może służyć za podstawkę ochraniacz na łufię, lub podstawa do rozkłada-

nia zamka, umieszczona na kolbie karabina. Należy uważać, by przy naciskaniu iglica była w położeniu pionowym, gdyż w ten sposób ochroni się ją przed złamaniem. Lewa ręka ujmie silnie iglicę, kciuk naciska bezpiecznik w dół tak długo, aż kurek wyjdzie całkowicie z wnętrza łącznika. Prawa ręka obraca kurek o ćwierć obrotu w lewo lub prawo i odłącza go od iglicy.

Lewa ręka opuszcza powoli łącznik ku górze, zwracając uwagę, by napór sprężyny iglicznej nie odrzucił go. Prawa ręka odejmuje łącznik.

Sprężynę igliczną zdjąć z iglicy. Obrócić skrzydełko bezpiecznika w prawo i zdjąć bezpiecznik z łącznika ruchem do tyłu.

Na tem kończy się rozkładanie zamka.

Do pobieżnego czyszczenia zamka, wystarczy odjęcie łącznika z iglicą. Dalsze rozkładanie zamka do pobieżnego czyszczenia jest niepotrzebne.

W wyjątkowych tylko wypadkach może okazać się koniecznem wyjęcie samoczynnego bezpiecznika; uskutecznia się to przez naciskanie go i obrót w prawo, aż sam wyskoczy z gniazda.

Wyjmowania samoczynnego bezpiecznika należy unikać, szczególnie w polu, gdyż zagubienie tegoż powoduje nieużyteczność karabina.

Składanie:

Składanie zamka odbywa się w porządku odwrotnym do rozkładania.

Samoczynny bezpiecznik (o ile był rozkładany) wkłada się w łącznik. Sprężynę igliczną nakłada się na iglicę, bezpiecznik obraca się skrzydełkiem w prawo i wkłada się w łącznik, poczem obraca się skrzydełko w lewo tak, by po złożeniu znalazł się w położeniu pionowym.

Następnie zakłada się łącznik na iglicę. Iglicę ustawia się na podstawie tak, jak przy rozkładaniu.

Lewa ręka trzyma iglicę mocno, utrzymując ją w położeniu pionowym, i naciska kciukiem w dół skrzydełko bezpiecznika, aż karby iglicy wyjdą ponad łącznik. Prawa ręka nakłada kurek na karby iglicy i obraca go o ćwierć obrotu w lewo lub w prawo, by kurek mógł wejść w łącznik.

Lewa ręka przepuszcza łącznik wolno ku górze tak długo, aż przednia ściana kurka oprze się o oporę kurka na bezpieczniku.

Lewa ręka obejmie trzon zamkowy, prawa wkręca łącznik w trzon tak długo, aż samoczynny bezpiecznik wpadnie w swe gniazdo na trzonie zamkowym, uniemożliwiając w ten sposób dalszy obrót łącznika.

Zamek złożony wkłada się do komory zamkowej jak opisano powyżej.

Odejmowanie i nakładanie wieczka.

Poza wyjmowaniem i rozkładaniem zamka wolno jeszcze odjąć wieczko, naciskając ostrzem pocisku zatrzask wieczka i wysuwając go następnie do tyłu. Wieczko nakłada się, naciskając je do przodu.

Dalsze rozkładanie i składanie innych części składowych karabina, poza zamkiem i wieczkiem jest dozwolone tylko rusznikarzowi.

Działanie karabina.

1. Karabin po oddaniu strzału:

Przy zamku zamkniętym, iglicy opuszczonej i oddanym po naładowaniu karabina pierwszym strzale, czołko zamyka komorę nabożową, wyciąg obejmuje łuskę, rygle znajdują się przed oporami ryglowemi, iglica opiera się grottem o spłonkę.

Sprężna igliczna ciśnie — grot do przodu a łącznik do tyłu. Naboje są umieszczone w donośniku, przy-

trzymywane z góry przytrzymywaczem, z dołu naciśnięte donośnikiem.

By przygotować karabin ponownie do strzału, trzeba powtórzyć. Powtarzanie polega na otwieraniu i zamykaniu zamka.

2. Otwieranie zamka:

By otworzyć zamek, obraca się rączkę ku górze i cofa się zamek w tył. Podczas obrotu rączki zamkowej do góry, obracają się rygle i wychodzą z przed opór ryglowych. Zamek jest odryglowany.

Wyciąg umieszczony w wodzidle dla wyciągu w komorze zamkowej, nie wykonuje obrotu wraz z trzonem, lecz pozostaje w położeniu poziomem. Skośne zakończenie opór ryglowych i skośny kształt tylnej ściany komory zamkowej powoduje nieznaczne cofnięcie się trzonu, z którym jednocześnie cofa się i łuska, trzymana przez wyciąg — łuska w ten sposób została zruszona z miejsca.

Napinacz kurkowy, ślizgając się po napinaczu trzona zamkowego, cofa kurek wraz z iglicą do tyłu i ściska sprężynę igliczną. Iglica zostaje odciągnięta, sprężyna igliczna ściśnięta.

Wraz z trzonem cofa się cokolwiek i łącznik. Samoczynny bezpiecznik zeskakuje w swe gniazdo na trzonie, unieruchamiając łącznik a za jego pośrednictwem uniemożliwione jest opadnięcie iglicy. Zamek został samoczynnie zabezpieczony.

Ząb kurkowy ślizga się po zębie zaczepowym, ciśnąc go w dół. Ząb zaczepowy naciskany również od dołu sprężyną spustową, zaskakuje znów do góry, jak tylko minął go ząb kurkowy. Kurek został zaczepiony.

Cofając rączkę w tył, pociągamy wraz z zamkiem i łuskę. Łuska zostanie wyciągnięta.

Gdy zamek dochodzi całkowicie do tyłu, wyrzutnik wchodzi w przecięcie lewego rygla i wytrąca łuskę w prawo; łuska została wyrzucona.

Cofnięty do tyłu trzon pozwala donośnikowi podnieść następny nabój do góry. Nabój podnosi się na tyle, by znalazł się na drodze czółka. Wyżej podnieść się nie może, bo przeszkadza mu przytrzymywacz. Nabój jest w położeniu doniesienia.

Przy dalszym ruchu zamku do tyłu, rygiel lewy uderza o zaczep zamkowy, powodując zatrzymanie zamka.

3. Zamykanie zamka:

Aby móc zamknąć zamek, należy przesunąć rączkę do przodu i obrócić w prawo.

Podczas posuwania rączki do przodu, czółko posuwa nabój z położenia doniesienia i pcha go do przodu. Ostrze pocisku napotyka po drodze na wślizg i skierowuje się ku górze. Dalszy ruch zamka skierowuje nabój do komory nabojoyej. Wyciąg chwytą dno łuski, przyciskając nabój do czółka. Nabój wszedł do komory nabojoyej.

Kurek przesuwają się wraz z zamkiem, ząb kurkowy zaczepia o ząb zaczepowy — iglica została napięta.

Przy obrocie rączki w prawo, najpierw naciska się ją do przodu, wskutek czego samoczynny bezpiecznik, naciśnięty przez tylną ścianę komory zamkowej zwalnia trzon zamkowy. Trzon zamkowy został zwolniony.

Rygle wchodzi za opory ryglowe; następuje zaryglowanie. Sprężyna igliczna jest ściśnięta, co powoduje przyciskanie rygla do opor ryglowych.

Zamek jest zaryglowany, iglica napięta, karabin nabity i gotów do strzału.

Przez naciśnięcie języka spustowego, zwalnia się ząb kurkowy, a tem samem następuje zwolnienie za-

czepienia. Sprężyna igliczna rozpręża się, iglica uderza grotem w spłonkę naboju, następuje odpalenie.

Gazy wytworzone ze spalonego prochu, wciskają pocisk w przewód lufy, gdzie gwinty nadają mu obrót. Pocisk wylatuje z lufy.

4. Zabezpieczenie i odbezpieczenie karabina.

Karabin zabezpiecza się przez przekręcenie skrzydełka bezpiecznika w prawo. Opora kurka opiera się wtedy o przód kurka, odsuwając go nieco do tyłu.

Kurek nawet po usunięciu zęba zaczepowego nie może iść do przodu, gdyż przeszkadza mu opora kurka na bezpieczniku. Równocześnie część przednia bezpiecznika wchodzi w gniazdo na trzonie zamkowym i uniemożliwia otwarcie zamka. Karabin jest zabezpieczony. Przy przekręceniu skrzydełka bezpiecznika do góry, część przednia bezpiecznika wychodzi z gniazda na trzonie, opora kurka opiera się jeszcze o przód kurka, trzymając iglicę w napięciu. Zamek jest również zabezpieczony z tą różnicą od poprzedniego zabezpieczenia, że można go wyjąć z komory zamkowej.

Karabin odbezpiecza się przez przekręcenie skrzydełka bezpiecznika w lewo. Opora usuwa się, a kurek opiera się zębem kurkowym o ząb zaczepowy.

Ładowanie i rozładowanie karabina.

By naładować karabin, należy otworzyć zamek. Łódkę z nabojami włożyć w wkład do ładowania. Kciukiem prawej ręki wcisnąć naboje do pudełka, gdzie dzięki rozdzielaczowi, układają się naboje w dwa rzędy. Następnie ruchem rączki do przodu zamknąć zamek. Łódka odpada sama, lub ją odrzuca się. Karabin rozładowuje się przez pięciokrotne powtarzanie. Wyjątkowo można rozładować karabin przez odjęcie wieczka.

Zacinania.

Wadliwe działanie broni, trudność przy otwieraniu i zamykaniu zamka, zawczesne lub spóźnione opadanie iglicy i t. p., nazywamy zacinańiami.

Zacinańia mogą pochodzić z uszkodzenia broni, rdzy, zanieczyszczenia broni, pocięcia naboju lub łódki, uszkodzonych lub złamanych części broni.

Zacinań nie usuwa się nigdy siłą, lecz przez odnalezienie i usunięcie przyczyn.

Głównym powodem zacinań jest zanieczyszczenie broni, niedbałe obchodzenie się z nią, lub niezręczność strzelca. Najlepszym sposobem unikania zacinań, jest umiejętne i staranne obchodzenie i pielęgnowanie broni.

Karabin austrijski W. 95.

Karabin austrijski W. 95. syst. Mannlichera jest bronią 5-strzałową, z przyrządem donoszącym wystającym z łoża, z dołu otwartym, z zamkiem 2-chwytowym, zaryglowanym symetrycznie.

Lufa i komora zamkowa.

Lufa o kalibrze 8 mm. ma ściany cienkie. Wkręcona jest ona w komorę zamkową, zamkniętą u góry mostkiem. Z dołu w przedniej części posiada komora zamkowa piętę oporową, opierającą się o włożoną w łożo stalową płytkę oporową.

Wewnątrz lufa posiada cztery gwinty prawoskrętne.

Zamek.

Zamek dwuchwytowy składa się z trzona zamkowego, z obracalnego tłoka zaporowego, z wyciągu, iglicy spiralnej, sprężyny iglicznej, kurka oraz bezpiecznika, umocowanego za pomocą śrubki.

Tłok zaporowy ma z przodu krawędź, obejmującą połowę obwodu stopy łuski. Krawędź ta jest z lewej

strony (przy zamku otwartym) w części wyższa, ułatwiając wraz z osadzonym z prawej strony wyciągiem ujęcie naboju przy zamykaniu zamka. Po obu stronach tłoka znajdują się rygle zaporowe, posiadające powierzchnię krętą. Z lewej strony wyżłobiony jest rowek dla przepuszczenia wyrzutnika. Przy ewentualnem pęknięciu łuski gazy dostają się tym rowkiem do wnętrza trzona zamkowego. Tłok zaporowy posiada z tyłu cieńszą nieco szyjkę, która wchodzi w trzon zamkowy. Szyjka ta ma w tylnej części dwa szerokie, kręte wcięcia (bruzdy), leżące naprzeciw siebie. U góry po prawej stronie mają obie bruzdy podłużnie wcięte odnogi, w które wpada, przy zamkniętym i otwartym zamku, nasadka, umieszczona na sprężystym końcu wyciągu. Urządzenie to służy do unieruchomienia tłoka w położeniu wciśniętym lub wyciągniętym. Tłok przewiercony jest dla przepuszczenia iglicy wraz ze sprężyną spiralną (przewód igliczny). Przewód ten w tylnej części jest szerokości kryzy iglicznej, z przodu zwęża się stosownie do kształtu grota iglicznego. W tylnej części przewodu tłoka nacięty jest gwint, w który wkręca się krótka śruba tłoka zaporowego. Śruba ta jest przewiercona dla przepuszczenia iglicy. Stanowi ona oporę dla sprężyny iglicznej. Śruba ta ma na powierzchni zewnętrznej dwa wcięcia, które po wkręceniu są przedłużeniem bruzd tłoka zaporowego.

Trzon zamkowy wewnątrz wydrążony na kształt walca. Z boku posiada on dwie szerokie listwy wodzące. Lewa listwa jest pełna, na zewnętrznej powierzchni wyżłobiona dla zmniejszenia ciężaru. Prawa listwa jest z zewnątrz lekko zaokrąglona, wewnątrz zaś wyżłobiona dla pomieszczenia wyciągu (pochwa wyciągu). U spodu trzonu w części przedniej znajdują się dwie krótkie nasady wodzące, przesuwające się w odpowiednich wodzidłach obsady. Nasady te wa-

runkują prowadzenie zamka w chwili, gdy trzon wysunie się z mostka komory. Z tyłu, u spodu ma trzon dwa małe występy, z których przedni, mniejszy, zaskakuje za wystający u dołu wyrzutnik i umacnia trzon w położeniu zamkniętem. Występ tylny większy uniemożliwia, przy niedomkniętym całkowicie zamku, opuszczenie iglicy, naciskając dźwignię spustową.

Z tyłu, w prawej części trzona, umieszczona jest na silnej podstawie rączka. W podstawie rączki umieszczony jest (z lewej strony) bezpiecznik, obracający się na śrubie. Zaskakuje on trójkątnym, płaskim zębem w wycięcie kurka, zabezpieczając go w ten sposób przed opuszczeniem. U dołu bezpiecznik posiada występ, który przy zabezpieczeniu wchodzi w poprzeczne wycięcie komory zamkowej i uniemożliwia otwarcie zamka. U góry przechodzi bezpiecznik w szerokie, karbowane skrzydełko, służące do ujmowania bezpiecznika.

Wewnątrz trzonu, w szerokim wyjęciu (komora tłokowa), sięgającym do podstawy rączki, znajdują się dwa wystające pola, wchodzące w bruzdy tłoka.

Iglica jest z prawej strony płaska, odpowiednio do pochwy iglicznej w trzonie. Umożliwia to wkręcanie i wykręcanie kurka, gdyż inaczej iglica obracałaby się z nim razem.

Kurek ma kształt krótkiego walca; z dołu przechodzi on w ząb kurkowy, zaopatrzony po obu bokach nasadkami wodzącymi. Nasadki te podobne są do umieszczonych u spodu trzona; służą one do prowadzenia kurka w wodzidłach komory zamkowej. U góry tworzy kurek szerokie kratkowane skrzydełko, umożliwiające opuszczanie i naciąganie kurka przy powolnem opuszczeniu iglicy, lub też w razie niewypału. Z lewej strony posiada kurek w części walcowej dwa półokrągłe wcięcia, gniazda bezpiecznika, służące do umieszczenia zęba bezpiecznika przy zabezpieczeniu

zamka. Przednie gniazdo służy dla zabezpieczenia przy iglicy naciągniętej, tylne zaś do zamykania bezpiecznika przy iglicy opuszczonej. Urządzenie to służy do tego, by przy przenoszeniu karabinu otwarty bezpiecznik się nie ułamał.

Działanie zamka.

Otwieramy zamek, odciągając silnym ruchem rączkę w tył, zmuszając za pośrednictwem bruzd tłok zaporowy do obrotu w lewo. Występ trzonu przesłakuje wyrzutnik, usuwając go nieco w dół. Iglica cofa się wraz z trzonem i napina sprężynę. Tłok zaporowy, obracając się, wypycha tylny sprężysty koniec nasadki wyciągu z odnogi tłoka, a rygle wychodzą z zaczepów ryglowych komory zamkowej, cofając się nieco, dzięki krętemu kształtowi i zwalniając przez to łuskę. W chwili, gdy tłok zaporowy robi ćwierć obrotu, nasadka umieszczona na tylnym końcu wyciągu wpada w drugą odnogę tłoka, unieruchamiając w ten sposób tłok zaporowy. Wyciąg nie wykonywa obrotu, lecz wyciąga łuskę. Łuska cofając się uderza stopą o wyrzutnik, który wpada w rowek tłoka; wskutek tego łuska wyskakuje z komory w prawo. Zamek zupełnie otwarty, zatrzymuje się na zaczepie zapomocą dwóch nasadek wodzących trzonu.

Zamykamy zamek, popychając silnie rączkę wprzód. Tłok zaporowy wysuwa czółkiem nabój z łódki, a wyciąg przy pomocy wystającej krawędzi tłoka, obejmuje stopę naboju, wykluczając wymknięcie się. Gdy tłok zaporowy dosięgnie tylnej ściany lufy, skręca się w prawo, wskutek oddziaływania pól trzona na bruzdy tłoka. Wskutek tego obrotu nasadka tylnego końca wyciągu wychodzi z prawej odnogi szyjki tłoka, rygle zaś wchodzą w zaczepy ryglowe komory zamkowej. Przedni występ zaskakuje za koniec wyrzutnika a występ tylny mija dźwignię spustową. Ząb kurkowy za-

czepia o zaczep kurkowy, przenosząc nań nacisk sprężyny iglicznej. Gdy tłok zaporowy ryglami wejdzie zupełnie w zaczepy ryglowe komory, t. zn. dokona ćwierć obrotu w prawo i dociśnie w zupełności nabój w komorę nabojoyą, tylny koniec wyciągu wpada w górną odnogę bruzd tłoka, unieruchamiając zamek wspólnie z przednim występem trzonu. Zamek jest napięty i zaryglowany.

Po naciśnięciu spustu obraca się w dół dźwignia spustowa, co możliwe jest jedynie tylko przy zupełnie dokładnie zamkniętym trzonie, gdyż inaczej występ nie minął jeszcze dźwigni. Zaczep kurkowy naciskany przez dźwignię, uwalnia ząb kurkowy, iglica opada i powoduje strzał.

Przyrząd spustowy.

Przyrząd spustowy składa się ze spustu, dźwigni spustowej, umieszczonej obracalnie na sworzniu i z zaczepu kurkowego, osadzonego w jej rozcięciu. Z przodu dźwigni spustowej umieszczony jest na drugim małym sworzniu wyrzutnik, a mała spiralna sprężyna spustowa działa równocześnie na wyrzutnik i na zaczep kurkowy, wypychając je do góry. Spust, kształtu podobnego do haka, posiada z dołu języczek spustowy, u góry zaś zaczep zamkowy. Przednie jego ramię działa na koniec dźwigni spustowej. Spust nie jest umocowany na osi i utrzymuje się jedynie na skutek nacisku dźwigni spustowej.

Zaczep zamkowy przechodzi przez otwór do wnętrza komory zamkowej. Jest on tak szeroki, że wypełnia całkowicie wycięcie u dołu komory zamkowej (wodzidło zamkowe). Wodzidło to posiada kształt szerszy u dołu, a węższy u góry, t. zw. jaskółczy ogon. Śrokiem jest zaczep zamkowy przecięty szeroko, dla przepuszczenia zęba kurkowego. Otwarty zamek opiera się na zaczepie. Przez pociśnięcie języczka spusto-

wego wprzód usuwa się zaczep zamkowy wdół i umożliwia wyjęcie zamka. Przy wkładaniu zamka do komory zamkowej, jęczyczka spustowego naciskać nie potrzeba, bo lekko zaokrąglone z przodu nasadki trzonu, działają na również zaokrąglony zaczep, usuwają go w dół, umożliwiając włożenie zamka.

Urządzenie spustowe karabinu W. 95. jest zasadniczo różne od innych systemów. Poważną jego wadą jest zaczep w zupełności odkryty, narażający przyrząd spustowy na zanieczyszczenie przez kurz i piasek, które przez dość duże szpary mogą wejść do wnętrza.

Przyrząd donoszący.

Przyrząd donoszący karabinu W. 95. składa się z pudełka otwartego od dołu. Wewnątrz pudełka znajduje się donośnik składający się z dwóch płytek, z których górna jest właściwym donośnikiem, donoszącym naboje do włazu. Dwie sprężyny płaskie utrzymują płytki donośnika w napięciu.

Czepik, umieszczony naprzeciw kabłąka, jest małą dźwignią, zakończoną zaczepem, który przytrzymuje łódkę w pudełku. Przez naciśnięcie dolnego ramienia czepika zaczep zwalnia łódkę wraz z nabojami, która wypychana przez donośnik, wyskakuje z magazynku do góry.

Łódka jest niesymetryczna ze względu na wystające stopy łusek. Posiada ona występ, o który zaczepia się czepik. Łódkę włożyć można tylko jedną stroną. Urządzenie to, niewygodne przy szybkim ładowaniu, jest zupełnie niepraktyczne i nie zostało też nigdzie poza Austrią wprowadzone.

Składanie i rozbieranie.

Wyciągnięty zamek uderzamy lekko tłokiem zaporowym o rękę lub miękką podstawę, by wcisnąć tłok zaporowy (opuścić iglicę). Przy zużytych wyciągach

zdarza się często, że tłok zaporowy sam zaskakuje. Następnie odkręca się kurek, poczem wyciąga się tłok zaporowy w ten sposób, że lewa ręka ujmuje rączkę, a prawa wyciąga tłok, skręcając go w prawo. Po wycięciu tłoka odkręca się jego śruba i wymuje iglicę wraz ze sprężyną. Zamek jest rozebrany.

Składa się go w sposób odwrotny. Wpierw wkłada się iglicę wraz ze sprężyną do tłoka, ściska się sprężynę i zakręca się śrubę, uważając, ażeby po zakręceniu bruzdy się zgadzały. Następnie ustawia się iglicę płaską stroną w kierunku rowka wyrzutnika w tłoku, następnie wkłada się tłok do trzonu płaską stroną iglicy i rowkiem wyrzutnika, obróconym w kierunku rączki. Skoro bruzdy wejdą już lekko na pola, wkłada się wyciąg i uważając, ażeby rygiel wszedł w szerokie wycięcie wyciągu, wpycha się tłok wraz z wyciągiem do wnętrza trzonu, skręcając go w lewo. Należy przytem uważać, ażeby iglica nie podeszła pod zamknięty bezpiecznik. Wkońcu zakręca się kurek.

Składanie jest początkowo uciążliwe, przy uwadze jednak i pewnej wprawie uskutecznia się łatwo.

Chcąc zamek włożyć nazad do komory, trzeba tłok zaporowy odciągnąć i w tem położeniu wsunąć zamek w komorę zamkową, przyczem nasadki wodzące przesuwają się po wodzidłach komory. Jeżeli tłok zaskakuje, co zdarza się zawsze wtedy, gdy wyciąg jest już nieco zużyty, należy nacisnąć silnie palcami lewy rygiel, lub też włożyć pomiędzy krawędź odciągniętego tłoka i trzonu sztukę pięciogroszową i wtedy zamek wkładać.

Celownik.

Celownik austriackiego karabina W. 95. jest ramkowy; posiada on cztery szczerbiny, podziałka liczona jest na kroki. Ramka dość mocna posiada u dołu wyciętą szczerbinę na odległość 300X, to też chcąc strze-

łać na tę odległość należy ramkę postawić. Na odległość 500X używa się ramki złożonej ze szczerbikiem wyciętym w stopie ramki. Podstawa celownika nasadzona jest rurką na lufę i zalutowana. U spodu podstawy przykręcona jest silna płaska sprężyna celownika, utrzymująca ramkę w położeniu podniesionem lub złożonem.

Na ramce podzielonej skalą od 600 do 2400X, umieszczone są z prawej strony wcięcia, w które wpada zaczep zacisku. Suwak z wyciętą u dołu szczerbiną posiada z lewej strony zacisk, który utrzymuje suwak na ramce, za pośrednictwem zaczepów, które wpadają we wcięcia ramki. Na górnej krawędzi ramki wycięta jest szczerbina na najdalszą odległość. Ramka składa się ku dołowi.

Oprócz wspólnych wszystkim celownikom ramkowym wad, poważną wadę stanowi fakt, że przy strzelaniu na odległość 300X trzeba ramkę podnieść ponieważ po wymianie strzałów na bliską odległość może przyjść do starcia na bagnety, trzeba liczyć się z tem, że żołnierz nie będzie myślał w tej chwili o złożeniu ramki. Walka zaś na bagnety z ramką podniesioną, lub nawet nieuwaga w biegu, naraża ramkę na złamanie lub zgięcie.

Muszkla zwyczajna, pryzmatyczna, zniżająca się do przodu, osadzona jest przesuwalnie w gnieździe, na podstawie kształtu rurki, nasadzonej na lufę.

Łoże.

Łoże jednolite ma chwyt półpistoletowy. Nakładka drewniana sięga od celownika do bączka przedniego. Z tyłu przytrzymuje nakładkę mała, zgięta przy końcu sztabka, przykręcona dwoma śrubami do podstawy celownika, t. zw. przycisk nakładki. Z przodu nakładka zachodzi pod przedni i tylny bączek. Lufa leży w łożu i nakładce luźnie, co znaczy, że między lufą a drzewem

jest szpara pozwalająca na swobodną wibrację lufy przy strzale. Lufa dotyka łoża przy obsadzie i bączku przednim, nakładki jedynie przy bączku przednim.

Komora zamkowa przechodząc z tyłu w szeroki ogon, na którym umieszczony jest zaczep, osłabia bardzo łożo. Z tego samego względu również i szyjka jest bardzo niewygodna, za gruba u góry. Chwyt półpistoletowy jest u dołu krótki, za cienki i ostro zakończony. Kształt kolby jest również nieszczególny, zanadto ostry w przekroju. Policzek przy strzale opiera się o słabo zaokrąglony brzeg, co przy niewygodnym ujęciu szyjki i przy silnym odrzucie czyni strzelanie wcale nie-miłym.

Dwa szerokie bączki, umocowane zapomocą przechodzącej na wylot śruby, oraz dwie śruby główne służą do umocowania łoża lufy i komory zamkowej z przyrządem donoszącym.

Na bączku i u dołu kolby umieszczone są strzemiiona na pas. Na przednim bączku znajduje się u spodu nasada bagnetu, a z lewej strony koźlik.

Bagnet.

Bagnet jest krótki, ma brzeszczot obustronnie żłobkowany, na końcu jest obosieczny. Rękojeść posiada zatrzask do mocnego osadzenia bagnetu na jego nasadzie u spodu karabina, ostrzem w kierunku lufy. Jelec zaopatrzony jest pierścieniem, który obejmuje lufę. Pochwa z blachy żelaznej lakierowana jest na czarno.

Amunicja.

Nabój W. 95. ma łuskę walcową, zwężoną fłasz-kowo ze stopą wystającą, pocisk zakończony owalnie. Płaszcz pocisku ołowianego jest stalowy, natłuszczony.

Zalety i wady.

Karabin W. 95. odznacza się lekkością i czystym wykończeniem. Konstrukcja w teorji doskonała,

w praktyce okazała się mniej odpowiednia. Teoretycznie można szybkość strzału w systemie tym powiększyć do maksimum, bo wszystkie 5 strzałów można oddać, nie odejmując broni od ramienia. Ale zacinanie się zamka, spowodowane przedewszystkiem brakiem ujścia gazów i kształtem łuski, a następnie powolne ładowanie na skutek niesymetrycznego kształtu łódki, szybkość tę bardzo zmniejsza. Przytem silny odrzut, spowodowany nieproporcjonalnie małym ciężarem broni w stosunku do kalibru nuży szybko ramię strzelca. Karabin austriacki W. 95 przy 8 mm. kalibru waży tylko 3,5 kg. Jest to prawie szkolny przykład, że nie można zbyt pomniejszać wagi broni, jeżeli się nie chce zmniejszyć jej celności i zbyt nużyć ramienia strzelca.

Karabin rosyjski systemu Mossin W 91.

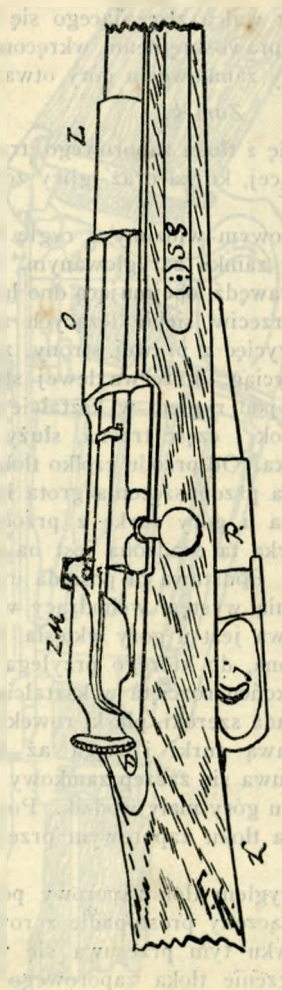
Karabin rosyjski systemu Mossin W. 91. jest bronią palną 5-strzałową z magazynkiem wystającym z łoża, zamkniętym z dołu, nabijanym łódką taśmową, z zamkiem 4-chwytowym o zaryglowaniu symetrycznem.

Dane liczbowe: kaliber 7,62 mm., najniższy celownik 400 arszynów (arszyn — 71 cm.), najwyższy celownik 3200 arsz., największa donośność przy kącie rzutu 31^0 — około 4500 m., długość karabina bez bagnetu wynosi 1,30 m., waga karabina bez bagnetu wynosi 4,1 kg., szybkość początkowa pocisku — 860 m. sek.

Przerobiony na amunicję Mausera posiada lufę o kalibrze 7,9 mm. i jest cokolwiek krótszy i lżejszy. Częściowo uzbrojona jest w karabin tego syst. Pol. Państwowa.

Główne części składowe:

1. lufa, 2. przyrządy celownicze, 3. obsada zamkowa, 4. zamek, 5. przyrząd spustowy, 6. przyrząd donoszący, 7. łożo, 8. okucia, 9. bagnet, 10. przybory.

Rys. 1.

L-lufa, O-obsada zamkowa, ZM-zamek, Sg-sworzeń główny, P-pudełko przyrządu donoszącego, j-język spust., L-Łoże.

Lufa.

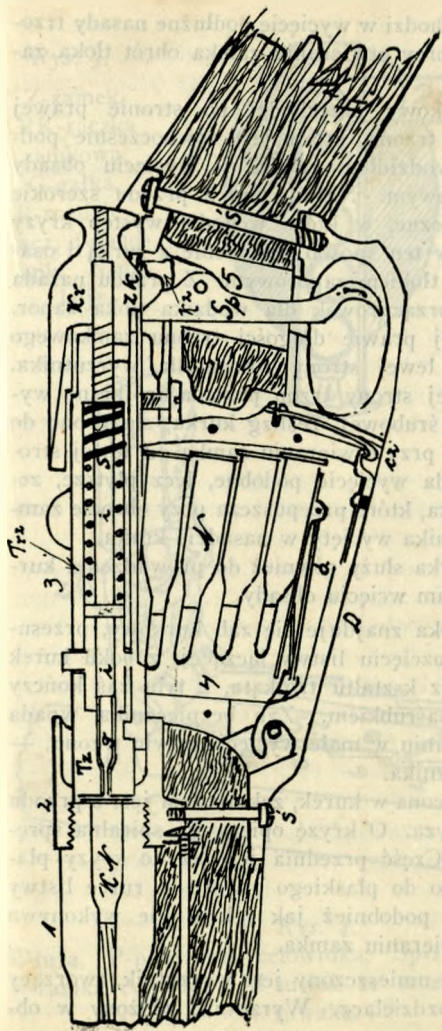
Lufa ma kształt walca zwężającego się ku wyłotowi, z 4 gwintami prawoskrętnymi, wkręcona jest do sześciobocznej obsady zamkowej u góry otwartej.

Zamek.

Zamek składa się z tłoka zaporowego, trzona zamkowego, listwy łączącej, kurka oraz iglicy ze sprężyną igliczną.

Na tłoku zaporowym widzimy 2 rygle zaporowe, leżące poziomo przy zamku zaryglowanym. Z przodu ma tłok wystającą krawędź, obejmującą dno łuski, przeciętą w dwóch naprzeciw siebie leżących miejscach. W jednym z tych wycięć z prawej strony, za rygłem, umieszczony jest wyciąg. Przerwa lewej strony krawędzi, ciągnąca się pod rygłem w kształcie płaskiego rowka przez cały tłok i część trzona, służy do przepuszczenia wyrzutnika. Od przodu czółko tłoka w środku posiada otwór dla przepuszczenia grota iglicy. Listwa łącząca posiada u góry rurkę z przodu cienką, z tyłu grubszą. Rurka ta osadzona jest na podstawie łączącej ją z listwą. Podstawa ta posiada u góry szeroką kryzę, a nad nią występ, wchodzący w wycięcie nasady trzona. Listwa jest u góry wklęsła, odpowiednio do kształtu trzona, do którego przylega, u spodu jest wypukła, a na końcu rozcięta w kształcie widełek. U spodu listwa posiada szeroki, płaski rowek, który się zaczyna pod podstawą rurki i sięga aż do końca. W rowku tym przesuwą się zaczep zamkowy. Tuż pod rurką osadzony jest u góry mały wodzik. Podobny wodzik znajduje się na tłoku zaporowym przed prawym rygłem.

Przed lewym rygłem tłok zaporowy posiada poprzeczny rowek, połączony prostopadłe z rowkiem dla wyrzutnika. W rowku tym przesuwają się wodzik listwy, tworząc połączenie tłoka zaporowego z listwą.

Rys. 2.

1 — lufa, 2 — obsada zamkowa, 3 — zamek, 4 — przyrząd donoszący, 5 — przyrząd spustowy, KN — komora nabojowa, Ś — śruby łączące, Trz — trzon zamkowy, Trz2 — łuk zaporowy, i — iglica, Kr — kurek, ZK — zab kurkowy, g — grot iglicy, 4 — pudełko przyrządu donoszącego, D — denko, d — czepik, N — język spustowy, Kz — zaczep kurkowy, S — sprężyna igliczna.

Wodzik tłoka wchodzi w wycięcie podłużne nasady trzona i powoduje przy otwieraniu zamka obrót tłoka zaporowego.

Trzon zamkowy przechodzi po stronie prawej w silną nasadę trzona, która jest równocześnie podstawą rączki, wodzidłem zamka w wycięciu obsady i rygłem zapasowym. Nasada ma z przodu szerokie wycięcie poprzeczne, w które wchodzi występ kryzy rurki, tworząc w ten sposób połączenie z rurką i osadzonym na niej tłokiem zaporowym. Z przodu nasada jest wcięta, tworząc rowek dla wodzika tłoka zapor.

Wzdłuż całej prawie długości trzonu zamkowego znajduje się z lewej strony rowek dla wyrzutnika. Z tyłu, z prawej strony trzon posiada trójkątne wycięcie o ścianie śrubowej, ześlizg kurka, służy ono do napinania iglicy przy otwieraniu zamka. Z lewej strony, trzon posiada wycięcie podobne, lecz płytsze, ześlizg bezpiecznika, które przepuszcza przy obrocie zamka ząb bezpiecznika wycięty w nasadzie kurka.

Nasada kurka służy również do prowadzenia kurka w odpowiednim wcięciu obsady.

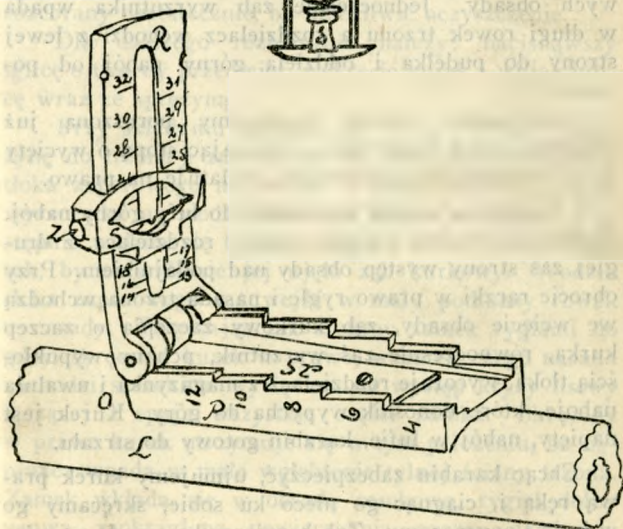
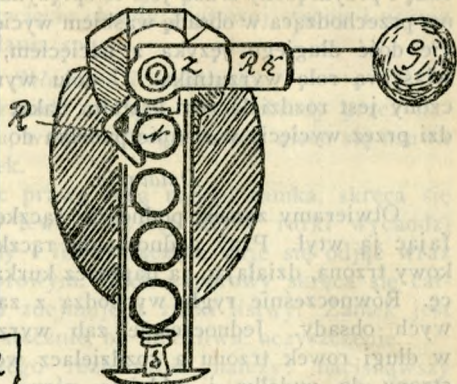
U dołu kurka znajduje się ząb kurkowy, przesuwający się w rozcięciu listwy łączącej, z boku kurek posiada napinacz kształtu trójkąta, z tyłu zaś kończy się okrągłym naśrubkiem. Ząb bezpiecznika wpada przy zabezpieczaniu w małe wycięcie z tyłu trzonu, — gniazdo bezpiecznika.

Iglica wkręcona w kurek, zakończona jest z przodu grotem oraz kryzą. O kryzę opiera się spiralna sprężyna igliczna. Część przednia jest aż do kryzy płaska, odpowiednio do płaskiego otworu w rurce listwy łączącej, która, podobnie jak iglica, nie wykonywa obrotu przy otwieraniu zamka.

W obsadzie umieszczony jest wyrzutnik, tworzący równocześnie rozdzielacz. Wyrzutnik włożony w ob-

Rys. 3.

Z-zamek,
RK-rączka
zamkowa,
G-gałka,
R-rozdzie-
lacz, d-dono-
śnik, N-na-
boje

Rys. 4.

L-lufa, P-podstawa celownika, Sp-sprężyna płaska,
R-ramka celownika, S-suwak ze szczerbiną, Z-zacisk
suwaka,

sadę i przykręcony śrubą jest to sprężyna niesymetryczna, przechodząca w obsadę wąskim wycięciem w kształcie dość długiego języka z nacięciem, które spełnia właściwą rolę wyrzutnika. U dołu wyrzutnik zakończony jest rozdzielaczem kształtu haka, który przechodzi przez wycięcie w ścianie pudełka do jego środka.

Działanie.

Otwieramy zamek, podnosząc rączkę do góry i cofając ją wtył. Przy podnoszeniu rączki ześlizg kurkowy trzona, działając na napinacz kurka, odciąga iglicę. Równocześnie rygle wychodzą z zaczepów ryglowych obsady. Jednocześnie ząb wyrzutnika wpada w długi rowek trzonu a rozdzielacz wchodzi z lewej strony do pudełka i oddziela górny nabój od pozostałych.

Odciągając zamek, wyciągamy poruszoną już obrotem zamka łuskę, która, uderzając stopą o wycięty w wyrzutniku ząb wyrzutnika, wylatuje na prawo.

Zasuważając zamek wpychamy do lufy górny nabój. Nabój ten trzyma z jednej strony rozdzielacz, z drugiej zaś strony występ obsady nad podajnikiem. Przy obrocie rączki w prawo rygle i nasada trzona wchodzi we wcięcie obsady, ząb kurkowy zaczepia o zaczep kurka, równocześnie zaś wyrzutnik, pchany wypukłością tłoka, wycofuje rozdzielacz z magazynka i uwalnia naboje, które donośnik wypycha do góry. Kurek jest napięty, nabój w lufie, karabin gotowy do strzału.

Chcąc karabin zabezpieczyć, ujmujemy kurek prawą ręką i, ciągnąc go nieco ku sobie, skręcamy go w lewo i opuszczamy. Ząb bezpiecznika wpada w gniazdo w trzonie, nasada kurka, wycięta z prawej strony, opiera się o obsadę, nie dopuszczając do otwarcia zamka. Ząb kurkowy, który przy odciąganiu kurka wyszedł z rozcięcia listwy wodzącej, wchodzi przy obro-

cie kurka w wycięcie obsady z prawej strony i usuwa się z pod działania spustu.

Składanie i rozbieranie.

Cofnięty zamek wyciąga się z obsady przez naciśnięcie spustu, wskutek czego zaczep nieco się usuwa i uwalnia zamek.

Trzymając prawą ręką rączkę zamka, skręca się lewą kurek w lewo. Występ kryzy rurki wychodzi z rowka nasady i listwa łącząca daje się odjąć wraz z tłokiem zaporowym. Tłok zaporowy skręca się całkiem w lewo i zdejmuje z rurki listwy. Zamek jest rozebrany dostatecznie, by umożliwić oczyszczenie.

Dla dalszego rozbierania należy: nacisnąwszy iglicę o twardy przedmiot, wykręcić kurek i wyjąć iglicę wraz ze sprężyną.

Przy składaniu zakłada się wpierw iglicę i sprężynę do trzona i zakręca kurek, następnie wkłada się tłoka zaporowego ma wejść w mały podłużny rowek wyrzutnika na wodzik listwy i skręca w prawo. Następnie wkłada się listwę rurką do trzona zamkowego tak, by rozwidlenie jej ujęło ząb kurkowy. Wodzik tłoka zaporowego ma wejść w mały podłużny rowek u nasady. Trzymając tak złożony zamek ryglami do góry, skręcamy kurek w prawo, wskutek czego nasada zachodzi szerokiem wycięciem na występ kryzy listwy łączącej i spaja wszystkie części zamka. Skręcony w prawo kurek utrzymuje się w tym położeniu, bo napinacz wpada w małe wgłębienie tylnej ściany trzona. Zamek wkłada się w obsadę zamkową, rygiel dolny usuwa zaokrągloną powierzchnią zaczep zamkowy, który omija rygiel i zaskakuje następnie w rowek listwy łączącej.

Przyrząd spustowy.

Przyrząd spustowy składa się ze spustu i sprężyny spustowej. Sprężyna spustowa, umocowana silną śrubą

w obsadzie, tworzy z tyłu zaczep kurkowy. Spust, umocowany na sworzniu, tworzy dźwignię dwuramienną. Naciskając języczek działamy krótszem ramieniem spustu na sprężynę, naciskając ją w dół.

Otwarty i cofnięty zamek zatrzymuje się tłokiem zaporowym na krótszem ramieniu spustu, zaczepie zamkowym. Trzon może się cofnąć, bo zaczep przepuszcza płaski rowek listwy łączącej.

Przyrząd podający (magazynek).

Przyrząd podający karabina rosyjskiego wystaje z łoża, zamknięty u dołu wieczkiem łatwo otwierającym się dla rozładowania. Donośnik umocowany jest ruchomo na wieczku pudełka. Składa się on z dwu ramion, naciskanych przez płaskie sprężyny. Ramię górne płaskie, tworzy właściwy donośnik.

Wieczko wraz z donośnikiem daje się łatwo odejmować. Ujmujemy w tym celu wielkim i średnim palcem prawej ręki wieczko za grubszą nieco część tuż za kabłąkiem, wskazującym zaś palcem naciskamy czepik ku spustowi. Wieczko obraca się na sworzniu.

Naboje wetknięte z łódki taśmowej układają się wewnątrz pudełka jeden na drugim. Pudełko jest stosunkowo wąskie i z przodu łagodnie zrównane z łożem.

Przy rozładowaniu (przez otwarcie wieczka) należy górny nabój, przytrzymywany przez rozdzielacz wyrzutnika, nacisnąć palcem w dół, inaczej bowiem można o nim zapomnieć i pozornie rozładowanym karabinem spowodować wypadek.

Ładowanie pojedynczemi nabojami i doładowywanie jest możliwe i łatwe.

Przyrządy celownicze.

Celownik jest schódkowo-rankowy. Podstawa celownika nasadzona jest na duży występ lufy i zalutowana. Ramka umocowana jest na podstawie zapo-

mocą osi, mając kształt nieco wygięty, wskutek czego leży równolegle do krzywizny schodków i nie wystaje zbyt w górę. Z wierzchu ramka posiada wzdłuż całej długości nacięcia, w które wpadają zaczepy obu zacisków suwaka. Na przodzie ramki dodany jest szczerbik dla celowania przy ramce złożonej. Umocowana zapomocą śruby na dnie podstawy płaska sprężyna naciska ramkę od dołu i utrzymuje ją w położeniu złożonem lub podniesionem. Podstawa przechodzi z obu stron u góry w wycięte w ścianach schodki. W schodki te wpada suwak przy ramce złożonej. Od strony wewnętrznej ramka posiada podziałkę, dla nastawiania celownika przy ramce podniesionej. Suwak przesuwający się na ramce, ma w środku wycięte owalne okienko, a w okienku tem wyciętą szczerbinę dla celowania przy ramce podniesionej. Przez naciśnięcie obu zacisków zaczepy ich wychodzą z nacięć ramki i suwak daje się dowolnie ustawić.

Muszką pryzmatyczną, zniżoną ku przodowi, osadzona jest przesuwalnie na boki w gnieździe na podstawie, wykonanej z jednej części wraz z lufą. Podstawa ta służy również jako nasada bagnetu. Należy pamiętać o tem, że muszka jest przesunięta znacznie w lewo. Powodem tego jest wstrzeliwanie karabina z bagnetem nasadzonym, który skręca swym ciężarem karabin podczas strzału i zmienia wibrację. Jeżeli więc używa się karabinu do strzelania bez bagnetu, powinno się broń nanowo wstrzelać.

Łoże.

Łoże karabina rosyjskiego jest jednolite zrobione z drzewa brzozy syberyjskiej. Jest ono niezbyt zgrabne, ale mocne i wygodne w składaniu się. Chwyty pistoletowego nie ma. W przedniej części łoża znajdują się dwa podłużne wyżłobienia, służące do wygodniejszego ujęcia przy strzale. Tuż przed niemi, umoco-

wany jest silny stalowy sworzeń główny o który opiera się obsada. Lufę okrywa z góry drewniana nakładka, sięgająca od bączka przedniego do tylnego, umocowana mosiężnymi okuciami, które zachodzą pod bączki. — Lufa, obsada i przyrząd podający przymocowane są do łoża zapomocą śrub i dwóch bączków. Łoże ma pod lufą rowek dla pomieszczenia wyciora. U góry łoża okute jest stalową skówką, u dołu zaś stalową podszwą.

Bagnet.

Bagnet rosyjski długi, czworokątny, żłobkowany, ma umocowanie starego typu. Umocowanie składa się z tulei, o wycięciu przepuszczającym podstawę muszki. Pierścień, zachodzący po włożeniu bagnetu pod podstawę muszki, przytwierdza bagnet do lufy. Koniec bagnetu kształtu dółki zapobiega zagięciu się a równocześnie służy do rozbierania broni.

Amunicja.

Nabój W. 91. ma łuskę kształtu faszki, o wystającej krawędzi stopy, pocisk śpiczasty, z twardego ołowiu, opatrzone płaszczem ze stopu miedzi i niklu.

Zalety i wady.

Pod względem celności i precyzji strzału należy karabin rosyjski do broni pierwszorzędnej. Ciężar karabina jest odpowiedni do kalibru, a więc odrzut mały. Zamek, jakkolwiek pozornie skomplikowany, jest prosty, trwały i łatwy do rozbierania, a przede wszystkim nie posiada drobnych części. Części dostosowane są dość luźno, co umożliwia działanie nawet przy wielkiem zanieczyszczeniu i zaniedbaniu. Zaryglowanie jest bezwzględnie pewne, bo obok przednich rygla silna i długa nasada tworzy rygiel zapasowy. Gazy przy ewentualnem pęknięciu łuski odwodzi rowek wyrzut-

nika. Szeroki naśrubek kurka tworzy tarczę przeciw gazom, któreby mogły prześlizgnąć się przez szpary między zamkiem i obsadą.

Wadą jest uciążliwe ładowanie z powodu niepraktycznego kształtu lódki i braku wkładu z lewej strony obsady. Bezpiecznik, jakkolwiek prosty i pewny, jest niewygodny, zwłaszcza dla ludzi o słabych palcach, lub n. p. podczas mrozu. Celownik ma wady wspólne wszystkim celownikom ramkowym. Nakładka słaba i źle umocowana pęka i rozlatuje się często. Uszkodzenie to jednak nie działa ujemnie na sprawność broni. Rączka zamkowa działałaby łatwiej, gdyby była nieco dłuższa. Wyciąg jest również nieco za słaby i łamie się, gdy łuska zatnie się w zanieczyszczonej komorze nabojoyej. Również i czepik często się zwalnia i gubi lub łamie. Z tego też względu sprężyny płaskie są mniej odpowiednie, niż mocniejsze spiralne.

Naogół karabin rosyjski wykazał w wojnie światowej wielką wytrzymałość, celowość konstrukcji i wielką odporność na zmiany atmosferyczne i złe obchodzenie się w polu.

Karabinki małokalibrowe.

Podział.

Rozróżniamy dwojakiego rodzaju broń małokalibrową: a) flowery, b) karabinki małokalibrowe.

Flowery mają kaliber 6 mm., strzelają amunicją słabą, celną zaledwie na 10 m. Należą przeto do broni przestarzałych.

Karabinki małokalibrowe mają kaliber 5,56 mm. (= 0,22 cala, stąd często spotykana nazwa „kaliber 22“). Amunicja tych karabinków należy do najcelniejszej, a sama broń do najdokładniej obrobionych typów.

Typy karabinków.

Karabinków małokalibrowych istnieje bardzo wiele typów, różniących się wagą i budową. Jedne z nich przypominają broń wojskową, inne są konstrukcji odmiennej.

Karabinki małokalibrowe różnią się też swą precyzyjnością. Istnieją różne rodzaje karabinków tanich o celności małej, aż do karabinków wysoce precyzyjnych i odpowiednio kosztownych. Ogółem waga karabinków małokalibrowych waha się od 3—6 kg.; przy czem, wraz z ciężarem broni wzrasta zwykle jej precyzyjność.

Długość broni równa się długości karabinków względnie karabinów wojskowych. Istnieją jednak i bronie krótsze do 90 cm. — są one jednakże mniej precyzyjne.

Długość luf waha się od 50—75 cm., dłuższa lufa odpowiada broni precyzyjniejszej.

Lufa jest dostosowana tylko do jednego typu amunicji i nosi odpowiedni napis. Używanie amunicji innej jest bądź wogóle niemożliwe (naboje o łusce dłuższej), bądź też niszczy broń (amunicja o łusce krótszej niż ta, dla której broń wykonano). Z tego względu jest niewskazane używanie amunicji innych rodzajów.

Zamki.

Stosuje się typu wojskowego lub specjalne. Zamki typu wojskowego są stosowane nast. rodzajów: zamek Mausera w karabinku małokalibrowym Mausera, zamek Springfield w karabinkach małokalibrowych amerykańskich „Springfield 22“, zamek belgijski w belgijskim „carabine scolaire“ i t. p.

Z zamków specjalnych jest najpopularniejszym zamek typu Martini, t. zw. wahadłowy.

Przyrząd spustowy.

Jest stosowany albo typu wojskowego (dwutaktowy, jednotaktowy, siła oporu od 1,5—2 kg.), albo też istnieje spust podwójny, polegający na tem, że obok spustu zwykłego istnieje przyspiesznik, o oporze minimalnym, dochodzącym aż do 0,1 kg.

Przyrządy celownicze.

Muszki posiadają kształt albo muszek wojskowych (co się rzadko spotyka), albo też o kształcie specjalnym, t. j. pałeczki niczem nie zakończonej, pałeczki zakończonej kółkiem, lub wreszcie kulki.

Celownik posiada bądź szczerbinę zwykłą o kształcie dostosowanym do muszki, bądź też zaopatrzony jest w przeziernik, t. j. kółko, w środku którego należy umieścić muszkę.

Przezierniki są zaopatrzone w śruby poziome (kierunkowe) i pionowe (podniesieniowe), by umożliwić celowanie stale w spód celu. Przy pomocy tych celowników, poprawia strzelec położenie swych strzałów nie zmianą punktu celowania, jak w broni wojskowej, lecz przesunięciem pionowem i poziomem przeziernika.

Dokładne celowniki posiadają podobne urządzenia; mniej dokładne dostosowane są jedynie do zmian pionowych. Zmiany poziome uskutecznia strzelec przez dobór punktu celowania.

Przezierniki są naogół dokładniejsze od celowników otwartych.

Najprecyzyjniejsze typy broni.

Do najprecyzyjniejszych typów broni małokalibrowej należą:

Karabinek B. S. A. wz. 12, wyrobu angielskiej firmy w Birmingham, Winchester wz. 52, „Francotte“, „Springfield 22“.

Do broni mniej precyzyjnej, ale jeszcze bardzo dobrej, należą:

Martini „Club“, Vickers — Martini, Mauser, Fabrique Nationale (różne typy), „Browning“ samoczynny.

Pozatem istnieje cały szereg broni tanich, lecz mniej godnych polecenia.

Amunicja.

Rodzaje.

Istnieją cztery rodzaje amunicji małokalibrowej: a) „short“ (krótka), b) „long“ (długa), c) „long rifl“ (do długiej komory), d) „extra long“ (extra długa).

W praktyce najczęściej jest używaną amunicja „short“ i „long rifl“.

Pierwsza z nich nadaje się do strzelania jedynie na odległości 10 i 25 m. Posiada mniejszą siłę przebicia, jest więc tem samem bezpieczniejszą w użyciu.

Druga posiada większą siłę i zdolność przebijania, wymaga więc staranniejszego zabezpieczenia strzelnicy i nadaje się mniej do strzelania w warunkach prymitywnych.

Posiada zato celność wyśmienitą do 100 m., a wystarczającą i do 200 m., przy spokojnem powietrzu.

Amunicja ta jest prawie że wyłącznym rodzajem amunicji stosowanej na zawodach międzynarodowych.

Do najcelniejszych rodzajów amunicji należą:

Aмерыkańska — Remington „Palma“, Winchester, Westorn;

angielska — Kynoch;

niemiecka — Unterdorfer;

polska fabryka amunicji „Pocisk“ wyrabia również celną amunicję.

Dane amunicji „long rifl“.

Własności tej amunicji są dość różne, zależnie od wyrobu. Naogół jednak, amunicja objęta nazwą „long rifl“ posiada:

Szybkość początkową — 300—330 m. sek.;
 wagę naboju — około 3,6 gr.;
 donośność największą — 1200—1500 m.;
 donośność skuteczną — do 200 m.;
 celność — na 50 m. rozrzut całkowity średnio 2×2 cm.; na 100 m., rozrzut całkowity średnio 5×4 cm.

Celność ta zależy w wysokim stopniu od broni. Cyfry podane wyżej dotyczą broni bardzo dobrej. Istnieją jednak bronie, które dają celność większą.

Dane amunicji „Short“.

Własności tej amunicji są również dość różne i zależne od wyrobu. Przeciętne jej dane są następujące:

Szybkość początkowa — 230—260 m. sek. (w niektórych rodzajach amunicji dochodzi do 300 m. sek.;
 waga naboju — 2,40—2,49 gr.;
 donośność największa — 800—900 m.;
 donośność skuteczną — do 50 m.;
 celność skuteczną — do 50 m.;
 celność — na 10 m. rozrzut całkowity $1,0 \times 1,3$ cm.;
 25 m. rozrzut całkowity $2,4 \times 3,3$ cm.;
 50 m. rozrzut całkowity $4,9 \times 6,6$ cm.

Dane powyższe dotyczą broni bardzo dobrej. Przeciętne bronie dają rozrzuty większe: — z broni wysoce precyzyjnych można osiągnąć lepsze nieco wyniki.

Uwagi końcowe.

Karabin, który bierzemy do ręki, należy uważać za nabity. Dopiero po otwarciu zamka i przejrzeniu komory nabojoyej można być pewnym, że broń jest nienabita.

Po strzelaniu, to znaczy po oddaniu chociażby tylko jednego strzału należy lufę wyczyścić i natłuścić. Należy jednakowoż unikać tłuszczów, których składnikiem jest pokost lub olej drzewny. Proch bez-

dymny, którego składnikiem jest kwas azotowy, tworzy po wystrzale rdzę, gryzącą stal. Również i spłonka, napełniona piorunianem rtęci, przyczynia się do tworzenia rdzy w lufie.

Przed oczyszczeniem lufy oddawna zardzewiałej należy usunąć grubą rdzę szczoteczką mosiężną lub stalową, a w ostateczności drutem mosiężnym lub żelaznym (nigdy stalowym), zagiętym na końcu. Pakułami się takiej rdzy nie usunie. Nie wolno przestrzeliwać pociskiem lufy zardzewiałej.

Należy unikać czyszczenia rozmaitemi proszkami jak szmirgiel, tłuczona cegła i t. d., bo można lufę wewnątrz porysować lub zetrzeć.

Zamek musi być zawsze czysty i jasny. Ponieważ oliwa łatwo tężeje, tworząc powłokę, utrudniającą działanie, należy części składowe od czasu do czasu przeczyszczyć, a ze szpar, dziurek i skrętów należy usunąć zastygłą oliwę drewnianym patyczkiem. Ewentualnie można zamek przeczyszczyć naftą, którą należy uważać jedynie za środek ostateczny.

Rdzę z miejsc oksydowanych usuwa się bardzo łatwo po zwilżeniu naftą, ostrą blaszką mosiężną lub miedzianą.

Pilnik jest stanowczo wykluczony przy czyszczeniu i konserwacji broni.

Na strzelnicy, przy ostrem strzelaniu, karabin musi być do chwili strzału otwarty i rozładowany, po strzelaniu natychmiast wyładowany i również mieć zamek otwarty. W ten tylko sposób można uniknąć wypadku.

Celownik i muszę należy chronić od uderzenia, bo najmniejsze nawet skrzywienie lub zdeformowanie przyrządów celowniczych wpływa na celność broni,

St. przod. Bentkowski.

Granaty ręczne i karabinowe.

Wstęp.

Granaty ręczne były środkiem walki, używanym już przed kilkoma wiekami. Po raz pierwszy znany w historii wojen użyto granatów ręcznych we Włoszech w r. 1427.

W późniejszych wojnach granaty ręczne miały również bardzo duże zastosowanie i odgrywały wielką rolę w walce o umocnione miasta oraz zamki.

Nazwa granat powstała zapewne od podobieństwa do jabłka granatu, ponieważ na podobieństwo czarnych pestek granatowych, granaty ręczne napełnione były grubym ziarnistym prochem.

Pierwsze granaty ręczne były robione z rozmaitych materiałów, a więc wydrążone i wypalone kule gliniane, później grube flaszki i garnki szklane, wreszcie na miejsce poprzednich pojawiły się granaty o żelaznych skorupach.

Ładunek tych granatów stanowił proch czarny ziarnisty. W otworze skorupy zakładano lont, który zapalony powodował wybuch granatu.

Oprócz tych granatów ręcznych z czasowymi zapalnikami, używano również szklanych granatów z zapalnikami uderzeniowymi. Z powodu jednak braku bezpieczników, przez nieostrożne obchodzenie zdarzały się często przedwczesne wybuchy i powodowały wypadki.

Mniejwięcej od roku 1760 granaty ręczne miały ogromne zastosowanie we wszystkich wojnach europejskich, i to nie tylko w walkach o fortece, ale również i w wojnie polowej.

Dla lepszego wyzyskania tej broni w wieku XVII. wybierano w każdej kompanji piechoty żołnierzy specjalnie uzdolnionych do rzucania granatów, szkolono ich dodatkowo i w ten sposób powstają znani w historii wojen *grenadjery*.

W końcu XVII. wieku zaczęto tworzyć całe kompanje, baony, wkońcu nawet pułki grenadierów. W miarę rozwoju artylerji i broni piechoty, granaty ręczne zaczęły być coraz mniej stosowane. Od r. 1770 granaty są prawie nieużywane, wyjątkowo niekiedy podczas walk o fortece.

Wprawdzie odżyły granaty ręczne w 1855 r. pod Sewastopolem, gdzie z powodzeniem obydwie strony walczące używały ich, lecz już w wojnach następnych znowu wyszły z użycia.

Ponownie ukazały się granaty ręczne dopiero w roku 1904—5 w wojnie rosyjsko-japońskiej. Walki toczą się na małą odległość pod Portem Artura, walki zażarte o każdy skrawek terenu, o każdy rów i okop, wykazały, że ani nowoczesna broń piechoty, ani nowoczesna artylerja nie wystarczają dla zwalczenia przeciwnika i że piechota musi być jeszcze uzbrojona w środki do walki wręcz, które zarówno pozwalają bronić własne, jak i zdobywać nieprzyjacielskie umocnienia.

Granaty ręczne używane w wojnie ros.-jap. były improwizowane, to znaczy robione bezpośrednio w pobliżu frontu przez samych żołnierzy piechoty, najczęściej zaś przez saperów. Dopiero w końcu wojny zaczęto je wyrabiać fabrycznie i dostarczać na front.

Rosjanie używali jako granatów ręcznych starych pocisków artylerji górskiej, później zaś mosiężnych lub cynkowych puszek napełnionych słupkami pyroksyliny. Dla zwiększenia działania, na takie puszki nakładano kilka ściśle przylegających pierścieni ołowianych. Pierścienie były dość grube i zewnątrz pocięte karami, aby przy wybuchu łatwiej mogły być rozerwane na dużą ilość odłamków.

Najczęściej używane były zapalniki czasowe. Składały się one z kapsla napełnionego 2 gr. rtęci piorunującej i lontu prochowego.

Przed rzuceniem, koniec lontu zapalono. Długość lontu była obliczona w ten sposób, że granat wybuchnął po upływie 8 do 15 sekund.

Oprócz czasowych zapalników, Rosjanie używali także zapalników uderzeniowych, powodujących wybuch granatów przy uderzeniu o ziemię lub o cel.

Jako granaty ręczne, Japończycy używali puszek od konserw, rury bambusowe, łuski pocisków artyleryjskich, wypełnione dynamitem lub szimozą i zaopatrzone w podobne do rosyjskich zapalniki czasowe.

W wojnie światowej wszystkie armje państw walczących używały granatów tak w walce pozycyjnej jak i ruchowej.

Po początkowych improwizacjach w roku 1914, granaty ręczne zaczęto wyrabiać fabrycznie i wysyłać masowo na front. Udoskonalenia pod tym względem poszły bardzo naprzód i po ukończonej wojnie światowej rozporządzamy obfitym materiałem odnośnie do różnych rodzajów granatów ręcznych.

Ponieważ, nawet przez najzręczniejszego żołnierza granat ręczny może być rzucony zaledwie na kilkadziesiąt metrów, zaczęto używać innego sposobu rzucania, pozwalającego osiągnąć większą odległość.

Już na wiele lat przed wojną światową robiono próby wyrzucania granatów zapomocą karabina, stąd powstały granaty karabinowe.

Wreszcie do miotania granatów używano specjalnych maszynek, tak zwanych miotaczy granatów. W wojnie światowej, jednym z najpospolitszych środków walki stały się granaty ręczne i karabinowe.

Charakterystyka i podział.

Zależnie od sposobu wyrzucania i przeznaczenia do zadań na polu walki, granaty dzielą się na ręczne i karabinowe. Granat ręczny jest doskonałą bronią do walki wręcz i zwalczania przeciwnika na bliskich odległościach podczas szturmów. Znaczenie i wartość tej broni uwydatnia się specjalnie podczas walk w zdobytych okopach i rowach strzeleckich oraz podczas walk o miejscowość.

Połączenie wspólne kilku granatów może zastąpić materiał wybuchowy saperski przy niszczeniu drutów kolczastych, belek, słupów, mostów drewnianych, drobnych urządzeń kolejowych i t. p.

W zależności od rodzaju walki i przypadających do wykonania zadań bojowych, dzieliny granaty ręczne na: zaczepne, obronne i do celów specjalnych.

Granaty zaczepne.

Służą do walki wręcz i na bliskiej odległości. Działają siłą wybuchu materiału wybuchowego w promieniu do 10 m. Odłamki skorupy posiadają nieznaczную zdolność przebijania do odległości kilku metrów. Granat wywiera na przeciwniku jedynie wpływ moralny, demoralizując go siłą swego huk, jaki powstaje podczas wybuchu granatu.

Granaty obronne.

Służą do zwalczania przeciwnika w strefie skutecznego działania ich odłamków, a więc na odległości dalszej od granatów zaczepnych. Posiadają grubą, przeważnie karbowaną skorupę, która podczas wybuchu rozrywa się na znaczną ilość drobnych odłamków.

W porównaniu do granatów zaczepnych, odłamki skorupy granatów obronnych posiadają bardzo dużą

zdolność przebijania i mogą ranić śmiertelnie w promieniu do 100 m.

Ze względu na dużą strefę rażenia, granaty te można rzucać tylko z za zasłony. Granaty obronne mają główne zastosowanie podczas walk obronnych, w natarciu natomiast wyjątkowo — z warunkiem, że rzucający będzie za zasłoną.

Granaty dla celów specjalnych.

Są naładowane materiałem wybuchowym o różnych właściwościach, zależnie od wymagań stawianych tym granatom. Posiadają skorupę cienką jak granaty zaczepne. W czasie wojny światowej były stosowane następujące rodzaje granatów specjalnych:

- a) granat dymny, napełniony fosforem, żywicą i benzyną, wytwarzający dużą ilość dymu. Granaty te stosowano w natarciu do zasłonięcia posuwających się naprzód oddziałów;
- b) granat gazowo-duszący, napełniony substancją gazową o właściwościach drażniących, działających na błony śluzowe i drogi oddechowe. Granaty te powodują łzawienie oczu i kichanie, były stosowane przeważnie przeciw obsadzie, zabarykadowanej w schronach lub głębokich okopach;
- c) granat zapalający, napełniony materiałem wytwarzającym wysoką temperaturę cieplną, około 3000° C. Granatów tych używano do niszczenia części metalowych i zapalania trudno podatnych na ogień przedmiotów.
- d) granat przeciwczołgowy, posiadający dużą ilość materiału wybuchowego. Granat ten stosowano do zwalczania czołgów.

Granat karabinowy.

Służy do przedłużenia donośności granatu ręcznego na odległość do 200 m. Posiada te same cechy bojowe, jak ręczny granat obronny.

Ponieważ strefa rażenia odłamków granatu karabinowego jest mniejszą od jego największej donośności, z tego względu ten rodzaj granatów może być stosowany tak w walce zaczepnej, jak również w walce obronnej.

Opis poszczególnych granatów.

Każdy granat składa się zasadniczo z trzech części: zapalnika, skorupy i materiału wybuchowego.

Zapalnik powoduje wybuch granatu. W opisanych granatach stosuje się zapalniki czasowe o działaniu samoczynnym i zapaleniu uderzeniowym. Mogą być jeszcze zapalniki o zapaleniu tarciovem.

Skorupa mieści w sobie materiał wybuchowy, przy wybuchu granatu rozrywa się na drobne części. Materiał wybuchowy wytwarza huk podczas wybuchu i powoduje rozrzut odłamków skorupy.

Granat polski zaczepny z zapalnikiem A. C. wz. 25.

Posiada skorupę z cienkiej blachy. Waga granatu wraz z zapalnikiem i materiałem wybuchowym 270 gr. Działa siłą wybuchu w promieniu od 8—10 m. Odłamki zapalnika rażą, niekiedy w promieniu do 50 m. Czas palenia się zapalnika — 4 sekundy.

Granat polski obronny z zapalnikiem A. C. wz. 25.

Posiada grubą karbowaną skorupę z lanego żelaza. Waga granatu z zapalnikiem i materiałem wybuchowym około 600 gr.

Działa odłamkami skorupy skutecznie w promieniu do 100 m.

Przeiętna donośność rzutu 25 m. Posiada zapalnik A. C. wz. 25.

Zapalnik samoczynny A. C. wz. 25.

Jest to zapalnik czasowy o działaniu samoczynnym, to znaczy, że po odbezpieczeniu działa dopiero z chwilą wypuszczenia go z ręki.

Składa się z kadłuba, który w górnej części przechodzi w główkę, w dolnej w rurkę o wydłużonym kształcie.

Główka zapalnika jest przykryta z góry pokrywką. Nazewnątrz posiada ucho, na którem jest umocowana dźwignia zapalnika.

Wewnątrz główki znajduje się pierścień stalowy z gniazdkiem dla spłonek zapalających a niżej iglica ze sprężyną, która po wyjściu sworznia zostaje zwolniona z napięcia i uderza swym grotem w spłonki zapalające.

Sworzeń służy do utrzymywania iglicy w stanie napięcia; posiada kryzę, która, zachodząc przed iglicę, utrzymuje ją w stanie napięcia, oraz główkę sworznia, o którą opiera się sprężyna sworznia.

Sprężyna sworznia służy do wypchnięcia tegoż na zewnątrz, a tem samem zwolniona z napięcia iglica uderza w spłonkę.

Dźwignia zapalnika jest przymocowana na stałe do ucha główki, zapomocą osi i unieruchomiona w swem położeniu zawleczką z kółkiem. Sprężyna dźwigni utrzymuje sworzeń w stałym położeniu, naciskając główkę. Gwinty służą do wkręcania zapalnika w odpowiednie gwinty skorupy. Wewnątrz rurki jest umieszczony lont Bickforda, a dalej spłonka piorunująca (detonator). Podkładki skórzane chronią zapalnik przed dojściem wilgoci. Jedna z nich uszczelnia wejście sworznia w główkę zapalnika, druga natomiast uszczelnia połączenie zapalnika ze skorupą.

Działanie zapalnika.

Po wyciągnięciu zawleczki z kółkiem, dźwignia pod wpływem działania sprężyny sworznia podnosi się do góry.

Sprężyna sworznia wypycha sworzeń na zewnątrz, który wychodząc zwalnia iglicę z napięcia, a ta, popy-

chana przez swą sprężynę ku górze, uderza w spłonki zapalające.

Płomień zapalonej spłonki przenosi się na lont Bickforda i po spaleniu się lontu dochodzi do spłonki piorunującej, powodując wybuch tejże. Wybuch spłonki piorunującej powoduje wybuch materiału znajdującego się w skorupie a tem samem następuje rozerwanie granatu.

U w a g a: Granaty i zapalniki przewozi się oddzielnie w skrzyniach drewnianych. Chcąc użyć granat do rzutu, należy go w pierw uzbroić. Uzbrojenie granatu polega na wkręceniu zapalnika w skorupę granatu.

Francuski granat karabinowy V. B.

Posiada grubą skorupę z lanego żelaza, wewnątrz karbowaną. Skorupa ma dwa kanały; kanał środkowy jest przeznaczony do lotu pocisku karabinowego, kanał boczny, znajdujący się po lewej stronie, służy do umieszczenia w nim zapalnika. W prawej górnej części znajduje się otwór, zamykany zakrętką, który służy do napełniania granatu materiałem wybuchowym — 475 gr.

Działa odłamkami skorupy w promieniu do 100 m. Czas palenia się zapalnika — 5—7 sekund. Donośność największa — 190 m.

Jest granatem obronnym. Może być stosowany również w natarciu jako granat zaczepny.

Zapalnik.

Granat karabinowy V. B. posiada zapalnik czasowy o działaniu uderzeniowym.

Zapalnik jest wykonany z mosiądzu i umieszczony w lewym kanale skorupy. W górnej części posiada główkę, która wystaje nazewnątrz skorupy. Wewnątrz zapalnika znajduje się ścieżka prochowa, która łączy

się w dolnej części ze spłonką piorunującą. W główce zapalnika jest umieszczona spłonka zapalająca i dwa otwory: górny i boczny, zamknięte masą woskową.

Pod główką zapalnika jest umieszczona blaszka z iglicą. Spłonka piorunująca jest oprawiona w gumowe gniazdko, które chroni ją przed wstrząsami. Od dołu kanał zapalnika jest zamknięty śrubą.

Garłacz.

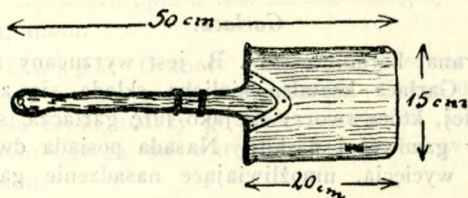
Granat karabinowy V. B. jest wyrzucany z garłacza. Garłacz kształtu kielicha składa się z rury przedniej, która tworzy niejako lufę garłacza, stożka, komory gazowej i nasady. Nasada posiada dwa podłużne wycięcia, umożliwiające nasadzenie garłacza na lufę.

Działania garłacza V. B.

Chcąc oddać strzał, należy nasadzić garłacz na karabin, włożyć granat do garłacza i naładować karabin ostrym pociskiem, wycelować i pociągnąć za pust. Po pociągnięciu za spust pada strzał. Pocisk, wylatując z lufy, przechodzi przez środkowy kanał skorupy, naciska na iglicę, która uderzeniem swego grotu zapala spłonkę zapalającą. W międzyczasie gazy uchodzące z lufy zgromadziły się w komorze gazowej garłacza i cisnąc na dno granatu, wyrzucają go z garłacza. W ten sposób granat wychodzi z garłacza już zapalony. Płomień ze spłonki zapalającej przechodzi na ścieżkę prochową i, spalając ścieżkę, dochodzi do spłonki piorunującej, która swym wybuchem powoduje wybuch materiału w skorupie i rozerwanie tejże. Podczas spalania ścieżki prochowej, masa woskowa umieszczona w górnym i bocznym otworze zapalnika wytapia się i przez te otwory dochodzi do zapalnika powietrze, umożliwiające spalanie się ścieżki przy normalnem ciśnieniu.

Pionierka.*Łopatką.*

Podczas wojny każdy piechur, idący do walki, zaopatrzony jest w łopatkę (rys. 1), która mu służy jako narzędzie pomocnicze. W wojnie współczesnej na rzędzie to nabrało nieomal tego znaczenia, co i karabin.

*Rys. 1.**Ostona i ochrona.*

Ostona jest to każdy przedmiot w terenie, który może zasłonić żołnierza od wzroku nieprzyjaciela. Maskowaniem więc będziemy nazywać to, co będziemy robić, aby ukryć się od wzroku nieprzyjaciela. Ochroną zaś zwać będziemy wszystko to w terenie, co może żołnierza uchronić od pocisków nieprzyjacielskich. Łopatką w pierwszym rzędzie służy do budowania różnego rodzaju ochron, a następnie do maskowania.

Budowa ochron zależy od tego, w jakich warunkach się odbywa. Inaczej będzie przebieg tej budowy wyglądać, gdy będziemy pracować w natarciu pod ogniem nieprzyjaciela, niż wtedy, gdy będziemy pracować w spokoju. Zasadą jednakże tak w natarciu jak i w obronie winno być: nie odkładać nigdy roboty pod pozorem, że brak czasu będzie na jej wykończenie.

Atakujący stara się dosięgnąć wroga jaknajszybciej, w interesie własnym musi działać szybko, aby dać mało czasu przeciwnikowi, który będzie się starał..jak-

najlepiej umocnić w terenie. To też nacierający musi zadawać się umocnieniami powierzchniowymi.

Użycie łopatk w natarciu.

Żołnierz posuwający się pod nieprzyjaciela, gdy znajdzie się w ogniu karabinowym, który uniemożliwia dalsze posuwanie się — pada na ziemię. Na chwile przed padnięciem żołnierz szybko orjentuje się, gdzie mu będzie najwygodniej obrać stanowisko — jaknajbliżej tego miejsca, w którym padł rozkaz zatrzymania się. Nie wolno żołnierzowi paść na ziemię na otwartej płaszczyźnie, jeżeli ma przed sobą ochronę, na której może uprzeć karabin i która go może od pocisków uchronić.

Należy wybierać przede wszystkim takie stanowiska, aby można z nich strzelać do nieprzyjaciela. Jesteś bezużytecznym w walce, skoro sam nie możesz zadawać ciosów, a nikt w walce bezużytecznym być nie powinien.

Drugą dopiero sprawą, którą żołnierz bierze pod uwagę przy wyborze miejsca, jest sprawa własnej ochrony. Pamiętać należy o tem, że nigdy chęć ochronienia siebie nie powinna zmniejszyć chęci dalszego nacierania na nieprzyjaciela i wkopywanie się w ziemię należy uważać jedynie jako stworzenie nowego punktu oparcia dla dalszego posuwania się naprzód.

Pod ogniem nieprzyjaciela, okopywanie przeprowadza się w sposób następujący: żołnierze okopują się na zmianę: podczas gdy jeden żołnierz strzela, drugi okopuje się.

Okopując się w ogniu, pojedynczy strzelec kładzie przed sobą tornister, a obok karabin, lufą skierowany ku nieprzyjacielowi, następnie położywszy się na lewym

boku, pracuje prawą ręką lub obydwoma, wykopując wnękę strzelecką (rys. 2).

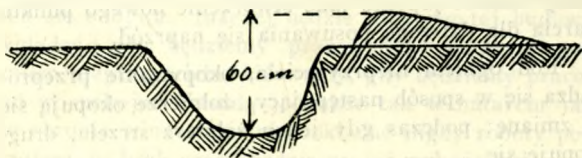

Rys. 4.

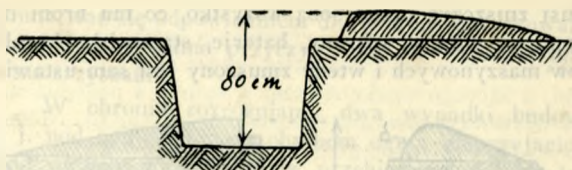
Wykopaną ziemię wysuwa żołnierz początkowo przed siebie, następnie także z boków, bacząc na szerokość przedpiersia, a nie na wysokość. W miarę możliwości, stronę zewnętrzną należy przybrać w ten sposób, by nie różniła się od otaczającego terenu. Zwracać należy uwagę na to, by ruchy wszelkie odbywały się możliwie płasko przy ziemi. Kopać trzeba bez względu na zmęczenie.

O ile jest możliwe, pracuje żołnierz obydwoma rękami w pozycji klęczącej.

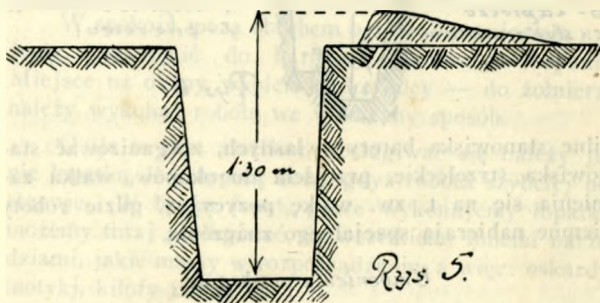
Jeżeli żołnierz zmuszony jest pozostać dłużej na danej pozycji, wtedy kopie dalej i z wnętrza tworzy „dół strzelecki“, początkowo dla skulonych (rys. 3), dla klęczących (rys. 4) a następnie dla stojących (rys. 5).

Rys. 3.

Rys. 4.

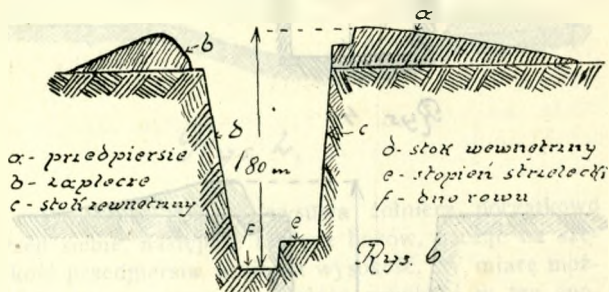
Rys. 5.

Z chwilą, gdy stanowisko bojowe żołnierza jest gotowe, a czas na to pozwala, każdy winien pracować, aby się połączyć z sąsiadem. Wtedy doły strzeleckie łączą się między sobą w okop (rów strzelecki), który zależnie od głębokości jest rowem dla kłęczących lub stojących. Rów taki składa się z następujących części: a) przedpiersie, b) zaplecze, c) stok wewnętrzny, d) stok zewnętrzny, e) stopień strzelecki, f) dno rowu (rys. 6).

Oddziały znajdujące się na tyłach pracują o ile możliwości nad tem, aby wytworzyć komunikację z I linią i wtedy budują rowy łącznikowe.

Często jednak nieprzyjaciół stawia opór bardzo silny, trudny do przełamania odrazu, wtedy nacierający

musi zniszczyć przed sobą wszystko, co mu broni dostępu do wroga: schrony, baterje, stanowiska karabinów maszynowych i wtedy zmuszony jest sam ustawiać

silne stanowiska bateryj własnych, zorganizować stanowiska strzeleckie, przejścia do okopów, walka zamienia się na t. zw. walkę pozycyjną, gdzie roboty ziemne nabierają specjalnego znaczenia.

Umocnienia w obronie.

Kto liczy tylko na swój karabin, aby krwawo opłaconą zdobycz zachować — tego z pewnością spotka gorzki zawód.

Trzeba natychmiast po ataku, bez względu na zwyciężenie, umocnić się w terenie. Kopać trzeba ziemię z myślą, że każde uderzenie łopaty jest ciosem dla przeciwnatarcia, które nieprzyjaciół napewno w tejże samej chwili gotuje.

Najsłabszy ruch zaczepny nieprzyjaciela może dać mu przewagę nad nami, jeżeli po boju nie nastąpiła natychmiast energiczna praca w terenie. I tutaj również należy trzymać się zasady, że nigdy nie należy odkładać roboty pod pozorem, że brak będzie czasu na jej wykonanie. Każdy żołnierz winien pamiętać, że kopany przez niego rów jest przede wszystkim stanowiskiem bojowym, a nie tylko schronieniem, że to miejsce

winno stać się odpowiedniem dla dobrego zużytkowania broni i że powinno przyczynić się do współdziałania z towarzyszami.

W obronie rozróżniamy dwa wypadki budowy, t. j. pod ogniem i poza obrębem ognia nieprzyjaciela. Pod ogniem nieprzyjaciela przebieg robót jest taki sam, jak w natarciu, z tą różnicą, że przystępujemy odrazu do rozbudowy okopów, celem doraźnego ich przystosowania.

W spokoju, poza obrębem ognia nieprzyjaciela możemy przystąpić do bardziej planowego kopania. Miejsce na okopy wybierają dowódcy — do żołnierzy należy wykonać robotę we wskazany sposób.

O ile to jest możliwe, posługiwać się należy już nie łopatką, lecz łopatą dużą, gdyż robota szybciej postępuje. W braku łopat, prace wykonujemy łopatką, możemy tutaj posługiwać się wszelkimi innemi narzędziami, jakie mamy w rozporządzeniu, a więc: oskardy, motyki, kilofy i t. p.

Poza obrębem ognia nieprzyjacielskiego przystępujemy do budowania okopów najwygodniejszych, a więc dla stojących.

Przedpiersie takiego okopu służy do ułożenia i podparcia karabinu i chroni żołnierza przed pociskami. Musi być ono jak najniższe i jaknajbardziej zlewać się z terenem, t. j. aby było dobrze zamaskowane, — uważać jednak należy, aby zbyt niskie przedpiersie nie przeszkadzało w strzelaniu.

Zaplecze chroni od kul i odłamków padających z tyłu. Musi ono być niższe od przedpiersia, aby było niewidoczne od strony nieprzyjaciela.

Ściany okopu — im bardziej są strome, tem lepiej, tem okop będzie węższy i trudniej do niego będą

wpadać pociski. Jednakże zbyt wąskie okopy są niewygodne ze względu na utrudnioną komunikację wewnętrzną. Aby temu zaradzić, buduje się stopień strzelecki, z którego osada strzela, w tyle zaś pogłębia się rów i tworzy rów dla komunikacji (rys. 6). Jeżeli rowy buduje się tam, gdzie może być atak czołgowy — specjalnie buduje się je szerokie ponad 3 m., kosztuje to jednak dużo pracy i często jest niewykonalne.

Wymiary normalnego rowu są następujące:

Wysokość strzelecka około 1,40 m.

Wysokość przedpiersia około — 0,30 m.

Wysokość ukrycia około — 1,80 m., pożądana — 2 m.

Szerokość dna i stopnia winne być jaknajmniejsze — około 0,40, — szerokość podłokietnika — 0,30 m.

Wymiary podane powyżej są wymiarami przeciętnymi, które należy znać i do których należy się stosować, lecz bez przesadnej niepożytecznej ścisłości.

Samo kopanie rowów winno się odbywać warstwami — to znaczy, że najpierw zdejmuje się warstwę ziemi na głębokość łopaty z całego wyznaczonego do kopania odcinka rowu, poczem następną warstwę i tak do końca, nie zaś kopać w jednym miejscu dół i przechodzić z niego do kopania dalszego, gdyż krępowałoby to ruchy pracującego.

Poprzecznice.

Gdyby nie było specjalnych urządzeń, to ogień skierowany wzdłuż okopów przynosiłby duże straty, gdyż raziłby szereg żołnierzy stojących obok siebie.

Aby uniknąć tego, buduje się tak zwane poprzecznice, czyli pozostawia się przy kopaniu rowów bryły ziemi rodzimej, grubości 3—4 m., takiej długości, aby wystawały poza tylną ścianę rowu o mniej więcej 1 m.

Poprzecznice takie chronią żołnierzy od ognia bocznego karabinowego i od wybuchu pocisków artyleryjskich wewnątrz okopów.

Jeżeli przy budowie okopów nie zostały z tych czy innych względów pobudowane poprzecznice, to dobudowuje się je z worków z piaskiem, beczek z ziemią i t. p.

Rowy łącznikowe.

Dla celów połączenia okopów czołowych z tyłami buduje się rowy łącznikowe. Rowami temi odbywa się bezpiecznie przenoszenie wszelkich materiałów i przesuwania ludzi.

W tym celu rowy łącznikowe buduje się dostatecznie szerokie i głębokie. Idą one zazwyczaj prostopadłe do frontu, jednakże z uwzględnieniem zabezpieczenia od obserwacji i ognia nieprzyjaciela.

Ponieważ z racji swego prostopadłego do frontu kierunku, rowy łącznikowe są narażone na ostrzeliwanie wzdłuż — prowadzi się je zygzakiem, wykorzystując wyniosłości i zagłębienia terenu. Wysokość ukrycia rowu wynosi 2 m., szerokość dna rowu około 90 cm. (mniej ważnych 60 cm.). Wyprowadza się go zwykle za poprzecznicą.

Aby dać możność wymijać się z noszami z rannymi — urządza się w rowach łącznikowych wymijalnie, to jest rozszerzenie rowu na skrócie lub przedłużenie o 3 m. jednego z odcinków rowu.

Odziewanie.

Większość robót żołnierza w polu jest prowadzona przez wkopywanie się w ziemię. Ponieważ ściany winny być jaknajbardziej spadziste — koniecznem jest, szczególnie gdy się ma do czynienia z ziemią sypką — umocnić tę ziemię. Umocnienia takie nazywamy odziewaniem. Wykonuje się je głównie z darniny, jednakże można używać do tego plecionek, worków z ziemią, gałęzi i t. p. Długich desek, belek i t. p. używać do odziewania nie należy, gdyż wskutek działania nieprzyjacielskiego ognia artyleryjskiego, mogą odłamki ich razić własnych żołnierzy, a ponadto mogą zagra-

dzac okopy. Darniny używa się w formie cegiełek, które kładzie się trawą do dołu naprzemian, jak gdyby cegły przy budowie.

Przymocowuje się te cegiełki co 2—3 warstwy drewnianymi szpilkami. Dolną warstwę zagłębia się do połowy, wykopując t. zw. rowek posadowy — ostatnią górną warstwę kładzie się trawą do góry dla zamaskowania. Nie należy okładać ścian okopów darniną bez umocnienia, gdyż takie odziewanie odpada odrazu po pierwszym deszczu, zasypując dno rowu.

Odziewanie darniną wymaga jednakże dużo nakładu pracy i wiele rąk roboczych.

Często również stosuje się odziewanie chróstem i wtedy nabija się kołki (o średnicy 8 cm.), w odległości około 35 cm. jeden od drugiego i przeplata chróstem. Chróst dla giętkości można uprzednio moczyć kilka dni w wodzie.

Najprostszem a zarazem najtrwalszem jest odziewanie gałęziami. Nie przeplata się ich jednakże dookoła kołków, lecz znajdują się one całkowicie poza kołkami i wtedy kołki przyciskają je do ścian.

Maskowanie.

Wszelkie roboty wykonane w terenie muszą być jaknajmniej widoczne dla oka nieprzyjaciela. Utrudnia mu to niszczenie tych robót jak również utrudnia wgląd w nasze prace.

Pierwszą zasadą przy maskowaniu będzie wykorzystywanie już istniejących zasłon, a więc lasów, zarośli, nierówności gruntu i t. p. — Nie należy nigdy niszczyć bezmyślnie tych przedmiotów w terenie, które mogą dobrą rolę odegrać jako zasłony.

Drugą zasadą będzie upodobnienie się do otaczających przedmiotów. Jak różne zwierzęta w przyrodzie dostosowują się kolorem, kształtem do otaczających je

rzeczy, aby uniknąć dostrzeżenia ich przez wrogów, tak i w terenie wszystko, cokolwiek będzie wykonane, musi być wykonane z myślą o tem, żeby je tak dostosować do otaczających przedmiotów, aby były możliwie najmniej widoczne. Dostosowanie takie musi się dotyczyć zarówno pod względem kształtów, jak i kolorów. — Zależne to jest od zmysłu spostrzegawczego pracujących jak również od ich zdolności obserwacyjnych, często i dowcipu.

Trzecią zasadą będzie mylenie obserwacji nieprzyjacielskiej. Polega ona na umyślnem pokazywaniu nieprzyjacielowi jakichś urządzeń w terenie, aby skierować na nie jego uwagę, a odwrócić uwagę od rzeczy właściwych.

Buduje się więc często okopy pozorne, fałszywe rowy, przeszkody i t. p. Zwracać jednakże należy uwagę na to, aby nie przesadzać, gdyż nieprzyjaciel mógłby się łatwo spostrzec.

Ponieważ poruszam sprawy budowy najprostszych urządzeń w terenie — poruszę również sprawy maskowania tych przedmiotów. A więc:

Oдноśnie rowów strzeleckich należy uwagę zwracać na to, aby nie kopać ostrych załamów, które odcinają się od łagodnych przeważnie kształtów w terenie i temsamem są bardziej widoczne.

Wystrzegać się należy, aby przedpiersie i głowy strzelców nie odcinały się na horyzoncie.

Tylna ściana rowu nie powinna wystawać ponad przednią, a jeżeli wystaje, musi być specjalnie odziewaną. Z tej racji przy budowie unikać należy stromych stoków w kierunku nieprzyjaciela. Specjalnie starannie maskować należy połączenia rowów dobiegowych z okopami i urządzenia flankujące (karabiny maszynowe). W wielu wypadkach stosować sztuczne zasłony, jak drzewka umyślnie wkopane w ziemię, po-

rozwieszane siatki, gałęzie, maty z trzciny lub wierzby i t. p. Pamiętać o tem należy, że nieprzyjaciół może mieć wgląd w nasze pozycje nie tylko z obserwatorów ziemnych, ale i powietrznych: z balonów na uwięzi i aeroplanów i do tego również dostosowywać maskowanie.

Przeszkody.

Przeszkody mają na celu zatrzymywanie przeciwnika jaknajdłużej w miejscu najbardziej narażonym na nasz ogień boczny — tym sposobem są one środkiem dla zwiększenia strat nieprzyjaciela.

Przeszkody mogą być naturalne, t. j. bagna, rzeki, moczary. W braku ich buduje się przeszkody sztuczne.

Głównymi przeszkodami sztucznymi są druty kolczaste i zasieki.

Druty kolczaste normalnie buduje się w kilku rzędach w sposób następujący:

Wbija się pale 6—10 cm. grubości, 150—170 cm. długości tak, aby nad ziemią wystawały 90—100 cm.

Ze względu na trwałość drutów kolczastych, nie należy używać do ich budowy palików zbutwiałych, a ze względu na trudności maskowania, nie należy używać palików z drzewa brzoźowego lub obdartego z kory. Często używa się gotowych palików żelaznych ze świrdem na końcu.

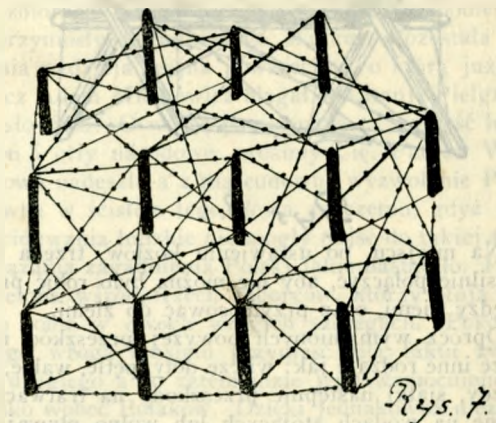
Paliki wbija się rzędami naprzemian, w szachownicę, w odległości 250 cm. jeden od drugiego.

Po wbiciu paliki nie powinny być jednej wysokości, aby uniemożliwić kładzenia na drutach pomostów z mat lub desek.

Druty przymocowuje się klamerkami do palika od strony nieprzyjaciela aby trudniej je było odrywać.

Druty nie powinny być naprężone, aby trudniej pękały pod uderzeniami. Wyjątek od tej zasady stanowi drut najniższy, który musi być naciągnięty, aby

utrudnić pełzanie pod spodem. Jednym ze sposobów zakładania drutów kolczastych jest sposób wskazany na rysunku 7.

Rys. 7.

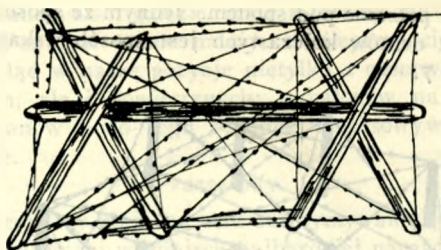
Druty kolczaste buduje się partjami żołnierzy:

Pierwsza partja, złożona z jednego podoficera i 4 szeregowych wytycza kołeczkami miejsca poszczególnych palików we wszystkich rzędach. Każda następna partja wbija paliki jednego rzędu i zaplata ścianę swego rzędu.

Częstokroć znaleźć się można w tych warunkach, że budowanie sieci drutów kolczastych będzie niemożliwe. — Stosuje się wtedy metody inne, jak budowanie drutów kolczastych z „kozłów hiszpańskich“ (rys. 8) i przeszkód składanych (rozsuwanych).

Kozioł hiszpański robi się bardzo prosto. Robi się najpierw szkielet z drzewa lub żelaza, łączy się drutem w kierunku poprzecznym i podłużnym.

Drąg podłużny powinien wystawać, aby można było swobodnie kozły przenosić,

Rys. 8.

Na miejscu, po ustawieniu kozłów, trzeba je ze sobą silnie połączyć, aby nie można było przejść pomiędzy nimi, oraz przymocować do ziemi.

Oprócz wymienionych powyżej przeszkód mamy jeszcze inne rodzaje jak: wilcze doły, pętle, walce, jeże, gwiazdy, siatki następnie przeszkody na tratwach zakładane na wodach stojących lub wolno pływających i wiele innych, przygotowywanych przeważnie w parkach pionierskich.

Wykonywanie większych prac przy umocnieniach odbywa się pod kierunkiem instruktorów z oddziałów pionierskich lub saperskich, przez żołnierzy lub przez robotników cywilnych.

Granice Polski.

Zmagania, ponawiane kilkakrotnie przez Polaków po rozbiorach Polski, celem odzyskania niepodległości nie przyniosły upragnionego skutku. Pozostała jako ostatnia nadzieja wojna powszechna, o którą już nasz wieszcz Adam Mickiewicz błagał w Litanji Pielgrzymstwa słowami: O wojnę powszechną za wolność ludów, o broń i orły narodowe, prosimy Cię, Panie! Wojna światowa nadeszła a z nią cudowne wyzwolenie Polski. Cudowne w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdyż żadne przewidywania ludzkie nie mogły dojść do takiej formy rozwiązania zagadnienia Polski jakie nastąpiło. Polska podzielona wśród trzech zaborców, którzy stoją przeciwko sobie w dwóch wrogich szeregach. Pokonanie jednego wroga musiało przynieść siłą faktu zwycięstwo drugiego a co zatem idzie jego wzmocnienie stanowisko wobec Polaków. Dzięki jednakowoż niezbadanym drogom przeznaczenia, wszystkie trzy państwa zaborcze runęły, względnie zostały tak osłabione, że żywotność polska mogła wybuchnąć na zewnątrz i przybrać formę państwa niezależnego. Polska odrodzona nie powstała w dawnych granicach przedrozbiorowych, które są podstawą dla myśli państwowej. Ideał narodowy oraz polityka realna liczyć się musiały z zasadami, wyłoniłymi w ciągu przeszło wiekowej niewoli i musiały dopuścić do odchyień na korzyść względnie na niekorzyść granic z roku 1772.

Również nie można przedstawić Państwa Polskiego jako daru z jakiegokolwiek strony, gdyż Polska odrodziła się na podstawie samostanowienia i obecne granice w wielkiej mierze wyznaczyła własnym mieczem.

Do chwili przewrotu w roku 1918 jako zawiązek Państwa Polskiego uważać można jedynie Królestwo

Polskie. Przewrót stworzył możliwość rozszerzenia granic we wszystkich kierunkach. W drodze samorządnej przyłącza się Galicja, gdzie już delegaci polscy dnia 15. października 1918 w austriackiej delegacji w Wiedniu oświadczają, że od tej chwili czują się poddanymi i obywatelami wolnego i zjednoczonego Państwa Polskiego. Również i Śląsk Cieszyński się przyłącza oraz ruszyło się Poznańskie. W ten sposób naród zadokumentował chęć politycznego bytowania w szerszych granicach i rozrastał się swoim własnym wysiłkiem, w niezależne Państwo Polskie.

Państwa zwycięskie i to: Francja, Anglja, Włochy, Stany Zjednoczone i Japonja kierując się jedynie swą racją stanu, przystępowały do terytorjalnego układania granic świata. Polska która już wtenczas istniała i rządziła się przez swoje organa państwowe została uznana za państwo sprzymierzone i miała decydować względnie być współtwórcą nowego układu terytorjalnego, który miał również objąć jej własną posiadłość. Stanowisko Polski w stosunku do mocarstw wielkich było słabsze, gdyż, podczas gdy wielkim mocarstwom nie kwestjonowano żadnych poprzednich posiadłości a rozchodziło się tylko o nowe nabytki, to w stosunku do Polski niewykończonej w swej budowie terytorjalnej nie nastąpiło rozróżnienie między starymi terytorjami i nabytkami. Nabytki najmniej wątpliwe podlegały dyskusjom i uchwałom. Aczkolwiek więc Polska uzyskała możliwość bronięcia swych interesów i nadzieję, że z jej żądaniami liczyć się będą, to z drugiej strony otrzymała ona w szeregu państw stanowisko o nazwie „Państwo o interesach ograniczonych“, któremu wolno było wprowadzić czynić przedstawienia w obronie swych praw i interesów ale decyzja spoczywała w Radzie Pięciu a następnie w Radzie Czterech (już bez Stanów Zjednoczonych). Stanowisko Polski wzmacnia się

w miarę oddalania się od konferencji Paryskiej, gdy po stronie Polski występują dalsze wysiłki własne opłacane krwią Polski. Obce pretensje dyplomatyczne tracą wobec tych ofiar na skuteczności.

Utrwalanie granic Polski odbywało się w następujący sposób:

Granica Polsko-Litewska.

Dnia 19. kwietnia 1919 roku wkroczyła polska jazda do Wilna, które zostało ostatecznie zajęte przez wojska polskie w dwa dni później. Pierwszem prowizorycznem ustaleniem granicy była linja Marszałka Focha z 18. lipca 1919 r., która pozostawała aż do lata 1920 roku. Wtedy zaszły dwa ważne wypadki zmieniające sytuację: 1. Przedewszystkiem pod naporem ofensywy bolszewickiej Polska opuściła Wileńszczyznę i część południową Suwalszczyzny, tak, że między Polskę a Litwę wcisnęły się wojska sowieckie. 2. W międzyczasie zawarła Rosja bolszewicka w Moskwie traktat pokojowy z Litwą w dniu 12. lipca 1920. Traktatem ustalono granicę rosyjsko-litewską w ten sposób, że po stronie Litwy pozostało Wilno, Grodno oraz południową część Suwalszczyzny. Wojska bolszewickie ustąpiły jednakowoż z tych terytorjów dopiero pod naporem ofensywy polskiej i wtedy oddały Wilno Litwie, niechcąc go oddać w ręce polskie. Armja polska, wypierając wojska sowieckie, styka się wskutek powyższego z oddziałami litewskiemii; przychodzi nawet do szeregu starć. Na skutek interwencji komisji Ligi Narodów przyszło do rozejmu polsko-litewskiego w Suwałkach. Linja demarkacyjna tym rozejmem ustalona pozostawiała Wilno po stronie Litwy. Na wiadomość o tem dywizja litewsko-białoruska z generałem Żeligowskim na czele ruszyła na własną rękę na Wilno i zajęła je 8. października 1920 roku. Z miasta i okolicy utworzył generał Żeligowski tak

zwaną „Litwę środkową“ z rządem Litwy środkowej, na czele którego stał sam generał Żeligowski. Tak Wilno przeobraziło się w rodzaj samodzielnego państwa. Generał Żeligowski oświadcza, że jedynym jego zamiarem jest umożliwienie ludności kraju zdecydowanie o swojej przynależności państwowej. Koalicja usiłuje doprowadzić do porozumienia polsko-litewskiego. Podczas narad w Brukseli wyłaniają się projekty Hymansa, belgijskiego ministra spraw zagranicznych, który chce utworzyć z Litwy państwo zjednoczone na wzór Szwajcarii z dwoma kantonami Wileńskim i Kowieńskim, w pewnym związku z Polską. Projekty te upadają i pozostaje jedynie decyzja ludności. W styczniu 1921 roku odbyły się na terytorjum Litwy środkowej wybory do sejmu Wileńskiego zapomocą którego ludność miała zdecydować o swej przynależności państwowej. Dnia 20. lutego 1921 sejm ten uchwalił jednogłośnie połączenie z Polską, zaś dnia 24. marca 1921 podpisała delegacja sejmu wileńskiego i rząd Polski akt złączenia ziemi Wileńskiej z Polską. Tego samego dnia sejm uchwalił uchwałę o objęciu władzy państwowej nad ziemią Wileńską i przyjął delegatów sejmu Wileńskiego do swego grona. Koalicja uznała przynależność Wilna do Polski dopiero w d. 15. marca 1923.

Granica Polsko-Sowiecka.

Z chwilą powstania Państwa Polskiego zachodziła potrzeba zabezpieczenia kraju wobec grożącej Bolszewji od wschodu, która po ustąpieniu Niemców wciśkała się jak w próżnię w kraje polskie. W czasie wojny z Sowietami przedłożyli Bolszewicy dnia 29. stycznia 1920 propozycję rokowań pokojowych, w której podawali linię drugiego rozbioru Polski i okopów niemieckich jako przyszłą granicę polsko-sowiecką. Wskutek nieporozumienia o miejsce rokowania, — Polacy chcieli w Borysowie — Bolszewicy zaś proponowali

którekolwiek z miast Estońskich — rokowania nie doszły do skutku. Dnia 9. maja armja polska dociera do Kijowa, Bolszewicy jednak rozpoczynają zwycięską kontr-ofensywę i 12. sierpnia podchodzą pod mury Warszawy. Po odparciu wojsk bolszewickich rozpoczęły się rokowania pokojowe w Mińsku a następnie w Rydze. Traktat pokojowy został zawarty dopiero dnia 18. marca 1921. W nim między innemi Rosja i Ukraina zrzekają się wszelkich pretensyj na zachód a Polska wszelkich praw i pretensyj na wschód od ustalonej linii granicznej. Ponadto Rosja zrzeka się ingerencji w sprawie spornych ziem między Polską a Litwą, skutkiem czego załatwienie sporu należy wyłącznie do Polski i Litwy. Wspomniany powyżej traktat pokojowy rosyjsko-litewski, przyznający Wilno Litwie jest wobec nas i Rosji bezprzedmiotowy.

Wschodnia Galicja.

W listopadzie 1919 roku zapadła uchwała Aljantów oddająca na 25 lat Galicję wschodnią Polsce pod kontrolą Ligi Narodów. Dzięki zabiegom Clemenceau a w końcu grudnia 1919 Loyd George godzi się na zawieszenie tej uchwały. Odebranie Galicji wschodniej z rąk Ukraińców i Bolszewików zmieniło polityczną stronę całej sytuacji, albowiem odtąd Polska uważa całą Galicję za bezsprzecznie integralną część swego państwa. Aljanci jednakowoż traktowali nadal polskie władanie na wschód od Przemyśla za okupację militarną. Takie stanowisko Aljantów wynika również z traktatu, zawartego między Aljantami a Czechosłowacją i Rumunją. Wydziela on Galicję wschodnią z Polski, umiejscawiając na południe od Halicza punkt styczny trzech państw: Polski, Czechosłowacji i Galicji Wschodniej. Polska odmówiła podpisania tego traktatu. W miarę konsolidacji Państwa Polskiego również i stanowisko Koalicji w sprawie Galicji wschodniej

uległo zmianie. Ponieważ główną przyczyną oporu Koalicji przeciw przyznaniu Polsce Galicji wschodniej był mieszany narodowościowo skład tej dzielnicy, przedłożył rząd sejmowi projekt ustawy o autonomji dla Galicji Wschodniej. Projekt został uchwalony przez sejm we wrześniu 1922 roku jako ustawa o samorządzie wojewódzkim a w szczególności trzech województw Małopolski wschodniej. Opierając się na powyższem wystąpił ówczesny rząd z żądaniem uznania wschodnich granic polskich przez Koalicję i uzyskuje je uchwałą konferencji ambasadorów 15. marca 1923. Jako jeden z motywów przytacza konferencja ambasadorów i tę okoliczność, że rząd Polski zapewnił mniejszości narodowej odpowiednie prawa.

Śląsk Cieszyński.

Po rozpadnięciu się Austrii wystąpili Czesi z pretensjami do całego Śląska, chcąc utworzyć integralną całość z Czech, Moraw i Śląska Cieszyńskiego aż po rzekę Białkę. Polacy stanęli także na stanowisku rozszerzenia granic z roku 1772. Dochodzi ostatecznie do układu między Radą Narodową polską a Narodnim Wyborem czeskim w dniu 5. listopada 1918, mocą którego dla niedopuszczenia tarć międzynarodowych, Rada Narodowa objęła zarząd nad 28 gminami powiatu fryszackiego i całym powiatem cieszyńskim i bielskim. Reszta przypadła Czechom t. zn. Narodni Wybór zarządzał całym powiatem frydeckim i 7 gminami powiatu fryszackiego.

Czesi, uzyskawszy jednakowoż w tajnym układzie poparcie Ententy, łamią porozumienie z Polską i dnia 23. stycznia 1919 roku przekroczyli granicę i zaatakowali dworzec w Boguminie. 27. stycznia 1919 zajęli Cieszyn, 29. stycznia rozpoczęli generalny atak na Skoczów. 30. stycznia bitwa została roztrzygnięta na korzyść Polski. Czesi zostali odparci i przystali swych

parlamentarzy z prośbą o zawieszenie broni na 24 godzin. Za zgodą Czech i Polski ma przeprowadzić Ententa plebiscyt i 3. lutego 1920 obejmuje rządy nad krajem komisja koalicyjna. Jednak wobec niezadowolenia z rządów komisji wyłania się projekt rozwiązania sprawy Cieszyna, Spiża i Orawy zapomocą arbitrażu króla belgijskiego. Ten projekt również upadł i układem w Spa z 15. lipca 1920 godzi się Polska na załatwienie sprawy przez Radę Najwyższą. 28. lipca 1920 zapadła decyzja ze strony Aljantów i nastąpił podział Cieszyna i przyznanie Czechom kopalń i kolei koszycko-bogumińskiej.

Śląsk Górny.

Pierwotny tekst traktatu pokojowego przyznawał Śląsk Górny wprost Polsce. Jednakowoż wskutek agitacji niemieckiej, której posłuch dał Loyd George — artykuł 88 traktatu wersalskiego i aneks traktatu wersalskiego regulują plebiscyt, dla oświadczenia się za Polską lub Niemcami. Na wiadomość o tem, że na Górnym Śląsku wyznaczony został plebiscyt, Niemcy rozpoczęli tam srogi ucisk Polaków chcąc zmusić ważniejszych działaczy do opuszczenia Śląska a resztę tak zastraszyć, by głosowała za Niemcami. Dochodzi wobec tego do pierwszego powstania przeciw Niemcom w dniu 17. sierpnia 1919 roku. Dopiero wdanie się państw koalicyjnych i rychłe zajęcie Śląska przez wojska koalicyjne spowodowało na jakiś czas uspokojenie. W chwili gdy Bolszewicy zbliżali się do Warszawy, bojówki niemieckie, niepatrząc na wojska koalicyjne, rzuciły się znów na Polaków w przekonaniu, że los Polski jest przypieczętowany. Wywołało to powstanie II. w dniu 15. sierpnia 1920 roku, po którym nastąpił wreszcie plebiscyt w dniu 20. marca 1921 roku. — Niemcy zwieźli na Śląsk tysiące nie mieszkających tam ale urodzonych na Śląsku Niemców i temu też w znacz-

nej mierze zawdzięczają Niemcy uzyskanie przewagi głosów nie tylko w kilku miastach ale i w niektórych powiatach rolniczych. Reszta tych powiatów i okręgi przemysłowe gdzie przeważali polscy rolnicy i górnicy dały znaczną większość za Polską. Mimo to Niemcy wpływami swemi zwłaszcza w Anglii uzyskali tyle, że koalicja gotowała się przyznać Polsce zaledwie dwa powiaty z całego Śląska. Wiadomość o tym niesprawiedliwym projekcie wyprowadziła z cierpliwości lud śląski, który teraz z bronią w ręku postanowił wywalczyć granice Polski na Śląsku. W nocy z 2. na 3. maja 1921 przyszło do trzeciego, największego powstania ludu polskiego na Śląsku. Powstańcy nie tylko opanowali okręg przemysłowy ale dotarli aż pod Opole i w szeregu zaciętych walk odparli ataki wojsk wprowadzonych z głębi Niemiec. Nie poszła na marne krew przelana przez Ślązaków w obronie wolności Śląska, stwierdzająca ich niewygasłe pragnienie związku z Polską. Wskazując na nie Polska poparta przez Francję zdołała wywalczyć wreszcie przyznanie sobie prócz kilku powiatów rolniczych, także znacznej części okręgu przemysłowego. Nastąpiło to decyzją rady ambasadorów z 20. października 1921. Układ polsko-niemiecki został podpisany w Genewie w d. 15. maja 1922.

Prusy Wschodnie.

Część Prus wschodnich przyznaną Polsce odstępują Niemcy w drodze cesji na rzecz Polski. W Warmji i na Mazurach ludność miała się opowiedzieć przez głosowanie za państwem do którego chce należeć. Dnia 11. lipca 1920 roku, w momencie dla Polski bardzo krytycznym, wskutek ofensywy bolszewickiej odbył się plebiscyt na Mazurach z ujemnym dla Polski rezultatem, gdyż na Mazurach opowiedziało się za Polską 2½% głosów, zaś w Kwizdyńskim 8%. Decyzją z dnia 3. VIII. 1920 roku Rada Ambasadorów na podstawie

97 art. traktatu wersalskiego przyznała Polsce Port Kurzybrak i 5 wsi, zaś w Prusiech wschodnich 3 miejscowości, celem zupełnego i całkowitego nadzoru na odnośnym odcinku Wisły.

Wolne Miasto Gdańsk.

W myśl art. 102 traktatu wersalskiego główne mocarstwa sprzymierzone zobowiązały się utworzyć z miasta Gdańska wraz z przyległym terytorjum wolne miasto, mające znajdować się pod gwarancją związku narodów. 10. stycznia 1920 roku terytorjum przysłego wolnego miasta zajęły wojska koalicji, 27. października 1920 zostało wolne miasto ukonstytuowane a 15. listopada 1920 roku weszła w życie konwencja polsko-gdańska z dnia 9. listopada 1920 roku. W myśl konwencji, na którą wskazuje art. 104 traktatu wersalskiego Wolne Miasto Gdańsk włącza się do obszaru objętego polską granicą celną z ustanowieniem w porcie strefy wolnej. Polsce zapewniono bez żadnych zastrzeżeń swobodne używanie i korzystanie z dróg wodnych, doków, basenów i t. d. koniecznych dla wwozu i wywozu z Polski. Polska ma zapewniony nadzór i zarząd Wisły i całej sieci kolejowej w granicach Wolnego Miasta z wyjątkiem tramwajów i innych kolei, służących głównie potrzebom Wolnego Miasta. Również ma Polska nadzór i zarząd komunikacyj pocztowych, telegraficznych i telefonicznych między Polską i portem w Gdańsku. W wolnem mieście Gdańsku nie będą czynione żadne różnice na niekorzyść obywateli polskich i innych osób, polskiego pochodzenia lub mówiących po polsku. Polska prowadzi sprawy zagraniczne W. Miasta i ochronę jego obywateli za granicą.

Literatura: Dr. *Kazimierz Wł. Kumaniecki*:

Odbudowa Państwowości Polskiej, stron 782, najważniejsze dokumenty, dr. Jan Dąbrowski: *Wiadomości z dziejów Polski*, tom III.

Stronnictwa polityczne reprezentowane w Sejmie.

(Skrót)

Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem.

Powstał po przewrocie majowym jako Blok wyborczy sanacyjny.

W skład B. B. W. R., który znany jest na Śląsku pod nazwą Narodowe Chrześcijańskie Zjednoczenie Pracy weszły między innymi następujące partje polityczne i organizacje społeczne:

1. Związek Katolików Śląskich, którego przewodniczącym był zmarły w kwietniu 1929 senator ks. Józef Londzin. Obecnie prezesem jest ks. Emanuel Grim;
2. Narodowa Partja Robotnicza, znajdująca się obecnie w opozycji;
3. Narodowa Partja Robotnicza lewica;
4. Związek Naprawy Rzeczypospolitej;
5. Partja Pracy;
ostatnio wymieniony Z. N. R. i P. P. połączyły się w czerwcu 1928 w tak zwane Zjednoczenie Pracy Wsi i Miast;
6. Liga Pracy Mocarstwowej:
w skład jej wchodzi:
 - a) Prawica Narodowa (Konserwatyści Krakowscy), organ prasowy „Czas” w Krakowie;
 - b) Organizacja Zachowawczej Pracy Państwowej (Żubry) jest to Organizacja monarchistyczna, czasopismo „Słowo” w Wilnie;
 - c) Stronnictwo Katolicko-Ludowe t. zw. Grupa Matakiewicza;
7. Grupa posła Bojki;

8. Organizacje żydowskie:

- a) Centrala Związku kupców żydowskich;
- b) Organizacja Żydów Ortodoksów;

9. Organizacje Stanu Średniego i wiele innych.

Przy wyborach do sejmu uzyskał B. B. 102 mandaty + 23 z listy państwowej; do senatu 39 + 9 z listy państwowej. Na Śląsku przyniosły wybory również zwycięstwo B. B., gdyż na 17 mandatów do Sejmu uzyskał B. B. 7 a na 4 mandaty do senatu 2.

Program: Popieranie obecnego rządu w pracy nad stworzeniem mocarstwowego stanowiska Polski, reforma Konstytucji w kierunku wzmocnienia władzy wykonawczej, danie trwałych podstaw życiu gospodarczemu, stosunek do mniejszości oparty na sprawiedliwości i t. d.

Działacze: Walery Sławek, płk. dyplomowany, prezes klubu sejmowego.

Wiceprezesi: Jakób Bojko, Marjan Zyndram Kościałkowski, Zdzisław Lechnicki, dr. Karol Polakiewicz, Janusz Radziwiłł i senator Walery Roman, dr. Bartel Kazimierz, Czechowicz Gabrjel, Kirszbaum, Wiślicki, Raczkiewicz i inni.

Posłowie ze Śląska: Grzesik Karol, Karkoszka Jan, Buła Jan i Bałdyk Bonifacy.

Senatorowie: Bramowska Józefa i z listy państwowej Przybylski Zygmunt.

Posłowie N. P. R. wybrani z B. B. W. R. jak, Jankowski Stanisław, Roguszcza Stanisław i Kot Alojzy oraz senator Grajek Michał znajdują się obecnie w opozycji.

Prasa: Prasa bardzo liczna między innymi: Gazeta Polska — Warszawa, Kurjer Poranny — Warszawa, Czas — Kraków, Dziennik Lwowski — Lwów, Przegląd Poranny — Poznań, Dziennik Bydgoski, Polska Zachodnia i inne.

Uwaga: W porównaniu z B. B. resztę mandatów ze Śląska do Sejmu i Senatu uzyskały:

1. Niemiecki Klub Parlamentarny: 6 mandatów do Sejmu, 1 do Senatu;
2. Klub Śląskiej Chrześcijańskiej Demokracji (Grupa Korfantego): 3 do Sejmu, 1 do Senatu;
3. Polska Partja Socjalistyczna: 1 mandat do Sejmu;

Posłowie Niemieckiego Klubu Parlamentarnego: Jankowski Bernard z Katowic, Nowak Hugon z Tarn.-Gór, Rozumek Jan z Siemianowic, ks. Krajczerski Otton z Katowic, Franc Eugenjusz z Katowic-Załęże i Pisch Robert z Bielska, senator dr. Pant Edward z Królewskiej Huty.

Posłowie grupy Korfantego: dr. Tempka Władysław z Król. Huty, Sosiński Wojciech z Siemianowic i Korfanty Wojciech z Katowic, senator ks. Brandys Paweł z Michałkowic.

Posłem P. P. S. jest Tadeusz Reger z Cieszyna.

Polska Partja Socjalistyczna.

Reprezentowana w Sejmie przez Klub Związku Parlamentarnego Polskich Socjalistów. Uzyskuje przy wyborach w 1928 roku 63 mandatów do Sejmu. Traci przez secesję 9 mandatów na korzyść wytworzonej porządowej P. P. S. dawna frakcja rewolucyjna.

Program: Dąży do polskiej republiki socjalistycznej w drodze ewolucji, domaga się Sejmu jednoizbowego, zniesienia kary śmierci, oddzielenia kościoła od państwa, autonomji dla mniejszości narodowych, upaństwowienia lasów i kopalń i t. d. — monopoli na artykuły pierwszej potrzeby, opieki społecznej w najszerszem tego słowa znaczeniu.

Działacze: Prezes klubu dr. Zygmunt Marek. Wiceprezesi: Mieczysław Niedziałkowski, senator Stanisław Posner i Zygmunt Żuławski. Senator Bolesław

Łimanowski jest prezesem klubu senackiego. Inni działacze: Kwapiński, dr. Liberman, Czapliński, Piotrowski i Tadeusz Reger.

Prasa: Robotnik — Warszawa, Naprzód — Kraków, Gazeta Robotnicza — Katowice i inne.

Uwaga: Na Śląsku nastąpił również rozłam w P. P. S. Utworzyła się t. zw. Śląska Partja Socjalistyczna z Biniszkiwiczem na czele, zajmująca dotychczas przychylnie stanowisko wobec obecnego rządu. Organ prasowy: Robotnik Śląski.

Polska Partja Socjalistyczna dawna frakcja rewolucyjna.

Powstała na terenie parlamentarnym jako secesja Polskiej Partji Socjalistycznej. Nazwę przyjęła od powstałej po rewolucji rosyjskiej P. P. S. frakcji rewolucyjnej, która stanęła na gruncie niepodległościowym bez zastrzeżeń w przeciwieństwie do P. P. S. t. zw. „młodych“, którzy dążyli do wytworzenia wspólnych sił rewolucyjnych, obejmujących Rosję a zadawali sobie tylko autonomję. P. P. S. frakcja rewolucyjna posiada w Sejmie 9 posłów. Przewodniczącym jest Julian Smulikowski. Działacze: Pączek Antoni, Jaworowski Romuald, Chudy Antoni, Downarowicz Medard, Gardecki Zygmunt, Malinowski Marjan, Niski Józef, Szczypiorski Adam. Prasa: Przedświt w Warszawie.

Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie“.

W Sejmie reprezentowane jest stronnictwo przez klub parlamentarny Wyzwolenia, liczący 40 posłów.

Program: Radykalny, o charakterze socjalistycznym. Dąży do stworzenia polskiej Rzeczypospolitej ludowej z jedno-izbowem ciałem ustawodawczem, domaga się wyboru Prezydenta w drodze referendum ludowego, ponadto wywłaszczenia ziemi na rzecz reformy rolnej bez odszkodowania, oddzielenia kościoła od państwa, upaństwowienia lasów, kopalń i t. d.

Działacze: Prezes Michał Róg. Wiceprezesi: Andrzej Kotar, dr. Józef Putek, Jan Smoła i Jan Woźnicki. Sekretarze: Paweł Habaj i dr. Zygmunt Grawiński, skarbnik Ignacy Mularek. Przewodniczącym klubu senackiego senator Wacław Januszewski.

Prasa: Wyzwolenie — Warszawa, Sztandar Chłopski — w Krakowie.

Stronnictwo Narodowe (Związek Ludowo Narodowy).

Reprezentowany w sejmie przez Klub Narodowy, liczący 37 posłów. Klub Narodowy powstał ze złączenia się Związku Ludowo Narodowego ze stronnictwem Chrześcijańsko-Narodowym.

Program: Obrona istniejących granic, wychowanie religijne i narodowe, zwalczanie stronnictw, dążących do radykalnego ustroju państwa, nie uznawanie walk klasowych, reforma rolna jedynie drogą dobrowolnej parcelacji.

Program odznacza się: Nacjonalizmem, antysemityzmem, konserwatyzmem i radykalizmem.

Działacze: prezes klubu dr. Roman Rybarski; wiceprezesi: Seweryn Czetwertyński, Wojciech Trąpczyński, dr. Bohdan Winiarski, dr. Bohdan Wasiutyński, Neuwert Nowaczyński, Jan Zamorski oraz Roman Dmowski, założyciel Obozu Wielkiej Polski.

Prasa: Przegląd Wszechpolski, Gazeta Poranna, Kurjer Poznański, Słowo Pomorskie i Gazeta Świąteczna.

Uwaga: Wspomniane powyżej Stronnictwo Chrześcijańsko Narodowe opiera się na ziemiaństwie, bogatych rolnikach i duchowieństwie. Ma charakter katolicki i popiera ruch monarchistyczny. Występuje ostro przeciw reformie rolnej. W skład Stronnictwa Chrześcijańsko-Narodowego weszło Stronnictwo Chrześcijańsko Rolnicze, będące partją ziemiańską, działającą jedynie w byłym zaborze pruskim.

Działacze Stronnictwa Chrześcijańsko Narodowego: Stroński Stanisław, Dubanowicz i Ziółtowski.

Prasa: Warszawianka i Dziennik Poznański.

Stronnictwo Chłopskie.

Jest poraz pierwszy reprezentowane w Sejmie. Klub Stronnictwa Chłopskiego liczy 26 posłów.

Program: Podobny do programu Wyzwolenia. Stronnictwo Chłopskie domaga się między innymi jednolitego frontu chłopskiego z Ukraińcami i Białorusinami do walki z obszarnikami, czemu Wyzwolenie się sprzeciwia.

Działacze: Prezes Jan Dąbski; wiceprezesi Andrzej Pluta, Stanisław Wrona, Waleron oraz emerytowany gen. Roja.

Prasa: Gazeta Chłopska w Warszawie.

Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji (Chrześcijańsko Narodowe Stronnictwo Pracy).

Reprezentowane w sejmie przez 15 posłów.

Program: Stronnictwo stoi na gruncie katolickim, domaga się wychowania religijnego. Dąży do wywalczenia dla Kościoła katolickiego największych praw i swobód, nienaruszalności związku małżeńskiego. Domaga się obowiązkowej nauki religji w szkołach. Prezydent Rzeczypospolitej ma być narodowości polskiej, wyznania katolickiego. Każdy robotnik ma się stać ewolucyjnie właścicielem, względnie współwłaścicielem warsztatu, fabryki lub ziemi na której pracuje.

Działacze: Prezes klubu Chaciński Józef; wiceprezesi Stanisław Burtam, Ludwik Gdyk, Jan Puchałka, ks. Adamski.

Prasa: Rzeczpospolita — Warszawa, Głos Narodu — Kraków, Nowy Kurjer — Poznań.

*Grupa Śląska Chrześcijańskiej Demokracji
t. zw. grupa Korfanteo.*

Reprezentowana w sejmie przez 3 posłów.

Program: Jak wyżej znajduje się w ostrej opozycji do obecnego rządu.

Działacze: Poseł Korfanty Wojciech, poseł dr. Temka Władysław z Król. Huty, poseł Sosiński Wojciech z Siemianowic, senator ks. Brandys Paweł z Michałkowic.

Prasa: Polonia w Katowicach i Gazeta Powszechna w Katowicach.

Polskie Stronnictwo Ludowe „Piaś”.

Klub parlamentarny Polskiego Stronnictwa Ludowego Piaś liczy 21 posłów.

W programie P. S. L. „Piaś” podnosi, iż państwo ma opierać się na chłopach, którzy winni zasiadać w rządzie. Uznaje zasadę własności prywatnej. Głównym punktem programu jest reforma rolna. Domaga się wywłaszczenia ziemi za odszkodowaniem. Stoi na stanowisku przestrzegania zasad Chrystusowych w życiu prywatnem, społecznem i państwowem. Nadużywanie jednak religji w sprawach partyjnych uważa za niewłaściwe i szkodliwe.

Działacze: Prezes klubu poseł Wincenty Witos; wiceprezesi Jan Dębski i Narcyz Potoczek, dr. Kiernik Władysław, Rataj Maciej, Buzek Józef.

Prasa: Wola Ludu w Warszawie, Piaś w Krakowie, Lud Polski w Tarnowie.

Uwaga: Na Śląsku posiada Piaś więcej zwolenników w cieszyńskiej części Województwa Śląskiego. Przedstawicielem Piasta jest były poseł do Sejmu Śląskiego Szuścik. Piaś na Śląsku zajmuje przychylne stanowisko wobec obecnego Rządu. Organem prasowym jest Głos Ludu Śląskiego w Cieszynie.

Narodowa Partja Robotnicza.

Narodowa Partja Robotnicza przeprowadziła do Sejmu 16 posłów.

Program: W programie stawia interes państwa ponad interes klasy robotniczej. Dąży do przekształcenia ustroju kapitalistycznego przez stopniowe uspołecznienie środków produkcji na rzecz państwa, samorządu, kooperatyw oraz przez szerokie reformy społeczne w dziedzinie pracy, kontroli produkcji, w ustawodawstwie ochronnem i t. d. — Domaga się Sejmu jedno-izbowego.

Działacze: Prezesem klubu jest Roguszcza Franciszek; wiceprezes Michał Grajek. Pozatem Chądzyński, Leśniowski i inni.

Prasa: Głos Robotnika w Toruniu, Prawda w Poznaniu, Kurjer Śląski w Katowicach.

Narodowa Partja Robotnicza lewica.

Jest secesją Narodowej Partji Robotniczej (prawicy). Do sejmu uzyskała 5 mandatów.

Program: Analogiczny z N. P. R. Różnica jedynie w taktyce. W przeciwieństwie do N. P. R., zajmuje N. P. R. lewica w stosunku do obecnego rządu stanowisko przychylne.

Działacze: Prezes klubu sejmowego Antoni Ciszak; sekretarz Ludwik Boczoń, Chmielewski i Sztark. Na Śląsku Kozyra.

Prasa: Nowa Sprawa Robotnicza i Prawda Robotnicza w Poznańskim.

Związek Chłopski.

Jest pozostałością po silnej przed wojną w Małopolsce partji Polskiego Stronnictwa Ludowego Stapińskiego. Jest organizacją lewicową między Piastem a Wyzwoleniem. W Sejmie reprezentowany jest Zwią-

zek Chłopski przez klub Związku Chłopskiego w liczbie 3 posłów.

Program: Podobny do programu Polskiego Stronnictwa Ludowego „Piast”. Różnice bardzo drobne. Jedynie w taktyce Związek Chłopski jest radykalniejszy od Piasta.

Działacze: Prezes klubu Jan Stapiński, Krempka Franciszek.

Prasa: Przyjaciół Ludu w Krakowie.

Deutscher Parlamentarischer Klub (Niemiecki Klub Parlamentarny).

Obecna nazwa niemieckiej reprezentacji parlamentarnej zamiast dotychczas jeszcze istniejącej Deutsche Vereinigung im Sejm und Senat für Posen Netzegau und Pomerelen (Sejm und Senats Büro), będącej dalszym ciągiem rozwiązanego w roku 1923 Deutschtums Bund. Cel oficjalny „biura posłów i senatorów”. Utrzymanie łączności między posłami a ludnością niemiecką i udzielanie jej porad. Niemiecki Klub Parlamentarny liczy 19 posłów ponadto 5 senatorów.

Prezesem Klubu jest Eugenjusz Nauman; wiceprezes Eugenjusz Franc, August Utta; sekretarz Kurt Graebe.

Posłowie Niemieckiego Klubu Parlamentarnego zostali wybrani z listy Bloku mniejszości narodowej w Polsce nr. 18. Ze Śląska weszli do Niemieckiego Klubu Parlamentarnego posłowie: Jankowski Bernard, Nowak Hugon, Rozumek Jan, ks. Krajczyński Otton, Franc Eugenjusz i Pisch Robert ponadto senator dr. Pant.

Prasa: Deutsche Rundschau in Polen w Poznaniu, Posener Tageblatt, Pomereller Tageblatt w Tczewie.

Uwaga: Podobną organizacją do Deutsche Vereinigung im Sejm und Senat jest na Śląsku Deutscher Volksbund zur Wahrung der Minderheitsrechte für Polnisch Oberschlesien. Centralę posiada w Katowicach, prezesem jest książę Pszczyński, generalnym sekretarzem względnie dyrektorem Ulitz Otton. *Oficjalnym* celem Volksbundu jest zachowanie niemieckiego stanu posiadania, krzewienie niemieckiej kultury, obrona praw mniejszości na podstawie traktatu Wersalskiego i Konwencji Genewskiej. Na prowincji istnieją samodzielne związki okręgowe, zaś w poszczególnych miejscowościach mężowie zaufania. — Volksbund obejmuje ponadto 3 samodzielne organizacje jak: Wohlfahrtsbund, Kulturbund i Schulverein. Organem Volksbundu jest Kattowitzer Zeitung.

Deutsche Partei.

Reprezentowana w Sejmie przez 3 posłów, wybranych z listy nr. 18 a należących w Sejmie do Niemieckiego Klubu Parlamentarnego.

Program: W *ogłoszonym* programie broni swobody wyznania i sumienia, domaga się pełnego równouprawnienia wszystkich obywateli, wolności związków i zgromadzeń, zniesienia ustaw wyjątkowych, szerokiego samorządu. Domaga się wszelkich praw dla mniejszości narodowej niemieckiej.

Partja Niemiecka ma poważne wpływy wśród sfer tutejszego niemieckiego przemysłu.

Działacze: posłowie do Sejmu Warszawskiego, Rozumek Jan, Piesch Robert i Nowak Hugon.

Ponadto: Ulitz Otton, Mayer Kurt, Pawlas Józef, Sabas Maks, Fuchs Karol, — b. posłowie do Sejmu Śląskiego.

Prasa: Kattowitzer Zeitung, Katowice, Schlesische Zeitung, Bielsko,

Deutsche Katholische Volkspartei.

Trzej posłowie tej partji oraz senator dr. Pant wchodzą w skład Niemieckiego Klubu Parlamentarnego.

Program podobny do programu Deutsche Partei. Deutsche Katholische Volkspartei podkreśla swój katolicki charakter, podczas gdy Deutsche Partei przyjmuje członków bez względu na wyznanie.

Działacze: posłowie do Sejmu Warszawskiego Jankowski Bernard, ks. Krayczyński Otton i Franz Eugenjusz, senator dr. Pant Edward.

Ponadto: Kunsdorf Konrad, Goldman Wilhelm, Schopa Franciszek.

Prasa: Der Oberschlesische Kurier wychodzący w Król. Hucie i Schlesische Post w Bielsku.

Deutsche Sozialistische Arbeits-Partei Polens.

Prezentowana w Sejmie pod nazwą Frakcja Niemieckich Posłów Socjalistycznych przez 2 posłów.

Program: W zasadzie wyraża poglądy socjalizmu międzynarodowego, w pierwszym rzędzie jednakowoż dąży po linii narodowej niemieckiej. Dąży do uzyskania największych praw dla mniejszości niemieckiej. Należy do II. Międzynarodówki. Przy wyobrach do Sejmu połączyła się D. S. A. P. na terenie Województwa Śląskiego i województw centralnych z Polską Partją Socjalistyczną, zaś na terenie Poznańskiego i Pomorza poszła do urny wyborczej z Blokiem Mniejszości Narodowych w Polsce.

Działacze: Posłowie do Sejmu Warszawskiego Kroenig Artur oraz Zerbe Emil. Byli posłowie do Sejmu Śląskiego Kowol Jan i Buchwald Karol.

Prasa: Volkswille — Katowice, Volksstimme — Bielsko, Volkszeitung — Bydgoszcz, Lodzer Volkszeitung — Łódź.

Ukraińskie Nacjonalno - Demokratyczne Objednanie „Undo“.

Do wyborów do Sejmu i Senatu szło „Undo“ w Bloku Mniejszości Narodowych nr. 18 i reprezentowane jest w Sejmie przez Ukraińsko-Białoruski Klub Sejmowy, liczący 26 posłów.

Przewodniczący: dr. Lewicki Dmytro; wiceprezysi: Władysław Celewicz i Sergjusz Chrucki; sekretarz: dr. Jan Błażkiewicz. Poseł Włodzimierz Zachajkiewicz jest wicemarszałkiem Sejmu.

Program: 1. nieuznawanie wszelkich aktów międzynarodowych, dotyczących się ziem ukraińskich i ich granic; 2. reforma rolna bez odszkodowania; 3. dążenie do zdobycia niepodległego zjednoczonego państwa ukraińskiego.

Prasa: Swoboda, Diło, Nowyi Czas — Lwów, Ukraiński Hołos — Przemyśl, Narid — Warszawa, Ukraińska Hromada — Łuck.

Ukraińsko Socjalistyczno Radykalna Partja

uzyskała do Sejmu na nr. listy 22 pod nazwą Wyborczy Blok Ukraińskich Socjalistycznych Chłopskich i Robotniczych partyj 9 mandatów, obecnie liczy 8 posłów.

Nazwa klubu sejmowego: Klub Ukraiński Socjalistyczno Radykalny Parlamentarnej Reprezentacji.

Prezes: dr. Lew Baczyński; wiceprezes: Semen Żuk; sekretarz: Dmytro Ładyka; skarbnik: dr. Osyp Kohut.

Program: 1. Zjednoczona niepodległa proletarjacka republika Ukraińska; 2. Ustrój radziecki; 3. reforma rolna bez odszkodowania. W stosunku do Państwa Polskiego zajmuje stanowisko negatywne. Każdy rząd należy zwalczać, jak długo nie uzna praw do samostanowienia o sobie. — Posłowie klubu przyłączyli się do demonstracji antyrządowej komunistycznej

w chwili otwarcia Sejmu przez Marszałka Piłsudskiego.

Prasa: Hromadnyj Hołos — Lwów i inne.

Ukraińskie Selańsko Robotnicze Socjalistyczne Objednanie (Sel Rob).

W Sejmie reprezentowane przez klub Ukraiński Włościańsko Robotniczego Socjalistycznego Zjednoczenia (Selrob).

Działacze: prezes Maksym Czuczma; sekretarz Stefan Wołyniec i Semiuk; senator Kozicki.

Program: 1. rozstrzygnięcie kwestji ukraińskiej drogą samostanowienia; 2. ustrój państwowy socjalistyczny, reforma rolna bez odszkodowania. Walka z osadnictwem polskim, rozdział kościoła od Państwa.

Do wyborów Selrob szedł z hasłami jak: walka o rząd robotniczo-chłopski, prawo wyborcze tylko dla chłopów i robotników, prawo samostanowienia dla narodu ukraińskiego i innych mniejszości w Polsce.

Selrob jest stronnictwem komunizującym.

Prasa: Wola Naroda, Nasze Słowo.

Koło żydowskie

liczy w obecnym Sejmie 12 posłów. Przewodniczącym jest Izaak Grünbaum.

Komunistyczna Frakcja Poselska

(Klub Sejmowy Jedności Robotniczo Chłopskiej)

liczy 7 członków.

Członkowie klubu: Adolf Warski-Warszawski, Henryk Bittner (obaj zagranicą), Kazimierz Kieruzalski, Jakób Gawron, Paweł Rosiak, Konstanty Szypuła, Władysław Baczyński odsiaduje karę za działalność wywrotową.

Kubaczka J. i Laksander H.

o samochodach.

Zbudowanie wozu mechanicznego, któryby poruszał się bez pomocy koni, było marzeniem konstruktorów oddawna. Próbowano w tym celu zastosować pierwsze znane silniki — parowy lub elektryczny — ale samochody z tymi silnikami, pomimo usiłowań konstruktorów, nie nadawały się do użytku praktycznego.

W Anglii i Francji zbudowano kilka omnibusów, poruszanych parą; okazały się jednak niepraktyczne i rychło je zarzucono. Samochody parowe posiadały niewielką nośność, ponieważ silnik parowy, nawet o nieznacznej mocy, ze swym nieodzownym kotłem, zapasem wody i paliwa, sam bardzo ciężki, zajmował większą część wozu.

Podobnie i samochody elektryczne, aczkolwiek najłatwiejsze w prowadzeniu, nie znalazły szerszego zastosowania, z powodu trudności magazynowania w nich niezbędnego zapasu energii elektrycznej. Wskutek znacznej wagi istniejących akumulatorów, dla przejechania dystansu 70 km. niezbędną byłaby bateria wagi około 600 kg. Jak widzimy więc, główną trudnością w zbudowaniu wozu mechanicznego był brak odpowiedniego silnika. Śmiało więc rzec można, że twórcą samochodu stał się ten, kto zbudował silnik lekki, mocny i zajmujący mało miejsca.

Silnikiem takim okazał się silnik benzynowy, skonstruowany w r. 1886 przez inżyniera niemieckiego Gottlieba Daimlera, który od razu rozwiązał kwestję motocykli, samochodów, balonów sterowych i aeroplanów. Doniosłość wynalazku Daimlera pierwsza oceniła francuska fabryka Panhard-Levassor i nabyła patent Daimlera, poczem zbudowała w r. 1890 pierwszy samochód, nadający się do jazdy na zwykłych drogach,

Nieco później zaczęła budować samochody z silnikiem Daimlera druga francuska fabryka „Peugeot“ i niemiecka „Benz“. Ponieważ na rynku ukazały się pierwsze samochody fabryk francuskich, stąd też samochód został uznany jako wynalazek całkowicie francuski.

W r. 1894 odbyły się pierwsze wyścigi samochodowe pomiędzy Paryżem a Rouen na przestrzeni 120 km.; zwycięzcami okazały się wozy „Panhard“ i „Peugeot“.

Od tego czasu zaczyna się rozwijać przemysł samochodowy na obydwu półkulach świata. Fabryki współzawodniczą ze sobą w udoskonaleniach konstrukcji i dążeniu do zapewnienia wygody pasażerom. Wskutek konkurencji samochód staje się coraz tańszym i dostępniejszym dla ogółu; z przedmiotu zbytku i sportu staje się groźnym współzawodnikiem koni i kolei, w ostatniej zaś wojnie europejskiej w postaci pancerek i czołgów okazał się rozstrzygającym w boju orężem.

W ogólności rozróżniamy 3 rodzaje pojazdów mechanicznych: 1. motocykle; 2. cyklonety (o 3 kołach) zwane też fenomobilami; 3. właściwe samochody o 4 kołach. Zależnie od przeznaczenia będą to samochody osobowe lub ciężarowe, wozy pożarnicze, czołgi i traktory. Samochód osobowy może być: otwarty (Phaëton) lub kryty: landaulet (czytaj landole), limuzyna, gabriolet. Różnica pomiędzy landauletem a limuzyną polega na tem, że przy landolecie tylna część okrycia może być opuszczone, przez co wóz zmienia się na półotwarty, limuzyna zaś jest zbudowana w ten sposób, że zawsze jest krytą i nie da się zmienić na wóz półotwarty. Nazwa landaulet pochodzi od nazwy Landau (miasto w Bawarii), limuzyna od nazwy Limousine, dawnej prowincji w środkowej Francji, gdzie pierwsze

wozy tego rodzaju wytwarzano. Duże limuzyny, przeznaczone do przewożenia więcej jak 8 osób jednorazowo nazywamy omnibusami (autobus). Gabriolet jest to wóz kryty całkowicie, jak limuzyna, okrycie to może być jednak całkowicie opuszczone, przez co wóz zmienia się na całkiem otwarty. Samochody, których nadwozie zbudowane w kształcie pudła, bez okien (jakich u nas używa poczta lub pogotowie ratunkowe) nazywamy karetami.

Traktory są to motory pociągowe, używane przy uprawie roli, albo do ciągnięcia wielkich ciężarów (ciężkich armat, kilka wozów jednocześnie i t. p.).

Chociaż zewnętrznie samochód dzisiejszy jest zupełnie niepodobnym do swego pierwowzoru z r. 1890, w zasadzie jednak konstrukcja jego pozostała tą samą; udoskonalenia, jakie w nim od tego czasu wprowadzono, wyraziły się tylko w szczegółach konstrukcji i zastosowaniu specjalnych materiałów przy budowie, co uczyniło samochód sprawniejszym, lżejszym, trwalszym i bardziej ekonomicznym. Samochody, budowane obecnie w różnych fabrykach, różnią się między sobą tylko drugorzędnymi szczegółami i składają się wszystkie z dwóch zasadniczych części: podwozia (chassis, czytaj szassi) i nadwozia czyli karoserji. Podwozie jest to rama stalowa, na której umieszczone są mechanizmy, przyczem tylne koła t. z. prowadzące, są obracane przez silnik, przednie zaś koła, kierujące, są połączone z kierownicą. Podwozie jest właśnie tą częścią samochodu, którą buduje się w fabryce samochodów. Nadwozie, zwane też karoserją, jest to pudło drewniane lub z blachy z siedzeniami dla pasażerów albo też platforma dla ładunku. Nadwozie jest przeważnie wykonane w innej niż podwozie fabryce. Dlatego rzecz można, że samochód jest wytworem 2 fabryk, markę wszakże zachowuje tej fabryki, która zbudowała podwozie.

Przeznaczenie niektórych mechanizmów samochodu tłumaczy nam sama ich nazwa, jak n. p. silnik, kierownica, hamulec, resory i t. d. Pozostałe mechanizmy są wynikiem pewnych właściwości silnika benzynowego i warunków dróg, do jakich samochód jest przeznaczony.

Silnik samochodowy jest szybkobieżny, to znaczy, że puszczony w ruch odrazu zaczyna działać, obracając swój wał z szybkością niemniejszą niż 250—300 obrotów na minutę. Cóżby więc było, gdybyśmy silnik połączyli bezpośrednio z kołami samochodu? Puszczony w ruch silnik, szarpnąwszy gwałtownie samochodem, zatrzymałby się lub też zmusił samochód do brutalnego potoczenia się naprzód odrazu z wielką szybkością. Otóż, dla uniknięcia tego, za silnikiem umieszczone jest sprzęgło (na rys. niewidoczne), t. j. mechanizm, który pozwala na stopniowe, łagodne połączenie prędko obracającego się wału silnika z mechanizmem kół tylnych, jeszcze nieruchomych. Działamy tym mechanizmem zapomocą lewego pedału, umieszczonego przed siedzeniem kierowcy. Naciskając pedał rozłączamy czyli rozsprzęgamy silnik, odpuszczając zaś stopniowo — łagodnie sprzęgamy silnik z mechanizmem kół tylnych.

Jak już wiemy, silnik samochodowy nie może pracować wolno, przyczem moc jego wzrasta w miarę zwiększania szybkości pracy t. j. ilości obrotów na minutę i odwrotnie — spada przy zwolnieniu jego biegu. Więc, gdybyśmy silnik przez sprzęgło połączyli bezpośrednio z kołami — to, ruszywszy z miejsca, nie mielibyśmy możliwości jechać wolno — n. p. w mieście podczas dużego ruchu. Tak samo podczas jazdy przy większem obciążeniu, n. p. pod stromą górę lub w piasku silnik musiałby zwolnić, t. j. zmniejszyć ilość obrotów, wskutek czego moc spadnie i wkońcu silnik nie

będzie w stanie pociągnąć dalej samochodu. Dlatego też musimy pomiędzy sprzęgłem a tylnymi kołami umieścić taki mechanizm, któryby w razie potrzeby pozwolił silnikowi, obracającemu się szybko, a więc z całą swą mocą, wolno posuwać samochód. Mechanizm ten zwie się skrzynką przekładniową (19). Dzięki skrzynce przekładniowej możemy łączyć silnik bezpośrednio z kołami i jechać bardzo szybko lub też przez odpowiednie połączenie zapomocą trybów jechać bardzo wolno, przyczem, jadąc wolno, możemy jednocześnie zmusić silnik do pracy na bardzo prędkich obrotach, t. j. wyzyskać jego największą moc dla wjazdu na stromą górę lub po piasku.

Skrzynka przekładniowa pozwala również na jazdę w tył lub też na zatrzymanie samochodu przez zupełne wyłączenie w niej pracującego silnika od tylnych kół. Wszystkich tych zmian w połączeniu silnika z kołami przez skrzynkę przekładniową, zależnie od warunków drogi i jazdy, dokonywa kierowca zapomocą przestawiania dźwigni, zwanej lewarkiem przekładniowym (rys. 21).

Jak widzimy, sprzęgło i skrzynka przekładniowa są tymi mechanizmami, których konieczność wynika z charakteru silnika. Dalsze mechanizmy samochodu wynikają z warunków drogi. Za skrzynką więc widzimy przegub kardanowy (26a). Jest to rodzaj podwójnej zawiasy, która podczas podskoków tylnej osi na wybojach, wskutek poddawania się resorów, pozwala na zginanie się w każdej pozycji wału, obracającego tylne koła. Niektóre fabryki do napędu tylnych kół stosują zamiast wału napęd zapomocą łańcucha; system ten jednak dzisiaj prawie całkowicie wyszedł z użycia. Przy czołgach zastosowano tak zw. napęd gąsienicowy.

Nakoniec w tylnej osi, zwanej tylnym mostem, znajduje się dyferencjał (31). Jest to mechanizm, który

pozwala na obracanie się z niejednakową szybkością tylnych kół na zakrętach. Silnik przez dyferencjał obraca każde koło jakby oddzielnie. Dlatego samochód może robić bardzo ostre zakręty, gdzie jedno koło może prawie wcale nie być w ruchu, gdy tymczasem drugie zataczając łuk będzie się obracało bardzo prędko.

Przed siedzeniem kierowcy prócz pedału sprzęgłowego znajduje się jeszcze pedał hamulcowy (prawy) i mały pedalik zwany akceleratorem, który służy do przyspieszania pracy silnika.

Na desce czołowej znajdują się przyrządy do kontrolowania oliwienia silnika, włączania prądu elektrycznego, wskaźnik szybkości i t. p. Obok lewarka przekładniowego widzimy lewarek hamulcowy, działający na hamulce dodatkowe w tylnych kołach.

Silnik samochodowy należy do kategorii silników spalinowych, to znaczy takich, w których spalanie paliwa następuje w samym silniku, a nie poza nim, jak n. p. w maszynie parowej. Działa on w ten sposób, że niewielka stosunkowo dawka benzyny rozpylonej, zmieszanej z powietrzem, wprowadzona do cylindra wybuchu, będąc zapalona przez iskrę elektryczną. Powstałe skutkiem wybuchu gazy, rozprężają się, cisną na znajdujący się w cylindrze tłok, który ruch swój przenosi zapomocą korbowodu na wał korbowy.

Wszystkie silniki wybuchowe zaopatrzone są w tłumiki czyli garnki wydechowe (24), służące do tłumienia hałasu, z jakim spaliny wypychane są nazewnątrz. Tłumik połączony jest z kanałem wydechowym cylindra rurą, zwaną wydechową. Tłumienie hałasu odbywa się w ten sposób, że spaliny przechodzą przez szereg poszczególnych komórek tłumienia, wskutek czego kierunek wylatujących gazów staje się łamanym, przez co zmienia się ich szybkość. Jednocześnie osłabia się prężność gazów wskutek rozszerze-

nia się ich i ostudzenia przy przejściu z jednej komory tłumika do drugiej. Tłumiki zazwyczaj są małe wskutek czego silnie sprężone gazy nie mogą się dostatecznie rozprężyć, wpływa to nieco na zwiększenie oporu przy wypychaniu spalin i na zmniejszenie mocy silnika. Z tego powodu bywa stosowana klapa wolnego wydechu, umożliwiająca wypychanie gazów nazewnątrz zanim osiągną tłumika; klapa ta otwiera się zapomocą rączki lub pedału. Chociaż usuwanie spalin przez tę klapę zwiększa nieco moc silnika, jednak stałe posiłkowanie się nią nie jest wskazane jako zbyt hałaśliwe i dlatego w miastach jazda z otwartą klapą jest zwykle wzbroniona.

Funkcjonariusz policji, sporządzający doniesienie na kierowcę za jazdę „z otwartym tłumikiem” — popełnia błąd, gdyż tłumik nie może być ani otwarty ani zawarty dowolnie przez kierowcę. Poprawnem będzie następujące wyrażenie: „szofer jechał z otwartą klapą wolnego wydechu” i t. d.

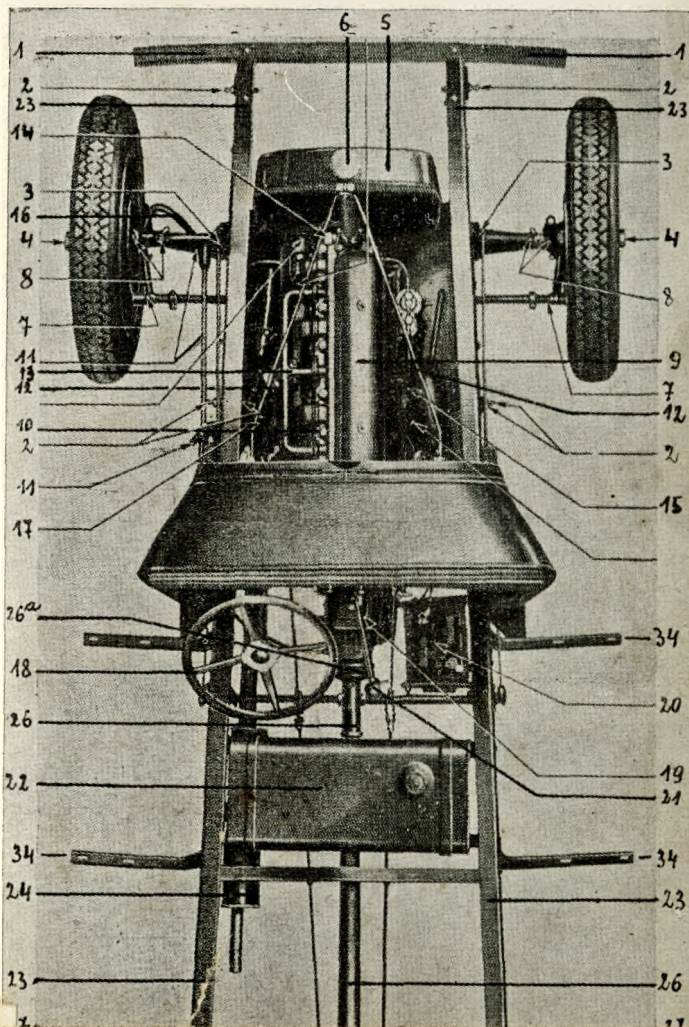
W razie wypadku samochodowego funkcjonariusz będzie często musiał stwierdzać oprócz innych okoliczności (czy kierowca stosował się do przepisów drogowych) także fakt, czy szofer starał się pojazd zahamować i czy było to możliwem. Samo hamowanie zależy będzie przede wszystkim od właściwości drogi a następnie od samego pojazdu. Przy jeździe po mokrym asfalcie albo podczas gołoledzi hamowanie może być bardzo utrudnione a nawet niebezpieczne (n. p. po stoku z pagórka) ze względu na zarzucanie tylnej części wozu. Na drodze piaszczystej, po suchym bruku hamowanie będzie łatwe. Następująca tabela objaśnia, w jakim czasie i na jakiej przestrzeni pojazd może być zatrzymany:

Szybkość w metrach na sekundę	Szybkość w km. na godzinę	Przestrzeń zahamowa- nia w mtr.	Czas za- trzymania się w sek.
1	3,6	0,15	0,31
2	7,2	0,62	0,63
3	10,8	1,41	0,96
4	14,4	2,51	1,25
5	18	3,63	1,57
6	21,6	5,65	1,88
7	25,2	7,69	2,20
8	28,8	10,03	2,51
9	32,4	12,72	2,83
10	36	15,70	3,14
15	54	35,37	4,71
20	72	50,80	6,28
25	90	98,12	7,85
35	108	141,40	9,42

W kalendarzyku na rok 1931 o ile funkcjonariusze będą sobie tego życzyć — umieścimy^o dalszy ciąg tego artykułu, przy dodaniu rysunków i fotografii.

Opracowano na podstawie podręcznika Tuszyńskiego, informatora samochodowego z 1923 i encyklopedji Trzaski.

Podwozie samochodu typu „Chevrolet“

Objaśnienia do rysunku podwozia samochodu typu „Chevrolet.“

1. przedni zderzak;
2. sworznie strzemion resorowych;
3. ramię hamulca;
4. łożyska kół;
5. chłodnica;
6. zakrętka (kapsułka) chłodnicy;
7. drążek poprzeczny;
8. zwrotnica i dźwignia hamulca;
9. koszula wodna cylindrów;
10. świeca cylindra (widzimy tu 6 podobnych świec, zatem silnik posiada 6 cylindrów);
11. drążek podłużny (pociągowy) kierownicy;
12. wzmocnienie chłodnicy;
13. rura wlotowa (ssąca) karburatora;
14. smarownica stauffera do wentylatorów;
15. wał rozdzielacza;
16. wąs kierowniczy;
17. mechanizm kierowniczy;
18. kierownica;
19. skrzynka przekładniowa;
20. akumulator;
21. lewarek przekładniowy;
22. zbiornik benzyny;
23. rama stalowa podwozia;
24. tłumik;
25. poprzeczka ramy;
26. wał kardana;
- 26a. przegub wału kardana;
27. urządzenie hamulcowe;
28. wałki hamulcowe;
29. resory tylne;
30. siódło resoru;
31. karter dyferencjału;
32. lampa oświetlająca tylny znak rejestracyjny;
33. obręcz z oponą rezerwową;
34. podpórki stopni.

Strzałki jaśniejsze, zakończone grotem, wskazują miejsca smarowania.

Tyc R.

Sport w Policji Wojew. Śląskiego.

W dzisiejszych czasach sport i wychowanie fizyczne w życiu narodów i społeczeństw, mają wielkie znaczenie. Kierujące czynniki w Państwie otaczają sport pieczołowitą opieką w słusznym założeniu, że jest on pierwszorzędnym czynnikiem w kierunku odrodzenia społeczeństwa i wyprowadzenia go z gnuśności.

„W zdrowym ciele zdrowy duch“ oto prawda, której hołdowali starożytni Grecy i Rzymianie i której przestrzegać powinni wszyscy, którzy chcą być zdrowi i zdolni do walki o byt.

Sport dociera obecnie do wszystkich prawie dziedzin społecznych, a w Policji ma on szczególne zastosowanie, jako środek, hartujący ciało oraz wyrabiający zręczność, zwinność, przytomność umysłu tak potrzebną funkcjonariuszowi policji w walce z przestępczością.

Sport w Policji Województwa Śląskiego dzięki sprzyjającym warunkom i poparciu Głównej Komendy Policji Woj. Śl. rozwija się pomyślnie. Zyskuje on coraz więcej zwolenników i z każdym rokiem zatacza coraz szersze kręgi.

Bodźcem, który powoduje rozwój sportu w Policji Woj. Śl. są corocznie odbywające się Ogólnokrajowe Zawody Sportowe Policji Państwowej. Zawody te są jakby egzaminem, wykazującym, jak pracowały i co zdziałały poszczególne Okręgi Policji Państwowej w ciągu roku pod względem sportowym.

Egzamin ten dla Policji Wojew. Śląskiego z każdym rokiem coraz lepiej wypada i wykazuje, że praca nasza w kierunku rozwoju sportu jest celowa, systematyczna i oparta na zdrowych podstawach.

Nie można tego powiedzieć o innych okręgach Policji Państwowej, które pracują pod tym względem nie-

równomiernie, ponieważ pracę swoją opierają jedynie na kilku wybitniejszych jednostkach, a nie na szerokim ogóle funkcjonarjuszów Policji. Toteż, biorąc pod uwagę wyniki dotychczasowych Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej spostrzeżemy, że Okręgi Policji Państwowej, które kiedyś stały na pierwszym miejscu w tabeli, na przykład m. st. Warszawa, spadły o kilka miejsc niżej, a jedynie Śląsk stale utrzymuje się na drugim miejscu, a tego roku zdołał nawet, co prawda po trudnej walce, wysunąć się na pierwsze miejsce.

Wogóle IV. Ogólnokrajowe Zawody Sportowe Policji Państwowej z roku 1929, których organizację p. Komendant Główny Policji Państwowej pułkownik Jagrym-Maleszewski powierzył Główniej Komendzie Policji Wojew. Śląskiego w Katowicach, przyniosły nam dwa sukcesy, organizacyjny i sportowy.

Z wyników Sportowych, osiągniętych na IV. Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych Policji Państwowej możemy być dumni, gdyż osiągnęliśmy to, do czego dążyliśmy stale i wytrwale od samego początku, zdobyliśmy I. miejsce w tabeli, czyli jesteśmy w sporcie na I. miejscu.

Cel ten osiągnęliśmy dzięki znużonej kilkuletniej pracy nie tylko pojedynczych jednostek, lecz przede wszystkim całego Policyjnego Klubu Sportowego i wszystkich jego członków. Przyczynili się do tego i ci funkcjonarjusze, którzy brali czynny udział w sporcie i swemi wynikami zapewnili nam zwycięstwo, jak

Największa Składnica Sportowa

„SPORT“ Katowice, 3 Maja 22 - tel. 22-50

releca wszelkie artykuły sportowe najlepszej jakości.
Wyłączne zastępstwo Fabryki WYROBÓW Sportowych „ASTRA“

również i ci funkcjonariusze, którzy popierali sport w Policji Wojew. Śląskiego zapisując się na członków Policyjnego Klubu Sportowego i płacąc regularnie wkładki. A więc wszyscy możemy sobie powinszować tak pięknego sukcesu, gdyż naszą pracą się to stało, z naszych groszy wyrosło tak wielkie i piękne dzieło jakim jest wspaniale się rozwijający Policyjny Klub Sportowy w Katowicach.

Nie zastanawiając się nad przyczynami, które zapewniły nam w roku 1929 zwycięstwo przejdźmy do szczegółowych wyników IV. Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej.

I. Lekkoatletyka:

Zacznijmy od lekkoatletyki tej królowej sportów. Do zawodów tych stanęło ogółem 175 zawodników w tem 15 naszych. Wśród szeregu zawodów sportowych, które obejmuje program IV. Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej — zawody lekkoatletyczne stoją na największym poziomie sportowym. Wre tam walka z każdym rokiem coraz zaciętsza i coraz trudniej przychodzi tam zdobyć jakieś miejsce, jakiś punkt.

To też i w tym roku nasza drużyna lekkoatletyczna miała trudne zadanie do spełnienia, tembardziej, że niektóre okręgi Policji Państwowej zasiliły swoją drużynę czołowymi lekkoatletami cywilnych klubów sportowych jak n. p.: okręg lwowski, w którego barwach występował Sawaryn i Wójcik z „Pogoni Lwowskiej” oraz Naróg, dalej Okręg Krakowski, w którego barwach występował Kossowski z „Wisły”, następnie Okręg m. st. Warszawy, w którego barwach występował Lokajski, Kalinowski i Maćkowiak z „Warszawianki”. Wśród takiej konkurencji wywalczenie przez naszą drużynę 11. miejsca w ogólnej punktacji jest pięknym sukcesem i świetnym wynikiem.

Bardzo dobrze spisali się w tych zawodach nasi zawodnicy poster. Mitas Józef, nasz najlepszy sprinter zdobywca dwóch I. miejsc jednego III. miejsca i jednego IV. miejsca, dalej poster. Granieczny, zdobywca jednego I. miejsca w rzucie kulą, oraz starzy weterani sportu st. przod. Warwas Wilhelm, zdobywca II. miejsca i st. post. Śmiga Augustyn, zdobywca III. miejsca, jakoteż nasza sztafeta 4×100 w składzie: Mitas, Markiewka, Kmiecik, Gała.

Oto wyniki:

A. Lekkoatletyka:

Bieg 100 m.:

1. Wójcik — Lwów	11,8
2. Maćkowiak — m. st. Warszawa	
3. Łokajski — m. st. Warszawa	
4. Mitas — Śląsk	
5. Kossowski — Kraków	
6. Kmiecik — Śląsk	

Bieg 200 m.:

1. Maćkowiak — m. st. Warszawa	24
2. Wójcik — Lwów	24,2
3. Mitas — Śląsk	
4. Janicki — Stanisławów	
5. Kalinowski — m. st. Warszawa	
6. Jaworowski — Wilno	

Bieg 400 m.:

1. Mitas — Śląsk	55,1
2. Borowiecki — Łuck	57,1
3. Gembarzewski — Lwów	

Największa Składnica Sportowa

„SPORT“ Katowice, 3 Maja 22 - tel. 22-50

poleca wszelkie artykuły sportowe najlepszej jakości. - Wyłączna reprezentacja: Pierwszej Krajowej Fabryki Przyborów Gimnast. i Lekkoatletycznych W. Szymborski i Ska. w Warszawie

4. Duczakowski — Stanisławów
5. Markiewka — Śląsk
6. Kmiecik — Śląsk

Bieg 800 m.:

1.	Sawaryn — Lwów	2,12
2.	Borowiecki — Łuck	2,13
3.	Korzewo — Nowogródek	
4.	Gembarzewski — Lwów	
5.	Markiewka — Śląsk	
6.	Sarna — Kraków	

Bieg 1500 m.:

1.	Sawaryn — Lwów	4,32
2.	Korzewo — Nowogródek	4,34
3.	Sarna — Kraków	4,39
4.	Szwarc — Białystok	
5.	Kodurski — Śląsk	
6.	Kubicki — Kielce	

Bieg 3000 m.:

1.	Sawaryn — Lwów	9,51,6
2.	Szwarc — Białystok	10,15
3.	Smaga — Kraków	
4.	Olczak — Łódź	
5.	Janas — Polesie	
6.	Kodurski — Śląsk	

Bieg 110 m. przez płotki:

1.	Kossowski — Kraków	19,5
2.	Warwas — Śląsk	20,9
3.	Puch — Lublin	
4.	Tyrkiel — Kraków	
5.	Markiewka — Śląsk	
6.	Naróg — Lwów	

Bieg 5000 m.:

1.	Sawaryn — Lwów	16,46
2.	Bucko — Białystok	17,41,2
3.	Karwat — Łuck	

4. Mościcki — m. st. Warszawa
5. Szwarc — Białystok
6. Janas — Polesie

Bieg 10 000 m.:

1. Sawaryn — Lwów	36,19,8
2. Mościcki — m. st. Warszawa	
3. Śmiga — Śląsk	
4. Puch — Lublin	
5. Bucko — Białystok	
6. Janoch — Łódź	

Skok w wyż:

1. Lokajski — m. st. Warszawa	1,70
2. Wojcik — Lwów	1,60
3. Kossowski — Kraków	1,60
4. Naróg — Lwów	1,55
5. Klewek — m. st. Warszawa	1,55
6. Kalista — Polesie	1,50

Skok w dal:

1. Kossowski — Kraków	6,29
2. Naróg — Lwów	6,21
3. Lokajski — m. st. Warszawa	5,91
4. Moszczeński — Śląsk	5,88
5. Klewek — m. st. Warszawa	5,79
6. Wójcik — Lwów	5,61

Skok o tyczce:

1. Mitas — Śląsk	3,00
2. Lokajski — m. st. Warszawa	2,80
3. Kwasek — Łódź	2,80

Największa Składnica Sportowa

„SPORT“ Katowice, 3 Maja 22 - tel. 22-50

poleca wszelkie artykuły sportowe w najwyższym gatunku. Wyłączna reprezentacja: Pierwszej Krajowej Fabryki Medali i Nagród Sportowych A. Nagalski w Warszawie.

4. Gabryszewski — Nowogródek	2,80
5. Gabrjel — Śląsk	2,70
6. Popławski — Nowogródek	2,70

Rzut kulą:

1. Granieczny — Śląsk	11,53
2. Jeziołkowski — Poznań	11,47
3. Wójcik — Lwów	11,26
4. Kartasiński — m. st. Warszawa	11,24
5. Adamczyk Kielce	11,24
6. Begej — Lwów	11,18

Rzut oszczepem:

1. Lokajski — m. st. Warszawa	49,12
2. Rut — Lwów	43,70
3. Jeziołkowski — Poznań	42,52
4. Skiba — Kielce	42,46
5. Adamczyk — Kielce	42,12
6. Kontrym — Nowogródek	41,25

Rzut dyskiem:

1. Jucha — Lwów	36,69
2. Wójcik — Lwów	36,65
3. Adamczyk — Kielce	34,35
4. Kartasiński — m. st. Warszawa	34,15
5. Jeziołkowski — Poznań	33,85
6. Piątek — Nowogródek	33,05

Rzut granatem:

1. Jeziołkowski — Poznań	60,61
2. Markiewicz — Lwów	58,93
3. Naróg — Lwów	56,74
4. Granieczny — Śląsk	54,55
5. Kosowski — Kraków	53,60
6. Kalista — Polesie	53,08

Sztafeta 4×100:

1. Śląsk w składzie:

Markiewką, Gała, Kmiecik, Mitas	47,3
---------------------------------	------

2. *Lwów w składzie:*

Wójcik, Gembarzewski, Naróg, Winnicki 47,8

3. *Kraków w składzie:*

Król, Kossowski, Tyrkiel, Wyrwa

4. *Warszawa w składzie:*

Kalinowski, Klewek, Lokajski, Maćkowiak

Sztafeta olimpijska:

1. *Lwów w składzie:*

Sawaryn, Gembarzewski, Winnicki, Wójcik 3,40,2

2. *Łuck w składzie:*

Benklewski, Michalski, Mulawa Borowiecki 3,48

3. *Śląsk — w składzie:*

Gała, Kmiecik, Markiewka, Mitas 3,52,6

4. *M. st. Warszawa w składzie:*

Klewek, Lokajski, Maćkowiak, Puzio.

Ogólna punktacja:

Punkty liczy się:

1. miejsce 4 pkt., 2 miejsce 3 pkt., 3 miejsce 2 pkt.,
4 miejsce 1 pkt.

1. Lwów	67 punktów
2. Śląsk	33 „
3. M. st. Warszawa	30 „
4. Kraków	19 „
5. Wołyń	12 „

Największa Składnica Sportowa

„SPORT“ Katowice, 3 Maja 22 - tel. 22-50

poleca wszelkie artykuły sportowe najlepszej jakości.
Wyłączne zastępstwo Fabryki Wyrobów Sportowych „ASTRA“

6. Poznań	9 punktów
7. Nowogródek	6 „
8. Łódź	5 „
9. Kielce i Lublin	3 „
10. Stanisławów	2 „

Odtrąćmy teraz punkty zdobyte przez zawodników cywilnych klubów sportowych i zestawmy je okręgami Policji Państwowej, co przedstawia niżej zamieszczona tabela, to otrzymamy prawdziwy obraz wyników zawodników policyjnych, oraz poziom i pracę sportową w Okręgach Policji Państwowej.

1. Śląsk	46 punktów
2. Lwów	22 „
3. m. st. Warszawa	19 „
4. Białystok	17 „
5. Łuck	13 „
6. Poznań	10 „
7. Kraków	10 „
8. Nowogródek	9 „
9. Kielce	7 „
10. Łódź i Lublin	5 „
11. Stanisławów	4 „
12. Wilno	2 „

Jak widzimy ustosunkowanie sił jest całkiem inne i Śląsk stoi na pierwszym miejscu.

II. Zawody marszowe na 35 klm.

Do tych zawodów stanęło ogółem 74 zawodników, w tem 9 zawodników naszych. I w tych zawodach zaznaczyła się silna konkurencja. Specjalnym warunkiem tych zawodów jest, że musi przyjść koniecznie cała drużyna, 3 zawodników do mety. To jest jednak właśnie szkopół, o który rozbija się cała sprawa. Trudno

jest bowiem dobrać 3 dobrych marszowców. To również było powodem, że nasza drużyna marszowa w składzie post. Paluszkiewicz, Mika i Rogowski — zajęła tylko 3 miejsce, bowiem pierwsi dwaj znajdowali się w świetnej formie i byliby bezwzględnie przyszli jako pierwsi do mety, gdyby nie Rogowski, który widocznie mało trenował i nie mógł nadążyć swym towarzyszom. Spodziewać się jednak można, że Rogowski popracuje nad sobą i wróci do swej dawniejszej formy.

Wyniki:

1. miejsce zespół Okr. Łódzkiego Pol. Państw. w składzie:
Kulicki, Wesołowski, Wolny, czas 3 g.
20 m. 15 sek.
2. „ zespół Okr. Lwowskiego Pol. Państw.
w składzie:
Makowski, Szawiński, Wołosz, czas 3 g.
20 min. 20 sek.
3. „ zespół Okr. Śląskiego Pol. Woj. Śl.
w składzie:
Mika, Paluszkiewicz, Rogowski, czas 3 g.
27 min. 20 sek.
4. „ zespół Okr. Stanisławowskiego Pol. Państw.
w składzie:
Filiński, Jewuła, Milewski, czas 3 g. 30 m.
20 sek.
5. „ zespół Okr. Warszawskiego Pol. Państw.
w składzie:
Kasprzak, Lemański, Pabjan, czas 3 g.
32 min. 14 sek.

Największa Składnica Sportowa

„SPORT“ Katowice, 3 Maja 22 - tel. 22-50

poleca wszelkie artykuły sportowe najlepszej jakości. - Wyłączna reprezentacja: Pierwszej Krajowej Fabryki Przyborów Gimnast. i Lekkoatletycznych W. Szymborski i Ska. w Warszawie

6. miejsce zespół Okr. Wileńskiego Pol. Państw.
w składzie:

Wołocko, Zajkowski. Nowak, czas 3 g.
37 min. 30 sek.

Zawody strzeleckie.

Nasi strzelcy spisali się świetnie i sprawili miłą niespodziankę. Z pośród 82 strzelców doborowych zająć w ogólnej punktacji drużynowej 3. miejsce jest niełada sukcesem. Dowód co znaczą regularne ćwiczenia.

Wśród zawodników Policji Woj. Śl. na wyróżnienie zasługują:

1. st. przod. Bochynek Alojzy, który okazał się najlepszym strzelcem w Policji Wojew. Śląskiego ze wszystkich rodzaj broni;
2. przod. Kołodziejczyk Filip;
3. przod. Drozdowski Teodor, nasz najlepszy strzelec z broni małokalibrowej długiej;
4. st. przod. Jeleń, nasz najlepszy strzelec z broni wojskowej;
5. poster. Szydłowski.

Wyniki:

a) karabin, zespoły, odległość 200 m.:

1. zespół Wilno	337 pkt. na 450 możł.
2. „ Lwów	331 „
3. „ I. Śląsk	315 „
4. „ II. Śląsk	304 „
5. „ II. Lwów	292 „
6. „ Łódź	276 „

Kwalifikacja indywidualna.

1. Prokop — Lwów	118 pkt. na 150 możł.
2. Derecki — Wilno	117 „
3. Dzwoniarek — Nowogródek	115 „
4. Czudzin — Wilno	113 „
5. Jeleń — Śląsk	111 „
6. Ignatowicz — Wilno	111 „

b) pistolet, kaliber 7,65, odległość 25 m. zespoły:

1. zespół Wilno	218 pkt. na 300 możł.
2. „ Lwów	188 „
3. „ Łódź	174 „
4. „ Polesie	174 „
5. „ II. Wilno	171 „
6. „ Lwów	

Kwalifikacja indywidualna.

1. Derecki — Wilno	97 pkt. na 200 możł.
2. Borkowski — Polesie	83 „
3. Ferdynus — Łódź	81 „
4. Gadejski — Wilno	78 „
5. Kołodziejczyk — Śląsk	76 „
6. Nowak — Wilno	76 „

c) broń małokalibrowa długa, zespoły, odległość 50 m.:

1. zespół Lwów	787 pkt. na 900 możł.
2. „ Śląsk	775 „
3. „ Wilno	766 „
4. „ II. Śląsk	755 „
5. „ Łódź	751 „
6. „ III. Śląsk	743 „

Punktacja indywidualna.

1. Czudzin — Wilno	274 pkt. na 300 możł.
2. Drozdowski — Śląsk	271 „
3. Prokop — Lwów	269 „
4. Stankiewicz — Lwów	267 „
5. Szydłowski — Śląsk	263 „
6. Kołodziejczyk Śląsk	260 „

d) z broni małokalibrowej krótkiej, odległość 50 m., zespoły:

1. zespół Wilno	166 pkt. na 300 możł.
2. „ Polesie	136 „
3. „ II. Wilno	131 „
4. „ Lwów	121 „

5.	„	II. Lwów	120	„
6.	„	Poznań	116	„

Punktacja indywidualna.

1.	Parafjanowicz — Wilno	68	pkt. na 100 możł.
2.	Knihinicki — Łódź	67	„
3.	Nowak — Wilno	64	„
4.	Domalski — Łódź	63	„
5.	Kubis — Polesie	63	„
6.	Koter — Wilno	60	„

Punktacja zespołowa we wszystkich konkurencjach.

1.	<i>zespół Wilno</i>	1480	pkt. na 2250 możł.
	w składzie: Derecki	526	„
	Ignatowicz	456	„
	Parafjanowicz	507	„
2.	<i>zespół — Lwów</i>	1401	„
	w składzie: Dulak	460	„
	Prokop	499	„
	Stankiewicz	442	„
3.	<i>zespół — Śląsk</i>	1340	„
	w składzie: Bochynek	473	„
	Kolarczyk	419	„
	Drozdowski	448	„
4.	<i>zespół — Lwów II.</i>	1332	„
	w składzie: Czyrkow	439	„
	Kieszkowski	475	„
	Chruściel	418	„
5.	<i>zespół — Łódź</i>	1303	„
	w składzie: Stejskał	423	„
	Domalski	416	„
	Ferdynus	464	„
6.	<i>zespół — Wilno</i>	1299	„
	w składzie: Gadejski	435	„
	Nowak	487	„
	Kubicki	377	„

Punktacja indywidualna we wszystkich konkurencjach.

1. Derecki — Wilno	526 pkt. na 750 możł.
2. Parafjanowicz — Wilno	507 „
3. Prokop — Lwów	499 „
4. Nowak — Wilno	487 „
5. Kubis — Polesie	477 „
6. Kieszowski — Lwów	475 „

IV. Zawody kolarskie.

Do zawodów tych stanęło 43 zawodników. Nasza drużyna w składzie: Garncarczyk, Kośmider, Kawka nie zajęła żadnego poważniejszego miejsca. Powodem tego jest oczywiście brak treningu. Zaznaczyć również wypada, że Policyjny Klub Sportowy za mało opiekuje się tą gałęzią sportu i nie zwraca na nią prawie że żadnej uwagi.

Wyniki:

Kwalifikacja indywidualna.

1. Synowiec — m. st. Warszawa	1 g. 47 m. 15 s.
2. Babiarez — Lwów	1 „ 47 „ 16 „
3. Gronczewski — m. st. Warszawa	1 „ 47 „ 18 „
4. Tarczyński — Łódź	1 „ 47 „ 19 „
5. Ławnik — Lublin	1 „ 47 „ 25 „
6. Lewandowski — Łódź	1 „ 47 „ 27 „

Kwalifikacja zespołowa.

1. miejsce zespół m. st. Warszawa w składzie:
Synowiec, Gronczewski, Martynowicz, czas
5 g. 25 m. 15 s.

Największa Składnica Sportowa

„SPORT“ Katowice, 3 Maja 22 - tel. 22-50

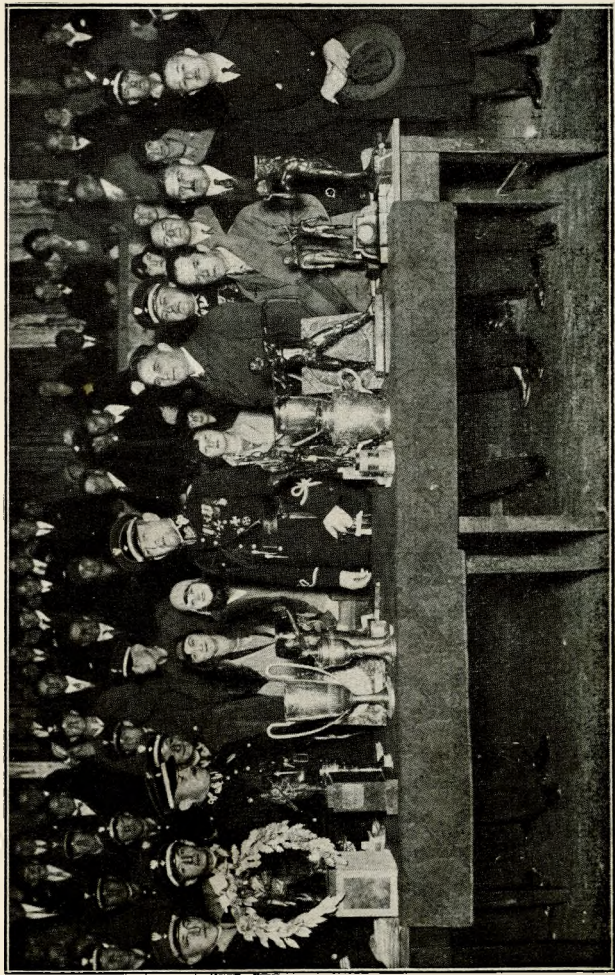
poleca wszelkie artykuły sportowe w najwyższym gatunku. Wyłączna reprezentacja: Pierwszej Krajowej Fabryki Medali i Nagród Sportowych A. Nagalski w Warszawie.

2. miejsce ~~zespół~~ *Okr. Łódzkiego Pol. Państw.*
w składzie:
Tarczyński, Lewandowski, Karolczak, czas
5 g. 27 m. 10 s.
3. „ *zespół Okr. Lubelskiego Pol. Państw.*
w składzie:
Ławnik, Bonaczarowski, Matacz, czas 5 g.
30 m. 58 s.
4. „ *zespół Okr. Pomorskiego Pol. Państw.*
w składzie:
Maciejewski, Dybowski, Karczewski, czas
5 g. 31 m. 11 s.
5. „ *zespół Okr. Poleskiego Pol. Państw.*
w składzie:
Pieniący, Puchalski, Gadziemski, czas 5 g.
32 m. 07 s.
6. „ *zespół Okr. Lwowskiego Pol. Państw.*
w składzie:
Babiarz, Brzozowski, Kusiński, czas 5 g.
32 m. 46 s.

V. Zawody szermiercze.

Zawody te zyskały w tym roku na znaczeniu dzięki udziałowi w nich drużyny szermierczej m. st. Warszawy. Były to właściwie zawody między dwoma drużynami, warszawską i śląską.

W ogólnej punktacji zwyciężył przod. Świerczyński Alojzy nasz najlepszy szermierz. Również bardzo dobrze się spisali post. Zawadzki Bolesław, st. przod. Mańka Ignacy i post. Paszek oraz przod. Śliwka w florecie. Nasza sekcja szermiercza przy racjonalnym treningu ma przyszłość przed sobą, gdyż posiada w swym składzie kilka wybitnych jednostek.

Rozdanie nagród przez Kdta Gł. P. P. Jagrym Maleszewskiego.

Wyniki:

Szpada:

1. Świerczyński — Śląsk
2. Matysiak — Warszawa
3. Rokicki — Warszawa

Floret:

1. Świerczyński — Śląsk
2. Śliwka — Śląsk
3. Toś — Śląsk

Szabla:

1. Matysiak — Warszawa
2. Świerczyński — Śląsk
3. Zawadzki — Śląsk

VI. Zawody bokerskie.

Do zawodów bokerskich zgłosiło się 22 zawodników. Zwyciężył w ogólnej punktacji, jak było do przewidzenia — Śląsk. Nasi czołowi zawodnicy z zawodnikami innych okręgów nie mieli wiele roboty. Jedynie post. Kulesa Stanisław natrafił na twardego przeciwnika post. Galińskiego z Warszawy.

Wyniki:

Waga lekka	Górny — Śląsk zwycięża w drugiej rundzie Wiercimoka Śląsk przez k. o.
„ półśrednia	Wende — Śląsk zwycięża w drugiej rundzie Leszczyńskiego — Wołyń przez k. o.
„ średnia	Kulesa — Śląsk zwycięża na punkty Galińskiego Warszawa
„ półśrednia	z powodu rezygnacji Branickiego — Łódź zwycięża walkowerem Begej Śląsk
„ ciężka	Targowski — Warszawa zwycięża na punkty Rusta — Śląsk

W sobotę 7. września 1929 r. odbyły się międzynarodowe zawody sportowe między naszą drużyną bokserką, a drużyną Policji Austriackiej z wynikiem nierozstrzygniętym 7:7.

VII. Zawody pływackie.

Przyniosły wielką niespodziankę, bowiem naogół spodziewano się bezapelacyjnego zwycięstwa m. st. Warszawy, tembardziej, że w składzie ich drużyny pływackiej znajdował się znany pływak z Warszawskiego A. Z. S.-u (Akademicki Związek Sportowy) Jurkowski. Tymczasem w ogólnej punktacji zwyciężył Śląsk, jednak różnicą zaledwie jednego punktu. Najwięcej punktów przyniosły nam skoki, w których odznaczał się szczególnie przod. wyw. Morawiec i st. przod. Brzoza. Jednak i inni zawodnicy jak st. post. Lepczyński i st. post. Gnyp przysporzyli nam sporo punktów.

Konkurencja w tych zawodach była naogół słaba, gdyż startowało zaledwie 24 zawodników. Najwięcej zawodników stawił Śląsk bo 12.

Wyniki:

100 m. styl dowolny:

1. Jurkowski — m. st. Warszawa	1,27,2
2. Malawko — Wilno	1,40,8
3. Trat — m. st. Warszawa	1,41,0
4. Benklewski — Wołyń	

200 m. styl klasyczny:

1. Jurkowski — m. st. Warszawa	3,37,2
2. Lepczyński — Śląsk	3,51,0
3. Lepczyński — Stanisławów	4,12,2
4. Gnyp — Śląsk	

100 m. na wznak:

1. Kukliński — Wilno	1,51
----------------------	------

2. Trat — Warszawa	2,05
3. Gnyp — Śląsk	2,14,4
4. Stanecki — Śląsk	2,38,6

400 m. styl dowolny:

1. Jurkowski — m. st. Warszawa	7,17,4
2. Kukliński — Wilno	8,46,1
3. Malawko — Wilno	8,14
4. Gnyp — Śląsk	9,18

1500 m. styl dowolny:

1. Jurkowski — m. st. Warszawa	29,9,6
2. Kukliński — Wilno	30,1
3. Lepczyński — Śląsk	33,22

Skoki wieżowe:

1. Brzoza — Śląsk	102 pkt.
2. Morawiec — Śląsk	97 „
3. Skoruk — Wilno	75 „
4. Sobolewski — Lwów	57 „

Skoki trampolinowe:

1. Skoruk — Wilno	121 „
2. Morawiec — Śląsk	120 „
3. Brzoza — Śląsk	102 „

Sztafeta 4×50 m., styl dowolny:

1. Wilno	2,58
2. Śląsk	3,23

Nurkowanie:

1. Lepczyński — Stanisławów	25 m.
2. Gnyp — Śląsk	14½ „
3. Brzoza — Śląsk	14 „

Ogólna punktacja do nagrody Wydziału Powiatowego w Katowicach.

Punkt liczy się: 1. miejsce 4 pkt., 2. miejsce 3 pkt.,
3. miejsce 2 pkt., 4. miejsce 1 pkt.

1. Śląsk	22 punktów
2. Warszawa i Wilno	21 „
3. Stanisławów	2 „
4. Lwów i Wołyń	1 „

VIII. Zawody ciężkoatletyczne.

Były właściwie tylko pokazem Policji Woj. Śl., który nie miał wpływu na punktację. Ograniczyły się one tylko do walk w zapasach między drużyną P. K. S. Katowice, a drużyną Sokoła Katowice. Sensacją było pokonanie olimpijczyka Ganzerę przez posterunkowego Hornika.

Wyniki:

Z a p a s y:

Waga musza:	Hampel — Sokół Katowice zwycięża Cypę Policyjny K. S. Katowice w 1 min.
piórkowa:	Hornik, Policyjny K. S. zwycięża Ganzerę — Sokół Katowice w 10. min.
lekka:	Musioł Policyjny K. S. zwycięża Szymała — Sokół Katowice w 11. min.
półśrednia:	Gruszka — Policyjny K. S. zwycię- ża Mańkę Sokół Katowice w 7 min.
półciężka:	Kalamala — Policyjny K. S. c/a Grychtoł — Sokół — Katowice — walka nierozstrzygnięta
ciężka:	Gałuska — Sokół Katowice zwycię- ża Kicińskiego Policyjny K. S. w 3 min.

IX. Zawody hippiczne.

Ograniczyły się również tylko do pokazu Policji Śląskiej, który nie miał wpływu na punktację.

Do konkursu stawało 9 koni. Szczęśliwym zwycięzcą został poster. Wojnar Adolf, który temsamem zdobył nagrodę p. Głównego Komendanta Policji Wojew. Śl. inspektora Żółtaszka w postaci złotego zegarka.

Bardzo dużo wesołości wywoływały „gymkchany“, pokazywane między grą w „Polo“.

Oto całokształt IV. Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej. Przebija z niego obraz świetnego rozwoju sportu w Policji Województwa Śląskiego. Nie wolno nam jednak spocząć na laurach, lecz dalej intensywnie pracować i postępować naprzód gdyż ten kto stoi w miejscu, cofa się wstecz.

Wszelkie artykuły sportowe

po cenach konkurencyjnych

poleca firma

„START“

Sp. z o. o.

Katowice 3 Maja 19

punktacji wszystkich konkurencyj do pucharu Pana Komendanta Głównego Policji Państwowej Maleszewskiego

Punkty liczy się 1 miejsce 3 - 2 miejsce 2 - 3 miejsce 1

Konkurencja	II Łódź	III Kielce	IV Lublin	V Białystok	VI miasto stoł. Warszawa	VII Kraków	VIII Lwów	X Stanisławów	XI Poznań	XIII Wołyń	XIV Polesie	XV Nowogródek	XVI Wilno	XVII Śląsk
Lekoaletyka	2	1	1	4	17	11	46	.	6	8	.	3	.	21
Boks	.	1	.	.	8	.	3	.	.	2	.	.	.	15
Szermierka	.	.	.	.	6	.	.	.	.	.	.	.	.	12
Zawody marszowe	3	.	.	.	.	.	2	.	.	.	.	.	.	1
„ kolarskie	.	.	.	.	4	.	2	.	.	.	.	.	.	.
„ strzeleckie	3	.	.	.	.	.	4	.	.	.	2	1	12	2
„ pływackie	.	.	.	.	15	.	.	1	.	.	.	.	14	13
O g ó ł e m	8	2	1	4	50	11	57	1	6	10	2	4	26	64

Katowice, dnia 9. września 1929 r.

(—) Jeziorski, podinsp.

Główny Kierownik Zawodów.

nagród przechodnich, zdobytych na IV. Ogólnie Krajowych Zawodach Sportowych Policji Państw.

L. p.	Nagroda	Konkurencja	Ofiarodawca	Zdobywca w 1929.
1.	puhar srebrny	największą ilość pkt. we wszystkich konkurencjach sportowych	Komendant Główny Policji Państwowej Jędrzej Maleszewski	Okręg Śląski
2.	puhar srebrny	Redakcja Gazety P. P. „Na Posterunku“	Redakcja Gaz. P. P. „Na Posterunku“	Okr. Lwów
3.	figura z brązu „Oszczepnik“	za lekkoatletykę	Minister Spr. Wewn. Gen. Składkowski	Okr. P. P. Lwów
4.	waza platerowana	za lekkoatletykę	Wojewoda Śląski dr. Grażyński	Okr. P. P. Lwów
5.	plakieta brązowa na marmurze	za sztafetę olimpijską	P. U. W. F. i P. W.	Okr. Lwów
6.	plakieta na marmurze	za sztafetę 4×100	P. U. W. F. i P. W.	Okr. Śląsk
7.	figura z brązu	bieg 10 000 m.	Wydz. Powiatowy miasta Rybnik	Okr. P. P. Lwów urz. Sawaryn
8.	puhar srebrny	bieg 110 m. przez płotki	Miasto Królewska Huta	Okr. P. P. Kraków post. Kosowski

L. p	Nagroda	Konkurencja	Ofiarodawca	Zdobywca w 1929.
9.	puhar srebrny	bieg 100 m.	Wydz. Powiatowy w Lublińcu	Okr. Lwów urz. Wójcik
10.	puhar srebrny	skok o tyczce	Wydz. Powiat. w Pszczynie	Okr. Śląski post. Mitas
11.	figura z zegarem	rzut oszczepem	Gmina Chropaczów	m. st. Warszawa urz. Lokajski
12.	figura z brązu „Zwycięzca“	za pływanie	Wydz. Powiatowy w Katowicach	śląsk
13.	figura z brązu „Zdrogi“	za kolarstwo	Minister Spr. Zagr. Zaleski	m. st. Warszawa
14.	plakietą z biustem Marsz. Piłsudskiego	za kolarstwo	Minister Spr. Wewn. Gen. Składkowski	m. st. Warszawa
15.	figura z brązu „Marszerujący żołnierz“	marsz 35 klm. nagroda I.	Minister Spr. Zagr. Zaleski	Okr. P. P. Łódź
16.	puhar srebrny	marsz 35 klm. nagroda II.	Wydz. Powiatowy w Świętochłowicach	Okr. P. P. Łwów
17.	figura z brązu „Szermierz“	dla mistrza w szermierce	Komendant Główny P. P. Jagrym-Maleszewski	śląsk
18.	figura z brązu „Zwycięzca“	dla mistrza boksu wszechwag	Komendant Główny P. P. Jagrym-Maleszewski	m. st. Warszawa post. Targowski

19.	wieniec srebrny	zespołowe strzelanie ze wszystkich ro- dzajów broni	Marszałek Polski Piłsudski	Józef	Okr. P. P. Wilno
20.	figura podchorążego z 1832 r.	zespołowe strzelanie ze wszystkich ro- dzaji broni nagroda II.	Komendant Główny P. P. Jagrym-Maleszewski	P.	Okr. P. P. Lwów
21.	puhar srebrny	d-tto nagroda III.	Gen. dr. Górecki		Śląsk
22.	Rzeźba na marmurze „Strzelec“	dla mistrza P. P. w strzelaniu	Wojewoda Śląski Przewod- niczący Śląskiej Rady Wojewódzkiej	post. Derecki mistrz w 1929 r.	Okr. Lwów
23.	puhar srebrny	broń wojskowa 200 m. nagroda I.	Miasto Katowice		Okr. P. P. Wilno
24.	puhar srebrny orzeł złożony na marmurze	dla najlepszego strzelca z broni małokalibrowej	Komendant Główny P. P. Jagrym-Maleszewski	P.	Okr. P. P. Wilno st. przodow. Czu- dzin
25.	puhar platerowy	dla boksera o naj- lepszey walce			Śląsk, post. Górny

Kalendarz targów i jarmarków na rok 1930.

Skrót.: ko—konie; b—bydło, św—świnie, koz—kozy, ow—owce, kr—kramarski, og—ogólny (t. j. kramarski i na bydło).

Katowice: 21 stycznia, 18 lutego, 18 marca, 15 kwietnia, 20 maja, 17 czerwca, 15 lipca, 19 sierpnia, 16 września, 21 października, 18 listopada, 17 grudnia ko. b. św. ow. koz. — Targi tygodniowe w poniedziałki, czwartki i soboty.

Mysłowice: 19 marca, 18 czerwca, 17 września, 28 grudnia kr. ko. b. św. ow. koz. — Targi tygodniowe we wtorki i piątki, pozatem na Centralnej Targowicy targi na bydło rzeźne i nierogaciznę w poniedziałki i czwartki.

Król. Huta: 6 lutego ko. b., 20 marca kr. b. ko., 8 maja ko. b., 3 lipca kr. ko. b., 14 sierpnia ko. b., 11 września b. ko., 30 paźdz. ko. b., 18 grudnia kr. b. ko. — Targi tygodniowe we środy i soboty.

Lubliniec: 7 stycznia, 4 lutego ko. b., 4 marca kr. ko. b., 8 kwietnia, 6 maja, 3 czerwca, 8 lipca, 12 sierpnia ko. b., 9 września b. ko. kr., 7 października ko. b., 4 listopada b. ko. kr., 9 grudnia ko. b.

Woźniki: 17 marca, 23 czerwca, 13 października, 22 grudnia kr.

Rybnik: 7 stycznia, 4 lutego, 4 marca ko. b., 27 marca kr., 1 kwietnia, 6 maja, 3 czerwca, 1 lipca ko. b., 24 lipca kr., 5 sierpnia, 2 września, 7 października, 4 listopada ko. b., 27 listopada kr., 3 grudnia b. ko.

Wodzisław: 7 stycznia, 4 lutego, 4 marca, 8 kwietnia ko. b., 9 kwietnia kr., 6 maja, 3 czerwca, 8 lipca, 5 sierpnia, 9 września, 7 października, 4 listopada, 3 grudnia b. ko., 4 grudnia kr.

Żory: 22 stycznia, 19 lutego, 19 marca ko. b., 20 marca kr., 16 kwietnia, 21 maja, 18 czerwca, 17 września ko. b., 18 września kr., 15 października, 19 listopada, 10 grudnia b. ko., 11 grudnia kr.

Pszczyna: 15 stycznia, 12 lutego, 12 marca, 9 kwietnia ko. b., 10 kwietnia kr., 14 maja, 11 czerwca, 9 lipca ko. b., 10 lipca kr., 13 sierpnia, 10 września, 8 października ko. b., 9 października kr., 12 listopada, 11 grudnia ko. b.

Mikołów: 8 stycznia, 5 lutego, 5 marca, 2 kwietnia ko. b. koz., 3 kwietnia kr., 7 maja, 4 czerwca, 2 lipca, 6 sierpnia ko. b. koz., 7 sierpnia kr., 3 września, 1 października, 5 listopada ko. b. koz., 6 listopada kr., 4 grudnia ko. b. koz.

Stary Bieruń: 22 stycznia, 19 lutego b., 23 kwietnia b. kr., 21 maja, 18 czerwca b., 20 sierpnia b. kr., 17 września b., 22 października b. kr., 31 grud. b.

Tarn. Góry: 15 stycznia, 19 lutego, 12 marca, 14 maja, 16 lipca, 17 września, 15 października, 19 listopada b.

Szarlej: 5 lutego, 7 maja, 6 sierpnia, 5 listopada b. ko.

Bielsko: 10 marca, 30 czerwca, 15 wrześ., 15 grud. ko.

Strumień: 8 stycznia, 12 marca, 14 maja, 2 lipca, 3 września, 5 listopada og. — W tych samych dniach targi tygodniowe.

Dziedzice: 3 października b. ko. — Targi tygodniowe we wtorki i piątki na konie, świnie i owce.

Cieszyn: 1. targi na konie i bydło rogате w pierwszy i trzeci poniedziałek każdego miesiąca — jeżeli święto to w dzień następny, 2. targi na trzodę chlewną w każdą sobotę — jeżeli święto, to w dzień poprzedni, 3. targi tygodniowe w każdą środę i sobotę — jeżeli święto, to w obu wypadkach w dzień przedtem. — Jarmarków niema.

Skoczów: 1. targi na konie i bydło rogate w drugi i czwarty poniedziałek każdego miesiąca — o ile święto, to w dzień następny, 2. targi na trzodę chlewną w każdy czwartek — jeżeli święto, to w dzień poprzedni, 3. targi tygodniowe w każdy czwartek, jeżeli przypada święto — w dzień poprzedni. Jarmarków niema.

Ustrón: 1. targi na wszystkie gatunki bydła, t. j. konie, bydło rogate, trzodę chlewną, owce i kozy w pierwszą środę każdego miesiąca — jeżeli przypada święto, to w następną środę, 2. targi tygodniowe w każdy poniedziałek — jeżeli święto, to w dzień następny. — Jarmarków niema.

Wiśła: 1. targi na wszystkie gatunki bydła: a) w pierwszą środę po 24. kwietnia, b) w pierwszą środę w lipcu, c) w pierwszą środę po 15. października. — Jeżeli przypada święto, to targi odbywają się w następną środę, 2. jarmarki odbywają się w powyższe dni targowe, 3. targi tygodniowe w każdą środę, jeżeli święto, to w dzień poprzedni.

Istebna: 1. targi na wszystkie gatunki bydła w pierwszy czwartek każdego miesiąca; jeżeli przypada święto, to targ odbywa się w dzień następny, 2. jarmarki odbywają się w powyższe dni targowe.

Małe Kończyce: targi na wszystkie gatunki bydła i drób w drugi piątek każdego miesiąca — jeżeli święto, to w następny piątek. — Jarmarków niema.

Z działalności Samopomocy.

PROTOKÓŁ

z Walnego Zgromadzenia Delegatów „Samopomocy” Policji Województwa Śląskiego w Katowicach z dnia 10. marca 1929 r. odbytego w Komendzie Szkoły Policji Woj. Śl. w Katowicach, przy ul. Bartosza Głowackiego.

Zwołane należycie według przepisu art. 30 statutu Walne Zgromadzenie, ze względu na niestawienie się na wyznaczoną godzinę 11.00 rano określonej statutem ilości delegatów, odroczone do godz. 12.15.

Obecni na posiedzeniu oprócz Prezydjum Rady Nadzorczej i Zarządu, następujący delegaci:

1. podinsp. Jeziorski Józef, 2. podkom. Szewczyk Józef, 3. st. rzodow. Zimnik Stanisław, 4. przodow. Kalus Robert, 5. st. post. Brzezinka Franciszek, 6. podkom. Nowosad Stefan, 7. aspirant Urbuś Antoni, 8. przodow. Hoła Franciszek, 9. przodow. Kubica Paweł, 10. st. post. Bieniek Wincenty, 11. st. post. Duży Piotr, 12. st. post. Zieliński Stefan, 13. st. post. Muras Franciszek, 14. przodow. Fojt Franciszek, 15. st. przod. Śniegoń Karol, 16. post. Szamsza Karol, 17. post. Śladek Antoni, 18. st. post. Waluś Stanisław, 19. st. przodow. Janik Andrzej, 20. aspir. Włosok Karol, 21. st. przod. Wyleżuch Stanisław, 22. st. przod. Stefek Paweł, 23. przodow. Mansfeld Paweł, 24. przodow. Gałuszka Józef, 25. st. przod. Horczyk Edward, 26. przodow. Pyka Józef.

Posiedzenie zagał Prezes Rady Nadzorczej, Główny Komendant Policji Inspektor Żółtaszek, witając obecnych, życząc pomyślnych obrad, według porządku jak następuje:

1. Odczytanie protokołu z ostatniego posiedzenia,
2. odczytanie protokołu rewidenta Rady Spółdzielczej Ministerstwa Skarbu z dnia 1. V. 1928 r.,

3. Zatwierdzenie bilansu za rok 1928,
4. decyzja co do zaciągnięcia pożyczki na budowę domu w Nierodzimiu,
5. wybór $\frac{1}{3}$ części nowych członków i zastępców członków Rady Nadzorczej,
6. wolne wnioski.

Do punktu 1. Protokół z ostatniego walnego zgromadzenia delegatów Samopomocy, odczytał aspir. Grabiński, a ponieważ nikt się nie zgłosił do dyskusji, został protokół przyjęty.

Do punktu 2. Protokół rewidenta Rady Spółdzielczej Ministerstwa Skarbu z dnia 1. V. 1928 odczytał komis. Reichenbach.

Po udzieleniu w danej sprawie kilku wyjaśnień przez Prezesa Rady Nadzorczej Głównego Komendanta Policji Inspektora Żółtaszka przyjęto protokół bez dyskusji.

Do punktu 3. Rachunek strat i zysków Samopomocy za rok obrachunkowy 1928 oraz bilans Samopomocy za rok obrachunkowy 1928 odczytał buchalter Gortat.

Bilans za rok 1928 został jednogłośnie zatwierdzony i to w stanie czynnym zł. 280 442,75, w stanie biernym zł. 88 255,73 czyli w stanie majątkowym zł. 192 187,02. Również jednogłośnie zatwierdzono rachunek strat i zysków za rok sprawozdawczy 1928 i to w dochodach zł. 168 553,14 w rozchodach zł. 163 308,01 nadwyżka zł. 5245,13. Bilans powyższy oraz rachunek strat i zysków podany jest w dodatku do rozkazu Głównej Komendy Pol. Woj. Śl. nr. 1052.

Na wniosek komisarza Reichenbacha udzielono Zarządowi jednogłośnie absolutorjum.

Do punktu 4. Prezes Rady Nadzorczej, Główny Komendant Policji Inspektor Żółtaszek, przedstawił zgromadzeniu delegatów sytuację finansową projekto-

wanej budowy domu w Nierodzimiu, a mianowicie, że po zrealizowaniu pożyczki wewnętrznej w wysokości około zł. 90 000 — oraz otrzymaniu subwencji w wysokości 40 000 zł. pozostanie pewne manko, ponieważ według prowizorycznego kosztorysu, budowa będzie kosztować 220 000 zł. Ażeby nie uszczuplać zanadto funduszu przeznaczonego na udzielenie statutowo przewidzianych zapomóg, zachodzi konieczna potrzeba zaciągnięcia długoterminowej pożyczki.

Po krótkiej dyskusji uchwalono na wniosek Rady Nadzorczej jednogłośnie co następuje:

Walne Zgromadzenie delegatów Samopomocy upoważnia Zarząd Samopomocy do zaciągnięcia w razie rzeczywistej potrzeby długoterminowej pożyczki na budowę Domu Policjanta Śląskiego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Nierodzimiu na możliwie najkorzystniejszych warunkach z zabezpieczeniem na nieruchomościach Samopomocy.

Do punktu 5. W miejsce ustępującego Prezesa Rady Nadzorczej Gł. Komendanta Policji Inspektora Żółtaszka, wybrano 25 głosami Podinspektora Jeziorzkiego Józefa.

Przystąpiono do wyboru dalszych 9 nowych członków i 3 zastępców Rady Nadzorczej.

Ustępują według kolejności członkowie Rady Nadzorczej.

1. aspir. Cyroń Emil, 2. st. przod. Szysz Jan, 3. st. przod. Dona Karol, 4. st. przod. Nowaczek Józef, 5. st. przod. Petka Tomasz, 6. st. przod. Szajer Rudolf, 7. st. przod. Rusecki Feliks, 8. st. przod. Brożek Karol, 9. st. przod. Kurek Hubert,

zastępcy członków Rady Nadzorczej:

1. st. przod. Garus Franciszek, 2. st. przod. Larysz Adolf, 3. st. przod. Suchanek Augustyn,

wybrano przez aklamację następujących członków Rady Nadzorczej:

1. podinspektor Starzyk Jan, ponownie jednogłośnie,
2. st. przod. Szysz Jan, ponownie jednogłośnie
3. st. przod. Dona Karol, ponownie jednogłośnie,
4. st. przod. Nowaczek Józef, ponownie jednogłośnie,
5. st. przod. Petka Tomasz, ponownie jednogłośnie,
6. st. przod. Szajer Rudolf, ponownie jednogłośnie,
7. st. przod. Rusecki Feliks, ponownie jednogłośnie,
8. st. przod. Brożek Karol, ponownie jednogłośnie,
9. komisarz Urbańczyk Piotr, jednogłośnie i następujących zastępców członków Rady Nadzorczej:
 1. st. przod. Garus Franciszek, ponownie jednogłośnie,
 2. st. przod. Larysz Adolf, ponownie jednogłośnie,
 3. st. przod. Suchanek Augustyn, ponownie jednogłośnie.

Cały skład członków Rady Nadzorczej i zastępców na rok 1929, zatwierdzono jak następuje:

1. Prezes Rady Nadzorczej, podinspektor Jezior-ski Józef, 2. Zastępca Prezesa, podinspektor Starzyk Jan, 3. nadkomisarz Łukasziewicz Kazimierz, 4. komisarz Reichenbach Alojzy, 5. komis. Krzystek Gustaw, 6. komis. Duda Franciszek, 7. podkomis. Wójcik Jan, 8. podkomis. Kocima Franciszek, 9. podkomis. Herlig Józef, 10. podkomis. Pagacz Rudolf, 11. st. przod. Szysz Jan, 12. st. przod. Dona Karol, 13. st. przod. Nowaczek Józef, 14. st. przod. Petka Tomasz, 15. st. przod. Szajer Rudolf, 16. st. przod. Rusecki Feliks, 17. st. przod. Brożek Karol, 18. st. przod. Potempa Franciszek, 19. st. przod. Kirszniok Sylwester, 20. st. przod. Biernot Paweł, 21. st. przod. Hachuła Alojzy, 22. st. przod. Spek Jan, 23. przod. Knopek Aleksander, 24. przod. Wistuba Paweł, 25. przod. Mizioch Karol,

26. przod. Piszka Józef, 27. nadkomis. Kałuża Franciszek, 28. przod. Warzecha Jan, 29. komisarz Urbanczyk Piotr, 30. przod. Konieczny Józef.

Zastępcy:

1. aspirant Grabiński Wincenty, 2. aspirant Witała Gwidon, 3. st. przod. Kołder Józef, 4. st. przod. Garus Franciszek, 5. st. przod. Larysz Adolf, 6. st. przod. Suchanek Augustyn, 7. przod. Mróz Jan, 8. przod. Graf Michał, 9. st. poster. Kurzawa Józef.

Do punktu 6. Rada Nadzorcza stawia wniosek udzielenia referentom powiatowym oraz pracownikom Samopomocy remuneracji w wysokości 2500 zł. według podziału uskutecznionego przez Radę Nadzorczą.

Podkomis. Szewczyk stawia wniosek, ażeby kwotę podwyższyć do 3000 zł.

Wniosek Rady Nadzorczej został przyjęty 25 głosami, przeciw wnioskowi 1 głos.

Na wniosek Rady Nadzorczej uchwalono do dyspozycji Prezesowi Zarządu fundusz dyspozycyjny w kwocie 500 zł., 22 głosami, przeciw wnioskowi głosowało 4 delegatów.

Przod. Kołodziejczyk stawia wniosek, ażeby wszyscy ci, którzy otrzymali z Samopomocy zapomogi małżeńskie, płacili jeszcze przez 2 lata po zawarciu związku małżeńskiego po 2 zł. dodatkowych składek do funduszu kasy pośmiertnej, podobnie jak kawalerowie.

Za wnioskiem głosowało 7 przeciw 19, wobec czego wniosek upadł.

Podkomisarz Szewczyk stawia wniosek, ażeby wogóle nie wypłacać zapomóg małżeńskich. Po powstałej naskutek wniosku dyskusji cofnął komis. Szewczyk wymieniony wniosek.

Na tem zakończono o godz. 15.00.

Sekretarz:
asp. Grabiński,

Prezes Rady Nadzorczej:
Żółtaszek, inspektor,

K o n t a z a s o b o w e	W dniu 31. XII. 1927r. stan			Obroty w czasie I. I. — 31. XII. 28,			w dniu 31. XII. 1928r. stan		
	czynny		bierny	winien		ma	czynny		bierny
	zł.	gr.		zł.	gr.	zł.	zł.	gr.	
Kasa „Samopomocy“	1586	46		311178	50	312157	88	607	08
Pocztowa Kasa Oszczędn. Katowice	318	24		101354	47	95509	38	6163	33
Bank Gospodarstwa Kraj. Katowice	6058	—		33885	80	39397	80	546	—
Depozyt papierów %%	11492	—		2572	—	10	—	14054	—
Dłużnicy za gwarancją	44764	37		188320	74	190657	06	42428	05
Śl. Urząd Wojew. za akcję leczenia	17092	79		42290	81	42437	21	16946	39
Ślączka nieruchom. w Zakopanem	81717	85		3288	97	4250	34	80756	48
Ślączka nieruchom. I. dobudówka	19781	31				395	63	19385	68
Ślączka nieruchom. II. dom	34077	62				681	55	33396	07
Nierodzim zabudow. gospodarze	200	—		11440	53	1344	05	10296	48
Nierodzim stan produktów rolnych i zasob. gospodarczych				11597	15	555	50	11041	65
Nierodzim inwentarz żywy				7528	—	3420	—	4108	—
Nierodzim inwentarz martwy				2639	45	527	89	2111	56
Inwentarz w domu zdr. Ślączka	30512	33		1023	94	3153	63	28382	64
Inwentarz dalszy Samopomocy	1437	20		15	—	145	22	1306	98
Kręgielnia i Śniadalnia w Katowicach	8617	77				1185	92	7431	85

Rachunek strat i zysków „Samopomocy” Policji Wojew. Śl. w Katowicach za rok obrachunkowy 1928 w dniu 31. grudnia 1928 r.

	Straty		Zyski	
	Kwota zł.	gr.	Razem zł.	gr.
Koszty leczenia	41819	92		
Koszty leczenia dentystyczne	13166	74	54986	66
zapomogi połogowe	11143	32		
zapomogi pośmiertne dzieci	4748	96		
zapomogi wsparcia	156	69		
zapomogi nadzwyczajne	5537	02		
zapomogi zwolnionym	1305	91		
zapomogi pośmiertne za rodziców	1043	—	23934	90
Kasa Pośmiertna zgon żon funkcyj.	6000	—		
Kasa Pośmiertna zgon funkcyj.	15000	—		
Kasa Pośmiertna zapomogi małżeńskie	39500	—	60500	—
Odpisy konta dłużników				
uchwała Rady Nadzorczej z dnia 16. XII. 1928 r.			1455	24
Koszty podróży członkom Samopom.			2434	81
Amortyzacja budynków Samop. art. 35 statutu	6108	26		
Amortyzacja inwentarza Samop. art. 35 statutu	3704	03	9312	29
Koszty ogólne i administracja			8184	11
Przelew na fundusz zapasowy			2000	—

żywność		40255,90
służba i ubezpieczenie	224,70	3993,90
koszty ogólne		7706,65
Razem	69924,87	65808,29
Działka folwar. Nierodzim	Wpływy	Wydatki
utrzymanie inwentarza żywego	2605,23	1721,62
wśród robocizna i produkty	286,26	365,35
rola robocizna i produkty	13953,70	3066,80
naprawa budynków i amortyzacja		1745,90
naprawa inwentarza i amortyzacja		696,14
służba		1425,15
ogólne koszty	414,56	1690,66
Rozliczenia	70,—	70,—
Razem	17329,75	10842,62

4116 58

6487 13
168553 14
168553 14

nadwyżka dochodu

Zarząd „Samopomocy”

Policji Województwa Śląskiego.

Komisja Rewizyjna:

(—) st. przod. Potempa (—) st. przod. Szysz.

(—) Dolata, st. przod. (—) Kloske, nadkom.
Sekretarz. Prezes.

Przewodniczący Komis. Rewiz.
(—) Reichenbach, komisarz.

Pogląd na konta księgi głównej w dniu 30. czerwca 1929 r.:

Konta zasobowe

Konta zasobowe	W dniu 31. XII. 1928r. stan			Obroty w czasie 1. I - 30. VI 1929r.			W dniu 30. VI. 1929r. stan		
	czynny		bierny	winien		ma	czynny		bierny
	zł.	gr.		zł.	gr.		zł.	gr.	
Kasa Samopomocy	607	08		1390	42 16	1395	135	73	
Poczt. Kasa Oszczędności Katowice	616	33		964	55 60	971	54	55	
Bank Gospod. Krajow. Katowice . .	546	—		594	—	10	30	112	70
Miejska Kasa Oszczędn.				405	00 —	3000	—	375	00 —
Depozyt papier. % w Banku Gosp. Kraj.	1405	—						1405	—
Dłużnicy za gwarancją	424	28 05		901	81 89	950	89 24	375	20 70
śl. Urząd Wojewódzki za akcję le- czenia	169	46 39		237	00 97	169	45 70	237	01 66
Łączaczka nieruchomości w Zakopanem	807	56 48						807	56 48
„ „ I dobudówka	193	85 68						193	85 68
„ „ II dom . . .	333	96 07						333	96 07
Nierodzim — działka folwarczna .	102	96 48		1545	—			118	41 48
„ „ stan produktów									
rolnych i zasobów gospodarczych	110	41 65		269	93 31	588	86	785	2 10
Nierodzim — inwentarz żywy . .	410	8		729	—	684	70	415	2 30
„ „ martwy .	211	1 56		89	—			220	0 56

Inwentarz w domu zdr. Służaczka .	28382 64				28382 64		
" dalszy, Samopomocy .	1306 98		46 20		1353 18		
Kręgielnia i Śniadalnia Katowice .	7431 85				7431 85		
Grunt w Wiśle	1480 51				1480 51		
Nierodzim — budowa domu policji			5914 02		5914 02		
" — " konto zaliczek			17364 05		11907 21		
Udziały członków Samopomocy .	30262 35		241 —	5456 84		30966 35	
" Kasy Pośmiertnej . . .	2437 —		14 —	945 —		2423 —	
" Kasa Pośm. pozostaje na wypłaty .	2605 60					2605 60	
Kasa Pośm. fundusz zapasowy .	26164 23		1309 —	7724 60		32597 83	
Wierzyciele, poż. wew. na bud. domu	6147 —		181 —	44743 —		50709 —	
" i dysponenci	249 55		30 —			219 55	
" depozyt oszczęd. człon-							
" ków				50 —		50 —	
Kalendarzyk polic. na r. 1929 ogłosz.	3592 40		8481 78	6540 50		1651 12	
Fundusz żelazny Samopomocy .	797 60			145 —		942 60	
Fundusz zapasowy art. 36 statutu .	16000 —					16000 —	
Sumy do rozrachowania			53 04	42 54	10 50		
Inne wpłaty				330 —		330 —	
Sumy przechodnie			59400 —	59400 —			
Suma	280442 75	88255 73	488571 02	483682 17	335570 92	138495 05	

Sprawozdanie kasowe (kwartalne) za czas od 1. I. do 31. III. 1929 r.

Pozostałość z dnia 31. XII. 1928 r. w kasie „Sa-
 mopomocy”
 W pocztowej kasie Oszeźdności
 W Banku Gospod. Krajowego
 Otrzymało wzgl. wydano z konta:
 udziałów Samopomocy
 udziałów Kasy Pośmiertnej i Wz. Pomocy
 wkładek miesięcznych członków
 „ „ Kasy Pośmiertnej
 „ „ Kasy Pośm. dodatek kawal.
 „ „ Kasy Pośm. na fundusz zapas.
 funduszu żelaznego „Samopomocy”
 kupony, papierów %^o/_o
 zysasz śniadalni 150 zł., kręgielni 150 zł.
 Pożyczka wewnętrzna na dom w Nierodzimiu . .
 Nierodzim — konto budowy
 „ budowa zaliczki i rozliczenia
 „ inwentarz żywy
 „ koszty utrzymania
 „ rata za działkę folwarczną

Przychody				Rozchody			
zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.
607	08						
6163	33						
546	—	7316	41				
		695	—			127	
		24867	02			10	
12276	—						
3300	80	15576	80				
		3894	20			700	—
		130	—				
		85	20				
		300	—				
		21599	—			26	—
						1272	83
						14064	05
		974	91				
		436	40				
		2747	62			1394	94
						1545	—

	Przychody				Rozchody			
	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.
Śluzaczka — koszty utrzymania	13420	41			15570	42		
Śl. Urząd Wojewódzki (akcja lecz. klimat.)	16945	70			6372	78		
Dłużnicy za ściągnięte raty	54339	82						
Dłużnicy za udzielone pożyczki 122 wypłat . . .					43703	81		
% %	931	13						
różne rozliczenia	1	—						
koszty leczenia 358 wypłat . . .					12244	09		
koszty leczenia dentystyczne 107 „ . .					3372	59		
zapomogi połogowe 10% 116 „ . .					3898	62		
„ pośmiertne dzieci 19 „ . .					981	57		
„ różne i nadzwyczajne 8 „ . .					805	62		
„ zwolnionym 4 „ . .					110	—		
„ pośmiertne rodziców 2 „ . .					150	—		
Kasa Pośmiertna — zgon żon 1 „ . .					1500	—		
funkejonariuszów								
Kasa Pośmiertna — zgon funk-								
cjonariuszów 1 „ . .					1000	—		
Kasa Pośmiertna — Wzaj. Pom.								
— zapomogi małżeńskie 27 „ . .					13500	—		

Inwentarz Samopomocy
 Podróże do Zakopanego członkom na leczenie kli-
 matyczne
 Podróże na pobyt wypoczynk. członkom itp.
 Uchwała Rady Nadz. i Walnego Zgromadz.
 Kalendarz policyjny na r. 1929 reszta należności
 Koszty ogólne i administracja

Suma

Rekapitulacja:

W kasie Samopomocy — gotówką
 W pocztowej Kasie Oszczędności — gotówką
 W Miejskiej Kasie Oszczędności — gotówką
 W Banku Gospod. Krajow. — gotówką

Przychody			Rozchody		
zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.
					620
				540 60	
				553 84	1094 44
					2500 —
					1959 78
					3312 18
		164260 52		131221 92	
				1854 24	
				153 38	
				30000 —	
				1030 98	33038 60
		164260 52		16.260 52	

Katowice, dnia 1. IV. 1929 r.

Za Zarząd „Samopomocy” Policji Województwa Śląskiego:

Dolata, st. przod.
 Sekretarz.

Kloske, nadkomis.
 Prezes.

Pogląd na konta księgi głównej
Rachunek strat i zysków
za czas od 1. I. do 30. VI. 1929r.

	Straty				Zyski			
	Kwota		Razem		Kwota		Razem	
	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.
Koszty leczenia	22483	80						
Koszty leczenia dentystyczne	7348	76						
Koszty leczenia położne (regul. pom. lek. art. 6 i 7)	7529	81	37362	37				
Zapomogi pośmiertne dzieci	1608	57						
Zapomogi nadzwyczajne różne	2182	22						
Zapomogi zwolnionym	190	—						
Zapomogi pośmiertne rodziców	150	—	4130	79				
Kasa Pośmiertna — zgon żon funkcyjnarjuszów . .	2000	—						
Kasa Pośmiertna — zgon funkcyjnarjuszów . . .	3000	—						
Kasa Pośmiertna i Wzaj. Pomoc — zapom. mał- żeńskie	25000	—	30000	—				
Koszty podróży w związku z akcją klimat. le- czenia	540	60						
Koszty podróży dalsze, członków Samopomocy . .	667	61	1208	21				
Uchwała Walnego Zgromadz. — wypłaty . . .			2500	—				

Konto Śluzaczki w Zakopanem Koszty utrzymania	Wpływy		Wydatki	
	zł.	gr.	zł.	gr.
Wkładki za pobyt funkcyj. Pol. P. . .	3855	78		
Wkładki za pobyt członków Samop. . .	1568	—		
Wkładki za pobyt innych gości . . .	3951	70		
Wkładki różne	44	—		
Wkładki leczenia klimat.	21177	91		
naprawa budynków			534	—
podatki			380	50
naprawa i uzupeł. inwentarza			180	20
opak			2347	25
światło			687	10
żywność			21680	85
obsługa			2646	14
ogólne koszty administr.			1476	68
Razem	30597	39	29932	72
+ wpływy			664	67
	30597	39	30597	39

664 67

Pogląd na konta księgi głównej
Rachunek strat i zysków
za czas od 1. I do 30. VI. 1929r.

	Straty		Zyski	
	Kwota		Kwota	
	zł.	gr.	zł.	gr.
Wkładki miesięczne członków			24633 20	52137 69
Wkładki miesięczne do Kasy Pośm. — zasadnicze .			6349 20	31022 40
Wkładki miesięczne dodatk. kawalerów			300 —	—
czynsz śniadalni w Katowicach			450 —	—
czynsz kręgielni w Katowicach			182 20	—
różnica kursu papierów % %			1279 10	2211 30
% %			—	—
Koszty ogólne i administracja		5945 84	—	—
Suma		81147 21	—	86036 06
nadwyżka		4888 85	—	—
		86036 06	—	86036 06

Za Zarząd „Samopomocy” Policji Województwa Śląskiego:

D o l a t a, st. przod.
 Sekretarz.

K l o s k e, nadkomis.
 Prezes.

„Samopomoc“ Policji Województwa Śląskiego w Katowicach.

W y k a z

otrzymanych funduszów i wypłat kasy pośmiertnej i wzajemnej pomocy
za rok 1927, 1928 i 1929, półrocze I.

W p ł y w y

W y p ł a t y

Data	Składki				Kwota ogólna wpływów		z kwoty ogóln przy ada na:				fundusz zapasowy 200/0		Zgon funkcion.		Zgon funkcion.		Zawarcie z włączku małżeńsk.		Z fundu- szu zapas- owego zwrot wk. ndek kwota		Kwota ogólna wypłat					
	zasad- nicze		dodat- od kawa- lerów		zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.	Zgon funkcion.	Zgon funkcion.	Zawarcie z włączku małżeńsk.	Z fundu- szu zapas- owego zwrot wk. ndek kwota	Kwota ogólna wypłat	Zł.	gr.	Zł.	gr.					
	zł.	gr.	zł.	gr.																		zł.	gr.	zł.	gr.	Zgon funkcion.
					zł. gr.		zł. gr.		zł. gr.		zł. gr.		Zł. gr.		Zł. gr.		Zł. gr.									
Rok 1929	Stan z roku 1928				3634	—	3634	—	26164	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
styczeń	5093	—	1372	—	6465	—	5172	—	1293	—	1	500	9	4500	310	—	5310	—	—	—	—					
luty	5132	—	1378	—	6510	—	5208	—	1302	—	2	1000	10	5000	92	—	6092	—	—	—	—					
marzec	5120	—	1376	—	6496	—	5196	80	1299	20	1	500	7	3500	298	—	5298	—	—	—	—					
kwiecień	5226	—	1236	—	6462	50	170	—	1292	50	2	2000	7	3500	291	50	5791	50	—	—	—					
maj	5108	—	1320	—	6428	—	5142	40	1285	60	—	—	5	3500	214	—	3714	—	—	—	—					
czerwiec	5112	—	1304	59	6416	50	5133	20	1283	30	—	1	500	9	4500	116	50	5116	50	—	—					
S u m a				68576	23	34556	40	33919	83	Pozostałość na wypłaty zapomóg													1322	00	31322	00

Zarząd „Samopomocy”

**Kupujcie w firmach,
ogłaszających się
W KALENDARZYKU
pol. woj. śl.**

Górnośląska fabryka zabawek i galanterji drzewnej

WŁ. FRYDERYK FUCHS
KRÓL HUTA
ul. Wolności 28

poleca oprócz zabawek własnego wyrobu;
szkło, porcelany, fajanse, kryształ, artykuły
podarunkowe, wyroby skórzane i niklowe
kosmetyki, nakrycia stołowe i t. p.

Dla odsprzedawców ceny fabryczne

MIECZYŚŁAW SUSICKI

Król. - Huta

ul. Wolności nr. 24 .. Telefon 1648

Komfortowy Zakład Fryzjerski dla Pań i Panów
największy w Województwie Śląskiem

Wineenty Stempniewicz

Zakład jubil.-zegarm.

Królewska Huta G.-Śl.

ul. Wolności 22

poleca zegarki, biżuterję, nagrody sportowe, gwoź-
dzie do sztandarów i t. d. po cenach najtańszych.

Cukiernia Rynkowa :: A. Klupsch

Telefon nr. 1566 Skrytka pocztowa nr. 68

Przyjemny lokal rodzinny. Zamówienia poza domem

Każdą środę „FIVE O CLOCK TEA“

E. Braun, Król. Huta

ul. Wolności 60

Telefon 1077

Poleca swój bogato zaopatrzony skład konfekcji
męskiej i dziecięcej oraz nowości dla pań i panów

Ceny niskie

Obsługa rzetelna

Gräbsch

O p t y k

Królewska Huta

ulica Wolności 5

Telefon Nr. 545

Skład aparatów i przyborów fotograficznych

Photo-Apparate und Bedarfs-Artikel

Meridiol

**najlepszy
środek
domowy.**

Doskonały do nacierania i pielęgnowania ciała

Założono w roku 1875

Telefon 641 i 1321

**Biuro inżynierskie i Zakład dla urządzeń
techniczno-zdrowotnych**

R. AUST

Następcy **P. SZUBERT & R. SINDELAR**

KRÓLEWSKA HUTA, G. Śl. ul. Katowicka nr. 11.

Centralne ogrzewania, wodociągi, kanalizacja, urządzenia techniczno-sanitarne, artykuły techniczne. Warsztaty autogenicznego spawania i cięcia.

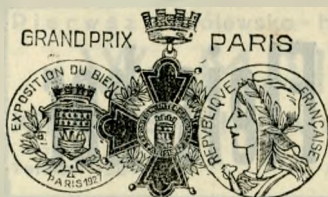
Górnośląski Dom Farb i Tapet

**Farby chroniące od rdzy — Fabryka
lakierów — Pokosty i farby olejne**

KAROL SCHOLZ, Król. Huta

Telefon 1446

ul. Wolności 66-68

Pierwsza
Król. - Hucka
parowa fabryka
likierów

MEISNER, PONIECKI & CIE

Tow. z ogr. por.

**HURTOWNIA PIWA i WINA
KRÓLEWSKA HUTA**

Główny kantor: Rynek 5. — — Telefon Nr. 28 i 1246

Fabryka: ulica 3-go Maja 21 i 15. — Telefon Nr. 645

L. i A. ZEITZ Sp. z ogr.
odp.

Hurtownia drzewa kopalnianego

KRÓL. HUTA G.-ŚI.

Telefon 1373 — ul. Ligota Górnicza 4-6

Hurt. Spirytusu i Wódek Monopolowych
W KRÓLEWSKIEJ HUCIE

Piotr Michalczyk

Telefon 730

Telefon 730

Franciszek **Fleischer**

Rzeźnictwo i fabryka kiełbasy

KRÓLEWSKA HUTA

ul. Bytomska 42

Telefon 234

Filja w **Siemianowicach**

ul. Sobieskiego 16

Telefon 76

GLAUER ANTONI, KRÓL. HUTA

ULICA PUDLERSKA NR. 30.

Zakład krawiecki

Poleca wykonanie garderoby męskiej i damskiej

Wyroby czekoladowe i cukiernicze

Bracia Ehrenwort

Telefon 718 **KRÓL. HUTA** ul. Pudlarska 16

KATOWICE, Rynek 8

Pierwsza Królewsko - Hucks Fabryka Wag

W. MAINKA

KRÓLEWSKA-HUTA, ul. 3-Maja 94 96

Telefon 1381

Adres telegr.: Wagma

Używajcie Czekolady

HELGA

ŚLĄSKA FABRYKA CZEKOLADY

KRÓL. HUTA

TEL. 5

ZAGŁOBA

Sp. z ogr.
odp.

parowa fabryka likierów i wódek

HURTOWNY HANDEL PIWA I WIN

KRÓLEWSKA HUTA

Tel. 16 i 477

ul. 3 Maja 23-25

NITKA TOMASZ

wyrób artykułów mięsnych

:: skład wędlin ::

KRÓL. HUTA, ulica Wodna l. d. 2

ALOJZY SZEIBERT

MISTRZ KRAWIECKI

KRÓLEWSKA HUTA

TEL. 15-91

UL. JAGIELLOŃSKA L. 5.

HOTEL POLSKI ZYGMUNT STAŃCZYK

Restauracja

Pokój do śniadań, sale do
zebrań, rautów i zabaw

Handel
win, wódek i likierów

KRÓLEWSKA HUTA

ulica Wolności nr. 27

Tel. 606

Tel. 606

Obfity wybór zimnych
i gorących z a k a s e k
już od godz. 9-tej rano

P i w o Tyskie. Żywieckie
i Pilzneńskie

Lokal otwarty do godziny
2-giej w nocy

Pijcie piwo pojedyncze!

Najzdrowszy trunk
dla wszystkich

Do otrzymania
w Browarze

OSKARA BALDERA

Królewska Huta

[ulica Wolności 86

KATOLICKI DOM ZWIĄZKOWY

KRÓL. HUTA, ulica Wolności 47.

Właściciel: FRANCISZEK LADON

MENU od godziny 12 do 4

Pierwszorządny zakład restauracyjny, reprezentacyjna
sala balowa i przyjęć do dyspozycji w każdym czasie

JONAS i WEBER

Sprzedaż wyrobów hutniczo-maszynowych i narzędzi przemysł.

Telefon nr. 1583 **KRÓL. HUTA** ul. Mickiewicza 15

Specjalność: maszyny, narzędzia, tarcze szmerglowe, aparaty i armatury dla zgęszczonego powietrza, pary, wody oraz gazu.

SZARLA i SZYMAŃSKI T. A.

PAROWA FABRYKA WÓDEK i LIKIERÓW

HURTOWNIA PIWA

FABRYKA i GŁÓWNE BIURO

KRÓL. HUTA

Telefon 4-93

ul. Ogrodowa 3

Karol Grabowski

Fabryka mebli

Tel. 1390 **KRÓL. HUTA** ul. Krzyżowa 12

Poleca meble różnego rodzaju

Skład: ulica 3 Maja

JAN CZERNY

Farbiarnia i chem. pralnia

Fabryka: Król. Huta, ul. Krzyż wa 15 tel. 1156.
 Filje. Król Huta, ul. Wolności 24
 Król Huta, ul. 3-go Maja 10
 Lipiny, ul. Król.-Hucka 26
 Semianowice, ul. Wandy 22

DAWID MATZNER, Destylacja i oberża

Telefon 480

KRÓLEWSKA HUTA

Bytomska 58

Skład towarów bławatnych i galanteryjnych
 art. kuły damskie, męskie i dzieciinne.

Fabryka konserw rybnych i wędzarnia

„KABEKA“ ^{Właściciel} **KAROL BRZOZA**

KRÓLEWSKA HUTA, ulica Ogrodowa nr. 29.

KONTO BANKOWE: ŚLĄSKI BANK LUDOWY.

Telefon 1507 P. K. O. 301816 Telefon 1507

„ELKA“ Fabryka czekolady

Właściciel: ERNSTYN LUKAS

Telefon 1243 **Król. Huta** ul Wodna L. 3

Poleca najlepsze wyroby czekoladowe i cukierki
 różnych gatunków.

Specjalność: figurki czekoladowe

ZIĘĆ AUGUSTEN

KRÓL. HUTA, UL. KRZYŻOWA L. D. 6.

poleca

towary kolonjalne i emaljowane

„HERMES“

Hurtownia mąki, paszy i tow. kol.

Telefon nr. 12-37 Król. Huta ul. Krzyżowa 6

Właściciel: Emil Dworzański

Fabryka kawy słodowej

Spółki z ogr. por.

„Kardynał“

Królewska Huta

Telefon 312

ul. Mickiewicza 1 d. 59

Bernard Rossa i Ska

Hurtownia kawy i herbaty

KRÓLEWSKA HUTA

Tel. 1411

ul. Mickiewicza 18

SZYLDY EMALJOWANE

DOSTARCZA

PIERWSZA GÓRNOŚLĄSKA FABRYKA SZYLDÓW

M. KAUFMANN ♦ KATOWICE

UL. MARSZ PIŁSUDSKIEGO 23 TEL 2408.

Restauracja

„FLOTA“

”

Król. Huta, ulica Bytomska
róg ulicy 3-go Maja
TELEFON Nr. 1371

Właśc.: JERZY FRÜHOLC

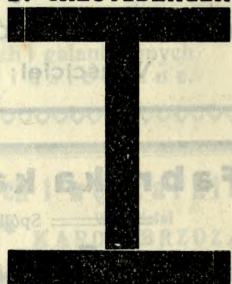
Pierwszorzędna kuchnia,
fachowo pielęgnowane piwa
likieri i wina - Sala zebrań

Ceny umiarkowane

Obsługa rzetelna

Restauracja

D. CREUTZBERGER

Król. Huta

ul. Krzyżowa L. 6.

Restauracja „HALI TARGOWEJ”

właściciel Jan Warzyc

KRÓLEWSKA HUTA, ulica Bytomska Nr. 3.

Otwarte od godz. 5 rano do godz 12 wieczorem.
Podaje zimne i ciepłe potrawy o każdej porze czasu.
Pierwszorzędne piwa i wina starannie pielęgnowane.

Restauracja Zdrój Okocimski

Królewska Huta, Rynek nr. 4
obok Ratusza. Właśc.: W. Jendrzej

J. L A N G E R

hurtownia mąki, ziemniaków i towarów kolonialnych

KRÓLEWSKA HUTA, ul. Katowicka 3

Rok zał. 1892

Telefon Nr. 42 i 399

A. IDŹKOWSKI

== D R O G E R J A ==

Król.- Huta, Jagiellońska 1. ∴ Tel. 10.45

„SIEGFRIED FRÖHLICH“
Nast. HERMAN GOLDFARB

SKŁAD KONFEKCJI i OBUWIA

KRÓL.- HUTA, 3-go Maja 23.

Pierwszorzędny Zakład Krawiecki

FR. CIŚLAK

KRÓLEWSKA HUTA,

ul. Wolności 39.

..

Telefon 3-66.

Hurtowny skład piwa Tys'iego Browaru Książęcego i Obywatelskiego

Fabryka wód mineralnych

PAWEŁ WALLER

KRÓL. HUTA

ul. Gimnazjalna 20

..

Telefon 1-90

Pierwszorzędny Zakład Fotograficzny

FRANCISZEK MALEK

KRÓL. HUTA, ul. Wolności 47

Specjalność; zdjęcia ślubne. Powiększenia wykonuje się na życzenie. Wykonuje wszelkie zdjęcia poza domem na zamówienie.

Artykuły męskie i damskie oraz konfekcja damska i męska — na dogodnych warunkach i na raty.

Obsługa rzetelna

M. BENCHOWICZ

KRÓL. HUTA, Wolności 45.

RYSZARD KLOSA

Tel. 1034 **KRÓL HUTA** ul. Bytomska 23

Krawiectwo miarowe dla Pań i Panów

Wyrób eleganckiej garderoby męskiej i damskiej różnego rodzaju
Wielki wybór w krajowych i zagranicznych
materiałach oraz eksaktna i rzetelna obsługa.

K. KAJZIK i J. KASPROWSKI

Hurtownia towarów aptecznych i drogeryjnych
KRÓLEWSKA HUTA, plac Mickiewicza 4.

M. WANNEK

Interes dostawczy dla kopalń i hut

KRÓLEWSKA HUTA, ul. 3-go Maja 4

Telefon nr. 1094

P. K. O. 301 436 Katowice

Towary żelazne, narzędzia, sprzęty do-
mowe i kuchenne, artykuły budowlane.

ALOJZY BUCHWALD

HURTOWNIA PIWA

KRÓLEWSKA HUTA

Telefon 11-54

ul. 3-go Maja 75

Walter Geisler

Szosa Król Hucka 46

Telefon 2016"i 407

**Fabryka kapusty kiszzonej
i ogórków**

Fabryka Wody Sodowej i rozlewnia piwa
„Z D R O W I E“

B-cia Windstrauch
Katowice, ul. Kordeckiego 8
Telefon 16-54

FABRYKA STEPLI

BRACIA SCHOLZ

dawn. **MAKS MAN**

Katowice, ul. Pocztowa 10 - Tel. 11-89

Wykon. stempli kauczukowych i metalowych wszel-
kiego rodzaju dla handlu, przemysłu,
władz, administracji, adwokatów i t. d.

TEATR APOLLO

Sp. z ogr. odp.

KRÓLEWSKA HUTA

Telefon 1228

ul. Wolności 19 21

największe i najpiękniejsze kino
Województwa Śląskiego
wyświetla tylko największe
i najpiękniejsze filmy.

Jakób Spandorf

Królewska Huta

Skład główny: Wolności 48
(obok Kina „Colosseum“)

Filja: Wolności 19.
(obok Kina Apollo)

Poleca w wielkim wyborze
wszelkie artykuły galanteryjne
damskie, męskie i dziecinne.
Specjalność: Pończochy, Rękawiczki.

„JEGA“

Górnośląska Fabryka
Lakierow i Farb

Sp. z ogr. odp.

KRÓL. HUTA

Telefon 18, 202

ul. Hajducka 55 57

Poleca wszelk. rodzaju lakiery, emalje,
farby chroniące przeciw rdzy,
konstrukcyjne itp.

Fabryka Margaryny i Tłuszczów

„HERBA“

Królewska Huta

Telefon 538

Telefon 538

Mieszkanie prywatne 559. Skrytka pocztowa 79

Telegramy: „HERBA“ Król. Huta

Hubert Cebulla

dawniej GEORG WERNER
KRÓLEWSKA HUTA

Telefon 523,550 ☒ P. K. O. 305996 ☒ ul. Katowicka 16-18

Oddział I.

Fabryka silników elektrycznych. Nowe motory od 0,5 — 40 K. M. Reparacja wszelkich maszyn elektrycznych k a ż d e g o r o d z a j u.

Oddział II.

Warsztaty mechaniczne dla reparacji samochodów i motocykli.

Oddział III.

Produkty naftowe. Stacja benzyny i benzolu, oleje - smary. Przybory samochodowe, oraz części zapasowe. Opony dętki i gumy pełne.

Fabryka Stempli i Zakład Grawerski

Ludwik Pająk i Ska.

Katowice, ul. M. Piłsudskiego 64

Telefon 29-27

P o l e c a :

Stemple kauczukowe i metalowe wszelkiego rodzaju, datowniki metalowe i kauczukowe, numeratory, stemple do wypalania na beczkach, skrzyniach i t. p. szablony do cechowania skrzyń i worków, stemple stalowe do cechowania narzędzi. — Monogramy na portfele i torebki damskie. — Rytowanie pamiątek, nagród, gwoździ do sztandarów i t. p. / /
Szybko tanio i solidnie.

Steinhauer i Ska

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Katowice, ul. Jagiellońska 14 - Tel. 250

Hurtownia śledzi wszystkich gatunków oraz sardelki brabanckie
specjalność: angielskie majjasy

Bracia Wasserberger

KATOWICE, Marjacka Nr. 25 - Telefon Nr. 14-67

Sprzedaż farb

pokostów i lakierów oraz przyborów malarskich

Specjalność: wszelkie artykuły budowlane

Restauracja pod „Orłem“

właśc.: **M. KRIGAR**

KRÓLEWSKA HUTA

ul. Wolności 11

Telefon 1104

CUKIERNIA i RESTAURACJA „Pod Ratuszem“

Królewska Huta, ulica Gimnazjalna nr. 1.

Telefon Nr. 1224

poleca

wyborową kuchnię i ciastka warszawskie

Codziennie koncert pierwszorządnej orkiestry

Lokal otwarty do godz. 3 rano

O liczne odwiedziny uprasza

GOSPODARZ

 FUTRA

Pierwszorządna pracownia kuśnierska

M. Rotblum, Król. Huta

Telefon 14-38

Rynek 5

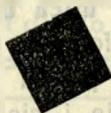
K. Krause

(właściciel: KAZIMIERZ KRAUSE)

KRÓL. HUTA — RYNEK

ROK ZAŁOŻEN. 1906

TELEFON 753

**Chemikalja, farby, lakiery, po-
kost, terpentyna, klej, szelak
i pendzle. :-: Olej i wosk do
podłóg :-: Wiórki stalowe,
papier toaletowy. :-: Benzol,
benzyna, oleje motorowe, sma-
ry. :-: Artykuły opatrunkowe.
Środki dezynfekcyjne Pochod-
nie woskowe - Ognie sztuczne
Najtańsze źródło zakupu dla
Hut, Kopalń i Urzędów**

„Okularium“

KATOWICE, ulica 3 Maja 3.
Optyk, Foto, Radjo, Gramafony.

Józef Przybyła

Skład drzewa

KATOWICE G. ŚL.

ul. Zielona - róg Mikołowska • Tel. 1128

Ludwik Skrzypek

Specjalność

długie buty

Wytwórnia eleg. obuwia podług miary. Najnowsze
 wiedeńskie kroje i fasony. **Ceny przystępne!**

Katowice, ulica Kościuszki 38

H u t a - M e t a l i

Ryszard Dziadek

Metale nowe -- Metale stare
Odlewy wszelkiego rodzaju

Królewska Huta

ul. 3-go maja 34 — Telefon 1057

Henryk Drobek

mistrz tapicerski

Telefon 1174 **Królewska Huta** Dworcowa nr. 15.

Dostarcza po cenach przystępnych:

Kanapy, leżanki i materace, wykonuje wszelkie
roboty w zakres rzemiosła tapicerskiego wchodzące.

Dla P. P. urzędników państw. i komunalnych udziela się 100% rabatu

„ELEKTRO-RADIO“

Właściciel: B. SPIKA

KRÓL. HUTA ul. Sienkiewicza róg Kazimierza 7 Tel. 1505

ODDZ AŁ I

Wykonanie urządzeń elektrycznych, świetlnych
i napędowych

ODDZIAŁ II

Sprzedaż aparatów i części radiowych. Wyko-
nanie i przebudowa aparatów radio odbior-
czych według nowych systemów

Zastępstwo „VART A“

Stacja ładowania i reparacji akumulatorów
radiowych i samochodowych

Żarówki elektryczne marki „OSRAM“, „PHILIPS“,
„CYRKON“, „EDRAM“, „TUNGSRAM“ stale na składzie

Informacyj w sprawach radiowych udziela się **bezpłatnie**

ERNEST SŁOWIK, KATOWICE

Mickiewicza 1, I — Telefon 2748

Hurtownia towarów krótkich

Największy Skład Wełny na Śląsku
Wielki Wybór wszystkich gatunków i kolorów
oraz jedyna sprzedaż znakomitych gatunków
„ R O T K A P P C H E N ”

Fabryka wyrobów mięsnych i śniadalnia

Alfred Nebel

ul. 3 Maja 14, .: Telefon 1387.

S p e c j a l n o ś ć: Nogi wieprzowe

H. H Ü T T E R

Towary kolonjalne i delikatesy

KATOWICE,

ulica Mikołowska 17. — Telefon 1980.

Ryszard Szlesiona

Mistrz rzeźnicki

KATOWICE, Mikołowska 17.

Poleca: znane z dobroci wędliny
w najlepszych gatunkach

S. TENCER, KATOWICE

Komisowy Skład Skór

Reprezentacja;

Fabryki Skór i Pasów „S I Ł A”
ŻYWIEC - ZABŁOCIE.

TELEFONY: Katowice 21-84 Sosnowiec 9-76 ·· P. K. O. 305-806

Restauracja „ZDRÓJ TYSKI”

Telefon 14-18 **KATOWICE**, ul. Kościuszki 2

Pierw. obywatelski lokal

poleca śniadania, obiady i kolacje.

Wyborowe piwa i wódki

FORNIERY, krajowe i zagraniczne DYCHTY OLSZOWE „TOBAL”

Przedstawicielstwo na Górnym Śląsku

PŁYTY sosnowe, klejone oraz inne dodatki stolarskie poleca

B. G O L D

KATOWICE, ul. Wojewódzka 32/34. Telefon 1561

Apteka pod „ORŁEM”

M. Soliński

KATOWICE

ul. Marszałka Piłsudskiego nr. 4. ·· Telefon nr. 383.

Wielki skład specyfików krajowych i zagranicznych.

Naturalne i sztuczne wody mineralne.

Wszelkie artykuły gumowe i kosmetyczne.

BRACIA HASLER

Fabryka serów

KATOWICE, ulica Plebiscytowa L. 28

RUDOLF FONFARA

Katowice, Plebiscytowa, róg Jagiellońskiej

Telefon Nr. 527

Rok założ. 1910

Dla kopalń i hut:

Artykuły drogeryjne, chemikalje,
farby, lakiery izolacyjne i elektro-
techniczne, pokosty, terpentyna,
emalje, środki dezynfekcyjne,
bandaże.

Perfumerja.

Mydła.

Dom towarowy

Katowice

ul. Poprzeczna 10

Telefon nr. 12,52

BOBREK

Król-Huta

ul. Wolności 24

Telefon nr. 526

EXPORT JAJ i MASŁA

PINKUS PELMANN

KATOWICE, ulica Marjacka 25

Telefon 1467 i 1618

228

Poznańska Hala Ryb

właśc.: Bromberger

229

KATOWICE

ul. św. Stanisława

Telefon 869

Pierwsza specjalna wytwórnia wyrobów miętowych 230

J. RITTERSPORN, KATOWICE

ulica Stanisława 8

ulica Stanisława 8

poleca dla sportowców i turystów z najlepszej mięty higieniczne, wzmacniające, odświeżające i ochładzające jak lód w ustach pastylki miętowe o specjalnej orzeźwiającej sile po cenach bezkonkurencyjnych. Premjowane na wystawach krajowych.

HENRYK EPSTEIN

SKŁAD SKÓR

KATOWICE

RYNEK 8

TELEFON 734

WAWEL

wł. JÓZEF PISSAREK
KATOWICE - BOGUCICE

Telefon 10.27

Telefon 10.27

PAROWA FABRYKA WÓDEK, LIKIERÓW I ESENCJI
SPECJALNOŚĆ: ŚLĄSKI CZYSTY I AFRYKAŃSKI

Poleca swoje pierwszorzędne likiery jak:
Amarantino, Afrykaner, Wawel-Superior
i Boonekamp, Wina gronowe wszel-
kich gatunków oraz koniaki i wódki.

S k ł a d f a b r y c z n y :

Katowice, ul. Kochanowskiego 12
Katowice II, ulica Krakowska 88

Pamiętajcie W. P. Malarze i Stolarze

że wszelkie farby, pokosty, kleje i lakiery
nabędziecie po bardzo przystępnych
c e n a c h w firmie

A. BASTEK, KATOWICE

ul. Zamkowa (Rynek Róg)

Telefon 23-99.

ADOLF DÖRFLER, Katowice

Telefon 1001

Rynek 12

Telefon 1101

DOM SPECJALNY

Modnych Robót Ręcznych
WARSZTAT

artystycznego wyszywania
chorągwi, sztandarów, i pa-
ramentów kościelnych.

Obfity skład wszystkich
materiałów

dla wyszywania i dla robót
na drutach, firanki, koronki,
narysowane i gotowe roboty
ręczne.

DOM OBUWIA FISCHER

dawniej „BEKA“

3 ZALETY NASZEGO OBUWIA:

są 1.) ELEGANCKIE 2.) TRWAŁE i 3.) TANIE

Telefon 108

KATOWICE,

ul. Pocztowa 3

Fabryka kas pancernych**„PANCERPOL“****KATOWICE,**

ul. Kościuszki 52.

Telefon 938.

Skład towarów kolonialnych delikatesów konserw i likierów

Hurtowny handel win

Specjalność: białe i czerwone francuskie wina.
Stare węgierskie i tokajskie wina. Reńskie i mozel-
skie wina. Maaga, Tarragona, Mistella, Samos,
Sherry, Madeira, Wino portowe, Vermouth Cinzano

Emil Mizera, Katowice

ul. Marsz. Piłsudskiego nr. 6

Telefon 1328

Najkorzystniejszy zakup mebli

Kompletne pokoje, kuchnie, meble pojedyncze wszelkiego ro-
dzaju, garnitury klubowe, salonowe, kanapy, olomany, materace,
poleca najtaniej na dogodnych warunkach

Warszawski Skład Mebli

KATOWICE

ul. Młyńska nr. 5

Telefon nr. 2237

KRÓL. HUTA

ul. Wolności nr. 1

Telefon nr.

Telefon Nr. 278, 1285.

KAWIARNIA

„ASTORIA“

Katowice, ulica Marjacka 1

Spółka z ogan. odpow.

Dyrektor Walenty Rybka

Pierwszorzędna kawiarnia na miejscu - Rendezvous inteligencji

FIEDLER i GLASER

KATOWICKI MŁYN PAROWY

KATOWICE, ul. Młyńska 6-10

Adres telegraficzny: **MŁYNPAROWY** — Telefon: 9

ZBOŻE • MAKA • OTRĘBY

Jedyna miarodajna firma w towarach ostatniej mody

Towary jedwabne, wełniane, bawełniane lniane, materiały dekoracyjne, franki i story, dywany i chodniki, aksamity

Dom Towarowy „TEXTYL”, Katowice

Telefon 2027 i 1109 ul. 3-go Maja 10, Rynek 5 i róg Zamkowej

A. GRÜNTHALA WWA

Właśc.: ZYGFRYD HUPPERT

KATOWICE, Rynek 13.

Bielizna damska i męska

ELEKTRO-INDUSTRIA

Telefon Nr. 1334 **ALFONS SPIKA** Telefon Nr. 1334

Wykonanie

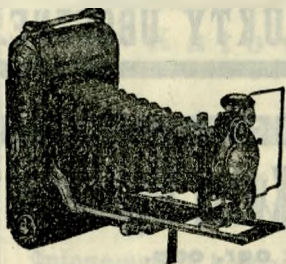
urządzeń oświetlających i wszelkiego rodzaju słabo- i silnoprądowych. Dzwonki alarmowe przeciwko kradzieży. Telefony domowe i t. d.

Reparacje

wszelkich aparatów do gotowania i ogrzewania, elektrycznych żelazek, puszek ogrzewających i t. d.

APARATY FOTOGRAFICZNE

wszystkich światowych fabryk w dużym wyborze
poleca na dogodnych warunkach spłaty firma

Jakób Scharf
Katowice

Aparaty i przybory
fotograficzne
ulica 3-go Maja nr. 11.
(podwórze prawo)

Cenniki wysyłamy na żądanie bezpłatnie

Piekarnia, Cukiernia i Kawiarnia

MAKS MARTICKE

KATOWICE

TELEFON NR. 240

Skład główny: ulica 3-go Maja nr. 24
Kantor i fabryka: ulica Młyńska 17-19

Konto bankowe: Deutsche Bank Oddział Katowice
Banque Franco Polonaise, Katowice.

CARBOCHEMIA

Spółka z ogr. odpow.

Katowice, Powstańców 5.

KOKS I PRODUKTY UBOCZNE.

Śląska Fabryka Kwasu Węglowego

Spółka z ogr. odp.

Hajduki Wielkie

Kwas węglowy. - Armatury i butle. - Aparaty i przyrządy do wytwarzania wód mineralnych.

Telefon: Królewska Huta Nr. 23 i 747.

Katowice, Nr. 87 i 6-39.

Jakość kwasu odznaczona złotym medalem na I. Ogólnokrajowej wystawie gospodarczo-spożywczej w Katowicach

ALOJZY HOFFMANN, Mleczarnia

hurt i detail. masła

- mleka, sera i jaj -

KATOWICE, Stawowa 17.

== Telefon 1523. ==

Blum i Binder

dawniej Max Neustadt

K a t o w i c e

ul. św. Jana 5 : Telefon 12-26

Skład wykwinlnego obuwia

F. L. Popper / All Over

Tip Top i Welfft anglia

Śniegowce i kalosze różnej marki

**Piwa tychowskie, Okocimskie,
Pilzneński „Światowy Bar“**

**Dostarcza w oryginalnych wiązках i butelkach
franco dom**

Katowicki Depot Piwa

Sp. z ogr. por.

K a t o w i c e

ul. św. Pawła 3

Telefon 840

Fabryka Stempli i pracownia rytownicza **ADOLF LEOPOLD** **KATOWICE**

ul. Kościuszki 9 ./. Telefon 2153

Poleca: Stemple kauczukowe i metalowe, stemple do tłoczenia, numeratory, datowiki metalowe i kauczukowe, szyldy mosiężne i emailowane, stemple miedziane do wypalania oraz wszelkie prace w zakres grawerstwa i stemplarstwa wchodzące.

H. Morgenstern i Ska Fabryka obuwia **KATOWICE**

ul. Andrzeja 25 a - Telefon 1709

poleca swe woroby pod marką „Columbia”. Obuwie; męskie, damskie oraz dziecięce, w wykonaniu „Original Goodyear Welt” „Mackay”, dublowane oraz kołkowane.

J. KLONOWSKI

Parowa Fabryka Likierów

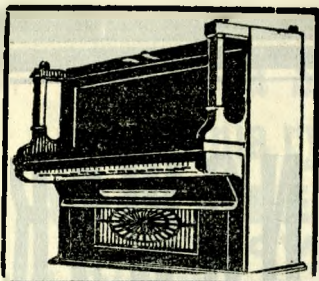
KATOWICE

ul. Sokolska Nr. 3

Telefon Nr. 1743

Poleca swoje znane wyroby

Żądajcie ofert
od Najwię-
kszej Fabryki
PIANIN
w Polsce

B. SOMMERFELD, BYDGOSZCZ

Grand Prix
1927 Paryż

Grand Prix
1927 Paryż

Filja KATOWICE, ulica Kościuszki 16

Dostawca Państwowego Konserwatorium Muzycznego
w Katowicach, Telefon nr. 2898

FABRYKA CUKRÓW i CZEKOLADY **FRANBOLI**

ODDZIAŁ KATOWICE

ul. Dyrekcyjna 4 — Tel. 424

Poleca znane ze swej dobroci:

Bombonierki już od zł. 4,50, marcepany,
czekolady, keksy, pierniki, kamyczki mor-
skie, wafle, herbaty rosyjskie „Kyachta“

Świeży towar otrzymujemy багаżem 3 razy w ty-
godniu. Już całe społeczeństwo przekonało się, że
nasz towar jest najlepszy i zawsze świeży. Ceny
fabryczne. Wielki wybór. Gustowne opakowanie.

A. K. LIWER

KATOWICE

Kościuszki 12 ∴ Telefon 1565

Hurtowna sprzedaż naczyń
emaljowanych, żelaznych
i sprzętów kuchennych.

H. Königsberger

KATOWICE, Pocztowa 2.

Tel. 2463 ∴ Założono 1869 roku

Konfekcja damska
i towary modne.

Mistrz Rzeźnicki

A. POŁOCZEK

KATOWICE

ul. Plebiscytowa 7 — Tel. 1722

Poleca

**swoje pierwszorzędne
wyroby**

RESTAURACJA H. KLOSKE

KATOWICE,

ul. M. Piłsudskiego 4. — Tel. 319

poleca wyborową kuchnię
Znane z dobroci piwa
i napoje.

**Pijcie Cognac
Schmalenberga!!**

Cukiernia i Kawiarnia

LIBORIUS OTTO

KATOWICE,

Marsz. Piłsudskiego 5. — Tel. 1278.

SCHWARZ i SKA., SP. Z O.O.

K A T O W I C E

Specjalny skład stolarskich
i siodlarskich przyborów

ul. Francuska 10

Telefon 952

Adr. telegr. „SCHWARZSKA“

BIURO SPEDYCYJNE A. COURANT

Sp. z ogr. odp.

KATOWICE, ul. Stawowa 16 a

Telefon 110

Telefon 110

Własne Składy ul. Mickiewicza

FUTRA

FUTRA

PARYSKA PRACOWNIA FUTER

J. BRAUS i A. SINGER

KATOWICE ul. poprzeczna 10 1 p. .: Telefon 514

Poleca w wielkim wyborze futra damskie i męskie
wykazane według najnowszych modeli paryskich
po bardzo przystępnych cenach. Przyjmuje się także
wszelkie przeróbki

FUTRA

FUTRA

FRANCISZEK POTEMPA

Paderewskiego 5 **KATOWICE** Telefon nr. 185

**Najstarsza i największa Górnośląska
fabryka karoserji i powozów. Własne
warsztaty: kołodziejski, kowalski,
===== rymarski i lakierni czy =====**

Fabrykacja najwykwintniejszych karoserji. rozbierał-
nych, koczy, nadwozi aut ciężarowych, kół pojazdowych
Budowa wszelkiego rodzaju powozów towarowych,
dorożek karocy i karawanów w na elegantniejszem
wykonaniu. ✧ Lakierowanie przy zastosowaniu
✧ najwytworniejszych lakierów zagranicznych ✧.

BROWAR ZAMKOWY

W CIESZYNIE

Poleca swoje znakomite piwa oraz lemoniady
===== Generalna reprezentacja na Śląsku =====

FR. WLOCZYK i Ska
KATOWICE

ulica Marjacka 15. Telef. Nr. 597

Adolf Kapellner i brat

Katowice

Teatralna 12

Telefon 27-14

**Hurtownia rowerów, wszelkich przyborów
i części składowych, oraz ma-
szyn do szycia i do pisania.**

Polski Instytut Wydawniczy
właśc.: Edmund Wohlfeiler
Katowice, ul. Mickiewicza 1 l.

rozpowszechnia dzieła kulturalne, jak:
„Lekarz ratujący zdrowie“ popularne dzieło
— medyczne dla zdrowych i chorych. —
Dzieła weterynarii i rolnicze - jak ma się
uprawiać rolę, aby osiągnąć dobre skutki
z takowej - Dzieła „Napoleon Ludwig’a“,
Ossendowskiego i inne.

„GIESCHE“

**Fabryka Porcelany S. A.
KATOWICE-BOGUCICE**

Górny Śląsk

285

Porcelana Elektrotechniczna,
Porcelana Stołowa, Porcelana
apteczna i laboratoryjna.

Adres dla depesz: Porcelana-Bogucice
Telefon 191 i 2795 KATOWICE.

„KATOMASZ“

KATOWICKA FABRYKA MASZYN

SP. Z OGR. ODP,

Rurociągi wysokiego ciśnienia
Konstrukcje żelazne. ∴ Budowa
aparatów ∴ Fabryka maszyn
A R M A T U R Y

286

dla pary, wody, gazu i powietrza

Adr. telegr.: „KATOMASZ“ ∴ Tel. Katowice 12-16

Automatyczne wagi pośpieszne marki
Berkel

są kasą oszczędności każdego interesu

Prosimy zażądać odwiedzin
 naszych przedstawicieli

Van Berkel i Ska

Sp. z o. o.

Katowice, ulica Młyńska 11

Telefon 31-54

**Fabryka wód mineralnych prądem
 elektrycznym i rozlewnia piwa**

H. HUPPERT

nast.: E. KORNREICH

KATOWICE, ul. Dąbrowskiego 4

Telefon 1331

poleca swoje wyroby:

Wodę selterską - Wodę sodową w syfonach i balonach
Lemoniady na cukrze — smaku cytrynowego

„CITRONELLA“

Z sokiem malinowym „MALINÓWKA“
Oraz sprzedaż piwa butelkowego i kwasu węgł.

Dyckerhoff i Widmann ^{Sp.} ^{Akc.}

Katowice, ul. Kościuszki 12

Telefon 647

Przedsiębiorstwo Budowlane dla robót podziemnych i żelaznobetonowych Fundacje na pilotach betonowych. Własne fabryki wyrobów cementowych z betonu miotanego.

Dyrekcja Kopalń Księcia Pszczyńskiego Katowice, Powstańców 46

TELEFONY NR. 666, 667, 668, 669, 701, 790, 2490

ADRES TELEGR.: PLESSERORUBEN, KATOWICE

WĘGIEL KAMIENNY

z kopalń: Emanuel-Książę, Murcki, Boer, Kostuchna, Szyby Piast, Łędziny, Brade, Łaziska Górne, Zjednocz. Aleksander, Łaziska Średnie.

Wyroby cementowe. Cegła własnej produkcji.

Budowniczy**Budowniczy****JERZY SCHALSCHA****Biuro architektoniczne.**

Budownictwo naziemne.
 Budowa domów mieszkalnych i osiedli.
 Wykonanie budynków przemysłowych.
 Budowle betonowe i żelazo-betonowe.

P. K. O. Nr. 301 003 ·· Nr. telefonu 234.

Filja w Trzebini.

KATOWICE, Plac Wolności 6.**Polecamy****Polecamy**

Najprzedniejsze mąki pszenne i żytnie.
 krupy, artykuły strączkowe oraz
 artykuły pastewne w wielkim wyborze

WYBORNE MAKARONY

z naszej własnej fabryki w Brzezinach Śląskich.

MĘDLEWSKI & CO.**KATOWICE,**

ul. Sokolska 3.

·· Telefon 631.

Jedyny polsko-chrześcijański warsztat szklarski
i wykonywanie robót w tym zakresie. Skład
obrazów, listew i oprawa obrazów

Szczepan Gil

Telefon Nr. 748.

Katowice

ul. Warszawska 43

R y b n i c k i e

Gwarectwo

Węglowe

Dom spedycyjny

Dom spedycyjny

JAN RZEWICOK

Telefon 1307

KATOWICE,

ul. Mieleckiego 8

KOLEJOWE PRZEDSIĘBIORSTWO DOWOZOWE

**Ekspedycja, transport mebli, cenie i finansowanie
towarów. ★ Wielkie własne składnice.**

Wytwórnia obuwia

A. WAJSBAUM, KATOWICE

ul. Plebiscytowa Nr. 19.

Warsztat reperacyjny obuwia

Specjalność; Reparacja obuwia luksusowego w eleganckim wykonaniu. Wulkanizowanie wszelkiego rodzaju kałoszy jakoteż chemiczne farbowanie obuwia według najnowszego systemu.

Hamburska Hala Ryb

właśc. **MAKS SPIESS**

KATOWICE

ul. Poprzeczna 14. — Telefon 1420

Własna wędzarnia i fabryka
konserw rybnych znak ochronny

„ H A N S A „

Mleczarnia Zdrowia
KATOWICE,

ul. Dworcowa 13 .: Telefon 25-84

Jedyny lokal bezalkoholowy na miejscu
P o l e c a się łaskawej pamięci

właściciel **HENRYK KULPOK**

Ernest Gerlich

Hurt. towarów kolonialnych.

KATOWICE

Telefon 364 i 23-70 • ul. Stawowa 16

Hotel, Restauracja i Wyszynk

Leonard Koźdoń

Siemianowice

Telefon nr. 28

ul. Sienkiewicza 10

**Poleca Sz. Pub. swoją restaurację i hotel,
pokoje do wynajęcia po cenach umiark.**

Wiedeński fabryczny skład skór

właśc.: **Maks Zierer**

Katowice, ulica Dyrekcyjna 6

Skóry dla szewców siodlarzy, rymarzy tapicerów
jakoteż wszelkie przybory szewskie. Linoleum
i ceraty, Gobeliny, drele, juty, sprężyny, wszelkie oku-
cia żelazne i argentyńskie dla siodlarzy i rymarzy.

**Największy specjalny dom
konfekcji damskiej i dziecięcej**

Baender

Katowice, ul. 3-go Maja nr. 3

Nasz olbrzymi pasaż wystawowy
to stała rewja mód!

Fabryka pasów skórzanych i wyrobów techn. ze skóry

M. KROMOŁOWSKI i SYNOWIE, KATOWICE

ul. Kościuszki 50.

--- Telefon 2502

Wyrabiamy według najnowszych wymagań techniki:

Pasy skórzane w różnych formach, manżety skórzane w różnych formach. Koła zębate ze skóry surowej, Troki do szycia i wiązania pasów w I-a gatunkach, Hełmy skórzane dla robotników górniczych Krupony pasowe, jak również wszelkiego rodzaju skóry techniczne

Maurycy Rosenfeld

Towary kolonialne, sprzedaż wódek, lekirów i win

KATOWICE,

ul. Kościuszki 33

--- Telefon 1656

Jeneralna Reprezentacja

MERCEDES - BENZ

KATOWICE

ul. Mickiewicza 6.

--- Telefon 932.

p o l e c a

samochody osobowe
z kompresorem i bez
kompresora, samochody
ciężarowe, pożarne
komunalne i t. p. Części
zamienne na składzie.

Hotel Monopol

Katowice

261

Pierwszorzędna restauracja i kawiarnia
Sala na zebrania, wieczorki, rauty, wesela

Ciepła i zimna woda, oraz tele-
fony we wszystkich pokojach.

Jakób Preiss, Katowice

ul. Piłsudskiego 17

262

Skład skór i przybory szewskie oraz galanterja skórzana

Dla urzędników państwowych i komunalnych
udziela się rabatu.

Najtańsze źródło zakupów, Dom Konfekcji
Ubiorów damsk. męsk. i dziecin. oraz obuwie
i galanterja. Wykonuje obstalunki na miarę pod firmą

„OSZCZĘDNOŚĆ” KATOWICE

ul. Marsz. Piłsudskiego (Warszawska) Nr. 17. - Telefon Nr. 31-85.

„SAM“ SPÓŁKA AKCYJNA MÜNSTERMAN

Telefony 11 i 577

KATOWICE

Rok założ. 1881.

Odlewnie żelaza i Bronzu, Fabryka Armatur i Maszyn.

CIĘŻKIE ARMATURY dla przewodów parowych, wodnych, gazowych, naftowych, a to: zasuwy, zawory, kurki, hydranty, studnie i t. d.

**WSZELKIE PRZYBORY KANALIZACYJNE
i WODOCIĄGOWE. — BRONZY FOSFOROWE,
KWASOODPORNE i SPECJALNE.**

BRONZY KUTE o wytrzymałościach aż do 100 kg mm.

Katalogi i prospekty bezpłatnie.

**Specjalny Dom
galanterji skórzanej artykułów
podróżnych i podarunków**

**KONRAD VOGEL
KATOWICE BIELSKO**

Poprzeczna 6, Telef. 2486

Kolejowa 2 .: Telef. 2158

Walizy, nesesery, teczki do akt, portfele, torebki damskie, portmonetki. Przybory do palenia, parasole.

Zawsze wielki wybór, najtańsze ceny.

Zjednoczenie Polskich Emaljerni

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Katowice, Słowackiego 20

Adres telegr.: „Emalunja“

Nr. tel. 23-72 - P. K. O. Katowice 306 141

dostarcza wyłącznie w pełnowagonowych partiach wszelkiego rodzaju naczynia blaszane emaljowane ;

Towarzystwa Zakładów Metalowych B. Hantke w Warszawie S. A. z huty „Blachownia“ w Blachowni
Modrzejewskich Zakładów Górniczo-Hutniczych S. A.
z fabryki „Światowit“ w Myszkowie

Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i hutnictwa
w Katowicach, z huty „Silesia“ w Paruszwicach
i Fabryki Naczyni Emaljowanych „Olkusz“ w Olkuszu

ELEVATOR

Spółka Akcyjna dawn. Teodor Holtz i Kania & Kuntze

Odlewy stalowe / Koła zębate / Zwrotnice
Rozjazdy / Złożenia kołowe / Koszyki rolkowe
Budownictwo żelazienne / Budowa aparatów
Wózki wydobywcze / Klatki wydobywcze
Urządzenia transportu / Dźwigi i żorawie

Odlewnia stali, Fabryka maszyn

Katowice, Górny Śląsk ulica Kamienia 4

Ekspozytura w Warszawie. ul. Sienkiewicza 1

ALOJZY HERMSTEIN

Mleczarnia z napędem elektr.

Telefon 12-97. **KATOWICE**, ul. Wojewódzka Nr 27.

Dostawa wszelkich produktów mlecznych
Codziennie świeże mleko i pasteryzowane mleko

„DEGES“ Z kłady Farmaceutyczno-Chemiczne i Hurtownia Apteczno Drogerijna SPÓŁKA AKCYJNA **KATOWICE**

ul. Wojewódzka 21. -- Telefon 671 i 2000

Chemikalja chem. czyste i techn.
Zioła lecznicze, Specyfikiki krajowe
i zagraniczne, Lakiery, pokosty,
farby. **Sprzedaż tylko hurtowa.**

Zjednoczone Zakłady Prań, Katowice

ul. Francuska 10. Telefon 113. FILJA: Załęże ul. Wojciechowskiego 78

Największa pralnia na Górnym Śląsku
dla prania bielizny wszelkiego rodzaju

L. GOTTREICH

Skład owoców południowych

Telefon 15-96 KATOWICE, Wawelska 3.

Hurtownia owoców południowych
krajowych i jarzyn.

GUSTA MAJER

Telefon 2749 KATOWICE, Młyńska 22

A. HOCHBAUM

Handel owoców i jarzyn

KATOWICE, ul. Młyńska L. 22.

H. SZCZEPONIK & CO KATOWICE

ul. 3 Maja 36. Telefon 1867

Import kawy i herbaty
Wielkie własne palarnie kawy

GENERALE - PNEU

KATOWICE, ulica św. Jana nr. 6

Telefon nr. 190.

Telefon nr. 190.

AUTO-WANDERER

Opony, dętki, Michelin, India,
oliwa, przybory samochodowe
etc.

Części zamienne Chevrolet

Palais de Danse

(dawniej Trocadero)

KATOWICE, Stawowa 19 :: Telefon 553

Najwytworniejszy pałac tańców na
polskim Górn. Śląsku. Codziennie od
godz. 10. wieczór występy sił krajowych
i zagranicznych o światowej sławie

:: bez przymusu picia wina ::

Ceny umiarkowane

Największy wybór obuwia

na Górnym Śląsku

poleca światowej sławy marki

Del-Ka

KATOWICE, ul. św. Jana 1.

Wyszynk piwa i wódek

SZYMON SCHÖNGUT

KATOWICE

ul. Stanisława 12

Telefon 1848

KAROL GOGOŁOK

Kawiarnia, Cukiernia, Piekarnia.

Telefon 1282 KATOWICE, ul. Andrzeja 9

poleca codziennie świeże pieczywo we wszelkich gatunkach i ilościach

ul. KATOWICE, ulica Drzymały 3

POLSKIE WYROBY TEKSTYLNE J. SZOTKA i S^K_A

TELEFON 3140 KATOWICE 3-GO MAJA 19

Baczność!

Baczność!

Tylko u nas znajdziesz to czego szukasz!

DLACZEGO? Bo przez olbrzymie zakupy w tanich źródłach posiadamy na składzie stale wielki wybór niżej wyszczególnionych towarów, które jesteśmy w stanie odsprzedać po cenach bezkonkurencyjnych.

Sprzedajemy wszelkie towary niżej wyszczególnione

Płaszcz męskie, dla wyrostków i chłopięce od najzwyklejszego do najwykwintniejszego wykonania: Flausz, Marengo, Trenchcoat itd.

Bogato zaopatrzony skład ubrań dla mężczyzn, wyrostków i chłopców Szewiot, Kamgarn, ubrania sportowe jakoteż smokingi.

Olbrzymi wybór płaszczy dla pań, podłotków i dziewcząt: Flausz, ryps, gabardyna, futra (płaszcz kożuszkowe) we wszystkich kolorach, jakoteż płaszcze sportowe.

Specjalny oddział obuwia: Obuwie dla pań, panów i dzieci, śniegowce i trzewiki z włosia wielbłądziego.

Artykły męskie, jak: koszule wierzchnie, krawatki, skarpetki, trykotaże, kamizelki wełniane, szelki, kołnierzyki, chusteczki itd.

Artykuły damskie, jak: kostjumy dziergane, pulowery, kombinacje, koszuleienne i nocne, pończochy, w różnych kolorach gatunkach itd.

Wszelka manufaktura, jak: płótno poszwy, wsypy, materiały na far uchy, flanela, barchan, ręczniki, popelina, ryps, krepe de Chine, crêpe georgettes, crêpe Maroquin, Eolienne itd.

Kto więc chce się tanio i na korzystnych warunkach przyodziać niech pośpieszy zwiedzić nasze składy!

Dywany, chodniki, mostki, brokaty oraz wszelkie artykuły dekoracyjne.

Zygmunt Gross

KATOWICE, Poprzeczna 6.

Dom dywanów firanek i chodników

Telefon 2615, 2614

∴

Telefon 2615, 2614

„KOPALNIAK“

Hurtownia drzewa kopalnianego

Sp. z o. o.

KATOWICE, Poprzeczna 2. — Tel. 372

Restauracja „Wzgórze Waniury“

właściciel **EMIL WANIURA**

Telefon 126

W KATOWICACH

Rok zał. 1874.

pierwszorzędna kuchnia dobrze pielęgnowanie piwa wódki i t. p.

Znana Restauracja „BARU KRAKOWSKIEGO“ w Katowicach

przy ul. Poprzecznej Nr. 19.

p o l e c a się Sz. publiczności

Z poważaniem **M. KOWALSKI**

**Pierwsza Górnoślaska Fabryka Tlenu
Tow. dla gazów przemysłowych**

„IGAS“

Sp. z ogr. odp.

Telefony: Katowice Nr. 8-10, 4 88, 4-89, 4-90

**Produkcja gazów technicznych i wy-
twarzanie aparatów, armatury i ma-
terjałów do spawania i cięcia metali**

Adres dla depesz: „IGAS WEŁNOWIEC“
Biuro sprzedaży: „Zjednoczenia Fabryk
Gazów Przemysłowych“ w Wełnowcu, plac
Karola Miarki, dawniej Szyb Alfrede, po-
wiat Katowice, Górny Śląsk.

H. SCHWIDEWSKI • KATOWICE

Stacja benzynowa
otwarta w dzień i noc

Benzol benzyna.

Oleje maszynowe i inne

Oleje samochodowe „Amocoil“

Gumy samochodowe „PIRELLI“

Bawełna do czyszczenia.

Karbid

Biuro i składy: Szosa Wełnowska

Telefon 68

Telefon 3190

Kino „Colosseum“

KATOWICE, ul. 3 Maja 7 .: Tel. 20.11

**Wyświetla pierwszorzędne
szlagiery, najstarsze ulubio-
:: ne kino na miejscu. ::**

**GÓRNOŚLĄSKI WYRÓB CUKIERNICZY
CH. MUSZYŃSKI, KATOWICE**

UL. ANDRZEJA Nr 5 :-: TELEFON Nr.

**poleca swoje znane z dobroci wyroby
===== po cenach fabrycznych =====**

Hurtownia towarów krótkich wełny i D. M. C.

SZYMON WINER

Katowice, Wojewódzka 1. .: Telef. 17-87

Drogerja
W. Cybiński, Katowice

ul. Kościuszki 35

Artykuły kosmetyczne, farby, lakiery, pokosty
 — wody mineralne —

Mleczarnia i hurtownia masła mleczarskiego
JÓZEF TEICHER
KATOWICE, ul. Kościuszki L. 10
 Telefon 31-45

Lornetki teatralne i polowe!
 Okulary według przepisów okulistów, dla wszystkich
 Kas Chorych i Spółek Brackich
 wykonuje fachowo i tanio

OPTYK WEISS FOTO APARATY
 i PRZYBORY
Katowice, ul. Marjacka 2 obok Hotelu „Savoy“

Zegary w wszelkich gatunkach,
 biurowe, salonowe, sportowe i t. d. Biżuterja
 Obrączki ślubne. Prezenty. Własny warsztat reparacyjny

ZEGARY WEISS JUBILERSKIE
 ARTYKUŁY
Katowice, ul. Marjacka 2 obok Hotelu „Savoy“

L. ALTMANN

HURTOWNIA ŻELAZA

Założona w roku 1865

Telefon 24, 25, 26

KATOWICE, Rynek 12

Nrządza i przybory dla kopalń, hut warsztatów maszynowych i elektrycznych. Maszyny do obróbki metali. Aparaty i części składowe do aut., spawania i cięcia metali. Beagid, żelazo, blacha. Dźwigary, rury, metale, artykuły budowlane, przybory do gazu, wodociągów i kanalizacji. żarówki „Osram“, okucia budowlane, skład naczyń i narzędzi domowych i kuchennych.

W. Nowakowski i S^{ka}

KATOWICE

Kantor główny ul. 3-go Maja 23 ☛ Telefon 495, 727, 729

Specjalny sklep delikatesów, win
wódki i likierów ul. Dyrekcyjna 5.

Specjalny sklep cukierków i czekolady
Rynek róg ul. Pocztowej (Gmach Ratuszowy)

Śniadalnia i Restauracja, ulica 3-go Maja 23.

Hotel Central, Katowice

ulica Dworcowa nr. 11

vis à vis stacji kolejowej

**Restauracja i kuchnia wyborowa
i pokoje dla podróżujących
po cenach dostępnych**

FUTRA!

FUTRA!

Najtaniej i najsolidniej kupuje się
futra damskie i męskie we firmie

J. MILNER

Katowice, ul. Mieleckiego 6

Telefon Nr. 30-17

Pierwszorzędny Skład Futer i Zakład Kuśnierski

Ceny bardzo przystępne!

Bogodne warunki!

Dla P. P. Urzędnik. specj. rabaty i dogodne
warunki spłaty bez doliczania procentów

HEFFNER i BERGER

Elektrotechniczne Zakłady Przemysłowo - Handlowe

Oddział:

KATOWICE, ul. Marjacka 7

Telefon Nr. 828

CENTRALA: Kraków, ul. św. Anny 3. — Telefon 4153 i 3760

Dostawa wszelkich materiałów
instalacyjnych dla potrzeb kopalń,
hut, fabryk i instalatorów

HOTEL I RESTAURACJA **WYPOCZYNEK**

KATOWICE, UL. ŚW. JANA 10

WŁAŚCICIEL: W. SPREU

NAJLEPIEJ PIELEGNOWA-
NE PIWA, CIEPŁE POTRA-
WY, OBIADY I KOLACJE,
:: WINA I LIKIERY ::

JAN TOBIAS

KATOWICE II, ul. Krakowska 106

Hurtowny skład i rozlewnia piwa tychowskiego

— Fabryka wody sodowej —

MAKS BOBINSKI

KATOWICE

ul. św. Jana 2 — Telefon 2447

Pierwszorzędne artykuły damskie. Fantazyjna konfekcja wełniana
Artykuły męskie — Specjalność: Skórzane rękawiczki jeleniowe

Hurtowa i detaliczna sprzedaż
bydła i fabryka wędlin

S. WEISSENBERG

KATOWICE, ulica św. Jana 6

Rok założ. 1870 - - Telefon Nr. 2437

I. i G. Grünpeter

Katowice

ul. św. Jana 11

„A U T O“

Inż. J A N B U K O W S K I

Telefon 24-30. **KATOWICE**, ul. Konopnickiej 5.

Naprawa samochodów i motocykli.

Dostawa potrzebnych części, opon i dętek.

Sprzedaż benzyny, smarów i przyborów.

Wydawanie orzeczeń w sprawach pojazdów mechanicznych.

Szkoła kierowców samochodowych
dla zawodowych i amatorów.

Załatwianie wszelkich spraw w zakres automobilizmu wchodzących.

= Obsługa pewna, rzetelna, szybka i fachowa. =

BRUNO FONFARA NAST.

Właśc.: LEON KENNER

Hurtownia Drogerijno - Perfumeryjna

Skład Drogerji technicznych i medycynalnych, Farb, Lakierów, Pokostów, Pendzli.

K A T O W I C E

Wojewódzka 1.

Telefon 1215.

Górnoślaska Hurtownia Piwa i Wódek

Sp. Akc.

Fabryka likierów

Katowice

ul. Gliwicka 1 — Telefon 143 i 2340

Hurtowny skład piwa browarów Książęcego
i Obywatelskiego w Tychach Górny Śląsk
oraz

piwa Pilzneńskiego „Prazdroj“
i angielskiego porteru „Bass“

FISZER I RECHNIC

KATOWICE, ul. Kochanowskiego 11

Telefon 3026

P. K. O. 305 840

HURTOWNY SKŁAD SKÓR oraz
SKŁAD KOMISOWY FABRYKI
„SOLA“ w Oświęcimiu

F. i S. KOSAK

wł. J. POSNER

Skład Czekolady Hurt. i Detail.

KATOWICE

ul. M. Piłsudskiego 3

Telefon 1006

Dostarczamy dla Gmin i Zakładów Miejskich

Urządzenia dla rzeźni,

Urządzenia dla bezpylnego wywozu śmieci,

Kosze uliczne na papier i odpadki.

STEPHAN, FRÖLICH i KLÜPFEL, SP. AKC.

PIOTROWICE, ŚL. pod Katowicami.

Spółka Akcyjna Wytrobów Mechaniki Precyzyjnej
dawniej

J. PETRAVIĆ i SKA w Wiedniu

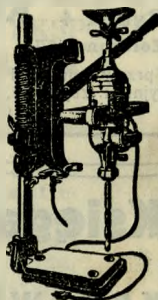
Reprezentacja na Polskę

KATOWICE,

ul. Kopernika 12. — Telefon 5-73.

Elektro-Narzędzia:

Wiertarki ręczne i stołowe. Szlifiernie suportowe. Motory do s lifowania i pol-rowania z wałami giętkimi.

PRZEDSTAWICIELE: **Kraków:** D. Feil, ul. S radom 6.
Lwów: Inż. Kazimierz Wiśniewski, ul. Szajnochy 2.
Warszawa: Inż. Henryk Edelman. ul Chmielna 49.

Kino Rialto

Największe kino na Górnym Śląsku, wyświetlające filmy wytwórni europejskich i amerykańskich.

We wtorki i piątki zmiana programów.

Katowice

ulica świętego Jana 24 telefon 831.

DOM TOWAROWY

Karol Schwerin

Rynek 4 Katowice G.-Śl. Ring 4

Złożono 1874

Gegründet 1874

Sprzęty domowe i kuchenne, Szkło i porcelana, Towary galanteryjne i zbytkowe, Wózki dla dzieci, Zabawki — Łóżeczka dla dzieci. **Ścisłe stałe ceny!**

Księgarnia Katolicka

Sp. z ogr. odp.

KATOWICE, ulica Św. Jana 14

poleca: wszelkie ustawy, kodeksy i instrukcje dla Policji oraz książki ze wszystkich gałęzi wiedzy i literatury

KUNO SCHÜTZ

(dawn. Juljusz Schütz)

Przedsiębiorstwo do budowania ulic i robót podziemnych

Katowice, ul. Drzymały 3

Telefon 1435

poleca się do wykonania robót w zakres tego zawodu wchodzących

Hurtowny handel masła i jaj

M. DUNSKI

Katowice, ul. Sobieskiego 10. .: Telefon 2063

CONCORDJA

IMPORT - SP. AKC. - EKSPORT

KATOWICE :-: SOKOLSKA 4

Telefony 205 566 2075

Chemikalje dla przemysłu i aptek,
kwasy, chemikalje służące dla prze-
prowadz. analizy, żywica, laki, pokost
z oleju lnianego, szellak, farby oli-
wne, minje, biel cynkowa, gliceryna,
klej, gips alabastrowy, siarka sycylijska.

Sprzedaż tylko hurtownie!

„ROBUR“

ZWIĄZ. KOPALŃ GÓRNOŚL.

KATOWICE,

POWSTAŃCÓW 49

Tel. Katowice : Międzymlastowe 2627 do 2630.
Miejscowe 2631 do 2634

Adres telegr. „ROBUR - KATOWICE“.

DOSTARCZA: Pierwszorzędnego węgla kamiennego z własnych kopalń:

Gotthard, Paweł, Lithandra, Wawel, Wolfgang, Hr. Franciszek, Eminencja, Pokój, śląsk, Niemcy, Donnersmarck, Blücher, Emma, Anna, Römer, Charlotte, Hillebrand i Wirek (Menzel)

Pierwszorzędnego koksu z własnych koksowni: Emma, Wolfgang i Pokój. Pierwszorzędnych brykietów z własnych brykietowni: Emma i Römer.

Roczne wydobyć wynosi około 40^{0/0} ogólnego wydobycia Górnego Śl.

Własne urządzenia portowe w Gdyni pod firmą:

„POLSKAROB“

**Polsko-Skandynawskie Tow.
Transportowe S. A. w Gdyni.**

ZASTĘPSTWA W KRAJU:

„SILEMIN“ Sp. z ogr. odp., Warszawa, Moniuszki 8. — „SILESIA“ Tow. z ogr. por., Poznań, Gwarna 8. — „SCHLAAK & DĄBROWSKI“ Tow. z ogr. por., Bydgoszcz, Bernardyńska 5. — „POLSKIE TOWARZYSTWO HANDLOWE“ Sp. Akc., Kraków, Sławkowska 1. — „SILESIANA“ Sp. z ogr. odp., Lwów, Legionów 1. — „KONSORCJUM“ Sp. z ogr. odp., Łódź, Przejazd 62.

Radio - Deblessem

Katowice

ulica Marszałka Piłsudskiego 27. Telefon Nr. 22-68.

NASZA RADJOKLINIKA udziela W Panom bezpłatnych porad, jakoteż uzdrowi wasze odbiorniki, odczyści je, dostroji, wzmocni ich audycję, przebuduje na inny system; jakoteż zmontuje całkiem nowe odbiorniki po cenach przystępnych i z pełną gwarancją.

STACJA ŁADOWANIA AKUMULATORÓW oczyści wasze akumulatory anodowe i żarzeniowe, napełni je chemicznie czystym kwasem, wymieni zużyte płytki na nowe, jakoteż naładuje przepisowym prądem; także montuje nowe akumulatory w dowolnych wielkościach bardzo tanio.

SKŁAD NASZ RADJOWY posiada stale na składzie odbiorniki światowej sławy, jak „Neutrovox“, „Schaleco“, „M.aron-Super“, „Super-Stella“, „Ingelen“ i inne.

POLECA TANIO prostowniki „Stella“ po cenach zniżonych do ładowania akumulatorów i anody od zł. 40,—. Anodę elektryczną „Stella“ od zł. 150,—.

PRZYJMUJE zużyte lampki radjowe przy zakupie nowycy i udziela 20% rabatu, zużyte baterje anodowe z rabatem 10% jakoteż żarówki z rabatem 20% do 30%.

Dla p. Urzędników Policji Państwowej ceny zniżone.

Otto Neugebauer

Przedsiębiorstwo komunikacyjne
i budowy podziemnej

Siemianowice G.-Śl.

ul. Hallera 1 :-: Telefon 540

Górnośląska Fabryka czekolady i cukierków

„HANKA“ S. A.
w Siemianowicach Śl.

Telefon 530 i 77

wyrabia i dostarcza w dowolnych
ilościach znane ze swej dobroci
i taniości czekolady i cukry.

Józef Nawratzki

Nast. J. Wassertheil

Towary kolonialne, delikatesy i wina krajowe
i zagraniczne, konserwy, owocowe i jarzyny
i t. p. Piwa Tyskie i Żywieckie

Telefon 1040 **SIEMIANOWICE**, ul. Bytomska 3

Założ. w r. 1907

Założ. w r. 1907

Skład towarów galanteryjnych

ALBERT WITTEK

SIEMIANOWICE, ul. Bytomska 3

Najdogodniejsze źródło zakupu bielizny
damskiej, męskiej i dziecięcej.

Zygfried Cohn

Siemianowice Śląskie

ul. Bytomska 13-13 a

Magazyn żelaza:
Sprzęty domowe i kuchenne,
Dostawy dla kopalń i hut,
Artykuły radiowe.

Stacja kolei i pocztowa:
Siemianowice Śląskie

Route P. K. O. Katowice Nr. 300 141.

Telefon Nr. 12 i 1150

RADJO - W E R K A

K. RICHTER

Telef. 1283.

KATOWICE

Zamkowa 1

Sprzedaż aparatów i części radiowych najnowszej konstrukcji. - Stacja ładowania akumulatorów.
- Ładowanie akumulatorów w abonamencie. -
Obsługa radio-fachowa.

Industrie-Lloyd Sp. Akc.

Gdańsk, oddział w Katowicach.

Rynek 11.

Tel. 12-38

Koncern Zjednoczonych Fabryk dla sprzedaży obrabiarek do metali i drzewa, maszyn i urządzeń warsztatowych, hutniczych i odlewniczych oraz narzędzi wszelkiego rodzaju.

Księgarnia Ludwika Fiszera

Telefon 1071 **KATOWICE** ul. Poprzeczna 2

Skład nut - Wypożyczalnia książek - Pomoce szkolne

● Materiały piśmienne - Artykuły biurowe ●

Poleca swój bogato zaopatrzony sortyment książek wszelkiej treści.

J. SCHÖNBERG

SKŁAD OBUWIA

Siemianowice, ŚL. Bytomska 3

Największy wybór obuwia:
Damskie, męskie
i dziecięce

Ceny przystępne. — Ceny przystępne.

Konfekcja męska

DOM TOWAROWY T. KOŁODZIEJ, SIEMIANOWICE

ulica Wandy 16

— Telefon 1030

Stale wielki wybór

w materiałach sukiennych, bieliźnianych
i fartuchowych, inletry, wsypy, płótna itd.
Trykoty, bielizna, towary białe, Firanki
i chustki, dywany kołdry wataowane
Wszelkie artykuły do krawieczyzny
— damskiej i męskiej —

Największe przedsiębiorstwo na miejscu.

Konfekcja damska, męska i ubrania dziecięce

DOM NOWOŚCI

właśc. R. MECHNER

SIEMIANOWICE, ul. Bytomska 7.

Telefon 1120

Telefon 1120

Poleca w wielkim wyborze kapelusze, czapki sportowe, bieliznę, trykotaże, rękawiczki, parasole, ubrania ślusarskie, spodnie i wszelkie artykuły modne męskie oraz damskie — po cenach umiarkowanych.

**Dla urzędników państwowych i komunalnych
udziela się rabatu.**

Zegarmistrz

Robert Stephan

Wielki skład zegarków wszelkiego rodzaju przedmioty optyczne, ze złota i srebra, Obrączki ślubne bez spójni, Lampy kieszonkowe, Przedmioty nikłowe i artykuły podarunkowe, Gramofony i płyty, instrumenty muzyczne z przyrządami i strunami. ::

Siemianowice, G. Śl.

ulica Bytomska 16

Najtańsze źródło zakupu

Jedwabi, Towarów wełnianych,
płóciennych i bawełnianych
Trykotaży, Pończoch, Bielizny
Wszelkie przybory do krawieczyzny
męskiej i damskiej.

Herman Heilborn

Siemianowice Śl.

ulica Wandy 6 — Telefon 1077

Fitznerowska Fabryka Śrub i Nitów

Spółka z ogr. odp.

Śruby, nity, nakrętki, materiały
kolejowej budowy nawierzchni
Siemianowice Śl. . Tel. 50 i 51

Hurtownia Wyrobów Tytoniowych

J. GRZEGORZEK

Tel. 1013 **SIEMIANOWICE** Tel. 1013

wyroby Polskiego Monopolu
Tytoniowego we wszystkich
gatunkach oraz przybory
— do palenia —

Berta Weissenberg

Elite — Bazar

SIEMIANOWICE, ul. Bytomska 12.

Galanteria wyroby skorzane
szkła, porcelany, naczynia
kuchenne, stalowe, walizy,
torebki, zabawki i t. p.

Dla urzędników państw. i komunalnych udzielamy rabatu

PAŁKA JAN PSZCZYNA

PIASTOWSKA Nr. 10

Skład obuwia wyrobu własnego. Wykonanie
na zamówienia według najnowszych fasonów
— skład długich butów. —

KOLOSSEUM - KINO ŚLĄSKIE

Królewska Huta

Wolności 48 Telefon 1354 - 1610 - 38 Gimnazjalna 1

Wyświetla wyborne filmy pro-
dukcji krajowej i zagranicznej

Początek seansów od 4-tej -- 6.15 i 8.30

J. FUCHS, KRÓL-HUTA

TELEFON 1239

UL. WOLNOŚCI 39

Stale wielki wybór

w pończochach, rękawiczkach, wszelkiego rodzaju wełny i nici
D. M. C iak również przybory krawieckie damskie i męskie.

Rzetelna obsługa.

Najniższe ceny.

BERNHARD MENZEL

PSZCZYNA

ul. Piastowska nr. 1. .: ul. Piastowska nr. 1.

Materiały ubraniowe. Jedwabie.
Materiały płóciennie i bawełniane
Płótna pościelowe. Bielizna
damska i męska. Trykotaże.
Pończochy i krawatki.

Fabryka Maszyn J. Pajonk

Tel. nr. 8, **PSZCZYNA G.-ŚL** Tel. nr. 8.
właściciel AD, PAJONK

Budowa i reperacja maszyn roln. i wszelkie konstr. żelaz.

S p e c j a l n o ś ć :

Fornierki dla stolarzy i maszyny

— do kopania kartofli. —

Wiktor Piecha

Hurtownia wyrobów tytoniowych

Pszczyna G.-Śl.

**Hurtowna i detaliczna
sprzedaż wyrobów
tytoniowych oraz
przybory do palenia.**

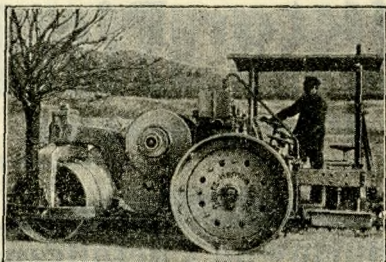
PHILIPP FRIEDLAENDER

Właśc: ISYDOR BAER

== PSZCZYNA G. Śl. ==

**Hurtowny skład piwa.
Mąka en gros.**

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
MAKS KÖRBER
 W PSZCZYNIE G.-ŚL.

TELEF. Nr. 22 i 54

UL. DWORCOWA

Wykonanie wszelkich robót nad-
 i podziemnych oraz żel-betonowych
 Własne walce motorowe
 najnowszego systemu

Wyłączne zastępstwo na Śląsk
 Budowy dróg według systemu „DERIESO“

Rachunki bieżące: Deutsche Bank, oddz. w Katowicach
 Darmstädter und Nationalbank, oddział w Katowicach
 P. K. O. Katowice Nr. 302 011

Rudolf Mletzko

warsztat stolarski

Pszczyna G.-Śl.

założ. 1872

Wykonanie wszelkich prac budowlanych, mebli
i urządzeń szkolnych

Konto bankowe:

Powiatowa Kasa Oszczędności w Pszczynie
P. K. O Katowice nr. 305 392

HOTEL PSZCZYŃSKI

poleca swe zupełnie odnowione pokoje,
restaurację z doborową kuchnią. Sala
dla zabaw, przedstawień i zebrań.

właściciel

Wendelin Losert
w Pszczynie (G.-Śl.)

Telefon Nr. 11

Telefon Nr. 11

ZAKŁAD ELEKTROTECHNICZNY

P. SOJKA

PSZCZYNA G.-ŚL.

UL. PASTOWSKA 1, TELEFON NR. 99.

Wykonuje wszelkie budowy elektro-
instalacyjne, jak: Instalacje przewodów
wysokiego i niskiego napięcia, oświe-
tlenia, sygnalizacji i silników.

KOMUNALNA KASA OSZCZĘDNOŚCI

POWIATU PSZCZYŃSKIEGO

W PSZCZYNIE przy Rynku

Telefon Nr. 6,

Rok założ., 1860,

Instytucja popularnej pewności.
Przyjmuje wkłady oszczędnościowe
za najwyższem oprocent. dyskontuje
i inkasuje weksle i inne dokumenty
udziela pożyczek na dogodnych warunkach

Najtańsze źródło zakupu konfekcji męskiej i dziecięcej

Józef Gesang

Mysłowice, ul. Bytomska L. 4

KAROL DĄBROWA
MYSŁOWICE, Rynek

Skład skór
galanterji skórzanej i przyborów szewskich

Rejonowa Hurtownia
Tytoniowa

R. Mańki
Mysłowice

ul. Bytomska 11

Dawid Helberg

Mysłowice, ul. Jagiellońska 1

Handel skór i przyborów szewskich oraz
pierwszorzędny warsztat cholewkarski

Maks Skrzypiec, Mysłowice

ul. Kacza 15

Telefon 520

Hurtownia i wędzarnia śledzi, własny wyrób marynat.

Górnośląska Fabryka Octu Winnego

i wytwórnia soków

oraz FABRYCZNY SKŁAD MUSZTARDY

Sp. z ogr. odp.

Roździeń-Szopienice

koło Katowic

Telefon 2

ul. 11 Listopada 2

A. MIODOWNIK

Dom obuwia

MYSŁOWICE, Rynek 19.

Największy wybór wszelkiego ubuwia
 po tanich cenach.

Dom zakupna

Juljusz Borinski

Właśc: Szymon Hirschmann

MYSŁOWICE, ul. Pszczyńska.

Wielki wybór towarów krótkich i wyłnia-
 nych, bielizny i artykułów męskich.
 Największy tego rodzaju skład na miejscu.

EMIL WOŹNIAK

UL. PSZCZYŃSKA MYSŁOWICE TELEFON NR. 6.

Farby / Lakier / Pokosty / Pendzle / Benzyna
Olej / Smary / Kwasy / Przetwory Chemiczne
DOSTAWA DLA HUT, KOPALŃ I URZĘDÓW.

J. L. SILBERBEG i SYN

MYSŁOWICE-Rynek

Destylacja Hurtowna i Fabryka Likierów

KONTO BANKOWE:

Bank Ludowy, Mysłowice. - P. K. O. Katowice 301,279

TELEFON Nr. 1095.

Sprzedaż skór i przyborów szewskich oraz
pracownia cholewek

A. JOSZKOWICZ

MYSŁOWICE — RYNEK

DOM MEBLOWO-TOWAROWY

SALO WETSTEIN

MYSŁOWICE, ul. Pszczyńska 14.

Telefon 1033

Telefon 1033

**Poleca swój wielki wybór tanie ceny i dogodne warunki
spłaty, w następujących artykułach.**

Jadalnie, Sypialnie, Gabinet, Salony, Kluby, Otomany, Łóżka
metalowe, Dywany, Firanki, Kapy, Serwety, Narzuty, Piedy, Kołdry
Materace, Koce, Wózki dziecięce, Wyprawy ślubne i t. d.
GALANTERJA damska, męska, dziecienna, BIELIZNA damska,
męska, dziecienna, ARTYKUŁY sportowe i toaletowe, **NAJWIĘKSZY**
skład towarów modnych

Kompletne urządzenia mieszkań i pensjonatów od zwyczajnych
do najwykwintniejszych

Przyjmuje zamówienia na wszelkiego rodzaju roboty meblowe.

Dla P. T. Urzędników udziela się specjalnych rabatów.

ADMINISTRACJA

HRABIEGO TIELE-WINCKLERA

MYSŁOWICE.

ADOLF WOLFF

właściciel: W. Tichauer

Telefon 508 Mysłowice Telefon 508

Pszczynska 5, naprzeciw Apteki św. Barbary

Największy interes wypraw ślubnych

Materiały sukienne - Towary płócienne

Materiały męskie w największym wyborze

J e d w a b i e

Chustki tureckie, wszelkie gatunki chustek na głowy
firanki, kołdry, kapy i t. d. w największym wyborze

Konfekcja damska po niskich cenach.

Drogerja pod białym kopytem

Telefon 1 67 W. Richter Założone 1880 r.

Mysłowice G.-Śl., ul. Pszczynska 10

Dostarczający interes dla hut i kopalń
materiał opatrunkowy, artykuły chirurgiczne

Wyroby gumowe, Farby,

Lakiery, Pokosty.

Oleje samochodowe, maszynowe i smary.

Aparaty fotograficzne i wszelkie przybory

Wszystkie artykuły do domowego wyrobu

— W I N A —

Stanisław Paluszak

MYSŁOWICE, Pszczyńska 2.

Poleca bieliznę męską, damską i dziecienną, sweatry, czapki, rękawiczki, pończochy, laski, parasole i t. d. po cenach przystępnych.

Kino Union-Helios

Franciszek Kiedroń

Tel. 1063. **MYSŁOWICE, Rynek 13**

Pierwszorzędne programy.

Wielki wybór w zegarkach
męskich i damskich,
z szwajcarskim werkiem,
ślubne obrączki i biżuterje
po najtańszych cenach
znajduje się u firmy

JÓZEF BRYŁKA

zegarmistrz i złotnik

MYSŁOWICE, Rynek 26.

Rudolf Rzepka, Radzionków

Plac św. Jana 2.

Restauracja i rzeźnictwo

Toborowa Restauracja

zast. R O T H A U G

RADZIONKÓW, ul. św. Wojciecha 111

Ciepłe i zimne potrawy o każdej porze dnia
do godziny 23. Pokoje nocne dla podróżnych, dobrze
pielegnowane piwa, wina i znakomite likiery.

Hugon Ochman

Interes komisowy bydłem i nierogacizną

w Mysłowicach.

KATOWICE, Plac Wolności 1.

Telefon K A T O W I C E, 1925.

Adres wysyłkowy dla wszystkich transportów

Hugon Ochman, Centralna Targowica, Mysłowice

Telefon M Y S Ł O W I C E 66.

Kocur Teofil, Rojca

ul. Hutnicza 27

Telefon 96

Telefon 96

Dom towarowy

Franciszek Künzel, Rojca

ulica Krzyżowa 15

Dom towarowy

Dom towarowy

Szymon Lewkowicz

Rojca, ul. Kopalniana 46.

Zakłady krawieckie, firma „**Elegancja**“ posiada towary we wielkim wyborze na ubrania jesienne i zimowe, jak również wykonuje najlepszą robotę za gotówkę i na aty po cenach przystępnych

S. Beuthner

Radzionków-Rojca

ulica Kopalniana 52.

SKŁAD SPOŻYWCZY

W. Jarantowski

Dom towarowy

RADZIONKÓW, ul. św. Wojciecha 145

Telefon Nr. 45

Specjalny warsztat

ALEKSY WALDBERG, zegarmistrz

Fachowiec od roku 1900

Rybnik, róg Placu Wolności, naprzeciw starego kina

Wykonuję tanio i dokładnie wszelkie reperacje zegarów i zegarków kieszonkowych. Regulacja podług chronomentru. Zlecenia można załatwić przez pocztę. Polecam wielki wybór zegarów, zegarków marki światowej, jak Schafhausen, Omega, Doksa, Silwana, Tizot, Zenit. Longines, pierścionków ślubnych i podarków.

Daję także na spłaty.

Cenników nie wysyłam.

JACEK SZATAN, mistrz stolarski

RADZIONKÓW

Fabryka mebli ul. Ks. Damrota 33

Skład mebli ul. Wojciecha 138

poleca się do wykonania wszelkich prac w zakres stolarstwa wchodzących, t. j. roboty stolarskie, budowlane i meble wszelkiego rodzaju po dostępnych cenach.

Olbrzymi wybór mebli

własnej stolarni i tapicerni po cenach fabrycznych
p o l e c a

Emil Winkler

Kościelna 8.

RYBNIK,

św. Jana 2

Telefon C-44.

Eugenjusz Quass

RADZIONKÓW

TELEFON Nr. 1052

Dom towarów kolonialnych

ZYGFRYD KAUS, RADZIONKÓW GÓRNY ŚLĄSK

FILJA ROJCA

Wszelkie towary drogeryjne, farby, lakiery, pędzle i t. d. Najtańsze miejsce zakupu dla przedsiębiorstw wszelkiego rodzaju, urzędów i t. d.

Telefon Szarlej 19

A. Krubasik

Radzionków G. Śl.

Telefon 37.

Telefon 37.

Hurtownia piwa Książęco Tyskiego
i fabryka wód mineralnych

Specjalny napój bezalkoholowy

— „S Z U M K A” —

Browar Rybnicki **Hermann Müller**

poleca swe pierwszorzędne piwa
jasne 12 % jasne „specjal“ 16 %

R. Soltzick, Rybnik G. Śl.

właśc.: JERZY SOLTZICK

ZAŁOŻONA W ROKU 1790

Fabryka keksów, ciastek i sucharków

Bielarnia wosku i fabryka świec wosk.

Konto żyrowe: Bank Polski Rybnik, P. K. O. Katowice
Nr. 300.953, Bank Procederowy Rybnik — Telefon Nr. 1137

Fr. Mikeska

Górnośląski
Przemysł Spirytusowy

Spółka Akcyjna

Rybnik

ul. Sobieskiego 19/21

Telefon nr. 1

poleca swe od dawna znane wyroby

**Najtańsze źródło
zakupu**

Telef. 71

**Najtańsze źródło
zakupu**

Telef. 71

Rzetelna obsługa!

Niskie ceny!

Poleca po najtańszych [cenach:

Konfekcję: męską, damską i dziecięcą.

Materiały: wełniane, bawełniane, lniane oraz jedwabie w wielkim wyborze

Bieliznę: męską i damską oraz artykuły męskie

Nowy dział galanterji ● Całkowite wyprawy

Dom Towarowy

CZESŁAW BEYGA

RYBNIK, ul. Sobieskiego 18

P. P. Policji Wojewódzkiej udzielam kredytu na 5 rat

H. Koetz Nast.

Spółka Akcyjna

Mikołów Wojew. Śl.

Telefon 7 i 95

**Fabryka maszyn i kotłów
parowych, odlewnia żelaza**

Kolektura Loterii Państwowej

RYSZARD BAK

MIKOŁÓW WOJ. ŚL.

Rynek 11

Telefon 127

Ludwik Moron

**handel towarów kolonialnych, krótkich,
wełnianych, bawełnianych i emaljowych.**

Wyroby tytoniowe

MIKOŁÓW

Telefon 102

ul. Krakowska 3

HUGO NEBEL i Ska W MIKOŁOWIE WIELKI SKŁAD

Oglądajcie nasze okna wystawowe i składy!

Oglądajcie nasze okna wystawowe i składy!

Tam dostaniecie po niebywałych
dotąd cenach:

Manufaktury, jedwabie, płótna,
towary wełniane i bawełniane.

Bielizna męska, damska i dziecienna.

Wełny — Koronki — Hafty.

Sukna męskie i damskie, przybory kraw.

Engelbert Pyttlik, Mikołów

Telefon 87

Telefon 87

Zegarmistrz, jubiler i optyk

Największy zapas zegarków kieszonk., zegarów ściennych i stojących. — Wyroby złote, srebrne i artykuły optyczne. — Obrączki ślubne w najlepszym i najtańszym wykonaniu. — Wszelkie reparacje zegarków, wyrobów złotych i optycznych zostają tanio i czysto wykon.

JAN NOCOŃ

ŻORY

Rynek 22

Telefon 63

**Hurtownia wyrobów tytonio-
wych i przybory do palenia**

Hurtownia śledzi i serów / Fabryka wód mineralnych
Dostarczam mój towar na miejsce samochodem.

Fr. Nowak Żory G. Śl.

ul. Wodzisławska 5

Telefon 41

E. Schaefer nast.
właśc. :

Aleksander Wycisło

Hurtowny skład piwa i wódek

MIKOŁÓW

Telefon 21 — P. K. O. Katowice 301 615

AUGUSTYN NIESLER

Hurtownia towarów kolonialnych, mąki,
ziemiopłodów i nawozów sztucznych.

WODZISŁAW ŚL.

P. K. O. Katowice 301 266

Telefon nr. 16

1904

1929

H. J. KLOCKIEWICZ

WODZISŁAW G. ŚL.

TELEFON Nr. 42.

Skład żelaza, materiałów budowlanych,
maszyn rolniczych, artykuły dla hut
i kopalń. Sprzęty kuchenne.

FABRYKA WYROBÓW CEMENTOWYCH

Jan Godowski

Skład bławatów i artykułów krótkich.

WODZISŁAW, G. ŚL.

Rynek

Tele on 76

**Kapelusze damskie, skład manufaktury,
towarów krótkich i bielizny**

EMANUEL LIPPOK, WODZISŁAW

Rynek

Telefon 87

Jan Wojtalla
Wodzisław Śl.

**Odlewnia żalaza,
fabryka maszyn,
konstrukcje żelazne**

Telefon 43

Telefon 43

Apteka w Wodzisławiu

Labaratorjum chem. - farmaceutyczne

Tel. 39. Franc. FRANK Tel. 39.

Fabryka świec i wyrobów woskowych

FR. SEZEMSKI

BIAŁA koło Bielska (Śląsk)

Stacja kol. Bielsko

Adres telegraficzny: SEZEMSKI BIAŁA. Tel. L. 1555

Odnaczono medalem na Wystawie Rolniczo-Przemysłowej w Częstochowie 1926 r. i na Wystawie I. Ogólno-Krajowej Gospodarczo-Spożywczej w Katowicach 1927. Medal brązowy na Powszechnej Wystawie Kraj. w Poznaniu.

L. LUKASZCZYK

Zegary, wyroby złote i srebrne .: Artykuły optyczne

Własny warsztat reparacyjny

Wodzisław, Rynek 23. Telefon 9.

Główny skład w Rybniku, Rynek.

KINO APOLLO

Telefon 11-16 **Tarnowskie Góry** Nowy Rynek 1

Wyświetla pierwszorządne programy.

Kawiarnia SILESIA

właśc. A. BRZEZIŃKI

Telefon 1012

Tarnowskie Góry

Kolejowa 8

**Pierwszorządny lokal na
miejscu, codziennie koncerty.**

**Górnośląska Składnica Skór i Obuwia
i Wszelkie Wyroby Skorzane**

Właściciel :

H. Cymberknopf

Tarnowskie Góry

ul. Krakowska 5

ul. Krakowska 5

Tarnogórski Handel Żelaza

Sp. z o. por.

Tarnowskie Góry

Założono 1880

Telefon 17 i 18

**Zelaza, Blachy, Stale, Wyroby żelazne, Narzędzia,
Maszyny, Materiały budowlane, Armatury.**

Wszelkie materiały kanalizacyjne.

● H. SŁOMKA ●

Tarnowskie Góry

Hurtownia Wyrobów

Tytoniowych oraz sprzedaż detaliczna.

J. BŁASZCZYK

Sprzedaż wódek, win i likierów

Tarnowskie Góry

ul. Krakowska 27

ul. Krakowska 27

Eugenjusz Ganitta

Delikatesy, konserwy, owoce połud.

Tarnowskie Góry, G. Śl.

Telefon 508

Krakowska 8.

Apteka pod ESKULAPEM

W. SOJKA ♦ Tarn. Góry

Telefon 526

Telefon 526

Feliks Rutkowski

Tarn. Góry, Rynek 18

Tel. 1087

Tel. 1087

Parowa fabryka najwyborniejszych wódek i likierów.
Hurtownia najwyborniejszych
win krajowych i zagranicznych.

Specjalność:

Znakomite i znane wszędzie
koniaki „Felixhausen“.

Kaczmarczyk K.

Tarnowskie Góry, ul. Krakowska 5

Telefon 1155

Skład bławatny i wszelkiego rodzaju (kryt damskich i męskich.

A. P A N O F S K Y

Telefon 30 Tarnowskie Góry Telefon 30

Hurtownia towarów kolonialnych.
Elektryczna palarnia kawy.
Sprzedaż hurtowna i detaliczna
wódek i likierów.

Goryczka Józef, Tarn. Góry

Tel. 1181 ul. Krakowska 2 Tel. 1181

Zakład krawiecki

Poleca wykonanie garderoby damskiej i męskiej

Specjalność: mundury

Hurtownia piwa Książęco Tychowskiego

Fabryka wody mineralnej

S. HIRSCHMAN, Tarn. Góry

ulica Kolejowa 9

Telefon 11-60

F. Kukowka, Tarn Góry

ulica Kolejowa nr. 1-5

Restauracja pod „G A M B R Y N E M“

Pierwszorzędna restauracja. Śniadania,
obiady i kolacje po cenach przystępnych.
Likiery i wina pierwszorzędnych firm.

H. Sedlaczek

Spółka z ogr.
odpowiedz.

założ. 1786 Tarnowskie Góry założ. 1786

H u r t o w n i a W i n

Destylacja i Fabryka Likierów

Filja: KRÓLEWSKA HUTA

Specjalność:

„Sedlaczek Sfary Tarnowicki“ i „Kochanka“

Kawiarnia, Cukiernia i Restauracja

„POLONIA“

TARNOWSKIE GÓRY

Telefon Nr. 86

Krakowska 10

Poleca wyroby własne zestawione
z najlepszego rektyfikatu i natu-
ralnych ekstraktów.

Ceny konkurencyjne
hurtownie i detalicznie

Lubliniecka Fabryka Likierów
St. Breliński, Lubliniec.
Właśc.: Antoni Breliński

P A W E Ł G O Ł A Ś

Telefon 1.18 Lubliniec Telefon 1.18

Hurtownia towarów tytoniowych
Lubliniec.

W. B I E L A

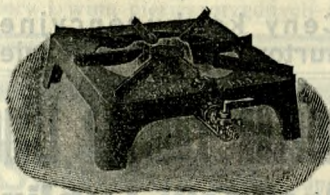
Fabryka wyrobów cementowych
Lubliniec G. Śl. ul. Powstańców nr. 9.

Wykonuje drenaże, dachówki i wszelkie inne betonowe prace.

Ceny umiarkowane

Górnośląska Centrala Gazowa

Telef. 168 i 179 **Wielkie Hajduki** Telef. 168 i 179

Wszelkie aparaty gazowe na składzie.

HOTEL CENTRALNY

wł. Goldfein

SOSNOWIEC, ul. 3 Maja L. 11.

Telefon 4-15

Telefon 4-15

poleca pokoje.

ŚLĄSKA FABRYKA KWASU WĘGLOWEGO

Sp. z ogr. odp.

WIELKIE HAJDUKI

Kwas węglowy o największej czystości odznaczony złotym medalem
na Pierwszej Ogólno-Krajowej Wystawie Gospodarczo-Spożywczej
w Katowicach w roku 1927.

GODULLA

SP. AKC. • CHEBZIE

WIREK

KOPALNIE SP. AKC.

NOWAWIEŚ (CHEBZIE)

Magazyn konfekcji damskiej i męskiej

M. Kajzer i J. Malinowicer

Nowa - Wieś G. Śl.
ulica Hallera 1.

Dla P. T. urzędników państwowych
i komunalnych udzielamy kredytu.

Fryderyk Kotzolt, mistrz blacharski

Założono 1871

Założono 1871

Oddział I. Wykonywanie robót blacharskich
dla kopalń i hut, jakoteż wszelkich robót
dekarских, blacharskich i instalacyjnych.

Oddział II. Magazyn sprzętów domo-
wych i kuchennych, towarów galan-
teryjnych i artykułów na podarki.

Nowa Wieś

Telefon nr. 23

ul. Sienkiewicza 2

LEON PIECZKA

Hurtownia towarów kolonialnych

Nowa Wieś

Filja: Rybnik, tel. 64

Telefon 80-81

Maks Schindler

nast. Ernest Schulz

**Skład szkła i fajansu.
Przybory kuchenne.**

Nowa Wieś

Telefon 21

Telefon 21

Jan Skudło, Skład żelaza

Oddział II: przybory elektryczne

Telefon nr. 77

Nowa Wieś

Sienkiewicza 10

Oddział: I Handel żelaza i artykułów budowlanych
Oddział: II. Artykuły elektryczne dla hut i kopalń
Oddział: III. Sprzęty kuchenne.

Alfred Wienskowitz

Telefon nr. 25 **Nowa Wieś** Sienkiewicza 12

Manufaktury i towary modne.

Bertold Grünpeter

skład towarów manufakturowych
ubrania męskie i damskie

Nowa Wieś

Telefon 1 koło Królewskiej Huty

Hurtownia piwa

PERLA MORYCA

NOWA-WIEŚ, ul. Powstańców Nr. 1

Telefon Nr. 14

Telefon Nr. 14

**Główna składnica
Browaru Książęcego Tychy**

EDWARD FRANOSZEK

NOWA-WIEŚ G. Śl. ul. Sienkiewicza 11

P. K. O. Katowice, Nr. 300 229.

Fabryka czapek. ∴ Dostawa dla Gł. Komendy Policji

Artykuły męskie, w wielkim wyborze.
Kapelusze — Czapki — Bielizna — Krawaty
Rękawiczki — Trykotaże — Skarpetki

Tanie ceny!

Rzetelna obsługa!

GUSTAW BOBRECKER

NOWA-WIEŚ, G. Śl. ul. Sienkiewicza 2

Kino „Piast“

N o w a W i e ś

wł. J A N S K O P P

Najładniejsze kino na Górnym Śląsku
wyświetla pierwszorzędne obrazy.

Hugon Boronowski

Hurtowny skład i fabryka
w ó d m i n e r a l n y c h

N o w a W i e ś G. Ś l.

P. K. O. 301 231

Telefon Nr. 17

Hurtownia piwa

GÓTZOWEJ GERTRUDY

NOWA-WIEŚ, ul. Sienkiewicza 11

Telefon Nr. 12

Telefon Nr. 12

**Główna składnica
Browaru Książęcego Tychy**

Najtańsze źródło zakupu

Ubiory męskie i damskie.

JÓZEF GAWLIK

NOWA-WIEŚ, ul. Karola Miarki Nr. 21.

Paweł Gliwicki

Restauracja i Rzeźnictwo

RYDUŁTOWY Telefon 109

KAZIMIERZ BESELER, Rydułtowy, ul. Korfańskiego
w domu WILHELMA CHRUSZCZA.

Poleca: sypialki, jadalni, pokoje męskie i kuchnie
meble pojedyncze, szafy, szafonierki, stoły
krzesła, łóżka, meble gięte, kanapy, leżanki, materace
Ceny umiarkowane. Dostawa do domu bezpłatnie

Pierwsza Rydułtowska Destylacja

Fabryka Likierów i Handel Wina

F. W. OHRZAL, RYDUŁTOWY G. ŚL.

Telefon 105.

Wyrób cukierków i pierników

EWALD BOROWICZ, Król. Huta

ul. 3 Maja 59. — Tel. 1406. — P. K. O. 305 321

Śląska fabryka mundurów i odzieży cywilnej

J. Połomski

RYDUŁTOWY

Biuro: Telefon 69.

Mieszkanie prywatne: Telefon 64.

Konto czekowe P. K. O. 305.919

KAROL WOLF i S-KA,

BIELSKO SŁĄSK CIESZ.

ZAŁOŻONA 1840.

Farbiarnia, Wykończalnia,
Wydzierżawienie Siły
Parowej i Fabryka Sukna

B I E L S K O,

Fabryczna 8. ∴ Telefon 1521 i 1065

J. Morawitz

H a n d e l Ż e l a z a

w Bielsku

Telefon 2450, 2451 ∴ Telefon 2450, 2451

Konto P. K. O. Katowice 302, 431.

Bogato zaopatrzony skład w żelazo
sztabowe, trawersy, odlewy handlowe,
gwoździe, śruby, narzędzia, okucia
do drzwi i okien, materiały budowlane.

Zakłady gastronomiczne

FLANKA, KATOWICE-BIELSKO

Z n a k o m i t e

„ŚLĄSK“ FABRYKA
KRAWATÓW

własne sklepy drobnej sprzedaży

Katowice, Poprzeczna 12.

Kraków, Sławkowska 8.

Biała-Bielsko, Główna 34.

Szymon Weiss, Bielsko

generalny zastępca

Browarów: Jana Götza w Okocimie i Arcyksiążęcego w Żywcu

poleca: pierwszorządne piwa z powyższych browarów a to:

Okocimskie: marcowe, eksportowe i porter

żywieckie: „żywiecki zdroj“, marcowe, porter i specjalne
piwo „Ale“

H. Danielczyk

Fabryka Kapeluszy

BIAŁA, przedłużeni ul. Wencelisa

Telefon 26-72. Sklep ul. Główna 14. telefon 25-67.

JÜTTNER i BOLEK

Budowniczo

BIELSKO, ul. Blichowa 74

ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE:

Tartak Parowy

Cegielnia Parowa

Stolarnia Parowa

Własny tor przemysłowy

Tel. biura budowl. 1744,

stolarni i tartaku 1910,

— cegielni 1186 —

Wykonują wszelkie w zakres budownictwa wchodzące roboty, dostarczają materiały tarte, stolarkę budowlaną,
— cegły i dreny. —

F. Rabinowitz i Synowie

Fabryka sukna
i towarów modnych

BIELSKO

Mickiewicza 33

Telefon 2799 — Fabryka 1552

Sternickel i Gülcher

BIAŁA koło Bielska

Fabryka sukna
i towarów modnych

Rok założ. 1807 — Rok założ. 1807

KSIEGARNIA DZIEDZICTWA W CIESZYNIE

dostarcza wszystkie przybory kancelaryjne dla Policji Woj. Śląskiego w Cieszyńskim i jest największym
// i najtańszym źródłem zakupu //

ELEKTROWNIA BIELSKO BIAŁA

ul. Batorego — Telefon 1278

Sprzedaje elektryczne kuchenne aparaty na najdogodniejszych warunkach na raty

**Bielsko-Bialska Spółka
Elektryczna i Kolejowa S. A.**

B i e l s k o, ulica Blichowa.

Dom sportowy Jan Prochaska BIELSKO

**Piewszorzędne Narty, Sanki i wszelkie
sprzęty do sportu zimowego i do turystyki
Największy wybór.**

ILONA

**Pierwsza Polska Rafinerja Olejów Ja-
dalnych i Fabryka Tłuszczów Roślinnych
PAWEŁ HOFFMANN i SKA., BIELSKO**

**Premjowana na wystawach w Warszawie
we Lwowie i w Rzymie.**

**Specjalność: „Soya“ olej ja-
dalny, „Parveol“ tłuszcz
roślinny, „Ilona“ masło
orzechowe. Tel. nr. 2052**

MARKUS WOLF i SYNOWIE

FABRYKA SUKNA

BIELSKO, ŚLĄSK

TELFON 1510 i 1016

TELEFON 1510 i 1016

ERNESTA STARKE'go SYN

URZĄDZENIA CENTRALNEGO OGRZEWANIA,
ZAOPATRZENIA W GAZ, WODĘ, ZAKŁADY
SANITARNE. -- HURTOWNA SPRZEDAŻ
MATERJAŁÓW INSTALACYJNYCH.

BIELSKO

(ŚLĄSK CIESZYŃSKI) UL. KRASINSKIEGO 5.

Adr. telegramów: STARKE BIELSKO

Telefon 23-30

Emil Chlupac

Zakład ogrodniczy

Bielsko, Śląsk Cieszyński

Telefon 2933

Fabryka Konserw i WYROBÓW MIĘSNYCH

Rudolf Vogel

sklep Bielsko, Rynek Nr. 30, telefon 15-38

fabryka Bielsko, Wyspiańskiego Nr. 15, telefon 16-38

P o l e c a :

Pierwszorzędne wyroby mięsne oraz
specjalny wyrób konserw mięsnych.

Konto żyrowe Bank Polski, Oddz. w Bielsku
Clearin P. K. O. Warszawa nr. 180.085

Rok założenia 1850

Adres telegraficzny: MOLENDĄ BIELSKO
Telefon międzymiastowy nr. 2890 i 2891

GUSTAW MOLENDĄ I SYN

**FABRYKA SUKNA, WYROBÓW
WEŁNIANYCH I CZESANKOWYCH**

Śląsk Polski **BIELSKO** Śląsk Polski

Pragnąc wejść w kontakt bezpośredni z konsumentami i umożliwić publiczności nabycie wyrobów własnych fabryki, bez ryzyka co do jakości i pochodzenia, firma utworzyła w większych miastach Rzeczypospolitej własne składy sprzedaży detalicznej. Składy te znajdują się:

w Warszawie przy ulicy Nalewki nr. 29	
„ Poznaniu „	pl. Świętokrz. nr. 1
„ Białymstoku „	ul. Sienkiew. nr. 16
„ Wilnie „	„ Wielkiej nr. 36
„ Gdańsku „	„ Langgasse 37

A. Alscher i Syn

FABRYKA KONSTRUKCJI ŻELAZ-
NYCH, BUDOW. MASZYN I MOSTÓW

Bielsko, Śląsk

Adr. dla teleg.: Alschersyn Bielsko - Tel. Międzym. 1960 2999

SPECJALNOŚĆ:

dachy i świetlniki specjanie oszklane bez kitu.

FABRYKA SUKNA WÓJSKÓW.
EMIL PIESCH
BIELSKO

FABRYKA: LESZCZYNY KOŁO BIAŁEJ

BIURO: BIELSKO

TELEFON 1211 i 1369

UL. KRASIŃSKIEGO 18

DOSTAWCA WOJSKOWY

Bracia Schancer

Eksport drzewa

BIELSKO

Telefon 1941

ulica Sixta 13

Bracia Heilpern

Fabryka koców i derek

Bielsko, na Śląsku

Telefon 23-32

ulica 3-go Maja 31

C. BREITBART

Fabryka sukna i tow. modnych.

Bielsko

Telefon 1571

ulica 3-go Maja 29

A. WENZELIS

Fabryka Sukna, Bielsko

Telefon 1408 i 1416

ul. 3-go Maja 19

Konto żyrowe: Bank Polski

P. K. O. Katowice 303577

Pierwszorzędowe towary wełniane

BIESKO-BIALSKI BROWAR AKCYJNY
i FABRYKA LIKIERÓW i SOKÓW OWOC.

BIELSKO

Poleca swoje piwo Marcowe i Porter
 jakoteż likiery najlepszego gatunku.

KSIAŻĘCY ZARZĄD
FIDEIKOMISOWY

BIELSKO

TEL. 20-66

TEL. 20-66

Inż. August Priessnitz

Architekt i budowniczy

Sądowie zaprzysiężony rzeczoznawca

Bielsko, Śląsk ciesz. ul. Paderewskiego L. 5

— Telefon Nr. 1272 —

A. J. Walczok, Bielsko Budowniczy

Telefon Nr. 1389

Kamieniotomy i kamieniarstwo w Straconce

— B. b. P. K. O. Warszawa Nr. 180.866 —

LITOGRAFJA firmy J. i C. Handel w Bielsku (Śląsk)

poleca:

Etykiety, plakiety, okładki i nalepki

na flaszki, puszki, pudełka i wszelkie roboty,
wschodzące w zakres sztuki litograficznej

Specjalność firmy:

Etykiety na likiery, wódki,

ze składu i na specjalne zamówienie

Rum, Koniaki, Wina i Piwa

R. NERLICH

BIELSKO — ŚLĄSK

FABRYKA ŚRUTU,
WIELKI SKŁAD BRONI,
AMUNICJI, PRZYBO-
RÓW MYŚLIWSKICH.

ARCHITEKT

Alojzy Strunz

Budowniczy

BIELSKO, Krasińskiego 10.

Telefon Nr. 2846

HYGIENICZNE PIELUSZKI, BIELIZNA DZIE-
CIĘCA, OPASKI, WSZELKIE RODZAJE BIELI-
ZNY SPORTOWEJ ZNANEJ MARKI

„TETRA“

Tel. 20—69. **BIELSKO**, Poniatowskiego 4.

Wien Paris London Bruxelles
Grand Prix:

Staatspreis Wien 1908.

Dyplom honorowy

Wystawa światowa:

Liège 1905.

Wystawa higieniczna:

Wien 1906.

Wystawa higieniczna:

Warszawa.

Ernst Stosius

fabryka sukna

Kamienica

koło Bielska

Rok założenia 1874

Telefon 1237

Karol Korn

budowlana S. A., Bielsko ul. Mickiewicza 21

Filja: Katowice, ul. Kościuszki 42

Telefon centralnego biura nr. 2070 i 2071

Telefon tartaku parowego nr. 20 73

Telefon filji nr. 2396 i 2831

Wykonuje wszelkie roboty
budowlane i żelbetonowe
w zakresie budownictwa

Posiada własną cegielnię, tartak, stolarnię parową
i kamieniołomy

J. Tisch, Fabryka sukna

B i e l s k o

Telefon 17-43

ul. Piłsudskiego 12

Jedwab do szycia i dziurek,
jedwab do haftowania i sztuczny
jedwab do robót ręcznych

dostarczają w każdym ga-
tunku i najlepszej jakości

Mez, Vater i Synowie

B i e l s k o

Fabr. jedwabiu do szycia, dziurek i haftu

ZYGMUNTA MOSCHKOWITZA

Sprzedaz żelaza i meterjatów budowlanych.

Zygfried Adler ♦ Bielsko

Telefon 1477

ul. Strzelnicza

Oddz. sztucznego kamienia

Bracia Sternlicht

Dom towarowy

Dziedzice

Plac Wolności.

Telefon 54

Fabryka wędlin

Ludwik Stapor

w DZIEDZICACH.

Poleca

Szan. Klijenteli znane z dobroci wędliny.

Dom towarowy

MAURYCY GUTTER

w Dziedzicach ulica 11 Listopada 2.

poleca swój bogato zaopatrzony skład
towarów bławatnych, galanteryjnych
oraz obuwie męskie, damskie i dziecinne.

JAN KOSIENIAK

RESTAURACJA KOLEJOWA

w Dziedzicach I. 93

otwarta dla wygody gości przez całą dobę.

— Kuchnia otwarta do 12-tej w nocy. —

ZYGFRYD BOCHNER i SKA., DZIEDZICE

Telefon ur. 24

Sp. z ogr. por.

Telefon nr. 24

Generalny przedstawiciel na Polskę, Fabryki kolońskiej wody Nr. 4711

Glockengasse gegenüber d. Pferdepost

FERD. MÜLHENS KÖLN a. Rhein

Schrötter i Ska., Dziedzice

Śląsk Cieszyński :: Telefon nr. 2

Dostarcza po konkurencyjnych cenach
wapno, cement, żelazo, papy i wszelkie

:: :: inne materiały budowlane :: ::

LEON KUŁAKOWSKI

DOM TOWAROWY

DZIEDZICE, (Śl. Ciesz.) Telefon nr. 84.

Najtańsze źródło zakupu towarów żywnościowych, wielki wybór
szkła, porcelany, przyborów szkolnych i papierowych, skład naczyń
i narzędzi domowych i kuchennych.

NATHAN SCHEUER

Wyrób wody sodowej i napełnianie piwa flaszkowego

Czechowice L. 358 :: Tel. Dziedzice 13.

Hotel Dawida Schneebauma

DZIEDZICE

Telefon 78

Telefon 78

Walcownie metali

Sp. Akc. DZIEDZICE Śląsk Cieszyński

Wykonują blachy, taśmy, pręty, druty, rury, profile z mąsiądzu, miedzi, cynku, aluminium i ołowiu dla każdego przemysłu metalowego najlepszej jakości, odpowiadające wszelkim wymogom nowoczesnej techniki.

Dostawy uwarunkowane pod względem własności mechanicznych i składu chemicznego.

Oddział w Oświęcimiu wyrabia blachy cynkowe.

APTEKA i DROGERJA

Mr. JÓZEFA GROSSA
w DZIEDZICACH

Telefon 23

Telefon 23

Nordia-Hawe

Fabryka konserw rybnych

DZIEDZICE, ŚLĄSK

Telefon 14 i 81

Poleca swoje wyroby bezkonkurencyjnej jakości. Dziennie świeże wędliny rybne, ryby pieczone

Konserwy detaliczne — Konserwy konsumowe
Majonezy, ryby w galarecie, korki sardelowe

„FALA”

Polskie Zakłady Papiernicze

Sp. z ogr. odp.

DZIEDZICE, TELEFON Nr. 68.

Masowy wyrób tektury falistej i kartonów

L. Krzysztoforski, Dziedzice 174

Tel nr. 7 **ŚLĄSK CIESZYŃSKI** P. K. O. 30 279
 Parowa fabryka najprzedniejszych wódek polskich,
 koniaku, rumu, likierów, nalewek i prawdziwych
 soków owocowych. Hurtowna sprzedaż doborowych
 win owocowych i zagranicznych poleca swoje
 słynne z dobroci wyroby po cenach konkurencyjnych.

MARJAN NEUBERG

ZEGARMISTRZ i JUBILER w DZIEDZICACH

Polecam w wielkim wyborze: zegary, zegarki, bu-
 dziki, pierścionki i koleczyki. — Własny warsztat re-
 peracyjny w zakres zegarmistrz. i jubilerski wcho-
 dzący. — Przyjmuję również zamówienia na ordery
 i łańcuchy dla Bractw Strzeleckich, Tow. Powst.

RESTAURACJA i WYSZYŃK

Wł. E. HAJTNER

Dziedzice 11. Listop. naprzeciw dworca kol.

Lokal otwarty do godziny 12 w nocy

— Wyszynek piwa żywieckiego —

I G. NICHTENHAUSER

handel skór i przy-
 borów szewskich

DZIEDZICE

Tel. nr. 31

ul. 11. listopada

TEATR ELEKTRYCZNY

Brawarna CIESZYN Brawarna

właściciel: HERMAN MARTIN

WYŚWIETLAMY TYLKO

NAJNOWSZE I NAJLEPSZE OBRAZY

Pierwsza Polska Fabryka konserw mięsnych i wędlin

Tel. 47

w CIESZYNIE

ul. Rzeźni 8

wyrabia szynki praskie i wędliny, salami cieszyńskie, parówki w puszkach, gulasze wołowe, cielęce i wieprzowe, hachce, paszteciki wątrobiane, kolanka w aspiku i wiele innych rzeczy w puszkach
— — — i bez puszek. — — —

Międzynarodowe Transporty

AUSTRO SILESIA

Biuro spedycyjne i inkasowe

Tel. 211/IV

CIESZYN

Tel. 218

Własne składy w centrum miasta. Najlepiej
urządzone przedsiębiorstwo przewozu mebli.

Hotel pod „Brunatnym Jeleniem“ T. z o. p.

Hotel pierwszorzędny Centralne ogrzewanie
Elektryczne oświetlenie — Vacuum Cleaner — Lift.
Cieszyn (Polska) :-: Telefon 140

Spółka Spedycyjna

„Silesia-Transport“ w Cieszynie

tel. biuro 16 obok poczty tel. m. 258

Transporty mebli w wozach meblowych i przewóz towarów.

Zamkowe Zakłady Przemysłowe

Spółka Akcyjna

w Cieszynie

- polecają -

z Browaru Zamkowego

wyborowe piwa -

z Likierni

wytwórne wódki i likiery

Hurtowny handel win :- ALOJZY SCHOPF

CIESZYN, Szeroka 1

Poleca swoje pierwszorzędne austriackie oryginalne wina, równocześnie pyszny ogród restauracyjny letni. Znana pierwszorzędna kuchnia, w każdą sobotę i niedzielę koncert wieczorem, początek o godz. 20.

Drogerja Pod Czarnym Psem

W. ZIMA MAG. PHARM.

CIESZYN, ŚLĄSK

Artykuły fotograficzne, chemikalje, zioła i korzenie, artykuły lecznicze, kosmetyczne. — Środki dezynfekcyjne. — Wody mineralne.

JÓZEF HUTTA

SKŁAD TOWARÓW MODNYCH
CIESZYN, Stary Targ 14.

Wielki wybór materij bielskich na płaszcze, kostjummy, ubrania i t. p. — Dywany, chodniki, linoleum, cerata, kołdry, firanki i t. d.

Kino Miejskie, CIESZYN

Pierwszorzędny teatr świetlny. Sala Ratuszowa. Wyświetla stale najnowsze programy wielkomiejskie w doskonałym wykonaniu, obfitujące w naukowo-aktualne zdjęcia z całego świata, doskonale komedje w programie dodatkowym. Reklamy, zdjęcia, filmy reklamowe. — Ceny biletów wejścia umiarkowane.

JÓZEF MASTNY

M A G A Z Y N M E B L I

Telefon 69.

Telefon 69.

drewnianych od najprostszych do naj-
:: wykwintniejszych. ::

Cieszyn, Stary Targ Nr. 18.

Komunalna Kasa Oszczędności miasta Cieszyna

przyjmuje wkładki na oprocentowania
i udziela pożyczek wekslowych za porę-
ką. Za wszelkie zobowiązania Kasy rę-
czy statutowo Gmina miasta Cieszyna.

Bracia Schramek

C I E S Z Y N

F a b r y k a wafli, keksów i biszkoptów
:: poleca swoje znakomite wyroby. :

Władysław Jaworski

RESTAURATOR DOMU NARODOWEGO
w Cieszynie.

Pierwszorzędny lokal na miejscu, kuchnia pol-
ska, wyborne napoje, piwa dobrze pielęgnowane.

— Obsługa rzetelna. —

Księgarnia „Kresy” w Cieszynie

posiada stale na składzie wszelkie przybory szkolne,
materiały piśmienne po cenach bardzo przystępnych,
P. P. Urzędowi Policji. Przy zakupie więk-
szej ilości materiałów odpowiedni r a b a t.

Polskie Biuro Podróży „Orbis”

Cieszyn, Rynek 9 — Telefon Nr. 306

Sprzedaż biletów w kolejowych krajowych i zagranicznych
Szczęśliwa Kolektura Loterii Państwowej — Przybory szkolne,
kancelaryjne i do palenia — Galanterja — Główna trafik.

właściciel **Jan Kulig**

**Fabryka okien, drzwi mebli
i tartak parowy**

Jan Skrivanek

Cieszyn, Śląsk Polski

DRUK. SP. WYD. K. MIARKI w MIKOŁOWIE, WOJ. ŚL.

300 lat!!

**Żądajcie tylko
pierwszorzędne**

PIWO
szlachetne

Browaru

Książęcego

w Tychach
Górny Śląsk

300 lat istnienia!

300 lat istnienia!

300 lat!!

Transporty mebli w kraju i zagranicą
transporty zwykłe i specjalne własnymi
wozami specjalnymi oraz samochodami.
Clenie, magazynowanie, inkaso, wypoży-
czanie samochodów ciężarowych i osob.

J. KUCZMIŃSKI

Spedytor kolejowy. — Król-Huta

1.000.-

ŁKA AKCYJNA

ATOWICE

ULICA MARJACKA 23

TELEFON Nr. 173 - 175

Silniki elektryczne. Maszyny do spawania elektryczne. Wiertarki ręczne. Wózki transportowe elektryczne. Mierniki spalinowe „Ranarex“. Elektryczne aparaty do ogrzewania, gotowania i żelazka. Prostowniki rtęciowe. Żeliwne okapturzone aparaty łącznikowe. Wszelkie materiały instalacyjne. Elektryczne maszyny do spawania. Wykonanie instalacji światła i siły.

**Żarówki „OSRAM „
SPECJALNOŚĆ:**

AUTOMACIKI „ELFA“

jako zmiana korków bezpiecznikowych
WIĘKSZY SKŁAD W MIEJSCU

Najkorzystniejsze źródło dla sprzedawców.

KALENDARZYK POLICJI

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
im. Emanuela Smolki w Opolu

nr in.

3124CS

tytuł

R. 1930